PIERRE LOTI

İZLANDA BALIKÇISI

Çeviri: BARIŞ BEHRAMOĞLU

CAN

"...Deniz ve salamura kokan, loş bir bölmede dirsek dirseğe vermiş içen irikıyım beş kişiydiler. Boylarına göre oldukça alçak olan bu barınak, içi boşaltılmış büyük bir martı gibi uzayarak uca doğru daralıyordu; tekdüze bir sızlanmanın eşliğinde, uyku yavaşlığında hafif hafif sallanıyorlardı. Dışarıda deniz ve gece olmalıydı fakat bulundukları yerden pek anlaşılmıyordu: Tavana açılmış tek açıklık, tahta bir kapakla kapatılmıştı; adamları, yukarıdan sarkan eski bir lambanın titreşen ışığı aydınlatıyordu. Bir mangalda ateş yanıyor; kurumakta olan ıslak elbiselerinin üzerinde tüten buharlar, kilden pipolarından tütmekte olan dumanlara karışıyordu. Yekpare masaları yaşam alanlarının tamamını kaplıyordu; geriye yalnızca geminin meşe duvarlarına sabitlenmiş dar sandıkların üzerine oturabilmek için etrafından dolanacak kadar yer kalıyordu. Hemen üzerlerinden, neredeyse kafalarına değecek koca koca kirişler geçiyordu; arkalarında ise geminin kalın iskeletine oyulmuş izlenimi veren ve ölülerin konulduğu mezar oyuklarını andıran yatakları bulunuyordu. Tüm bu ahşap doğramalar, kaba ve aşınmış, Deniz ve salamura kokan loş bir bölmede dirsek dirseğe vermiş içen irikıyım beş kişiydiler."

PIERRE LOTI

İZLANDA BALIKÇISI

KLASİKLER 93

Can Yayınları 2032

Pêcheur d'Islande, Pierre Loti

1. basım: Şubat 2012
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Aysel Bora

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası
İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-1405-4

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

PIERRE LOTI

İZLANDA BALIKÇISI

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Barış Behramoğlu

CAN

PIERRE LOTI, 1850'de Rochefort'da doğdu. Denizcilik öğreniminin ardından 1881'de yüzbaşı, 1906'da albay oldu. Bir deniz subayı olarak bulunduğu Ortadoğu ve Uzakdoğu'da romanlarıyla anı kitaplarında işlediği yabancı kültürleri tanıma fırsatını buldu. İlk romanı *Aziyade*'nin 1879'da yayımlanmasıyla geniş okur kitlesinin hayranlığını kazanan Pierre Loti, *İzlanda Balıkçısı*, *Madam Krizantem* romanlarıyla eleştirmenlerin onayını aldı ve 1891'de Académie Française'e kabul edildi. Olağanüstü yetenekli bir gözlemci olan Pierre Loti, Osmanlı yaşam biçiminden de etkilendi ve 1913'te *Can Çekişen Türkiye* kitabını yazdı. 1920'de "İstanbul şehri fahri hemşerisi" kabul edildi ve adına bir cemiyet kuruldu. İstanbul'da Divanyolu'nda bir caddeye ve Eyüp'te bir kahveye adı verilen yazarın hayatı ayrıca 1958'de Abdülhak Şinasi Hisar tarafından *İstanbul ve Pierre Loti* adıyla kaleme alındı. Kırkın üzerinde eseri olan yazar, 1923'te Hendaye'de öldü.

BARIŞ BEHRAMOĞLU, 1979 yılında İstanbul'da doğdu. Paris Paul Lafargue, İstanbul Pierre Loti ve Saint-Benoît liseleri, İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde eğitimini tamamladı. Makale ve çizgi roman çevirileri dışında *Gri Ruhlar* (Philippe Claudel), *İstanbul* (Daniel Rondeau), *Sağlığınızın "Şerefine" Şarap* (Michel Montignac), *Okul Sıkıntısı* (Daniel Pennac) kitaplarını çevirdi. Öykü ve denemelerinin yanı sıra *Su Gibi* adlı bir romanı bulunuyor.

Madam Adam'a[1] (Juliette Lamber)
bir evlat sevgisiyle...

1. Fransız romancı, yayıncı Juliette Adam (1836-1936), 1879 yılında başka yazarlarla birlikte Pierre Loti'ye de yer verdiği *Nouvelle Revue* dergisinin de kurucusudur. (Y.N.)

Birinci bölüm

Deniz ve salamura kokan, loş bir bölmede dirsek dirseğe vermiş içen irikıyım beş kişiydiler. Boylarına göre oldukça alçak olan bu barınak, içi boşaltılmış[1] büyük bir martı gibi uzayarak uca doğru daralıyordu; tekdüze bir sızlanmanın eşliğinde, uyku yavaşlığında hafif hafif sallanıyorlardı.

Dışarıda deniz ve gece olmalıydı fakat bulundukları yerden pek anlaşılmıyordu: Tavana açılmış tek açıklık, tahta bir kapakla kapatılmıştı; adamları, yukarıdan sarkan eski bir lambanın titreşen ışığı aydınlatıyordu.

Bir mangalda ateş yanıyor; kurumakta olan ıslak elbiselerinin üzerinde tüten buharlar, kilden pipolarından tütmekte olan dumanlara karışıyordu.

Yekpare masaları yaşam alanlarının tamamını kaplıyordu; geriye yalnızca geminin meşe duvarlarına sabitlenmiş dar sandıkların üzerine oturabilmek için etrafından dolanacak kadar yer kalıyordu. Hemen üzerlerinden, neredeyse kafalarına değecek koca koca kirişler ge-

1. İlk paragraftan itibaren romanın anıtsal kurgusuna hazırlık niteliğindeki bu hayranlık uyandıran "içi boşaltılmış büyük martı" imgesinin altını çizmemek elde değil. Balıkçı gemisinin "barınağı" (daha şimdiden "burada yatıyor" cümlesinin yankısı olarak işittiğim) o andan itibaren adeta içi boşaltılmış bir beden gibidir. Denizciler bedensel bir kılıfın boşluğunda yaşamaktalar. (Y.N.)

çiyordu; arkalarında ise geminin kalın iskeletine oyulmuş izlenimi veren ve ölülerin konulduğu mezar oyuklarını andıran yatakları bulunuyordu. Tüm bu ahşap doğramalar, kaba ve aşınmış, rutubet ve tuz içlerine işlemişti; ellerinin sürtünmesiyle zamanla yıpranmış, parlıyorlardı.

Kâselerinin içinden şarap ve elma şarabı içmişlerdi, yiğitlik ve dürüstlük okunan yüzlerini ise yaşama sevinci aydınlatıyordu. Şimdiyse masada oturmuş, kadınlar ve evlilik hakkında Bretonca sohbet ediyorlardı.

Bir duvarda, başköşede, tahta bir levhaya sabitlenmiş fayansa işli Meryem Ana tasviri asılıydı. Denizcilerin koruyucu anası biraz eskimişti, nahif bir üslupla resmedilmişti. Ne var ki tasvirler, gerçek insanlardan daha uzun ömürlü olur; Meryem Ana'nın kırmızılı mavili elbisesi, bu ahşap fakirhanenin tüm koyu gri gölgeleri arasında küçücük, çok taze bir nesnenin esintisini yayıyordu. Sıkıntılı zamanlarda birden fazla hararetli dua işitmiş olmalıydı ki hemen önüne, iki adet yapay çiçek buketi ve bir tane de tespih çivilenmişti.

Bu beş adamın da üzerinde birbirinin tıpatıp aynı, dar, yünden, kalın, mavi ve pantolonlarının içine soktukları bir kazak vardı; başlarında lodos şapkası[1] da dedikleri (güneybatıdan esen ve bizim yarımkürede beraberinde yağmuru getiren rüzgâra verilen ad) muşambadan yapılmış bir tür başlık vardı.

Yaşları birbirinden farklıydı. Kaptan kırkında olabilirdi; diğer üçü ise yirmi beş ila otuz arasında sayılabilirlerdi. Adı Sylvestre veya Lur'lu olan beşinci kişi ise henüz on yedisindeydi. Boyu ve gücü itibariyle şimdiden erkek sayılırdı; oldukça seyrek ve kıvırcık siyah bir sakal yanaklarını kaplıyordu; bir tek, son derece yumuşak ba-

1. Kafayı, boynu ve enseyi koruyan su geçirmez muşamba şapka. (Y.N.)

kışlarıyla saf, çocuksu ve gri mavi renkli gözlerini muhafaza etmişti.

Yerin dar olmasından dolayı barınaklarında böyle büzüşüp dip dibe olmaktan memnun görünüyorlardı.

... Dışarıda deniz ve gece olmalıydı, derin ve karanlık suların sonsuz ıssızlığı. Duvarda asılı duran bakır saat on biri gösteriyordu, gecenin on biri olmalıydı kuşkusuz; ahşap tavanda yağmurun sesi işitiliyordu.

Neşeyle, fakat edepsizce bir şey söylemeden, kendi aralarında evlilikle ilgili meselelerden konuşuyorlardı. Anlatılanlar, hâlâ çocuk olanlara göre projeler veya memlekette yapılmış düğünler sırasında gerçekleşen gülünç hikâyelerden ibaretti. Bazen kahkahalar eşliğinde sevme hazzıyla ilgili fazlasıyla açık oldukları imalar patlattıkları da oluyordu. Ne var ki, her türlü güçlüğü görüp geçirmiş erkeklerin anladığı biçimde aşk, daima tertemizdir ve üzerine yapılan kabalıklar bile iffetli sayılır.

Bu arada Sylvestre'in canı, bir türlü gelmek bilmeyen bir başkası, Jean yüzünden (Bretonların Yann diye telaffuz ettikleri bir isim) sıkılıyordu.

Sahiden, neredeydi bu Yann; hâlâ yukarıda iş başında mıydı? Neden aşağıya inip eğlenceden payına düşeni almıyordu?

"Halbuki, neredeyse gece yarısı oldu," dedi Kaptan.

Ayağa kalktı ve Yann'a seslenmek üzere tahta kapağı başıyla kaldırıverdi. İşte o zaman, yukarıdan içeriye çok tuhaf bir ışıltı yayıldı:

"Yann! Yann! Huu! Adam!"

Bir anlığına açılan bu kapaktan içeriye sızan solgun ışık, gün ışığına çok benziyordu.

"Neredeyse gece yarısı..." Oysa gerçekten de, güneş ışıltısı; gizemli aynalar tarafından çok çok uzaklardan yansıtılan alacakaranlığın aksi gibiydi.

Delik kapanır kapanmaz yine gece oldu, tepeden

sarkan küçük ampul yine sarı sarı parlamaya başladı ve adamın kocaman botlarıyla ahşap merdivenden aşağıya indiği işitildi.

Tıpkı koca bir ayı gibi iki büklüm girdi içeri; çünkü dev gibiydi. İlk yaptığı, salamuranın keskin kokusundan dolayı burnunu tıkayarak suratını ekşitmek oldu.

Özellikle, bir kazık kadar dimdik olan sırtından dolayı erkeklerin ortalama boyutlarını haydi haydi aşmaktaydı; cepheden bakıldığında, mavi kazağının yüzeyinden belli olan omuz kasları, kollarının üst kısmında sanki birer top gibi durmaktaydı. Oldukça hareketli, vahşi ve kibirli bakan, kahverengi, iri gözleri vardı.

Kollarını Yann'a dolayan Sylvestre, çocukların yaptığı gibi onu kendisine doğru şefkatle çekiverdi; Yann'ın kız kardeşiyle nişanlıydı ve onu ağabeyi gibi görüyordu. Diğeri ise bembeyaz dişleriyle gülümseyerek karşılık veriyor ve sevilmek isteyen bir aslan edasıyla kendini onun şefkatli kollarına teslim ediyordu.

Diğer erkeklere göre yan yana sıralanacak daha çok yeri bulunan dişleri biraz aralıktı ve bu durum küçücüklermiş gibi algılanmalarına neden oluyordu. Hiç kesilmemiş olmasına rağmen, sarı bıyığı oldukça kısaydı; ince ve zarif kenarlı dudaklarının üstünde simetrik iki ayrı bukle biçimindeki bıyığı gür ve kıvırcıktı; ağzının her iki yanındaki çukurlara doğru kıvrılıyorlardı. Sakalından geriye kalan yerler traşlıydı ve pembe yanakları henüz kimsenin dokunmadığı meyveler gibi kadifemsi bir körpelikteydi.

Yann oturduğunda bardaklar yeniden dolduruldu, pipolar tekrardan harmanlansın ve yakılsın, diye miço çağrıldı.

Bu yakma işlemi, miço için biraz da olsa tütün içmek anlamına geliyordu. Miço, gürbüz, yuvarlak hatlı, öyle ya da böyle akraba sayılan bu denizcilerin her birinin kuzeni sayılabilecek bir oğlandı; yeterince zor olan

görevinin dışında, aynı zamanda geminin şımarık çocuğuydu. Yann, ona kendi bardağından içki içirttikten sonra yatması için geri gönderdi.

Ardından, evliliklerle ilgili büyük sohbete kalındığı yerden devam edildi.

"Peki ya sen Yann?" diye sordu Sylvestre, "Senin düğününü ne zaman yapacağız?"

"Utanmıyor musun?" dedi Kaptan. "Senin gibi kazık kadar olmuş, yirmi yedi yaşında bir adam hâlâ bekâr! Seni gördüklerinde kim bilir kızların akıllarından neler geçiyordur?"

Yann ise, kızları son derece hor gören bir ifadeyle omuzlarını silkeleyerek yanıt verdi:

"Ben düğünü geceleri yaparım; bazen gündüzleri de yaptığım oluyor. Hangisi denk gelirse artık."

Yann, devlete olan beş senelik borcunu[1] henüz tamamlamıştı ve donanmanın topçu deniz eri olduğu sırada, Fransızca konuşmasını ve kuşku duyulmasına yol açan cümleler kurmasını öğrenivermişti. Dediğine göre on beş gün süren son düğününü anlatmaya koyuldu.

Nantes'ta bir şarkıcıyla birlikteydi. Bir akşam denizden döndüğünde, biraz da karamsarlıkla bir *alcazar*'a[2] gitmişti. Kapıda, yirmi franklık bir *Louis* altını fiyatına devasa çiçek buketleri satan bir kadın duruyordu. Ne yapacağını pek bilmeden bir tane satın almış ve içeriye girer girmez, sahnede şarkı söyleyenin suratının ortasına basbayağı fırlatıvermişti; aslında fazla da güzel bulmadığı bu boyalı bebeğe alay edercesine yapmış olduğu beklenmedik bir itiraftı yaptığı. Kadın ânında yere çakılmış ve takip eden üç hafta süreyle ona doymak bilmemişti.

1. 1889 yılına dek devam eden 1872 yasasına göre askerlik karada da denizde de beş seneye çıkartılmıştı. (Y.N.)

2. (Fr.) Kabare ya da benzeri eğlence mekânlarına verilen ad. (Y.N.)

“Hatta, oradan ayrılacağım zaman, bana bu altın saati armağan etti,” dedi ve herkese göstermek için saati masanın ortasına önemsiz bir oyuncakmış gibi fırlatıverdi.

Hikâyeyi kaba kelimeler ve kendisine özgü imgelerle anlatmıştı. Bununla birlikte, sivil yaşamın bu bayağılığı, denizin derin sessizliğiyle çevrelerini kuşattığı bu ilkel adamlar için aykırı kaçıyordu. Yukarıdan hayal meyal görülen ışıltılı gece, kutup yazının bitmekte olduğunun habercisiydi.

Ayrıca, Yann'ın bu tür davranışları Sylvestre'i hem şaşırtıyor hem de üzüyordu. O, Ploubazlanec kasabasındaki bir balıkçının dul eşi olan yaşlı ninesi tarafından, dinî inançlara saygılı olarak büyütülmüş, bakirliğini koruyan bir evlattı. Küçükken her gün onunla birlikte annesinin mezarına gider ve dizlerinin üzerine çöküp dua ederdi. Uçurumun tepesinde bulunan bu mezarlıktan bakınca ufukta, babasının vaktiyle bir gemi kazasında kaybolduğu Manş Denizi'nin gri suları görülüyordu. O ve ninesi fakir olduklarından, çok erken yaşta balıkçı gemilerinde çalışmaya başlamıştı, bütün çocukluğu açık denizde geçmişti. Hâlâ, her akşam dua ederdi; gözleri o dinî saflığını koruyordu. O da yakışıklıydı ve Yann'dan sonra güvertenin en güçlüsüydü. Yumuşacık sesi ve küçük bir çocuğunkini andıran vurguları, uzun boyu ve simsiyah sakalıyla tezat oluşturuyordu; çok hızlı geliştiğinden, birdenbire bu kadar uzun boylu ve iri olmaktan utanır gibiydi. Yakınlarda Yann'ın kız kardeşiyle evlenmeyi tasarlıyordu ama henüz ona kur yapan hiçbir kıza karşılık vermemişti.

Gemide, biri iki kişilik olmak üzere, sadece üç yatak vardı; geceleri dönüşümlü olarak uyuyorlardı.

Koruyucuları Meryem Ana'nın göğe yükselişini kutladıkları bu eğlenceleri sona erdiğinde, saat gece yarısını biraz geçmişti. Üçü, mezarı andıran, karanlık küçük ya-

taklarına uyumak için çekilirken diğer üçü –Yann, Sylvestre ve hemşerileri Guillaume– ara verdikleri avlanma işine devam etmek için güverteye çıktılar.

Dışarıda gün doğmuştu, sonsuz aydınlıktı.

Ancak bu ışık başka hiçbir şeye benzemeyen öylesine soluk, öylesine açık renkte bir ışıktı ki, nesnelerin üzerinde ölgün bir güneşin ışınları dolanıyordu. Etraflarında renksiz, derin bir boşluk uzanıyordu ve gemilerinin tahta döşemeleri dışında her şey berrak, elle tutulamaz bir düş izlenimi veriyordu.

İnsanın gözü denizi zar zor seçebiliyordu: Önce, yansıtacak hiçbir görüntüsü olmayan titrek bir tür ayna gibi olurken sonra ufka doğru, buhardan bir vadiyi andırıyordu; ne ufuk ne de ötesi, hiçbir şey görünmüyordu.

Rutubetli havanın serinliği, insanın içine gerçek bir ayazdan daha yoğun ve daha çok işliyordu ve soludukça yoğun bir tuz tadı hissediliyordu. Her şey sakindi, yağmur artık dinmişti; yukarıda bulunan biçimsiz ve renksiz bulutlar sanki kendini gizleyen, açıklanamaz bu ışıkla dolu gibiydi; gece olmasına ve etraftaki solgunluğa rağmen görüş mesafesi iyiydi, her şey ayrıntısına kadar seçilebiliyordu.

Orada bulunan üç adam, çocukluklarından beri hayatlarını denizin üzerinde, belli belirsiz ve bulanık hayalî görüntüleri andıran bu fantasmaların ortasında sürdürüyorlardı. Daracık ahşap evlerinin etrafındaki bu değişken sonsuzluğun oynadığı oyunlara alışmışlardı; gözleri de enginlerde yaşayan büyük kuşlarınki kadar alışmıştı bunlara.

Gemi usul usul, tıpkı uyuyakalmış bir adamın rüyalarının arasında mırıldandığı Bretonca bir şarkı gibi, aynı tekdüze ritmi çıkartarak olduğu yerde sallanıp duruyordu. Yann ve Sylvestre hemencecik iğne ve oltalarını hazırlamışlardı, aynı anda diğeri de bıçağını bileyerek bir fıçı tuz açıp beklemek üzere arkalarına oturuvermişti.

Uzun sürmedi. Sakin ve soğuk suya oltalarını atar atmaz çelik gibi parlak, büyük balıklar çekiverdiler.

Oltaya durmadan morinalar takılıyordu; sessizce sürdürülen bu balık avı, hızlı ve aralıksız devam ediyordu. Diğeri büyük bıçağıyla balıkların karınlarını yarıyor, onları düzleştirip tuzluyor ve sayıyordu; dönüşte keselerini dolduracak olan salamura taptaze, parlak balıklar olarak arkalarında üst üste yığılıyordu.

Saatler aynı tekdüzelikte geçiyor, dışarıdaki ıssız, engin boşluklarda ışık yavaştan değişiyordu; şimdi daha gerçek bir hale bürünüyor gibiydi. Uzak kuzeyin bir nevi yaz akşamı sayılan bu görüntünün, bu renksiz ışıltının yerini henüz gece çökmemişken, denizin bütün aynalarının yansıttıkları ve arkalarında belli belirsiz pembemsi devinimli izler sürükleyen bir tür seher almıştı...

"Kesinlikle evlenmen gerekli," dedi birdenbire Sylvestre bu defa büyük bir ciddiyetle; yüzü suya dönüktü. (Bretagne'da, ağabeyinin kahverengi gözlerine vurulmuş bir kaç kız biliyor gibiydi; fakat bu önemli konuya değinirken utanıyordu.)

"Ben, evet!.. Elbette bir gün evleneceğim," dedi her zamanki gibi kibirle ve hayat dolu gözlerini devirerek Yann, "ama memleketten biriyle değil, hayır, ben denizle evleneceğim ve madem siz de buradasınız, düğünüme hepiniz davetlisiniz..."

Balık avlamaya devam ettiler, sohbetle vakit kaybetmemeleri gerekiyordu: İki gündür aralıksız yol almakta olan gezgin corumun, devasa bir balık sürüsünün ortasındaydılar.

Bir önceki gece hiçbiri uyumamış ve otuz saat içinde oldukça iri, binden fazla morina yakalamışlardı; kolları yorgunluktan kalkmaz hale gelince uykuya dalmışlardı. Bedenleri ayakta, avlanma işini kendiliğinden sürdürürken zihinleri ara sıra uykuya dalıyordu. Ne var ki,

soludukları açık denizlerin bu diri havası, dünyanın ilk günlerindeki kadar öylesine tertemiz, öylesine canlandırıcıydı ki, yorgunluklarına rağmen, ciğerlerinde ferahlık, yanaklarında tazelik hissediyorlardı.

Sabah ışığı, gerçek sabah ışığı nihayet parlamaya başlamıştı. Tıpkı yaradılışın ilk günlerindeki gibi, ufukta üst üste yığılmış gibi görünen ve orada ağır külçeler halinde birikmiş olan karanlıklardan ayrıldılar; etrafın bu kadar aydınlanması, bir önceki ışığın tıpkı rüyalardaki gibi tuhaf ve belli belirsiz olduğu o geceden çıkıldığının habercisiydi.

Kapalı ve oldukça basık gökyüzünde, bir kubbedeki delikleri andıran çizikler vardı ve bunlardan gümüşi pembe büyük ışınlar yayılıyordu.

Daha alçaktaki bulutlar yoğun gölge sıraları oluşturuyor ve suları çepeçevre sararak kararsız ve loş enginliklere doluyorlardı. Kapalı bir alan, bir sınır izlenimi veriyorlardı; sonsuzluğun üzerine çekilmiş birer perde, insanlığın hayal gücünü sarsan fazlasıyla büyük gizemleri saklamak için gerili duran birer yelken gibiydiler. O sabah, Yann ve Sylvestre'i taşımakta olan yan yana dizili tahta levhalardan oluşan yapının etrafında değişmekte olan bu dünya, bir tapınağa dönüşmüştü ve bu mabedin kubbesinden dökülen ışık demetleri, mermerden bir avluymuş gibi uzanan dingin suyun üzerine yansıyarak geniş bir alana yayılıyor ve adeta saygı duruşunda bulunuyorlardı... Daha sonra, çok uzaktan ufak ufak başka bir düşün aydınlanışı görüldü: karanlık İzlanda'nın burnu olan pembemsi, oldukça yüksek bir çıkıntı...

Yann'ın denizle düğünü!.. Sylvestre başkaca bir şey demeye cesaret edemeden avlanmasını sürdürüyor, aklından hep bu düşünce geçiyordu. Ağabeyinin kutsal evliliği alay konusu yapmasına şahit olmaktan dolayı kederliydi, üstelik bu durum korkmasına neden olmuştu; çünkü batıl inançları vardı.

Yann'ın evleneceği günün hayalini uzun zamandır kuruyordu! Paimpol'lü bir sarışın olan Gaud Mevel ile evleneceklerini düşlüyordu ve askerliğini yapmadan, yani dönüp dönmeyeceği belli olmayan, kaçınılmaz olarak yaklaşan ve kalbini sıkıştıran söz konusu beş senelik sürgüne gitmeden önce, o güne şahit olmanın mutluluğunu yakalayacaktı...

Sabahın dördüydü. Aşağıda yatmakta olanlar gemilerden nöbeti devralmak için geldiler. Hâlâ biraz uykuluydular; bir yandan soğuk havayı ciğerlerine çekiyor, bir yandan da uzun botlarını giymeye çalışarak yukarı çıkıyorlardı; ölgün ışığın yansımalarından dolayı kamaşan gözlerini kapatıyorlardı.

O sırada Yann ve Sylvestre, tokmakla kırdıktan sonra, bu kadar sert oldukları için epeyce sesli bir şekilde kemirmeye başladıkları kurabiyelerini yiyerek sabahın ilk kahvaltısını çabucak yaptılar. Aşağıya inip uyuyacaklardı, sıcacık yataklarına yatacak olma fikriyle neşelerine tekrardan kavuşmuşlardı, birbirlerinin beline sarılarak, eski bir şarkının ezgisi eşliliğinde salına salına ambar ağzına doğru ilerlediler.

Bu delikten yok olmadan önce, iri patili çocuksu görünümlü ve sakar Newfoundland[1] cinsi yavru güverte köpeği Turc'le oynamak için durdular. Köpeği elleriyle mıncıklıyorlardı, köpek ise bir kurt gibi onları ısırmaya başlamış ve canlarını yakmıştı. Tam o sırada Yann, gözlerinden öfke saçarak onu yüzükoyun yere yapıştırdı; bağırmasına yol açacak bir şekilde sertçe ayağıyla itiverdi.

Yann'ın kalbi temizdi ama doğası hâlâ biraz vahşiydi; bedeni söz konusu olduğunda, tatlı bir okşama çoğu zaman beklenmedik bir şiddete dönüşüveriyordu.

1. Denize düşen insanları kurtarmalarıyla ünlü olan bu köpekler, Fransa'da *terre-neuve* olarak bilinir. (Y.N.)

Gemilerinin adı Marie[1], kaptanınki ise Guermeur' dü. Her yıl, gecesiz yazların yaşandığı bu soğuk iklimlere doğru, tehlikeli ve uzun balık avı için yola çıkarlardı.

Gemi, Meryem tasviri kadar eskiydi. Kalın ana gövdesinin meşe omurları tarazlı ve pürtüklüydü; nemle, salamura suyuyla lekelenmiş ama hâlâ sağlam ve güçlüydü ve katranın diriltici kokusunu yaymaya devam ediyordu. Hareket etmediğinde, geminin, som ıskarmozlarıyla ağır bir havası vardı; ama batının büyük esintileri başladı mı, rüzgârın uyandırdığı martılar gibi canlı hafifliğine kavuşuveriyordu. Modern inceliklerle işlenmiş genç daha çevikti, kendine has bir şekilde dalgayla birlikte yükseliyor, zıplıyordu.

Altı adam ve bir miçoya gelince, onlar İzlandalıydı (özellikle Paimpol ve Treguier: ülkesinde yaygın, bu tür balıkçılığın babadan oğula geçtiği yiğit bir ırk).

Fransa'nın yazını neredeyse hiç yaşamamışlardı.

Her kış sonu, Paimpol Limanı'ndan diğer denizcilerle birlikte hareket etmeden önce, hayır duaları kabul ediyorlardı. Bu bayram gününde, daima bir öncekinin aynı olan mihrap, rıhtıma kurulurdu; kayalıklı bir mağara taklidiydi ve denizcilerin koruyucusu Meryem Ana, kilisesinden onlar için dışarıya çıkartılırdı; kuşaktan kuşağa, yaşam belirtisi olmayan gözleriyle daima benzer şekilde, bereketli bir mevsim geçirecek olan mutlu talihlilere ve bir daha geri dönmeyecek olan diğerlerine bakar, çapa, kürek ve ağ armalarının ortasında tatlı tatlı ve kaygısızca dururdu.

Kadınlar ve analar, nişanlılar ve kız kardeşlerden oluşan ayin alayının ağır adımlarla izlediği bu kutsal haç töreni, bayrakların donattığı ve bandıralarıyla selama duran bütün İzlandalı gemicilerin bekledikleri limanın

1. (Fr.) Meryem Ana. (Y.N.)

etrafında gerçekleşiyordu. Her birinin karşısında tek tek duran rahip, kutsama hareketleriyle duasını okuyordu.

Ardından, bir filo gibi hep beraber, geride neredeyse hiç koca, sevgili, erkek evlat bırakmadan memleketlerini terk ediyorlardı. Uzaklaştıkça, mürettebat hep bir ağızdan, heyecanlı titrek sesleriyle *Denizlerin Meryemi* ilahisini söylüyordu.

Her sene aynı tören eşliğinde ayrılış, aynı vedalar...

Ardından yine uzak Kuzey Denizi'nin soğuk sularının ortasında, bir öncekinin aynı hareketli tahtalar üzerinde, üç ya da dört kaba arkadaşla birlikte açık denizdeki hayatları, inzivaları başlıyordu.

Buraya kadar sağ salim gelebilmişlerdi. Adını taşıyan gemiyi, Denizlerin Meryemi korumuştu.

Ağustos sonu ise geri dönüşlerin mevsimiydi. Ne var ki Marie de, pek çok İzlandalının yerine getirdiği âdet üzere, ilk önce (ve sadece) Paimpol'e uğruyordu; oradan hemen hareketle, avladıklarını güzelce satabilecekleri Gaskonya Körfezi'ne iniyor, ardından da tuzlası bulunan kumsal adalara geçip buralardan bir sonraki sefer için tuz tedarik ediyorlardı.

Güneşin hâlâ ısıttığı bu güney limanlarına vardıklarında, yazdan kalma ılık havadan, topraktan ve kadınlardan başı dönen, zevke susamış iriyarı mürettebat, birkaç günlüğüne dağılıyordu.

Daha sonra, sonbaharda inen ilk sislerle birlikte kâh Paimpol'e kâh Goëlo ülkesinin sağa sola dağılmış saman kulübelerine, yuvalarına, bir süreliğine aile, aşk, evlilik ve doğumlarla ilgilenmek için geri dönülüyordu. Neredeyse her zaman bir önceki kış gebe kalınan ve vaftiz olmak için isim babalarını bekleyen yeni doğanlar çıkıyordu karşılarına: İzlanda'nın yuttuğu bu balıkçı soyuna bir sürü çocuk gerekiyordu.

Paimpol'de o senenin güzel bir akşamüstü, haziran ayının bir pazar günü, mektup yazmakla son derece meşgul iki kadın vardı.

Bu eylem, ardına kadar açık ve tek parça mermer pervazının üzerinde sıralanmış çiçek saksıları bulunan bir pencerenin önünde gerçekleşiyordu.

Masanın üzerine eğilmiş kadınların ikisi de genç görünüyordu; birinin hotozunun modeli eski modaya uygun biçimde kocaman, diğerininki ise Paimpol'lü kızların kullandıkları gibi yeni tarzda ve çok küçüktü. Şöyle bir bakınca baş başa vermiş, yakışıklı İzlandalı delikanlılara hoş bir mesaj yazan iki âşık gibi görünüyorlardı.

Mektubu yazdıran –büyük hotozlu olan– düşünmek için başını kaldırdı. Bakın hele! Arkadan bakıldığında, kahverengi şalının altında gencecik görünmesine rağmen yaşlı, çok yaşlı bir kadındı bu. Enikonu ihtiyardı: En az yetmiş yaşlarında bir nineydi. Buna karşın, bazı ihtiyarların muhafaza etmeyi becerdikleri pembe yanaklarıyla hâlâ güzel ve dinçti. Alın ve tepe kısmı çok basık olan hotozu, muslinden yapılmış, birbirinden kaçmak istermiş gibi görünen ve ensesine düşen iki ya da üç külahtan oluşuyordu. Saygın ve inançlı ifadesini bu beyazlık ve katlar, daha da vurguluyordu. Yumuşacık gözlerinden dürüstlük okunuyordu. Hiç dişi yoktu, bir tanecik bile kalmamıştı ve ne zaman gülse, ona hafiften bir genç kız havası katan yuvarlacık diş etleri görülüyordu. Kendi tabiriyle "toynak ucu" gibi olan çenesine rağmen profili yıllara meydan okuyordu; kilisedeki azizelerinki kadar muntazam ve tertemiz olduğu fark ediliyordu hâlâ.

Torununu eğlendirmek için daha neler anlatabileceğini düşünerek pencereden dışarıya bakıyordu.

Gerçekten de tüm Paimpol'de şunun bunun hakkında, hatta hiçbir şey hakkında, onun kadar gülünç şeyler anlatacak biri daha yoktu. Mektuba üç-dört tane ol-

dukça eğlenceli hikâye yazılmıştı bile; ama içlerinde en ufak bir kötülük yoktu, çünkü kadının ruhunda kötülükten eser yoktu.

Artık aklına başka fikir gelmediğini gören diğeri, titizlikle adresi yazmaya koyulmuştu:

Mösyö Moan Sylvestre, Marie Gemisi, Kaptan Guermeur, Reykjavik'ten İzlanda denizine

Daha sonra soru sormak için o da başını kaldırdı:

"Bitti mi, Büyükanne Moan?"

Öteki oldukça genç, tapınılacak kadar genç bir yirmilikti. Sarışındı –herkesin kumral olduğu Bretagne'nın bu köşesinde oldukça ender bir renktir bu; gri mavi gözlü, kirpikleri neredeyse simsiyah, çok açık sarı saçlı bir kızdı. Saçları kadar sarı olan kaşları da, ona sert ve güçlü bir hava katan kızılımsı bir çizgi üzerine tekrardan çizilmiş gibiydiler. Yunanlıların yüzlerindeki gibi, alın çizgisini muntazam bir düzlükle tamamlayan burnuyla kısa profili son derce asildi. Alt dudağının hemen aşağısındaki derin çukur, dudaklarının kenarını zarifçe belirginleştiriyordu; bazen bir düşünce zihnini fazlaca meşgul ediyorsa dudaklarını bembeyaz üst dişleriyle ısırıyor, bu durum da ince cildinin hafifçe kızarmasına neden oluyordu. Tüm narin görünümünün altında ataları gözü pek İzlandalı denizcilerden kalma, gururlu ve biraz ağırbaşlı bir ifadesi vardı. Bakışlarından hem dik kafalılık hem de ılımlılık okunuyordu.

Alnının aşağısına kadar inen, neredeyse bir saç bandı kadar sıkı hotozu kavkı şeklindeydi; kulaklarının üzerinde salyangoz gibi sarılmış iri örgülerinin –Paimpol'lü kadınlara eskilerin havasını veren geçmiş zamana ait bir saç şekli– görülmesine olanak sağlayacak şekilde, iki kenarından yukarıya iyice kıvrılıyordu.

"Büyükanne" diye hitap ettiği ama aslen, başından

bir sürü talihsizlik geçmiş baba tarafından uzak bir akrabası olan bu zavallı yaşlı kadıncağızdan farklı yetiştirildiği sezinleniyordu.

Biraz dalavereci ve denizde yaptığı riskli işlerle zenginleşen Mösyö Mével adında eski bir İzlandalının kızıydı. Az önce mektubun yazıldığı, kenarlarında dantelleri olan muslinden perdeleri ile şehir modasına uygun yepyeni bir yatak ve mermerin damarlarını yumuşatan açık renk duvar kâğıdıyla kaplı kalın duvarları bulunan bu oda ona aitti. Tavanda odanın eskiliğini yansıtan devasa kirişlerin üzeri kireçle boyanmıştı; gerçekten de hali vakti yerinde bir burjuva ailesinin eviydi burası ve pencereden bakıldığında Paimpol pazarlarının kurulduğu dinî törenlerin yapıldığı gri meydan görülüyordu.

"Bitti mi Büyükanne Yvonne, ekleyecek bir şeyiniz var mı?"

"Hayır kızım, tarafımdan, 'Gaos'un oğluna selamlar,' diye de not düşüver lütfen."

Gaos'un oğlu!.. Diğer adıyla Yann... Bu ismi gururla yazarken kıpkırmızı kesilivermişti güzel genç kız.

Kıvrak bir elyazısıyla sayfanın altına son eklemesini de yapar yapmaz, meydanda oldukça ilginç bir şey oluyormuş gibi, başını dışarıya çevirerek ayağa kalkıvermişti.

Ayaktayken biraz daha uzun boylu görünüyordu; kat yapmayan korsajının yüzeyinden zarif bir kadınınki kadar ince bel hatları okunuyordu. Hotozuna rağmen, bir hanımefendiye benziyordu. Ağır hiçbir iş yapmamış olan minicik elleri, herkes tarafından artık bir güzellik unsuru sayılan zarafette olmasalar bile, ince ve bembeyazdılar.

Onun için her şey, babasının balık seferi için İzlanda'da olduğu mevsimler süresince, annesi olmaksızın, neredeyse terk edilmiş, şirin, pembe, saçı başı dağınık, istekli, inatçı, Manş Denizi'nin çetin rüzgârına karşı güçlü kuvvetli bir kız çocuğu olarak yalınayak sularda koşuştu-

ran bir Gaud olarak başlamıştı. O zamanlar Paimpol'lülerin evinde gündelikçi olarak çalışan ve zor günler geçiren Büyükanne Moan ona sahip çıkmış, bakması için Sylvestre'i ona emanet etmişti.

Ondan sadece on sekiz ay büyük olmasına rağmen kendisine teslim edilen bu ufaklığa –o ne kadar sarışınsa diğeri o kadar esmer; o ne kadar hayat dolu ve ânı ânını tutmayan biriyse diğeri de o kadar uysal ve sevgi doluydu– karşı anne şefkati besliyordu.

Hayata nasıl başladığını, zenginliğin ve şehir hayatının başını döndürmediği kızı anımsıyordu: Yalıyarların daha devasa, kumsalların daha boş olduğu gizemli ve belirsiz bir dönemi tekrardan hatırlıyor; her şey yaban özgürlüğün uzak bir düşü gibi zihninde canlanıveriyordu...

Henüz çok küçük, belki beş-altı yaşlarındayken gemi mallarını alıp satmaya başlayarak zenginleşen babası tarafından, önce Saint-Brieuc'e ve ardından Paris'e götürülmüştü.

O da küçük Gaud kızından, yetişkin, ağırbaşlı, ciddi Matmazel Marguerite'e dönüşmüştü. Bretagne kumsallarındaki terk edilmişliğinden farklı olsa da, az çok kendi başının çaresine bakan biri olmuş, çocuksu dik başlılığını korumuştu. Öğrendiklerini hayat ona tesadüfen ve gelişigüzel, ayırt etmeksizin sunmuştu; yaradılıştan gelen onurlu duruşu korumuştu onu. Bazen cüretkârlığı tutuyor ve insanların yüzüne beklenmedik, fazlasıyla dürüst şeyler söyleyebiliyordu, duru bakışlarını delikanlıların karşısında her zaman yere çevirmezdi; ama bakışları öylesine dürüst ve kayıtsızdı ki, genç adamlar hiç çelişkiye düşmez; olgun, yüzü kadar yüreği de temiz bir kızla karşı karşıya olduklarını hemen anlarlardı.

Bu büyük şehirlerde, kendisinden çok kılık kıyafeti değişmişti. Breton kızlarının güçlükle vazgeçebildikleri başlığını korumasına karşın, başka türlü giyinmesi gerek-

tiğini çok çabuk kavramıştı. Eskiden bir balıkçı kızınınki gibi hür olan beli şekillenmiş, denizin rüzgârıyla filizlenen o güzelim dolgun hatları, hanımefendilere özgü uzun korsajların içinde aşağıya doğru incelmişti.

Her sene, babasıyla beraber Bretagne'ya geri geliyor –denize giren kadınlar gibi sadece yaz aylarında– birkaç günlüğüne eski günlerin tadına ve Bretoncada "papatya" anlamına gelen, eski ismi Gaud'ya kavuşuyordu; belki haklarında çok fazla konuşulan, hiçbir zaman orada bulunmayan ve her sene bir kaçı eksilen İzlandalıları merak ettiğinden, belki de kendisine uzak bir girdap gibi görünen ama herkesin bahsettiği ve sevdiği adamın yaşadığı İzlanda üzerine sürekli bir şeyler işittiğinden yapıyordu bunu...

Ve günün birinde, ömrünün geri kalanını orada geçirmek ve Paimpol Meydanı'nda bir burjuva gibi yaşamak isteyen babasının kaprisi üzerine, bu balıkçılar ülkesine temelli olarak geri dönmüştü.

Akça pakça, fakir ve iyi yürekli yaşlı büyükanne, mektup bir kez daha okunup zarfa yerleştirildikten hemen sonra teşekkür edip oradan ayrıldı. Hâlâ, epey uzakta, Ploubazlanec ülkesinin girişindeki küçük bir kıyı köyünde; doğduğu, oğullarını dünyaya getirdiği ve torunlarının yaşama gözlerini açtıkları kulübede yaşıyordu.

Şehirden geçerken kendisine iyi akşamlar dileyen pek çok insana karşılık veriyordu: Ülkenin en eskilerinden, cesur ve saygıdeğer ailelerden birinin ihtiyarlarından biriydi.

Düzenli ve bakımlı olması, artık eprimiş yamalı elbiseler sayesinde hali vakti yerindeymiş gibi görünmeyi beceriyordu. Şık kıyafetinin parçası olan Paimpol'lü kadınlara özgü kahverengi şalını hâlâ kullanıyordu; şalın üzerine de yaklaşık altmış yıllık büyük başlığının muslinden

külahları düşüyordu. Kendi düğününde taktığı hâlâ iyi durumdaki –eskiden mavi olan– şalını ise oğlu Pierre'in nikâhı için saklamıştı ve düğününden beri de pazar günleri kullanmak için evinde muhafaza ediyordu.

Dik yürüyüşünü korumuştu, hiç yaşlı gibi durmuyordu; ve gerçekten de, biraz öne çıkmış olan çenesine rağmen, iyilik dolu gözleri ve zarif profili sayesinde onu güzel bulmaktan insan kendini alıkoyamıyordu.

Herkes ona çok saygı duyuyordu, bunu sadece, insanların onu iyi akşamlar diyerek selamlamasından bile anlamak mümkündü. Yol üstünde âşığına uğradı; eskilerin çapkın marangozu, şimdilerde ise genç, oğulları içeride tezgâh başında çalışırken kendisi daima kapısının önünde oturan bir seksenlik. İki defa evlenme teklif etmesine rağmen kadın onu reddettiği için hâlâ kendisine gelemediği konuşuluyordu; fakat yaşı gereği bu durum artık tuhaf ve komik bir kine dönmüştü, marangoz, kadına hep şöyle sesleniyordu:

"Hey Güzellik, ne zaman ölçülerini aldırmaya gideceğiz?.."

Büyükanne Moan, o kostümü henüz diktirmeye hazır olmadığını söyleyip teşekkür ediyordu. Aslında ihtiyar yaptığı ağır şakayla, dünyada yaşayan herkesin eninde sonunda giyeceği köknardan yapılmış tahta köstümü kastediyordu...

"Pekâlâ, ne zaman isterseniz ama rahatınızı sakın bozmayın Güzellik bilirsiniz..."

Aynı şaklabanlığı yaşlı kadına defalarca yapmıştı. Ancak Büyükanne Moan'ın bugün gülmeye hali yoktu; çünkü kendini daha yorgun, aralıksız çalıştığı hayat tarafından daha da ezilmiş hissediyor: İzlanda dönüşünde askerliğini yapacak olan, en küçük torununu düşünüyordu. Beş sene!.. Belki de Çin'e savaşa gidecek!.. O geri döndüğünde, kendisi hayatta olacak mıydı peki? — Ne zaman

bunları düşünse içini bir sıkıntı kaplıyordu... Hayır, kesinlikle göründüğü kadar neşeli değildi bu zavallı ihtiyar kadın ve işte yine yüzü, ağlayacakmış gibi büzüşüvermişti.

Doğruydu demek, mümkündü bu, yakında bu son torununu ondan koparıp alacaklardı. Ne yazık! Onu belki de bir daha göremeden tek başına ölecekti... Torununun gitmesini engellemek için, yakında çalışamayacak hale gelecek muhtaç bir büyükannenin tek dayanağı olduğu gerekçesiyle (tanıdığı saygın beyler nezdinde) bazı girişimlerde bulunmuştu elbette; fakat diğeri, Sylvestre' in, ailede artık adı anılmayan ve Amerika'da bir yerde yaşamını sürdüren, kardeşinin askerlikten muaf olabilme şansını gasp eden asker kaçağı ağabeyi Jean Moan yüzünden başarısız olmuştu. Ayrıca, bir denizcinin dul eşi olarak sahip olduğu evden dolayı itiraz etmişlerdi, yeterince fakir bulunmamıştı. Eve vardığında, oğulları, torunları, tüm ölmüşleri için uzun uzun dua okudu. Ardından gönülden inanarak küçük Sylvestre'i için dua etti ve bir yandan uyumaya çalışırken bir yandan da tahtadan kostümünü düşünüp bu gidiş ânında kendisini bu kadar yaşlı hissetmekten dolayı yüreği şiddetle sıkıştı.

Diğeri, genç kız ise pencere kenarında oturmaya devam etmiş, batan güneşin sarı ışınlarının granit duvara yansımalarını ve gökyüzünde fır fır dönen kırlangıçları seyre dalmıştı. Paimpol her zamanki gibi, pazar günleri ve uzun mayıs akşamlarında bile cansızdı; kendilerine biraz da olsa kur yapacak kimseleri olmayan genç kızlar, İzlandalı yakışıklıları düşleyerek ikişer, üçer gezintiye çıkmışlardı...

"Gaos'un oğluna tarafımdan selam söyle..." Bu cümleyi ve artık aklından bir türü çıkmayan bu ismi yazmış olmak onu epeyce sarsmıştı.

Akşamüstlerini genellikle, bir hanımefendi gibi bu

pencerenin önünde geçiriyordu. Babası, eskiden onun yaşıtı olan genç kızlarla dolaşmasından fazla hoşlanmıyordu. Ayrıca, kafeden çıkıp da kendisi gibi eski denizci arkadaşlarıyla birlikte piposunu içe içe volta atarken yukarıda, bu zengin evinin çiçeklerle dolu mermer çerçeveli penceresinde oturan kızını görmek hoşuna gidiyordu.

Gaos'un oğlu!.. Kendisini tutamıyor, görülmemesine rağmen gemicilerin çıktıkları dar sokakların sonunda, hemen yakınlarda olduğu hissedilen denize doğru bakıyordu. İnsanı büyüleyen, daima ilgisini çeken ve onu yutan bu şeyin uçsuz bucaksız oluşuna gidiyordu aklı; Marie, Kaptan Guermeur'ün ilerlediği uzak kuzey denizlerini düşünüyordu.

Ne tuhaf çocuktu Gaos'un oğlu!.. Cesurca ve tatlılıkla kendisine yanaştıktan sonra, şimdilerde kaçan, ele geçirilemez biri olmuştu.

* * *

Sonra, uzun süren düşü sırasında, geçen sene döndüğü Bretagne'ya ait hatıraları tekrar anımsadı.

Bir aralık akşamı, bir gece seyahatinin ardından, Paris'ten gelmekte olan, tren onu ve babasını sisli, bembeyaz, buz gibi ve hâlâ karanlık olan bir sabahın erken vakitlerinde Guingamp'a bırakmıştı. O sırada daha önce hiç bilmediği bir his kaplamıştı içini: Sadece yazları yaşadığı bu eski kenti tanıyamıyordu; sanki birdenbire köy denilen bir yere sürüklenmiş olduğu duygusuna kapılmıştı: Hatıralar... Geçmişin uzak hatıraları... Paris'ten sonra gelen bu sessizlik! Sisler arasında, ufak tefek işlerine yetişen bir başka dünyanın sakin insan toplulukları! Karanlık, mermerden, rutubetten ve gecenin karanlığından simsiyah olmuş köh-

nemiş evler; Bretagne'ya dair tüm bu şeyler –Yann'a sevdalı olduğundan artık hayran olduğu şeyler– o sabah ona perişan ve kederli görünmüştü. Erkenci ev kadınları kapılarını açmışlardı bile, o ise geçerken büyük şömineli, yeni uyanmış huzurlu dünyalarında, kafalarında başlıkları olan dede ve ninelerin oturdukları köhnemiş iç mekânlara bakıyordu. Hava biraz daha aydınlanır aydınlanmaz kiliseye gidip dua etmişti ve o muhteşem orta sahın, gözüne nasıl da kocaman ve karanlık gözükmüştü. Paris'in yüzyıllık kaba ve temelden yıpranmış sütunları, yer altı mezarları gibi köhnemişlik ve güherçile kokan kiliselerinden ne kadar farklıydı burası! Geride bir yerde, sütunların arkasında, kalınca bir mum yanmaktaydı ve önünde, kuşkusuz bir dilekte bulunmak için, bir kadın diz çökmüştü; ince uzun kıvılcımın ışıltısı, kubbelerin belli belirsiz boşluğunda kayboluyordu... İşte oradayken, aniden unutmuş olduğu bir duygunun gölgesini duyumsayıverdi: Paimpol Kilisesi'ne, kış sabahlarının ilk ayinine götürüldüğünde henüz küçücük bir kızken duyumsadığı mutsuzluk ve ürküntüydü bu.

Orada bir sürü güzel ve eğlenceli şey olmasına karşın Paris'i özlemiyordu. Her şeyden önce, damarlarında deniz müdavimlerinin kanı aktığından orada kendisini sıkışıp kalmış bir yabancı, yersiz yurtsuz bir insan gibi hissediyordu. Parisli kadınlar, ince belleri olan ve böğürlerinde yapay bir kavis bulunan, başka türlü yürümesini bilen, balenli korsajlarının içinde hareket etmeyi becerebilen kadınlardı; o da bu tür şeyleri taklit etmeyi hiçbir zaman denemeyecek kadar akıllıydı. Her geçen sene, Paimpol'lü şapkacı bir kadına sipariş ettiği başlığıyla Paris sokaklarında kendini daha da rahatsız hissediyordu. Kendisine bu kadar çok dönüp bakılmasının arkasındaki nedenin, gerçekten bakılası güzellikte olmasından kaynaklandığının farkında bile değildi.

Havalarının hoşuna gittiği bazı Parisli kadınlar dik-

katini çekiyordu; ama onları ulaşılmaz sanıyordu. Fakat diğerlerini, onunla tanışmaya razı olacak daha alt tabakadan olanları ise, hor görüyor ve onları kendisine yeterince layık görmeyip reddediyordu. Çoğunlukla işinde gücünde olan ve evde bulunmayan babasının çevresi dışında bir başına ve arkadaşsız yaşamını sürdürmüştü. Öylesi kimsesiz ve yalnızlık dolu bu yaşamı özlemiyordu.

Ama geldiği gün farksızdı. Bretagne'nın kış ortasındaki bu çetin koşulları onu üzmüş, şaşırtmış ve Paimpol'e varmak için bu kasvetli toprakların daha da içlerine girerek dört-beş saatlik araba yolculuğu yapacak olmak ona zulüm gibi gelmişti.

Aynı karanlık günün tüm öğle vakti ve sonrası, gerçekten de, babasıyla birlikte dört bir tarafı rüzgâr alan külüstür, eski ve küçük bir atlı arabada seyahat etmişlerdi; gece çökerken ince damlalarla sise bürünen hayalet ağaçların gölgesinde hüzünlü kasabalardan geçmişlerdi. Hemen sonrasında fenerleri yakmak gerekmişti; işte o zaman, atların iki yanında ve önlerinden koşuyormuş izlenimi veren bu iki fenerden, Bengal ateşi gibi, arkasında açıktan koyuya oldukça yeşil izler bırakan ve bitmek bilmeyen engelli yola vuran ışık dışında hiçbir şey görülmez olmuştu. "Aralık ayında böylesine yeşil bir doğa nasıl olabilirdi?.." Önce şaşkınlıkla, daha iyi görebilmek için uzandı ama sonra hatırlar gibi oldu: katırtırnakları. Paimpol ülkesinde asla sararmayan, yamaçlar ve patikaları boydan boya saran katırtırnakları... Aynı anda, yine aşina olduğu deniz kokulu daha ılık bir rüzgâr esmeye başlamıştı...

Yolun sonlarına doğru aklına gelen bir düşünce onu tamamıyla uyandırmış ve eğlendirmişti:

"Kış mevsiminde olduğumuza göre, İzlanda'nın yakışıklı denizcilerini nihayet görebileceğim demektir."

Aralık ayında, her yaz geldiğinde akşam gezintileri sırasında hoşça vakit geçirdiği büyük, küçük arkadaşları-

nın erkek kardeşleri, nişanlıları, sevgilileri, kuzenleri hepsi geri dönmüş olmalıydılar. Duran arabanın içinde ayakları gitgide donarken, onu bu düşünce oyalamıştı...

Gerçekten de onları görmüş ve aralarından birine vurulmuştu...

Geldiğinin ertesi günü, ayinden biraz sonra, üzerlerinde sarmaşık, çobanpüskülü, yapraklar ve kış çiçeklerinin bıraktığı lekelerle birlikte beyaz çarşaflar hâlâ loş sokaklarda gerili duruyordu. Yann'ı ilk kez İzlandalıların dinî töreni sırasında, yani 8 Aralık'ta, balıkçıların koruyucusu Notre-Dame de Bonne-Nouvelle gününde görmüştü.

Hüzünlü bir gökyüzünün altındaki bu tören, aşırı ve ilkel bir mutluluğa ev sahipliği yapıyordu. Başka yerde olduğundan daha çok hissedilen ölümün evrensel tehdidinin baskısıyla, fiziksel güç ve alkolle yoğrulmuş, özellikle vurdumduymazlık ve meydan okumanın duyumsandığı neşesiz bir mutluluk haliydi bu.

Paimpol'e büyük bir gürültü hâkimdi; çanların sesi ve rahiplerin ilahileri duyuluyordu. Meyhanelerden kaba ve tekdüze şarkılar yükseliyordu. Tayfaları avutan eski havalar söyleniyordu. Denizden, kim bilir nerelerden, geçmiş zamanın karanlık gecelerinden kopup gelmiş eski yakarışlardı bunlar. Açık denizde uzun süren oruçtan sonra kadınlara daha bir iştahla bakan denizciler çakırkeyif olmuşlar, yollarda yalpa vurarak kol kola, zikzaklar çizerek ilerliyorlardı. Beyaz rahibe başlıkları, diri ve titrek göğüsleri, tüm bir yazın arzularıyla yanıp tutuşan güzel bakışlarıyla kızlar geziniyorlardı. Dünyanın bu kaynaşmasına kapıları kapalı, batının rüzgârlarına, serpintilerine, yağmurlarına ve denizin reva görüp fırlattığı her şeye karşı yüzyıllardır süren mücadelelerini dile getiren çatılarıyla, ev sahipliği yaptıkları eski kahramanlık ve aşk

maceralarına ait sımsıcak hikâyeleri içerisinde barındıran granit köhnemiş evler vardı.

Eskilerin ibadet şekline, koruyucu sembollere, beyazlar içindeki gebe Meryem'e duyulan saygıyla, bunların üstünde hüküm süren bir dindarlık ve geçmişten gelen izler de hissediliyordu. Meyhanelerin yanı başında, basamaklarında yapraklar, buhur kokusu, karanlığında parıldayan mumlar ve kutsal kubbelerinin her bir köşesinden sarkan denizcilerin adaklarıyla kuytu bir mağara gibi kapılarını açan kilise. Âşık kızların yanından, yaşam dolu bu gürültünün ortasından ise uzun matem şalları ve sade başlıklarıyla denizde kaybolmuş olanların nişanlıları, boğulmuş denizcilerin dul eşleri başları öne eğik, sessiz, felaket tellalları gibi geçiyorlar. Bunların da hemen yanı başında, bu güçlü kuşakların hem hayat veren hem yok eden deniz, her zamanki gibi kendine has seslerini çıkartarak kutlamalara devinimiyle katılıyor...

Her şeyin bu kadar iç içe yaşanması, Gaud'nun kafasını karıştırıyordu. Tekrardan bu ülkenin artık sonsuza dek bir parçası olacağı düşüncesiyle her ne kadar heyecanlı ve neşeli de olsa içten içe yüreği sıkışıyor, içi tuhaf bir kaygıyla dolup taşıyordu. Oyunların ve cambazların bulunduğu meydanda, kendisine, sağdan soldan geçmekte olan Paimpol'lü ve de Ploubazlanec'li delikanlıların isimlerini sayan kız arkadaşlarıyla geziniyordu. Ağıt yakanların önünde "İzlandalılar"dan oluşan bir grup, arkaları dönük durmuştu. Önce, aralarından, devasa boyu ve neredeyse aşırı geniş omuzları olan bir tanesi çekmişti dikkatini ve biraz da alaycı bir şekilde sadece şöyle diyebilmişti:

"İşte uzun boylu biri!"

Cümlesinin içerisinde neredeyse şu ima bulunuyordu:

"Bu cüsseyle, onunla evlenecek olan kadının evde işi zor!"

Adam ise, onu duymuşçasına arkasını dönmüş ve çok

hızlı bir şekilde, "Paimpol'lü kızlara özgü başlığıyla bu son derece şık ve daha önce hiç görmediğim kız da kim?" dercesine onu tepeden tırnağa şöyle bir süzüvermişti.

Ardından kibarlığından çabucak gözlerini kaçırıvermiş ve sadece ensesinden dökülen uzunca bukleli siyah saçları görünecek şekilde tekrardan şarkıcılarla ilgileniyormuş gibi yapmıştı.

Başka pek çoklarının ismini merak edip sormuş olmasına karşın Gaud, onun adını sormaya cesaret edememişti. Az biraz görülebilen yakışıklı profili, biraz yabanıl ve kibirli bakışları, hemencecik opal mavisi gözlerinde açılan kızılımsı gözbebekleri, tüm bunlar onu hem etkilemiş hem de utandırmıştı.

Moan'ların evinde Sylvestre'in yakın arkadaşı olarak adından söz edildiğini duyduğu "Gaos'un oğlu"ydu bu; kutlamaların yapıldığı aynı günün akşamı, Sylvestre'le kol kola girmiş yürürlerken babasıyla birlikte karşılaşmış ve selamlaşmak için durmuşlardı...

Ufaklık Sylvestre, onun için tekrardan bir erkek kardeşi gibi oluvermişti. Kuzen olduklarından birbirleriyle senli benli konuşmalarını sürdürmüşlerdi –doğrudur, simsiyah bir sakalı bulunan, bu uzun boylu, on yedi yaşındaki delikanlının karşısında başlangıçta tereddütte kalmıştı; fakat o güzelim çocuksu bakışları hiç değişmemiş olduğundan, kısa bir zaman sonra hiç ayrılmamışçasına eskisi gibi samimi olabilmişti. Delikanlı Paimpol'e geldiğinde, onu akşam yemeğine alıkoyardı; etrafta laf da olmazdı, Sylvestre ise bunlardan yoksun olduğundan iştahla yemek yerdi...

... Doğruyu söylemek gerekirse – yeşillenmiş dallarla kaplı loş bir sokağın dönemecinde ilk tanıştıklarında, Yann ona karşı pek de kibar davranmamıştı. Asil bir davranış olduğu halde sıkıla sıkıla şapkasını çıkarmakla yetinmişti; yine aynı şekilde onu süzdükten sonra, bakışla-

rını başka bir yöne çevirmiş ve bir an önce gitmek istercesine, rahatsız olduğunu çevresine hissettirmişti. Karşılaşmaları sırasında batıdan esen sert bir rüzgâr şimşir dallarını yere savurmuş ve gökyüzü, gri siyah renklerle kaplanmıştı... Gaud dalıp gittiğinde, tüm bu olup bitenler gözlerinin önünde tekrardan canlanıyordu: Kutlamaların üzerine gecenin hüzünlü çöküşü, duvar boyunca rüzgârda uçuşan çiçek desenli beyaz çarşaflar, rüzgâr ve fırtına, insanı şamatacı "İzlandalı" grupların şarkılar eşliğinde yaklaşan yağmurdan sakınmak için hanlara girişleri, özellikle de onunla karşılaşmış olmaktan rahatsız olmuş, sıkılmış, başını ters yöne çevirmiş, karşısında dikilmiş duran o uzun boylu genç adam... O zamandan beri ne kadar çok şey değişmişti içinde!..

O kutlamaların sonundaki gürültü patırtıyla, bugünkü sükûneti arasında ne kadar büyük bir fark vardı!.. Onu penceresinde yalnız, düşüncelere dalmış ve sevdalı olarak alıkoyan şu ılık mayıs gecesinin alacakaranlığında aynı Paimpol, bu akşam ne kadar da sessiz ve ıssızdı!..

Birbirlerini ikinci defa bir düğünde gördüler. Koluna giren Gaos'un oğlu, ona eşlik etmek için görevlendirilmişti. Başlangıçta bu durumun canını sıkacağını düşünmüştü: Boyundan dolayı herkes sokakta dönüp bakacaktı, üstelik büyük ihtimalle onunla iki çift laf etmeyecek olan bu delikanlıyla birlikte görülecekti!.. Bir de, onun o vahşi havası kesinlikle gözünü korkutuyordu.

Herkes öngörüldüğü saatte kortej için toplanmışken Yann henüz ortalıklarda görünmüyordu. Zaman geçiyor o ise bir türlü gelmek bilmiyordu ve onu daha fazla beklememek üzerine konuşulmaya başlanmıştı bile. Gaud o zaman, onun için süslendiğinin farkına varmıştı; diğer delikanlılardan herhangi biriyle olsa eğlence de balo da

onun için başarısız ve bir o kadar keyifsiz geçecekti...

Sonunda Yann güzel bir kıyafetle gelmiş ve son derece rahat, tasasız bir şekilde gelinin anne babasından özür dilemişti. İşte: İngiltere, Alderney açıklarına yakın bir yerden hiç beklenilmeyen bir şekilde büyük balık sürüleri geçeceği duyulmuştu. Bu nedenle Ploubazlanec'te ne kadar gemi varsa hepsi telaşla hazırlıklara başlamıştı. Kasabalar coşkuyla dolmuş, kadınlar kocalarını göndermek için meyhanelere akın etmiş, yelkenleri kaldırmak, manevraya yardım etmek için kendi başlarına didinmişlerdi. Kısacası memlekette tam anlamıyla telaşlı bir hazırlık hüküm sürüyordu...

Yann, kendisine has el hareketleri, göz devirmeleri ve parlak dişlerini ortaya çıkaran güzel gülümsemesiyle, çevresindeki kalabalığın ortasında son derece rahat bir şekilde anlatıp duruyordu... Yola çıkma hazırlık telaşını daha iyi ifade etmek için arada sırada cümlelerinin ortasına, uzattığı çok komik bir "Hu!" ekliyordu. Bu ses, tayfaların bir işi hızla yaparken çıkardıkları sesin aynısıydı ve rüzgârın, flütü andıran sesine benziyordu. Yerine çabucak birini bulması ve bu kişiyi de kış mevsimi boyunca çalışmak üzere anlaştığı geminin kaptanına kabul ettirmesi gerekmişti. Gecikmesinin sebebi de buymuş, düğünleri de kaçırmak istemediğinden, balık avından kendi payına düşeni kaybedecekmiş.

Gerekçeleri, balıkçılar tarafından son derece anlayışla karşılanmış ve kimse ona bu sebepten kızmamıştı. Hayatta her şeyin az çok denizin beklenmedik olaylarına, az çok da iklim değişikliklerine ve balıkların gizemli göçlerine göre ayarlanması gerektiğini herkes biliyordu öyle değil mi? Diğer İzlandalılar, açıklardan geçecek olan bu servetten faydalanabilmek için Ploubazlanec'tekiler gibi erkenden haberdar olmadıkları için biraz üzülmüşlerdi o kadar.

Artık yapacak bir şey yoktu; geç kalınmıştı ve kızla-

rın koluna girmekten başkaca yapılabilecek bir şey kalmamıştı. Dışarıda kemanlar çalmaya başlamış ve neşeyle yola koyulmuşlardı.

Başlangıçta Yann, düğünlerde yeni tanışılan kızlara sıralanan birkaç sıradan iltifatta bulunmuştu ona. Düğündeki çiftler arasında bir tek onlar birbirlerine yabancıydı. Kortejdekilerin geri kalanı sadece kuzenler ve nişanlılardan oluşuyordu. Mutlaka birkaç sevgili de vardı; çünkü Paimpol'de, İzlanda dönüşünde aşkta çok ileri gidilebiliyordu. (Hiç olmazsa iyi niyetli olunduğundan sonrasında evleniliyordu.)

Fakat akşam, dans edildiği sırada ve aralarındaki sohbet şu büyük balık sürüsüne gelince Yann aniden ve gözlerinin tam içine bakarak ona beklenmedik şu şeyi söyleyivermişti:

"Paimpol'de, hatta tüm dünyada, bir tek siz bana bu hazırlıkları kaçırtabilirdiniz. Kesinlikle başka hiç kimse için avımdan vazgeçmezdim Matmazel Gaud..."

Başlangıçta bu balıkçının kendisiyle, bu baloya biraz da bir kraliçe gibi gelmiş kendisiyle, böyle konuşmaya cesaret etmiş olmasından dolayı şaşırmış, sonrasında ise tatlılıkla ve etkilenmiş bir edayla yanıt vermişti:

"Teşekkür ederim Mösyö Yann. Ben de bir başkasıyla olmaktansa sizinle olmayı yeğlerim."

Bu kadardı. Fakat o andan itibaren, danslar bitinceye dek birbirleriyle daha farklı bir şekilde, daha hoş ve kısık bir sesle konuşmaya başlamışlardı...

Viyel[1] ve keman eşliğinde neredeyse hep aynı çiftler dans ediyordu. Yann uzaklaşıp tekrar ona döndüğünde ise, karşılıklı birbirlerine dostça gülümsüyor ve son derece samimi olan bir önceki sohbetlerine kaldıkları yerden de-

1. Tuşlu ve yaylı, bir manivelayla çalınabilen popüler bir çalgı. Çemberli viyel, folklorik müzikte hâlâ kullanılmaktadır. (Ç.N.)

vam ediyorlardı. Yann safça balıkçılık yaşamından söz ediyordu. Yorgunluklarından, ne kadar kazandığından, en büyükleri olduğu on dört küçük Gaos'u yetiştirirken geçmiş yıllarda ailesinin ne kadar zorluk çektiğinden bahsediyordu. Şimdilerdeyse sıkıntılardan kurtulmuşlardı. Özellikle de Manş Denizi'nde babasının bulduğu ve satışından –hükümetle paylaştığı– on bin frank elde ettiği batık sayesinde, Ploubazlanec kara sınırındaki arazilerin en sonunda bulunan, Manş Denizi'ne hâkim çok güzel manzaralı evlerine bir kat daha çıkma olanağını yakalamışlardı.

"Zor bu İzlandalı mesleği," diyordu, "şubat ayı gelir gelmez çok soğuk ve karanlık, denizin öylesine berbat olduğu bir ülkeye gitmek zor..."

... Gaud, Paimpol'ün üzerine çöken mayıs gecesini seyrederken bir yandan da balodaki bütün sohbetleri tıpkı dün yaşanmış gibi ağır ağır aklından geçiriyordu. Madem Yann evlenmeyi istemiyordu öyleyse neden, kendisinin biraz da bir nişanlı gibi dinlediği, yaşamla ilgili onca ayrıntıyı ona anlatmıştı? Hayatındaki her şeyi önüne gelenle konuşan sıradan bir delikanlı havası da yoktu ya...

"Mesleğimiz oldukça iyi," demişti, "ve ben asla değiştirmeyi düşünmüyorum. Yıllar sonra sekiz yüz frank; başka zamanlar ise döndüğümde bana ödenen ve annemize verdiğim on iki bin frank."

"Annenize mi verdiğiniz Mösyö Yann?"

"Elbette, her zaman. Biz İzlandalılarda âdet böyledir Matmazel Gaud." (Bunu sanki son derece iyi ve doğal bir şeymiş gibi söylüyordu.) "İnanmazsınız ama benim neredeyse hiç param olmaz. Pazarları Paimpol'e geleceğimiz zaman annem biraz verir. Hepimiz için aynı şey geçerlidir. Bu sayede, bu sene babam, şu anda üzerimde bulunan ve onlar olmadan asla gelemeyeceğim düğünler için bu kıyafetleri diktirdi; şüphesiz, geçen seneki kıyafetlerimle gelip kolunuza giremezdim..."

Parisli erkekleri görmeye alışkın olduğundan, Yann'ın yepyeni kıyafeti ona göre belki de çok şık sayılmazdı; fakat kısacık ceketi, biraz modası geçmiş yeleğiyle altından görünen göğsü dikkat çekecek derecede güzeldi ve bu sayede dansçımız çok havalıydı.

Lafı gülümseyerek ne düşündüğünü anlayabilmek için Gaud'nun tam gözlerinin içine bakıyordu. Zengin olmadığını anlatmak için bu kadar konuşmasına rağmen, bakışlarından iyi niyetli ve tatlı olduğu anlaşılıyordu!

Çok az şeye karşılık vererek fakat tüm ruhuyla dinleyerek ve her defasında daha çok şaşırarak ve etkilenerek, Gaud da ona bakıp gülümsüyordu. Yabanıl bir kabalık ile çocuksu bir yakınlığın tuhaf bir karışımıydı! Başkalarıyla konuşurken kabalaşan ve belirginleşen kalın sesi, Gaud'yla konuştuğunda gittikçe yumuşuyor ve okşayıcı oluyordu. Yaylı çalgılardan oluşan bir müzik gibi, yalnızca onun için sesini inanılmaz bir yumuşaklıkla titreştirmeyi başarıyordu.

Umursamaz tavırları, yaman görüntüsü, evde sürekli ufak bir çocuk muamelesi görmesi, bunu doğal karşılaması ve dünyayı dolaşması, tüm bu maceralara, bu tehlikelere rağmen ailesine karşı olan saygı dolu bağlılığıyla bu büyük adamda, eksantrik ve umulmadık bir şey vardı.

Gaud onu diğerleriyle kıyaslıyordu: Parisli üç-beş haytayla, tezgâhtar, yazar müsveddesi ya da neyse işte, parası için peşinde hayranlıkla koşanlarla. Ve bu sonuncusu, diğerlerinden çok daha yakışıklı olmasının yanı sıra, en iyisiydi de.

Yann'ın seviyesine daha çok yaklaşmak için, Gaud da eskiden bugün oldukları kadar rahat bir yaşam sürmediklerinden; babasının önce İzlanda balıkçısı olmakla işe başladığından ve İzlandalılara çok büyük değer verdiğinden, hatta kendisinin bile zavallı annesinin ölümünü

takiben, henüz küçücük bir kız çocuğuyken kumsalda yalınayak koşturduğundan söz etmişti...

...Ah! O balo gecesi, yaşamında bir dönüm noktası olan o biricik, tadına doyum olmaz gece! O gece çoktan geride kalmıştı çünkü aralık ayında yaşanmıştı, şimdiyse aylardan mayıstı. O gün dans eden tüm yakışıklılar bugün orada, İzlanda denizinin dört bir tarafına dağılmış balık avlıyorlar; Bretagne topraklarında hava usul usul kararırken, onlar solgun güneşin altında, büyük yalnızlıkları içerisinde her yeri aydınlık görüyorlardı.

Gaud pencereden ayrılmamıştı. Dört bir tarafı eski püskü evlerle neredeyse kapalı olan Paimpol Meydanı gece ilerledikçe daha da hüzünlü bir hal alıyordu. Hiçbir yerden en ufak bir ses işitilmiyordu. Evlerin üzeri hâlâ aydınlık olan gök boşluğu, alacakaranlığın çöktüğü bu saatte yan duvarların üçgen şeklindeki çıkıntıları ve eski çatılardan oluşan yekpare siyah bir siluet halinde birbirine tutunan yeryüzüyle tüm bağlarını kopartırcasına derinleşiyor, yükseliyordu. Zaman zaman bir kapı veya bir pencere kapanıyordu. Tuhaf yürüyüşleriyle bir kaç yaşlı denizci meyhanenin birinden çıkmış, loş sokak aralarına doğru ilerliyor veya geç kalmış birkaç genç kız ellerinde mayıs çiçeklerinden buketleriyle gezmeden dönüyordu. Gaud'yu tanıyan bir kız, sanki koklamasını ister gibi bir demet hanımelini havalara kaldırıp ona iyi akşamlar dilemişti. Karanlığın saydamlığında beyaz minik çiçeklerden oluşan o dağınık tutam hâlâ azıcık seçilebiliyordu. Bunun dışında bahçe ve avlulardan bir başka koku, granit duvarlar üzerinde çiçek açmış hanımellerinin kokusu ve limandan gelen hafif bir yosun kokusu yükselmişti. Yarasalar, masal hayvanları gibi sessizce havada süzülüyordu.

Gaud, bu kasvetli meydana bakarak, giden İzlanda-

lıları ve o baloyu düşündüğü sayısız akşam geçirmişti aynı pencere kenarında...

... Düğün sonuna doğru hava daha da ısınmış ve vals edenlerin çoğunun başı dönmeye başlamıştı bile. Onun başkalarıyla, bir şekilde ona sevdalı olan başka kız ve kadınlarla dans edişini anımsadı. Onlara yanıt vermek için kibirli edasıyla tepeden süzen bakışlarını... Başka kızlarla ne kadar da farklıydı!..

Dans edişi etkileyiciydi. Ulu bir ağaç kadar dik, hem hafif hem soylu bir hareketle döner, başını geriye atardı. Dalgalı, kumral saçları azıcık alnına düşer; dansın rüzgârıyla hafifçe havalanırdı. Oldukça uzun boylu olan Gaud, o hızlı valslerde onu daha sıkı tutmak için öne eğildiğinde başlığında bu teması duyumsayabiliyordu.

Zaman zaman ufak bir hareketle, birlikte dans eden iki nişanlıyı, kız kardeşi Marie ile Sylvestre'i işaret ediyordu. Onları böyle birbirlerine karşı kadar mesafeli, karşılıklı reveranslar yaparken alçak sesle, kuşkusuz çok hoş şeyler söylemek için takındığı utangaç halleri gördükçe iyi niyetle gülüyordu. Elbette başka türlü davranmalarına da izin vermezdi; fakat çapkın ve atılgan birine dönüşen Yann, onların gerçekte ne kadar saf olduğunu görerek öğreniyordu. O zaman Gaud ile bakışmış; sanki, "bizim iki ufak kardeşe bakmak ne kadar da eğlenceli ve keyifli" der gibi manidar bir şekilde gülümsemişlerdi.

Gecenin sonunda yoğun bir öpüşme faslı oldu. Kuzen öpücükleri, nişanlı öpücükleri, her şeye rağmen dürüst ve açık bir duruş sergileyen sevgililerden oracıkta ve herkesin önünde dolu dolu öpüşler. O, onu elbette ki öpmemişti; Mösyö Mével'in kızıyla öpüşmeye cüret edilemezdi; belki son valsler sırasında ona biraz daha sıkıca sarılmış, o ise güven duygusuyla karşı koymamış, tersine daha da sokulmuş, tüm ruhuyla ona kendini bırakmış olabilirdi. Gaud'yu ona doğru sürükleyen bu beklenme-

dik, derin ve tatlı baş dönmesinde yirmilik genç kız duyumsamalarının payı kuşkusuz büyüktü; ama her şeyi öncelikle kalbi başlatmıştı.

"Şu utanmaza bakın, nasıl da gözlerini dikmiş ona?" diyordu sarı ya da esmer kaşlarının altından iffetli bakışlar atan ve dans edenler arasında sevgilisi olan iki-üç kız. Doğruydu, ondan gözlerini ayıramıyordu; ama bir özrü vardı: Ona bakıyordu çünkü o, ömrü boyunca dikkatini çekmiş olan yegâne delikanlıydı.

Sabaha karşı herkes dağıldıktan sonra birbirlerinden ayrılırlarken sabahın ayazında tıpkı ertesi gün yeniden buluşacak iki sözlü gibi birbirlerine başka türlü veda etmişlerdi. Ve o zaman, eve dönmek için babasıyla aynı meydandan en ufak bir yorgunluk hissetmeksizin, kendini canlı ve neşe dolu hissederek, nefes almaktan mutlu, dışarının bu dondurucu sisini ve kasvetli seher vaktini severek, her şeyi nefis ve pek hoş bularak geçmişti.

... Mayıs akşamı çoktan çökmüştü; pencerelerin neredeyse tamamı demirli panjurlarından çıkan hafif gıcırtılarla bir bir kapanmıştı. Gaud hâlâ oradaydı, penceresi açıktı. Oradan geçip de karanlıkta beyaz başlığının şeklini seçebilen birkaç kişi herhalde, "İşte, kesin sevdiğinin hayalini kuran bir kız bu," diye düşünüyordu. Doğruydu. Evet onu düşlüyordu, hem de içi ağlama isteğiyle dolarak. Bembeyaz ufacık dişleriyle dudaklarını ısırıyor, taptaze ağzının alt kenar çizgisini aralıksız bozuyordu. Gözlerini karanlığa dikmiş, gerçek olan hiçbir şeye bakmıyordu...

... Fakat bu balodan sonra neden geri dönmemişti? Neydi ondaki bu değişiklik? Tesadüfen karşılaştıklarında her zamanki gibi süratle hareket eden gözlerini çevirmişti, ondan kaçar gibi bir hali vardı. Sık sık Sylvestre'la dertleşmişti ama o da bu durumdan bir şey anlamıyordu.

"Ama Gaud, baban da izin verirse kesinlikle onunla evlenmelisin; çünkü bu diyarlarda buna layık başka kimse-

yi bulamazsın. Öncelikle, öyle görünmese de, son derece aklı başında biri olduğunu söylemeliyim. Sarhoş olduğu enderdir. Bazen inatçılığı tutar ama aslında oldukça yumuşak huyludur. Hayır, onun ne kadar iyi biri olduğunu bilemezsin. Üstelik de bir denizci! Her balık avı mevsiminde kaptanlar onu kapabilmek için birbirleriyle yarışır..."

Babasının iznini alabileceğinden emindi çünkü hiçbir zaman isteklerini geri çevirmemişti babası. Bu yüzden zengin olmayışı da umurunda değildi. Zaten böylesi bir denizci için altı aylık kıyı balıkçılığı eğitimi alması için biraz sermaye yeterdi, sonrasında bütün gemi sahiplerinin teknelerini emanet etmeyi isteyecekleri bir kaptan olabilirdi.

Biraz dev gibi olması da umurunda değildi; cüsseli olmak kadın söz konusu olduğunda bir kusur sayılabilirdi, ama bir erkeğin yakışıklılığından hiçbir şey eksiltmezdi.

Ayrıca, belli etmeden, bütün aşk hikâyelerinden haberdar olan kızlardan bilgi de toplamıştı: Kimseyle nişanlandığı, sözlendiği duyulmamıştı; hiçbirine özel bir değer vermeden, Lezardrieux'den Paimpol'e, sağda solda, onu arzulayan her güzele uğramadan edemiyordu.

Bir pazar akşamı, oldukça geç bir saate, penceresinin altından onu, çok güzel ama aynı zamanda adı kötüye çıkmış Jeannie Caroff diye bir kadınla sıkı fıkı geçerken görmüştü. Mesela bu durum, onu acımasızca yaralamıştı.

Onun çok öfkeli olduğuna dair yeminler etmişler, bir akşam, kafayı bulup İzlandalıların Paimpol'de kutlama yaptıkları bir kafede, kendisine açmak istemedikleri bir kapıya koca bir mermer masa fırlattığını söylemişlerdi...

Tüm bunlar için onu affediyordu: Denizcilerin kafalarına estiği gibi davrandıklarını herkes bilirdi... Fakat kötü bir niyeti yoksa kendisinin aklının ucundan en ufak bir şey geçmezken neden ona gelmiş, sonra da terk etmişti. Dürüst izlenimi veren o gülümseyişle neden bü-

tün bir gece bakışlarını ondan ayırmamış, neden nişanlısıyla konuşur gibi özel şeylerini tatlı bir sesle onunla paylaşma ihtiyacı duymuştu? Gaud, şimdi başka birine bağlanamaz ve değişemezdi. Aynı memlekette eskiden, henüz küçük bir kızken onu azarlar, kötü bir kız olduğunu ve diğer kızların aksine kafasının dikine gittiğini söylerlerdi. Bu huyu hiç değişmemişti. Bugünün güzel, biraz ciddi ve kibirli küçükhanımı, kimse tarafından işlenmediğinden, aslında içten içe hep aynı kalmıştı.

O balodan sonraki kış, onu tekrar görme umuduyla geçip gitmiş; o ise İzlanda'ya gitmeden önce ona bir veda bile etmemişti. Şimdi artık burada değildi; artık Gaud için hiçbir şey eskisi gibi olamazdı. Yavaşlayan zaman uzadıkça uzuyor gibi geliyordu ama sonbaharda ne yapacağına karar verip bu işi bitirecekti...

... Çanların dingin bahar gecelerine özgü o farklı tınısı eşliğinde belediye kulesinde gong on biri vuruyordu.

Paimpol'de gece on bir, geç bir saatti. Bunun üzerine Gaud, penceresini kapatıp lambasını yakarak yatmaya hazırlandı...

Yann'a gelince belki bu durum basit bir yabanilikle açıklanabilirdi, kendisi de onun gibi gururlu olduğundan mı, yoksa onu zengin sanıp reddedilmekten mi korkmuştu?.. Bunu doğrudan kendisine sormak istemiş; fakat Sylvestre bunun uygun kaçmayacağını düşünerek, bir genç kızın bu denli cüretli olmasının hoş karşılanmayacağını söylemişti. Zaten Paimpol'de tavırları ve kılık kıyafeti de eleştiriyorduk...

... Rüyalara dalmış bir kızın dalgınlığıyla yavaş yavaş üstündekileri çıkarttı: Önce muslin başlığını, sonra şehir modasına uygun kesimiyle zarif elbisesini gelişigüzel bir sandalyenin üstüne attı.

Ardından, Paris modasına uygun ve herkesin arkasından konuşmasına neden olan uzun korsajını... O an

özgürlüğüne kavuşan endamı daha da mükemmel görünüyordu; ne sıkıştırılmış, ne de aşağı doğru aşırı inceltilmiş olduğundan, hatları tıpkı mermer heykeller gibi dolgun ve yumuşacık doğal haline kavuşmuştu. Hareketleri, görünüşünü değiştiriyordu ve her duruşu bakmaya doyum olmayacak kadar enfesti.

Gecenin bu geç saatinde yanmakta olan ufak lamba, biraz gizemle omuzlarını ve göğüslerini, henüz kimsenin gözünün değmediği ve Yann da kendisine istemediğine göre, muhtemelen büyük bir kayıp olarak başka hiç kimsenin göremeyeceği, kuruyup gidecek bu muhteşem bedeni aydınlatmaktaydı...

Yüzünü hoş buluyordu ama vücudunun güzelliğinden habersizdi. Hem zaten Bretagne'nın bu bölgesinde İzlanda balıkçılarının kızlarının bu güzelliği neredeyse kalıtımsal bir şeydi. Artık bu fark edilmiyordu; çünkü en yaramazlar bile bunu teşhir etmekten ve hicapla göstermekten kaçınıyordu. Hayır sadece şehirdeki seçkinler, bedenlerini cendere gibi sarmaya veya allayıp pullamaya önem veriyorlardı...

Kulaklarının üzerinde birer salyangoz gibi topladığı saçlarını çözdü ve saç örgüleri büyük iki yılan gibi sırtına düşüverdi. Onları taç gibi başının tepesine topladı –uyumak için böylesi daha rahattı– o an düzgün profiliyle Romalı bir bakireyi andırıyordu.

Bu arada kolları hâlâ havadaydı, dudaklarını ısırmayı sürdürerek tıpkı başka bir şey düşünürken herhangi bir oyuncağını hırpalayıp duran bir çocuk gibi parmaklarının arasında sarı saç örgüleriyle oynamaya devam ediyordu. Saçlarını tekrardan aşağı salıp sırf eğlenmek için çok hızlı bir şekilde onları açıp düzleştirmeye girişti. Şimdi de beline kadar inen saçlarıyla Galyalı rahibelere benzemişti.

Ve sonra, aşka ve ağlama isteğine karşın gene de uyku bastırmış; kendini yatağa atarak yüzünü yelken gibi

açılmış olan bu ipeksi saç yığınının altına gizlemişti...

Ploubazlanec'teki kulübesinde ise hayatın daha karanlık bir cephesinde bulunan Moan Nine, ölümü ve torununu düşünerek, yaşlılara özgü buz gibi uykusuna nihayet dalabilmişti.

Aynı saatte Marie'nin güvertesinde –o gece oldukça hareketli olan Kuzey Denizi'nde– ise Yann ve Sylvestre, sevilen iki genç, günün sonsuz ışığı altında karşılıklı şarkılar söyleyerek neşeyle avlanıyorlardı...

Yaklaşık bir ay kadar sonra, haziranda.

İzlanda dolaylarında, denizcilerin "beyaz sakinlik" dedikleri ender havalardan biri yaşanıyordu; yani havada hiçbir hareket yoktu. Sanki bütün esintiler tükenmiş, bitmiş gibiydi.

Gökyüzü, aşağılara ve ufka doğru kararan, kurşuni renkten, donuk donuk metalik görünüme geçen beyazımsı bir örtüyle kaplanmıştı. Altında ise durgun sulardan insanın gözlerini yoran ve üşüme hissi uyandıran soluk bir parıltı yayılıyordu.

Bu defa denizin üzerinde oynaşan değişken hareler vardı, sadece hareler. Bir aynaya hohlandığında elde edilen çok çok hafif halkalar gibiydiler. Parlayan bütün bir deniz örtüsü birbirine karışan, şekli bozulan, çabucak silinen, ansızın belirip kaybolan, belli belirsiz desenlerden bir ağla kaplanmıştı.

Sonsuz bir akşam mı yoksa sonsuz bir sabah mıydı yaşanan, söylemesi güçtü: Saatin kaç olduğunu saklayan güneş, cansız şeylerin ışıldamasına başkanlık etmek için hâlâ orada asılı duruyordu. O bile, belli belirsiz halesiyle muazzam görünen, neredeyse dış çizgileri olmayan bir başka halka gibiydi.

Yann ve Sylvestre yan yana balık tutarak şarkı söylü-

yorlardı: Bitmek bilmeyen şarkının adı *Jean-François de Nantes*'tı ve şarkının tekdüzeliği ile eğleniyor, her defasında yeni bir şevkle nakarat kısmını bıkıp usanmadan baştan alıyor, o an birbirlerine gözucuyla bakıp bu çocuksu komikliğe gülüyorlardı. Yanakları tuzlu serinlikten pembeleşmişti; soludukları hava canlandırıcı ve tertemizdi. Tüm güçleri ve varoluşlarıyla havayı dolu dolu ciğerlerine çekiyorlardı.

Halbuki etraflarında yaşam belirtisi olmayan, ölmüş veya henüz yaratılmamış bir dünya vardı. Işığın hiçbir sıcaklığı yoktu. Güneş denen bu kocaman hayalet gözün bakışı altında her şey kıpırtısızdı, sanki sonsuza dek donmuş gibiydi.

Gökyüzünün beyazlığını yansıtan ve cilalanmış gibi parlak ve çarşaf gibi durgun denizin tam ortasına, Marie'nin gece gibi upuzun ve yeşilimsi gölgesi vuruyordu. İşte o zaman ışığı yansıtmayan bu gölgeli kısımdaki saydamlık sayesinde, suyun altında neler olup bittiği görülebiliyordu: Sayısız, birbirinin tıpatıp aynı, devam eden bu yolculuklarında bir amaçları varmış gibi benzer yöne aralıksız ve usulca kayıp giden binlerce, on binlerce balık... Bu morinalar, birbirine paralel durumda ve aynı istikamete yönelirken gri karalama çizgileri oluşturuyor; bu sessiz hayat kitlesine akışkan bir hava veren aceleci bir titremeyle, aralıksız kıpır kıpır devinerek toplu gösterilerini gerçekleştiriyorlardı. Bazen ani bir kuyruk hareketiyle hepsi aynı anda gümüş rengi karınlarını göstererek aksi yöne dönüyorlar ve gene aynı kuyruk hareketi ve aynı dönüşle sanki sürünün arasına binlerce madenî parça atılmış gibi iki su arasında her biri hafif dalgalanmalarla parıldıyordu.

Zaten basık olan güneş daha da alçalıyordu. Demek ki artık kesin akşam olmuştu. Güneş, denizi çevreleyen kurşuni bölgelere doğru battıkça rengi sararıyor ve halesi

daha da belirginleşiyor, daha gerçekçi bir hal alıyordu. Tıpkı aya bakılabildiği gibi ona da doğrudan bakılabiliyordu.

Oysa aydınlatıyordu da. Sanki boşlukta sanıldığı kadar uzak da değil gibiydi. Sanki bir gemiyle ufkun sonuna dek seyredilse suyun birkaç metre üzerinde salınmakta olan bu kocaman hüzünlü balon ile karşılaşılabilirdi.

Av oldukça hızlı gidiyordu. Durgun suya bakınca işlerin pekâlâ yürüdüğü görülmekteydi: Morinalar açgözlü bir hareketle gelip yemi yutuyor, batma hissiyle sanki çenelerini kancaya daha fazla takmak için biraz çırpınıyorlardı. Balıkçılar dakika başı hızlıca, iki elleriyle, oltalarını çekiyor, kim temizleyecek ve salamuraya yatıracaksa hayvanı onun önüne fırlatıyorlardı.

Paimpol'lülerin bu sakin ayna üzerinde dört bir tarafa dağılmış olan filotillası, bu uçsuz bucaksız ıssızlığa hareket katıyordu. Şurada burada, uzaktan uzağa, rüzgâr esmediğinden sadece şeklen açılmış olan oldukça beyaz ve ufukların tekdüzeliğini yaran küçük yelkenler seçiliyordu.

O gün İzlanda balıkçısının mesleği ne kadar da dingin ve kolay görünüyordu; hanımefendilere yaraşır bir iş...

* * *

Jean-François de Nantes
Jean-François
Jean-François

İki koca çocuk şarkı söylüyordu.

Yann, böylesine yakışıklı ve asil yüzlü oluşuyla pek de ilgilenmiyordu. Ayrıca, ne kadar Sylvestre'in yanında çocuklaşıp sadece onunla şarkı söyleyerek oyun oynasa da Yann, bunun aksine başkalarının yanında içine kapa-

nık, gururlu ve aksidir. Halbuki ona ihtiyaç duyulması ânında bir o kadar da yumuşak huyludur, onu kızdırmadıklarında her zaman iyi ve yardımseverdir.

O ikisi bu şarkıyı söylerken onların birkaç adım gerisinde diğer iki kişi de başka bir şey, yine uyuşukluk, esenlik ve belli belirsiz hüzün taşıyan bir özlemle işlenmiş tekdüze başka bir şarkı mırıldanıyordu.

Sıkılmıyorlardı ve zaman geçiyordu.

Aşağıdaki kamarada, döküm sobanın dibinde hâlâ ateş vardı ve ambar ağzının kapağı uykuya ihtiyaç duyanlara gece izlenimi vermek için örtülü tutulmuştu. Uyumak için çok az havaya ihtiyaçları vardı. Güçlü kuvvetli olmayanlar, şehirlerde büyüyenler, daha fazlasına ihtiyaç duyarlar. Fakat sonsuz atmosferde kalkıp inen güçlü göğüsler bile sonrasında uykuya dalar ve bir daha yerlerinden kıpırdamazlar. İşte o zaman insan, bir hayvan gibi, herhangi bir deliğin içine büzüşüp kıvrılabilir.

Bu sürekli aydınlıkta saatin bir önemi yoktu ama sırf eğlence olsun diye dört saatlik nöbetin ardından her saatte yatılabiliyordu. Genellikle hareketsiz, rüyasız, günün yorgunluğunu alan güzel uykulardı bunlar.

Akılları kadınlarda olanların gözü uyku tutmuyordu. Altı hafta sonra, av mevsimi biter bitmez yeni veya önceden sevilmiş olan eski sevgililere kavuşacakları düşüncesiyle gözleri fal taşı gibi açılıyordu.

Fakat bu durum çok ender yaşanıyordu veya bu konuyu daha ahlaklı bir şekilde düşündükleri oluyordu: Akıllara eşler, nişanlılar, kız kardeşler, akrabalar geliyordu... Cinsel perhiz alışkanlığıyla birlikte uzun zaman aralıklarında hisler de uykuya dalar...

Jean-François de Nantes
Jean-François
Jean-François

... Gri ufkun en uç çizgisinde gözle görülmesi güç bir şeye bakıyorlardı. Gökyüzünden birazcık daha koyu, başka bir grilikte, mikroskobik bir kuyruk gibi sulardan yükselen incecik bir dumandı bu. Derinlikleri taramaya alışık gözleriyle onu hemencecik fark edivermişlerdi:

"Bir vapur, şurada!"

"Sanırım," dedi Kaptan iyice bakarak, "sanırım devlete ait bir vapur bu, teftişe çıkmış bir kruvazör olmalı..."

Bu belli belirsiz duman, balıkçılara, Fransa'dan havadisler getirmekte ve başkaca da, bir genç kızın kaleme aldığı, yaşlı büyükannenin gönderdiği mektubu taşımaktaydı.

Yavaş yavaş yaklaştı ve kısa bir süre sonra siyah gövdesi belirdi. Gerçekten de batıdaki fiyortlarda turlamaya çıkmış bir kruvazördü.

Aynı anda insanın ciğerlerini yakan hafif bir esinti yükselmiş, durgun suların yüzünü yer yer dalgalandırmaya başlamıştı. Parlak aynanın üzerindeki izler gibi uzayıp giden, yelpaze gibi yayılan ya da taş mercanları halinde dallanıp budaklanan yeşilimsi mavi desenler oluşturuyordu. Bütün bunlar bir hışırtıyla süratle gelişiyordu; sanki bu sonsuz uyuşukluğun sonunu haber veren bir kalk işareti gibiydi. Örtüsünden sıyrılan gökyüzü aydınlanıyordu. Ufkun üzerine inen bulutlar, gri pamuklar gibi üst üste yığılıyor, sanki denizin etrafında yumuşakcık surlara dönüşüyorlardı. Balıkçıların ortasında kaldığı yukarı ve aşağıdaki iki sonsuz ayna, onları donuklaştıran buğular silinmiş gibi derin saydamlıklarına yeniden kavuşuyorlardı. Hava, hayra alamet olmayan bir hızla dönüyordu.

Ve denizin değişik noktalarından, engin suların farklı bölgelerinden balıkçı tekneleri geliyordu: Çevre sular-

da dolanan bütün Fransızlar, Bretonlar, Normandiyalılar, Boulogne'lular ya da Dunkerque'liler. Bir çağrıyla uçuş için toplanan kuşlar gibi bu kruvazörün peşine takılarak bir araya toplanıyorlardı. Ufkun boş köşelerinden bile ortaya çıkıyor ve gri kanatları her yerden seçilebiliyordu. Solgun ıssızlığı tamamen doldurmuşlardı.

Artık ağır ağır salınmak yoktu, çıkan serin esintide yelkenleri geçmişlerdi ve birbirlerine yaklaşmak için hızlanıyorlardı.

Oldukça uzakta olan İzlanda toprakları da tıpkı onlar gibi, sanki yakınlaşmak istermişçesine belirivermişti. Sadece yandan ve alttan ve sanki istemeye istemeye ışık alan çıplak kayalıklarıyla büyük dağlarını daha belirgin bir şekilde göstermeye başlamıştı. Benzer renklerde ve gittikçe belirginleşen farklı bir İzlanda uzanıyordu. Bu İzlanda daha düşseldi. Devasa dağları, aslında yoğunlaşan buharlardan ibaretti. Hâlâ alçakta duran solgun güneş, çevredekilerin üstüne yükselmekte yetersiz kalıyor; bu ada yanılsamasının arasından görülebiliyordu. Öyle ki sanki bu manzaranın önüne yerleştirilmişti ve gözler için anlaşılması güç bir görüntü oluşturuyordu. Artık halesi yoktu ve yuvarlak yüzü, son derece belirgin dış hatlarına kavuşmuştu. Daha çok ölmekte olan, bir kıyametin ortasında kalakalmış, kararsız, zavallı, sarı bir gezegeni andırıyordu...

Duran kruvazörün etrafı şimdi İzlanda gemileriyle kuşatılmıştı. Tüm bu gemilerden ceviz kabuğu gibi sandallar indiriliyor ve güverteye uzun sakalları ve oldukça vahşi gülünç kıyafetleriyle kaba saba adamlar çıkıyordu.

Biraz çocuklar gibi, hepsinin isteyecek bir şeyleri vardı: Ufak yaralar için ilaçlar, onarım işleri, azık, mektuplar...

Bazısı ise isyan nedeniyle cezalarını çekmek ve prangaya vurulmak üzere kaptanları tarafından gönderilmişti. Hepsi devlet görevinde bulundukları için bu durumu

gayet doğal karşılıyorlardı ve kruvazörün dar olan bu ara güvertesi bileklerinden zincirli bu dört-beş koca adamla dolup taştığında, onları kelepçeleyen yaşlı gemi zabiti şöyle dedi: "Şöyle yanlamasına yatın bakalım evlatlarım ki geçebilelim." Onlar da gülümseyip söz dinlemişlerdi.

İzlandalılar için bu defa çok mektup vardı. Bu arada ikisi Marie'nin kaptanı Guermeur için gelmişti. Biri Mösyö Gaos Yann'a, diğeri Mösyö Moan Sylvestre'e. (Bu mektup –kruvazörün onu teslim aldığı– Danimarka'ya Reykjavik'ten gönderilmişti.)

Posta eri, mektupları yelken bezinden çantasının içinden çıkarıyor ve her zaman becerikli ellerden çıkmayan adresleri okumakta bazen zorlanıyordu.

Kumandan sesleniyordu:

"Acele edin, acele, barometre düşüyor."

Denizdeki tüm bu küçük ceviz kabuklarını ve tekin olmayan bu bölgede yığılmış bunca denizciyi görmekten dolayı canının sıkıldığı oluyordu.

Yann ve Sylvestre'in, mektuplarını yan yana okuma alışkanlıkları vardı.

Bu defa hep o yıldız görünüşüyle onları ufkun tepesinden aydınlatan gece yarısı güneşinin altında yapmışlardı bu işi.

Güvertenin uzak bir köşesinde kol kola ve omuzları birbirine yapışık, sanki memleketleriyle ilgili haberleri daha iyi özümseyebilmek için yavaş yavaş okuyorlardi.

Sylvestre, Yann'ın mektubunda, nişanlısı Marie Gaos' tan haber almıştı. Sylvestre'inkinde ise Yann, Yvonne Nine'nin orada olmayanlar için bulunmaz olan gülünç hikâyelerini okumuştu. Elbette bir de kendisini bizzat ilgilendiren son satırı:

Gaos'un oğluna, tarafımdan merhaba.

Okuma biter bitmez Sylvestre çekinerek mektubunu onu yazan kişiyi takdir etmesi amacıyla büyük dostuna gösterdi:

"Bak ne kadar güzel bir elyazısı, öyle değil mi Yann?"

Fakat Yann, o elin hangi genç kıza ait olduğunu çok iyi bildiğinden, başını çevirip sanki, şu Gaud meselesiyle canımı sıkıyorsunuz, dercesine omuz silkti.

O zaman Sylvestre hor görülen zavallı kâğıt parçasını titizlikle katlayıp zarfına yerleştirdi ve kazağının içine sokup göğsünde saklayarak içinden hüzünle şöyle dedi:

"Hiçbir zaman evlenmeyecekler, biliyorum. Nesi var bu kıza karşı anlamıyorum ki?.."

... Kruvazörün çanı, gece yarısını vurdu. Hâlâ orada oturmuş memleketlerini, yanlarında olmayanları, binbir türlü başka şeyi, düşler içerisinde akıllarından geçiriyorlardı...

O anda kenarlarını biraz da olsa sulara değdirmiş olan güneş, usulca yeniden yükselmeye başlamıştı.

Ve sabah olmuştu.

İkinci bölüm

İzlanda güneşinin de görünümü ve rengi değişmiş ve bu yeni günün açılışını kasvetli bir sabahla yapmıştı. Örtüsünden tamamıyla sıyrılmıştı ve gelecek olan kötü havanın habercisi gibi gökyüzünde fıskiyeler gibi iz bırakan ışınlar saçıyordu.

Birkaç gündür hava fazla güzeldi, bunun bir sonu mutlaka gelecekti. Rüzgâr bu gemi meşveretini[1] dağıtmak, denizi onlardan kurtarmak ister gibi onlara doğru esiyordu; onlar da uzaklaşmaya, havaya yazılmış ve artık yanılmadıklarına emin oldukları bu tehditten tıpkı bozguna uğramış bir ordu gibi kaçmaya başlamışlardı.

Rüzgâr daha da sertleşiyor, adamları ve gemileri ürpertiyordu.

Henüz küçük olan dalgalar, birbirlerinin peşi sıra hızlanmaya, deniz kabarmaya başlamıştı. Önce üzerlerini leke leke kaplayan beyaz bir köpükle ebrulanmışlardı. Ardından bir cızırdamayla bu köpüklerden dumanlar çıkmıştı. Sanki bir şey pişiyor, bir şey yanıyordu ve tüm bunlar olurken çıkan o keskin ses dakika dakika çoğalıyordu.

Artık balık avlamak değil sadece manevra yapmak

1. Fransızca *conciliabule* kelimesi burada mecaz olarak kullanılmıştır. (Y.N.)

düşünülüyordu. Gemiler çoktan uzaklaşmıştı. Hepsi de gitmek için acele ediyordu: Bazısı, fiyortlarda korunaklı bir yer bulabilmek ve oraya zamanında ulaşabilmek için; önlerinde açıklık olmasını daha güvenilir bulan diğerleri ise İzlanda'nın güney ucunu geçmeyi, açığa çıkmayı, rüzgârı arkalarına alarak gidebilmeyi tercih ettikleri için. Birbirlerini kısmen görmeye devam ediyorlardı. Orada burada yükselen dalgalardan zavallı, ıslak, yorgun ve kaçmakta olan yelkenler görülüyordu, fakat yine de bir çocuk oyuncağı, üzerlerine üfleyince yere yatan ama daima ayağa kalkan hacıyatmazlar gibiydiler.

Ufkun batı yönünde bir ada görünümüne bürünerek yoğunlaşan bulut örtüsü, tepeden itibaren aralanmaya, parçaları gökyüzüne dağılmaya başlamıştı. Bu bulut katmanı tükenmezmiş gibi duruyordu ama rüzgâr onu uzatıyor, çekiştiriyor, hiç durmadan içinden çıkardığı karanlık perdeleri ve açık sarıyken artık soğuk, derin bir renksizliğe bürünen gökyüzüne yayıyordu.

Her şeyi yerinden oynatan bu rüzgâr, her an daha da güçleniyordu.

Kruvazör, İzlanda'nın barınaklarına doğru yola çıkmıştı; balıkçılar gitgide kötüleşen ve korkunç bir renge bürünen bu çalkantılı denizde bir başlarına kalmış; kötü hava için hazırlıklarını hızlandırmışlardı. Aralarındaki mesafe artıyordu; birbirlerini gözden kaybedeceklerdi.

Döne döne yükselen dalgalar birbirlerini kovalamaya, birleşmeye, daha da yükselmek için birbirlerinin üzerine çıkmaya devam ediyor ve aralarında boşluklar oluşturuyorlardı.

Bir kaç saat içerisinde, önceki gecenin sükunetinin aksine, bölgede her şey darmadağın, allak bullak olmuştu; eski sessizliğin yerini kulakları sağır eden bir gürültü almıştı. Şimdinin bu anlaşılamaz, yersiz ve bir o kadar çabuk meydana gelmiş olan hareketliliği göz göre göre

gerçekleşmişti. Tüm bunların amacı neydi? Ne gizemli ve körü körüne bir yıkım!..

Batıdan aceleci, hızlı, üst üste binmiş ve her şeyi karartarak gelmeye devam eden bulutlar gökyüzünü kaplamışlardı. Yer yer bazı sarı açıklıklar kalmış ve bunların arasından güneş tutam tutam son ışınlarını göndermekteydi. Artık yeşile çalan su, beyaz köpüklerle daha da çizgi çizgi olmuştu.

Öğle saatlerinde Marie, yaklaşan fırtınaya karşı tamamen uygun konuma geçmiş, ambar ağızları kapanmış, yelkenler yarıya indirilmiş ve patlak vermekte olan bu karmaşa içerisinde, fırtınalarla eğlenen musurlar misali oyun oynuyormuş gibi, hafif ve esnek bir şekilde sıçrayarak ilerliyordu. Bir tek mizana yelkeniyle, denizcilik terimiyle "rüzgârı arkasına alarak" kaçıyordu.

Yukarısı tamamıyla karanlığa gömülmüş, üzerinde yer yer şekilsiz lekeler halinde siyahlıklar belirmiş, kapalı ve ezici bir kubbeye dönüşmüştü. Neredeyse hareketsiz bir gök kubbeyi andırıyordu ancak tersine, baş döndürücü bir hareket halinde olduğunu anlayabilmek için dikkatlice bakmak yeterli geliyordu: Geçmekte acele eden ve ufkun dip köşelerinden hiç ara vermeden onların yerini almaya gelen yenileriyle engin gri yüzeyler, sonu gelmez bir hortumdan boşanır gibi karanlık örtüler...

Marie, gitgide hızlanarak, rüzgârı arkasına alarak kaçıyordu. Hava da gizemli ve korkunç bir şeylerden kaçıyordu. Rüzgâr, deniz, Marie ve bulutlar hepsi de aynı istikamete doğru son sürat bir kaçış telaşına kapılmışlardı. En hızlıları rüzgârın ta kendisiydi. Onun arkasından, gitgide ağırlaşan ve yavaşlayan kaba dalgalar. Sonra bütün bu hareketliliğin içine sürüklenen Marie. Marie'nin peşinde ise bitmek bilmeyen bir düşüşle kendi içlerine kapanan solgun sırtlarıyla yüksek dalgalar. Marie'yi hep yakalıyor ve hep geçiyor olsalar bile, o ustaca bir dümen

hareketiyle arkasında yarattığı anafor sayesinde gene de onlardan kaçmayı başarıyor, dalgaların gazabı bu çalkantıda sönüyordu.

Bu "kaçış" halinde özellikle hissedilen şey, bir hafiflik duygusuydu. Hiçbir zorluk ya da çabaya gerek kalmadan, zıpladığınızı hissediyordunuz. Marie dalgaların üzerine çıktığında, sanki rüzgâr tarafından kaldırılıyormuşçasına hiçbir sarsıntı hissedilmiyordu. Daha sonra tekrar inişe geçtiğinde adeta panayır yerlerindeki Rus-dağlarından[1] kayarken ya da rüyalarda hissettiğiniz o çok yüksekten düşüyormuş hissini veren ürpertiyi yaşıyordunuz. İlerlemesini sürdürmek için altından sıvışan kaygan dağ üzerinde geri geri gidiyormuş gibi kayıyor ve aynı şekilde ilerleyiş halindeki o büyük çukurlardan birinin içerisine tekrardan dalıyor, ıslatmayan ama diğer her şey gibi kaçan bir püskürmeyle korkunç dibi boyluyordu. Fışkıran sular da kaçıp ilerde bir duman gibi, hiçbir şeymiş gibi sönüyordu...

Bu çukurların dibi daha da karanlıktı ve her dalgayı atlattıktan sonra arkaya bakarak bir sonrakinin gelişini izliyorlardı. Bu dalga öncekinden de büyüktü, şeffaflığı yüzünden yemyeşil dikiliyor, öfkeli çalımlarla, kapanmaya hazır kıvrımlarla, "Seni bir yutayım da dibi boyla," dercesine süratle yaklaşıyordu.

... Fakat hayır! Tıpkı omuzlarını silkip de bir tüy parçasını düşürürmüş gibi sizi sadece havaya kaldırıyordu ve neredeyse usulca, gürültülü köpükleri ve çağlayan şakırtısıyla onun altınızdan geçtiğini hissediyorsunuz.

Bütün bunlar aralıksız devam ediyordu fakat durum kötüye gidiyordu. Bu sivri dalgalar daha da azmanlaşarak sıradağlar gibi birbirini izliyor, vadiler insanı korkut-

1. XVII. yüzyılda Rusya'da panayır yerlerinde kurulan dev ahşap buz kaydırakları. Zamanla pek çok ülkeye yayılmıştı. (Y.N.)

maya başlıyordu. Bütün bu devinim çılgınlığı gitgide kararan bir göğün altında, çok daha muazzam bir gürültünün ortasında daha da hızlanıyordu.

Gerçekten hava patlamıştı, çok dikkatli olmaları gerekiyordu. Tabii insanın önünde boş bir alan olduğu ve doludizgin ilerleyebileceği bir boşluk olduğu sürece! Üstelik Marie, o sene, sezonu İzlanda balıkçılık bölgelerinin en batısında geçirmişti; bu yüzden güney yönünde bu kaçış, geri dönüş yolu için de iyi bir rota sayılırdı.

Yann ve Sylvestre kemerlerinden bağlı bir şekilde dümendeydiler. Hâlâ *Jean-François de Nantes*'ı söylüyorlardı. Sürekli hareket ve hızdan hafif çakırkeyif bağıra çağıra şarkı söylüyor, tüm bu gürültü patırtı içerisinde birbirlerini işitemedikleri için gülüyor, şarkı söylerken başlarını rüzgâra doğru çevirip soluksuz kalıncaya kadar eğleniyorlardı.

Guermeur, yarıaçık ambar ağzından sakallı yüzünü uzatıp deliğinden çıkmaya hazırlanan bir şeytan gibi, "Eee, evlatlar, yukarısı havasız mı?" diye soruyordu.

Eh hayır, havasız olmadığı aşikârdı!

Üstesinden gelinebilecek olanın kesin bilincinde, gemilerinin sağlamlığına ve kollarının gücüne güvendiklerinden korkmuyorlardı. İzlanda sularında kırk senedir seyahat eden, sayısız kez bu fena dansa iştirak etmiş olan ve yapma çiçek buketlerinin arasında her zaman güler yüzlü olan Meryem Ana tasvirinin himayesindeydiler...

Jean-François de Nantes
Jean-François
Jean-François!

Genellikle görüş açısı pek iyi sayılmazdı; bir kaç yüz metre ileride her şey büyük korku salan dalgalarla dikilerek görüşü kapatan solgun doruklarla son buluyor gi-

biydi. Boyuna değişmesine karşın insan kendini dar bir sahnenin ortasında gibi hissediyordu, zaten her şey son hızla bulut bulut denizin tüm yüzüne kaçarcasına dağılan bu bir nevi sudan dumanın içinde boğulmuş gibiydi.

Fakat zaman zaman kuzeybatı yönünden bir açıklık beliriyordu; *aniden farklı yönde esecek bir rüzgâr* çıkabilirdi: İşte o zaman ufuktan kıvrıla kıvrıla bir ışık yaklaşıyor; gök kubbenin daha da karanlık görünmesine neden olan cansız bir yansıma, çalkalanan beyaz dalga sırtlarının üzerine yayılıyordu. Bulutların arasında beliren bu aydınlığa bakmak insana hüzün veriyordu. Aralanıp şöyle bir kendini gösteren uzaklar, ışığın süzüldüğü açıklıklar insanın kalbini daha da sıkıştırıyor ve her yerde aynı kaos ve gazabın yaşandığının anlaşılmasını sağlıyordu: Bu boş, engin ufka ve sonsuza kadar uzanan daha ötelere kadar, dehşetin sınırı yoktu ve onlar da tam ortasında yapayalnızdılar. Kıyamet belirtisi gibi, her şeyden dünyanın sonu gelmişçesine korku salan şiddetli gürültüler kopuyordu ve bunlar arasında binlerce ses ayırt edilebiliyordu. Yukarıdan, çok şiddetli oldukları için uzaktan geliyormuş izlenimi veren, ıslıklı ve derin sesler işitiliyordu: Bu, bütün olup biteni yöneten görünmez güçtü, bu kargaşanın yüce ruhuydu, rüzgârın ta kendisiydi. Korkutuyordu fakat daha yakından, gelen daha somut başka sesler de vardı. Çalkalanan suyun sanki korlar üzerinde çıtırdıyormuş gibi çıkardığı daha tehditkâr, daha yıkıcı sesler...

Durum gitgide kötüleşiyordu.

Ve kaçarak uzaklaşmalarına rağmen deniz onların üzerini örtmeye, kendi tabirleriyle onları *yemeye* başlamıştı: Önce kıç tarafına kamçı gibi inen serpintiler, ardından her şeyi kırıp dağıtacak bir şiddetle fırlatılan kütleler halinde sular... Dalgalar gitgide kabarıyor, çılgınca büyüyor ve buna karşın yavaş yavaş, diş diş dağılıyorlardı. Yeşilimsi dalga parçaları görünüyordu, bunlar düşen

suyun rüzgârla dört bir yana savrulmasının sonucu ortaya çıkıyordu. Korkunç bir patlama sesiyle güverteye ağır su kütleleri savruluyor ve o an sanki Marie'nin her yanı acıyla sarsılmaya başlıyordu. Etrafa saçılan tüm bu beyaz köpüklü sular yüzünden artık hiçbir şey görülemiyordu. Fırtına daha da şiddetle inlemeye başladığında, bu beyaz köpüğün daha kalın girdaplar halinde, tıpkı yazın sokaklardaki tozlar gibi koşarak ilerlediği görülüyordu. Bu arada şiddetli bir yağmur yatay ve eğik olarak üzerlerinden geçiyor ve hepsi birden kırbaçlar gibi ıslık çalıyor, dövüyor, yaralıyordu.

İkisi de köpekbalığı derisi kadar parlak ve sert muşambalarının içinde dümende, bağlı olarak dimdik duruyorlardı. Su geçirmemesi için boyunları, el ve ayak bilekleri katrana batırılmış iplerle iyice sıkılmıştı. Sular üzerlerinden süzülüyor, şiddetle çarptığında sırtlarını kabartıyor, arkaüstü düşmemek için bir yerden destek alıyorlardı. Yanakları yanıyor ve her an nefesleri kesiliyordu. Üzerlerine onca suyu yedikten sonra, sakallarında biriken tuzlar yüzünden bakışıp gülüşüyorlardı.

Dinmek bilmeyen, hep aynı patlama noktasında kalan bu gazap, zamanla aşırı yorucu bir hal alıyordu. İnsanların ve hayvanların delice öfkeleri çok çabuk geçer gider. Cansız şeylerin nedensiz, amaçsız, hayat ve ölüm gibi gizemli öfkelerini ise uzun süre çekmek gerekir.

Jean-François de Nantes
Jean-François
Jean-François!

Bu eski şarkının nakaratı, rengi atmış dudaklarının arasından, hâlâ çıkabiliyordu; ama arada bir, bilinçsizce, sessiz bir şey gibi. Aşırı hareket ve gürültü onları sarhoş etmişti. Ne kadar genç olurlarsa olsunlar, soğuktan zan-

gırdayan dişlerinin arasından gülüşleri iğreti duruyordu. Kırpıştırıp durdukları tuzlu sudan yanmış göz kapaklarının altında yarı kapalı gözleri vahşice bir cansızlıkla sabitlenmişti. İki mermer destek gibi dümene sımsıkı yapışmış, kasılmış ve mosmor kesilmiş elleriyle, neredeyse düşünmeden, sadece kasların alışkanlığıyla gereken gayreti gösteriyorlardı. Sırılsıklam saçları, çarpılan ağızlarıyla tuhaflaşmış, içlerinde olan ilkel vahşilikleri tekrar su üstüne çıkmıştı.

Artık birbirlerini göremiyorlardı! Sadece hâlâ orada yan yana bulunduklarının bilincindeydiler. Daha da tehlikeli anlarda, arkalarında ne zaman kabaran, uğultulu, korkunç ve kulakları sağır eden bir gürültüyle gemiye çarpan sudan yeni bir dağ kütlesi dikilse, içlerinden biri farkında olmadan istavroz çıkarıyordu. Artık hiçbir şey düşünmüyorlardı; ne Gaud'yu ne başka bir kadını, ne de evliliği. Kargaşa çok uzun sürdüğünden, artık akıllarında düşünce namına bir şey kalmamıştı. Gürültü, yorgunluk ve soğuk sarhoşluğu, kafalarının içindeki her şeyi karanlıklara gömmüştü. Artık dümeni tutan kaskatı kesilmiş etten iki direk, ölmemek için içgüdüsel olarak oraya kenetlenmiş güçlü kuvvetli iki hayvandan başka bir şey değildi.

* * *

... Bretagne'da, şimdiden serin bir eylül ortası yaşanıyordu. Gaud, Pors-Even istikametinde tek başına Ploubazlanec fundalığında ilerliyordu.

Yaklaşık bir ay kadar önce İzlandalıların gemileri –ani haziran rüzgârından kaybolan ikisi hariç– limana geri dönmüştü. Marie iyi dayanmış, Yann ve diğerleri rahat rahat memlekete varmışlardı.

Yann'ın evine gittiği için Gaud'nun aklı karışıktı.

İzlanda'dan döndüğünden bu yana onu sadece bir

kez görmüştü. O da hep beraber zavallı Sylvestre'i askere uğurlamaya giderken. (ona posta arabasına kadar eşlik etmişlerdi; Sylvestre biraz, yaşlı ninesi ise çok ağlıyordu ve Brest'teki karargâha katılmak için yola çıkmıştı). Arkadaşına sarılmak için gelen Yann'a baktığında, Yann gözlerini çevirmişti ve arabanın etrafında çok sayıda insan olduğundan –giden diğer asker adayları, vedalaşmak için toplanmış aileler– birbirleriyle konuşma fırsatları olmamıştı.

O zaman, en sonunda bir karar almış ve biraz da çekinerek Gaos'ların evinin yolunu tutmuştu.

Bir ara babasının Yann'ın babasıyla ortak işleri olmuştu (köylüler arasında olduğu gibi balıkçılar arasında da bir türlü kapanmayan şu karmaşık işlerden) ve ona bir teknenin ortak satışı üzerinden yüz frank borçluydu.

"Bu parayı benim ona götürmeme izin verin babacığım," demişti, "her şeyden önce Marie Gaos'u görmekten mutluluk duyarım, bir de Ploubazlanec'ten uzağa hiç gitmedim, bu yürüyüşü yapmak hoşuma gidecektir."

İçten içe, belki de bir gün evlerine, kasabalarına dahil olacağı Yann'ın ailesine karşı kaygıyla dolu bir merakı vardı.

Gitmeden önce yaptıkları son sohbetlerden birinde, Sylvestre, arkadaşının yabaniliğini kendince açıklamıştı.

"Bak Gaud, o öyle biri işte, kimseyle evlenmeyi istemiyor, düşüncesi böyle. Sadece denizi seviyor, hatta bir defasında şakayla karışık, bir gün denizle evleneceğini, bunun için ona söz verdiğini bile söyledi bize."

Gaud, bu davranışlarından dolayı onu affediyor ve balo gecesindeki gülümseyişini aklına getirip tekrardan ümit etmeye başlıyordu.

Eğer evlerinde onunla karşılaşırsa elbette ona hiçbir şey demeyecekti... Amacı ne kadar cüretli olduğunu göstermek değildi. Ama belki o, onu yakından görünce, onunla konuşmak isteyebilirdi...

Bir saattir dikkatli, heyecanlı, açık denizlerin şifalı havasını içine çekerek yürüyordu.

Yol kavşaklarına kocaman haçlar dikilmişti.

Yer yer bütün bir yıl rüzgâr tarafından dövülen ve kayalarla aynı renkteki o küçük denizci köylerinin içerisinden geçiyordu. Patikanın aniden karanlık duvarlar arasına sapıp daraldığı bu köylerden birinde, kelt kulübeleri gibi samandan yapılma yüksek sivri çatılar arasında bir meyhanenin tabelası onu gülümsetti: "Çin Elma Şarabı." Tabelanın üzerinde biri yeşil, diğeri pembe elbise giymiş, elma şarabı içen kuyruklu iki maymun resmedilmişti. Kuşkusuz oralara gidip gelmiş eski bir denizcinin fantezisi olmalıydı bu... Geçerken her şeye bakıyordu Gaud. Yolculuklarının hedefiyle kafaları çok meşgul olan kişiler, yoldaki binbir türlü ayrıntıyla diğerlerine göre daha çok ilgilenirler.

Küçük köy artık geride kalmıştı ve Bretagne topraklarının bu son burnunu da geçince etraftaki ağaçlar seyrekleşmiş, kırlar daha da kasvetli bir hale bürünmüştü.

Arazi engebeliydi, kayalıklıydı ve tüm yüksek noktalardan açık deniz görülebiliyordu. Artık hiç ağaç yoktu; dümdüz bir ova, yeşermiş katırtırnakları ve yer yer, haç şeklinde açılmış kollarıyla gökyüzünü yaran ve buralara sonsuz bir adalet mekânı havası veren çarmıha gerilmiş azizler...

Bu devasa İsa'lardan birinin koruduğu bir dört yol ağzında, dikenli bayırlar arasında uzayıp giden iki yol arasında tereddüt etti.

Küçük bir kız onu bu sıkıntıdan kurtarmak için tam zamanında yanına gelmişti:

"Merhaba Matmazel Gaud!"

Gaos'ların ufak kızları, Yann'ın küçük kız kardeşiydi. Gaud onu öptükten sonra anne babasının evde olup olmadıklarını sormuştu.

"Babamla annem evdeler. Bir tek ağabeyim Yann yok, o Loguivy'ye gitti. Ama sanırım çok geçe kalmayacak," dedi küçük kız, kötü niyetle söylememişti.

Demek evde değildi! Onu her yerde ve her zaman ondan uzaklaştıran şu kara talih. Ziyaretini başka bir zamana ertelemeyi düşündü; fakat bu küçük kız onu yolda görmüştü, sonradan konuşabilirdi... Pors-Even'de ne düşünürdü insanlar o zaman? Bu durumda mümkün olduğunca ağırdan alarak kızın peşinden gitıneye karar verdi, böylece Yann'a eve gelmesi için zaman tanımış olacaktı.

Yann'ın köyüne, uçtaki bu ücra burna yaklaştıkça, her şey daha da sertleşiyor, daha kasvetli bir hal alıyordu. Erkekleri güçlendiren bu açık deniz havası, bitkileri bodurlaştırıp, ufaltıyor, kısaltıyor, sert toprağın üzerinde yassılaştırıyordu. Yol boyunca yerlerde sürünen deniz yosunları, başka yerlere ait yapraklar yakınlarda bir yerde başka bir dünyanın varlığını haber veriyor; tuzlu kokularını etrafa yayıyorlardı.

Gaud bazen birilerine, bu çorak topraklarda yüksek ve uzak su çizgisinin üzerinde büyütülmüş gibi durduğundan, çok uzaktan fark edilen deniz insanlarına rastlıyordu. Gemi kılavuzu ya da balıkçı, hepsi sanki uzakları yokluyor, açık denizi gözlüyor gibiydiler. Onun yanından geçerken selam veriyorlardı. Bir denizci şapkasının altında esmerleşmiş, oldukça erkeksi ve kararlı yüzler...

Zaman bir türlü geçmiyordu ve yolu uzatmak için daha ne yapması gerektiğini gerçekten bilemiyordu; insanlar onu bu kadar yavaş yürürken görünce şaşırıyorlardı.

Bu Yann, Loguivy'de ne arıyordu ki? Belki de kızların gönlünü çelmeye çalışıyordu.

Ah! Bir bilseydi kızların onun için dert olmadığını! Zaman zaman birini canı çektiğinde kendisini takdim etmesi bile yetiyordu. Eski İzlanda şarkısındaki gibi, Paim-

pollü kızlar bedenlerine pek düşkündürler ve onun kadar yakışıklı bir delikanlıya hayır dedikleri az görülmüştür. Hayır, Yann o kasabaya sadece ıstakoz yakalamak için çötenleri en uygun şekilde örmeyi bilen tanıdık bir sepetçiye sipariş vermeye gitmişti.

Bir tepenin üzerinde bulunan ve uzaktan da görülebilen şapele vardı. Çok gri, çok küçük ve çok eski bir şapeldi bu; çevredeki çoraklığın ortasında, boz ve yapraklarını şimdiden dökmüş bir ağaç sanki bir el hareketiyle aynı yöne savrulmuş gibiydi.

Balıkçıların teknelerini batıran da bu eldi; kıyıdaki kavruk dalları, dalgaların yönünde yere yatıran batı rüzgârlarının sonsuz eliydi.

Gaud artık neredeyse yolun sonuna gelmiş sayılırdı çünkü karşısındaki Pors-Even Şapeli'ydi. O zaman biraz daha vakit kazanmak için orada da bir mola verdi.

Yıkık dökük küçük bir duvar, mezarlıktaki haçların etrafını çeviren bir çit oluşturmuştu. Her şey aynı renkteydi: şapel, ağaçlar ve de mezar taşları... Denizden gelen rüzgâr sanki her yeri aynı şekilde karartmış, kemirmişti. Taşların üzerini, boğumlu dalları ve duvardaki nişlerde duran granit aziz heykellerini soluk kükürt sarısı benekleriyle hep aynı grimsi liken kaplamıştı.

Bu ahşap haçlardan birinin üzerinde büyük harflerle bir isim yazılıydı:

Gaos - Gaos, Joël, yirmi dört yaşında

Ah evet! Büyükbaba; bunu biliyordu işte. Deniz bu eski denizciyi istememişti. Ayrıca Yann'ın akrabalarından pek çoğu bu duvarlar arasında yatıyor olmalıydı. Doğaldı bu, bunu zaten beklemeliydi; fakat yine de mezar taşının üzerinde okuduğu bu isim onu çok fena etkilemişti.

Gene biraz daha fazla zaman kazanmak için bu ufa-

cık, eskimiş, beyaz kireçle sıvanmış eski sundurmanın altında bir dua okumak istedi. Fakat kalbi şiddetle sıkışınca durdu.

Gaos! Açık denizde ölenlerin anısını yaşatmak için yapıldığı üzere cenaze levhalarının birine kazınmış gene aynı isim.

Gaud, yazıtı okumaya başladı:

GAOS, JEAN-LOUIS anısına,

Yirmi dört yaşında Marguerite gemisinde tayfa iken 3 Ağustos 1877'de İzlanda'da kayboldu.

Huzur içinde yatsın!

İzlanda – hep o İzlanda! Bu şapelin girişinde her yerde ölmüş denizcilerin isimlerinin kazındığı ahşap levhalar vardı. Pors-Even'li deniz kazazedelerinin köşesiydi burası ve içine kötü bir önsezi çöktüğünden buraya geldiğine pişman oldu. Paimpol'deki kilisede de benzer yazıtlar görmüştü fakat burada, bu köyde, İzlandalı balıkçıların boş mezarı daha küçük, daha ilkel, daha vahşiydi. Her köşede dul eşler ve anneler için granitten banklar vardı. Bir mağara gibi içi düzensiz olan bu alçakgönüllü mekânı, oldukça eski, tekrardan pembeye boyanmış, kocaman korkunç gözleriyle toprağın ana tanrıçası Kybele'ye benzeyen bir Meryem Ana koruyordu.

Gene Gaos!

GAOS, FRANÇOIS'nin anısına,

Anne-Marie LE GOASTER'in eşi,

Paimpol gemisinin kaptanı

1-3 Nisan 1877 tarihleri arasında mürettebatından yirmi üç kişiyle birlikte İzlanda'da kayboldu.

Huzur içinde yatsınlar!

Ve altında, yeşil gözleriyle siyah bir kafatasının altında, haç şeklinde iki kemik. Hâlâ başka bir devrin barbarlığını yansıtan ilkel ve iç karartıcı bir resim.

Gaos! Her yerde aynı soyadı!

Bir başka Gaos ise Yves'di: "İzlanda Norden-Fiyort yakınlarında yirmi dört yaşında gemisinden kopartılıp kayboldu." Levha uzun yıllar önce oraya yerleştirilmiş gibiydi. Çoktan unutulmuş olmalıydı...

Okurken bir yandan da içini Yann'a karşı yoğun bir şefkat duygusu ve biraz da umutsuzluk kaplıyordu. Asla, hayır, asla onun olamayacaktı! Onunla derin benzerlikleri olan kardeşleri, ataları, onca Gaos denizlerde yitip gitmişken o, denizle nasıl baş edebilirdi ki?

Kalın duvarı ile alçak pencerelerin çok az aydınlattığı ve şimdiden oldukça karanlık olan şapele girdi. Kalbi, akmak isteyen yaşlarla dolu, başları kubbeye değen, etrafları kaba çiçeklerle süslenmiş devasa aziz ve azizeler önünde dua etmek için diz çöktü. Dışarıda çıkan rüzgâr, ölmüş delikanlıların sızlanmalarını Bretagne topraklarına taşıyormuşçasına inlemeye başlamıştı.

Akşam çökmek üzereydi. Artık şu ziyareti yapmalı ve borcundan kurtulmalıydı.

Yürümeye devam etti ve köyde sorup öğrendikten sonra Gaos'ların, sırtını yüksek bir yamaca vermiş olan evini buldu. Eve on iki kadar granit basamakla çıkılıyordu. Yann'ın geri gelmiş olabileceği aklına gelince biraz titreyerek kasımpatı ve veronikaların dikili olduğu küçük bahçeden geçti.

Eve girince satılan teknenin parasını getirdiğini söyledi, onlar da kibarca babaları eve gelip parayı aldığına dair makbuz imzalayıncaya kadar oturmasını rica ettiler. Orada bulunan onca kişi arasında gözleri, Yann'ı aradı ama göremedi.

Evde büyük bir faaliyet vardı. Bembeyaz geniş bir

masanın üzerinde, bir sonraki İzlanda sezonu için yeni bir pamuklu kumaştan *muşamba* denilen kıyafetler parçalar halinde biçilmekteydi.

"Matmazel Gaud, her birine oralarda dönüşümlü olarak giymeleri için en az iki adet kıyafet gerekiyor."

Daha sonra ona felaket anlarında giyilecek bu kıyafetlerin boya ve mumlama işini nasıl yaptıklarını anlattılar. Onlar bu işi ayrıntılarıyla anlatırken Gaud, Gaos'ların evini dikkatle gözden geçiriyordu.

Ev, geleneksel Bretagne kulübeleri tarzında düzenlenmişti: Dipte çok büyük bir ocak vardı, yanlarda yatakların yerleştirildiği dolaplar sıralanmıştı. Fakat burada, genellikle yol kenarlarında yarı yarıya toprağa gömülü olan tarım işçilerinin oturduğu barınaklara has o loş ve hüzünlü hava yoktu; genel olarak deniz insanlarının evleri gibi aydınlık ve temizdi.

Pek çok küçük Gaos oradaydı. Gemici olan iki ağabeyi de saymazsak hepsi Yann'ın küçüğüydü. Bir de diğerlerine hiç benzemeyen üzgün tavırlı ve tertemiz sarışın bir küçük kız vardı.

"Geçen sene evlat edindik," diye açıklamıştı anne, oysa bizimkiler bize yeterdi zaten. Fakat ne yaparsınız, Matmazel Gaud, babası sizin de bildiğiniz gibi, geçen sezon İzlanda'da kaybolan Marie-Dieu-t'aime'deydı. Böyle olunca geride kalan beş çocuğu, komşular arasında paylaştık; bize de bu düştü."

Kendisi hakkında konuşulduğunu duyan ufaklık, en sevdiği kişi olan küçük Laumec Gaos'un arkasına saklanıp başını eğerek gülümsemişti.

Evin her yanında bir huzur hissediliyordu ve çocukların pembe yanaklarından sağlık fışkırıyordu.

Gaud'yu –ziyareti aileye şeref veren güzel bir hanımefendi gibi– ağırlamak için bayağı telaşlandılar. Yepyeni, beyaz, ahşap bir merdivenden onu evin medarı iftiha-

rı olan üst kattaki odaya çıkardılar. Bu katın inşa edilme hikâyesini gayet iyi anımsıyordu. Gaos Baba ile kılavuz olan kuzeninin, Manş Denizi'nde terkedilmiş bir gemi bulmalarından, sonraydı; balo gecesi Yann ona bundan söz etmişti.

Fakirhanenin bu odası, taze beyazlığı içerisinde güzel ve iç açıcıydı. Şehir modasına uygun Hint kumaşından pembe cibinliğiyle iki yatak ve ortada büyük bir masa vardı. Pencereden tüm Paimpol ve İzlanda balıkçı teknelerinin demir attığı liman ile denize açılmak için geçtikleri dar boğaz görülüyordu.

Sormaya cesaret edemiyordu ama Yann'ın nerede yattığını öğrenmeyi gerçekten çok istemişti. Elbette çocukken aşağıda, o eski dolaplı yataklardan birinde yatmış olmalıydı. Ama şimdi, belki de burada, bu pembe perdeler arasında yatıyordu. Hayatıyla ilgili ayrıntıları öğrenmeyi çok isterdi; özellikle de uzun kış gecelerini nasıl geçirdiğini...

Merdivenlerden gelen ağırca bir ayak sesiyle ürperdi.

Hayır gelen Yann değildi, erkenden beyazlaşmış saçlarına rağmen, neredeyse onunla aynı cüsseye sahip, onun gibi dimdik, ona çok benzeyen bir adamdı: Balıktan dönen Gaos Baba'ydı.

Gaud'yu selamladıktan ve ziyaretinin sebebini sorduktan sonra makbuz imzaladı ama bu biraz zaman aldı; söylediğine göre elini artık iyi kullanamıyordu. Bu arada bu yüz frangı tekneyle hiçbir işinin kalmadığını gösteren son ödeme olarak kabul etmiyordu; hayır, bu sadece bir taksitti, Mösyö Mével ile bu konuyu tekrar görüşecekti. Paraya hiç değer vermeyen Gaud, belli belirsiz gülümsemişti: Hadi bakalım, pekâlâ, bu iş burada kapanmamıştı demek, tam da tahmin ettiği gibi. Ayrıca Gaos'larla ortak bir meselenin içinde olmak işine geliyordu.

Sanki onu ağırlamak için tüm ailenin bir arada ol-

ması daha uygun olurmuş gibi, Yann'ın yokluğundan dolayı neredeyse kendisinden af dileyeceklerdi. Baba, belki de eski tayfa gözüyle, oğlunun bir mirasa konacak bu güzel kıza karşı ilgisiz olmadığını tahmin etmişti; çünkü biraz ısrarla konuyu sürekli ona getirip durmuştu:

"Hayret," diyordu, "asla bu kadar geçe kalmazdı. Loguivy'ye gitti, Matmazel Gaud, ıstakoz sepeti almak için, bilirsiniz, kışları en büyük avımız onlar."

O ise dikkati biraz dağılmış halde ziyaretinin fazla uzadığının farkında olarak ve onu artık göremeyeceği düşüncesiyle kalbi sıkışarak oturmaya devam ediyordu.

"Onun kadar aklı başında biri ne yapıyor olabilir acaba? Meyhanede değildir elbette. Oğlumuzla ilgili böyle bir kaygımız yok. Bazen belki pazarları arkadaşlarıyla... Bilirsiniz Matmazel Gaud, denizciler... Ah! Tanrım! Delikanlılıkta insan neden hepsinden yoksun bıraksın ki kendini?.. Ama çok enderdir onda böyle şeyler. Onun aklı başında bir erkek olduğunu söyleyebiliriz."

Bu arada gece çökmekteydi. Hazırlanmaya başlanan muşambalar katlanmış, işe ara verilmişti. Birbirlerine sıkı sıkıya yaslanmış yan yana sıralara oturan küçük Gaos' lar ve evlatlık kızcağız, akşamın karanlığından hüzünlenmiş ve Gaud'ya bakarak akıllarından, "Bu neden hâlâ gitmiyor?" diye geçirir gibiydiler.

Ocaktaki ateş, güneşin batışıyla birlikte etrafa kırmızı bir ışık yaymaya başlamıştı.

"Bizimle birlikte akşam yemeğine kalmalısınız Matmazel Gaud."

Ah, hayır yapamazdı. Bu kadar geç kaldığını düşündükçe yüzü kıpkırmızı kesildi. Ayağa kalkarak izin istedi.

Yann'ın babası da onu yolun bir kısmına, çukurda kalan ıssız ve ağaçlar yüzünden karanlık ve geçilmesi zor bir yerin ötesine kadar geçirmek için kalkmıştı.

Yan yana yürürlerken Gaud'nun içinde ona karşı

saygı ve sevgi uyandı. Heyecana kapılıp onunla bir babayla konuşur gibi konuşma arzusuyla dolmuştu içi; fakat hemen ardından kelimeler boğazında düğümlenmiş ve bir şey diyememişti.

Deniz kokan soğuk akşam rüzgârında ilerliyorlardı ve arada bir fundalıkla kapılarını çoktan kapatmış, kambur çatıları altında karanlık kulübelere, balıkçıların büzüldükleri fakir yuvalara, haça, liken ve kayalara rastlıyorlardı.

Ne kadar da uzaktı bu Pors-Even ve ne kadar da geç kalmıştı!

Bazen Paimpol ya da Loguivy'den dönmekte olan kişilerle karşılaşıyorlardı. Yaklaşmakta olan bu erkek gölgelerini gördükçe her defasında onu, Yann'ı düşünüyordu. Fakat onu uzaktan da tanımak kolaydı ve hemencecik hayal kırıklığına uğruyordu. Ayakları, saçlar gibi birbirine girmiş, saçaklı, yerde sürüklenen kahverengi deniz yosunlarına dolanıyordu.

Plouëzoc'h haçının orada yaşlı adama, "Hoşça kal," diyerek geri dönmesi için yalvarmıştı. Paimpol'ün ışıkları artık görülebiliyordu ve endişelenmesi için bir neden yoktu.

Hadi bakalım bu defalık bitmişti... Ve Yann'ı ne zaman göreceğini kim bilebilirdi?..

Pors-Even'e tekrar gitmek için bir sürü bahane bulabilirdi; fakat bu ziyareti tekrar ederek kötü bir izlemin bırakabilirdi. Daha cesur ve daha gururlu olmak gerekiyordu. Keşke, küçük sırdaşı Sylvestre orada olsaydı... Belki o zaman ondan gidip Yann'ı bulmasını, Yann'dan bir açıklama yapmasını isteyebilirdi. Fakat Sylvestre gitmişti; kim bilir kaç yıllığına?..

"Evlenmek mi?" diyordu Yann akşam ailesine, "Evlenmek mi? Ey Tanrım! Ne yapmak için peki? Sizin ya-

nınızda olduğumdan daha mı mutlu olacağım? Endişe yok, kimseyle kavga gürültü yok ve her akşam denizden eve geldiğimde masamda sıcak çorbam... Ah! Gayet iyi anlıyorum, esas konu bugün eve gelen kişiyle alakalı. Öncelikle onun kadar zengin bir kızın bizim gibi fakir insanlara göz dikmesi, bana biraz tuhaf geliyor. Ayrıca ne o ne de bir başkası, hayır, kararımı verdim ben, evlenmiyorum, hiç düşünmüyorum. "

Derin bir hayal kırıklığına uğrayan iki ihtiyar Gaos, sessizce bakışmışlardı; çünkü birlikte bu konuyu konuştuktan sonra bu genç kızın, yakışıklı Yann'ların reddetmeyeceğinden emindiler. Fakat ısrar etmeye yeltenmemişlerdi, boşuna olduğunun farkındaydılar. Özellikle annesi, başını öne eğmiş ve ağzından tek bir kelime çıkmamıştı; oğlunun isteklerine, neredeyse ailenin reisi sayılabilecek bu en büyük oğulun taleplerine saygı duyuyordu. Annesine karşı daima yumuşak ve şefkatliydi, gündelik hayatın ufak tefek ayrıntılarına bir çocuktan daha fazla boyun eğiyor olsa bile, daha büyük şeyler söz konusu olduğunda, annesinin mutlak efendisiydi. Sakin ama yırtıcı bir başına buyruklukla her türlü baskıdan kaçıyordu.

Diğer balıkçılar gibi gün doğmadan kalkmayı alışkanlık edindiğinden asla geç yatmazdı. Akşam yemeğinin ardından, Loguivy'den getirdiği sepetlere, yeni ağlara memnuniyetle son bir kez göz attıktan hemen sonra saat sekizde –görünüşte– içi son derece rahat, soyunmaya başladı. Sonra küçük kardeşi Laumec'le paylaştığı pembe Hint kumaşından perdeleri olan yatağında yatmak için yukarı çıktı.

Gaud'nun küçük sırdaşı Sylvestre, on beş gündür Brest karargâhındaydı; çevresini oldukça yadırgıyordu fakat ağırbaşlıydı. Mavi, açık yakasını ve kırmızı pon-

ponlu beresini gururla taşıyordu; uzun boyu ve yaylanır gibi yürüyüşüyle bir deniz eri olarak muhteşem görünüyordu; ama aslında sevgili yaşlı ninesinin özlemiyle hâlâ o eski masum çocuk olarak kalmıştı. Bir tek gece, o da âdettendir diye hemşerileriyle kafayı bulmuştu: Karargâha kol kola ve hep bir ağızdan avazları çıkıncaya kadar şarkı söyleyerek grup halinde girmişlerdi.

Gene bir pazar günü, balkondan tiyatro izlemeye gitmişti. O büyük dramlardan biri oynanıyordu, oyunda gemiciler, haine karşı öfkelerini hep beraber yuh! çekerek gösteriyorlar; bu ses, batı rüzgârı gibi derin bir uğultu halinde yükseliyordu. İçeriyi çok sıcak, havasız ve sıkışık bulmuştu; paltosunu çıkarmaya davranması görevdeki inzibat subayının onu azarlamasına yol açmıştı. Zaten oyunun sonlarına doğru uyuyakalmıştı.

Kışlaya gece yarısını geçe geri döndüğünde kaldırımda volta atan, orta yaşlı denebilecek peruklu kadınlara rastlamıştı.

"Baksana tatlı çocuk," demişlerdi boğuk sesleriyle.

Sanıldığı kadar saf olmadığından, kadınların ne istediğini hemen anlamıştı. Fakat birdenbire aklına gelen ihtiyar ninesi ve Marie Gaos, onları hor görmesine neden olmuş; çocuksu alaycılığı ve yakışıklığının, gençliğin verdiği azametle onları şöyle bir süzüvermişti. Bu deniz erinin çekingenliği karşısında güzeller çok şaşırmıştı:

"Aha, şuna da bak sen! Ayağını denk al ufaklık, kaç, kaç çabuk, seni ham yaparız yoksa!"

Arkasından bağırarak söyledikleri çok rezil laflar, pazar akşamı sokakları dolduran belli belirsiz bir uğultu içinde yitip gitmişti.

Breşt'te de İzlanda'daki, açık denizdeki gibi davranıyordu, bakirliğini kaybetmiyordu, fakat diğerleri onunla

alay etmiyorlardı; çünkü çok güçlüydü ve bu da denizciler arasında saygı uyandırırdı.

Bir gün onu bölüğün yazı işlerine çağırdılar; Çin'e gidecek Formosa donanmasına seçildiğini haber vereceklerdi!..

Uzun zamandır bunun geleceğini bekliyordu; çünkü gazete okuyanlardan, oralarda savaşın bir türlü bitmek bilmediğini işitmişti. Haberle birlikte, gidişinin aciliyetinden dolayı genellikle köydekilere tanınan vedalaşma iznini bu defa veremeyeceklerini de bildirmişlerdi; beş gün içerisinde çantalar hazırlanacak ve yola çıkılacaktı.

Son derece yoğun, karışık duygular içindeydi: uzak seyahatlerin, bilinmezliğin ve savaşın çekiciliği; aynı zamanda, her şeyi terk ediyor olmanın sıkıntısı ve belli belirsiz bir daha geri gelemeyecek olmanın endişesi.

Kafasında binbir şey dönüp duruyordu. Çin donanması için seçilenlerin doldurduğu karargâh salonlarının etrafında kıyamet kopuyordu.

Kendisi gibi sevk edilecek bu gencecik insanların gidip gelmeleri ve yaygaraları arasında yere oturup huzursuz düşlere dalarak kurşunkalemle zavallı yaşlı ninesine süratle mektup yazmaya koyulmuştu.

* * *

İki gün sonra diğerleri arkasından gülerek, "Sevgilisi biraz eski toprak!" diye takılıyorlardı; fark etmez ne de olsa iyi anlaşıyor gibiler.

Recouvrance[1] sokaklarında onu ilk defa kollarında

1. Brest'teki askerî liman. (Y.N.)

bir kadınla, ona doğru şefkatle eğilirken tatlı olduğu belli sözler söylerken görmek onları eğlendiriyordu.

Arkadan bakıldığında pek telaşlı görülen ufak tefek bir kadındı. Mesela günün modasına göre biraz kısa kalan eteklik, kahverengi küçük bir şal ve Paimpol'lü kadınlara özgü geniş bir başlık.

Delikanlının koluna asılmış, dönüp dönüp şefkatle ona bakıyordu.

"Sevgilisi biraz eski toprak!"

İçlerinde bir kötülük olmaksızın söylüyorlardı bunları; çünkü onun köyden gelmiş iyi yürekli yaşlı bir nine olduğunu görmüşlerdi...

... Torununun sevk edileceği haberi karşısında dehşete kapılmış ve telaşla koşup gelmişti. Çünkü Çin'deki bu savaş, Paimpol topraklarından pek çok denizcinin canına mal olmuştu bile.

Bütün biriktirdiklerini bir araya getirerek, pazarları giydiği güzel elbisesini çantasına yerleştirip bir de yedek bir başlık alarak ona bir kez daha sarılıp öpebilmek için yola koyulmuştu.

Dosdoğru kışlaya gidip onu istetmiş, birliğin başçavuşu çocuğun çıkmasına izin vermemişti.

"Eğer talepte bulunmak istiyorsanız, sevgili madam, gidin yüzbaşıya sorun. İşte kendisi de geçiyor."

Tüm cesaretiyle yüzbaşıya yaklaşmıştı. Adam durumdan etkilenmişti.

"Moan'a değişmesini söyleyin," dedi.

Moan, basamakları dörder dörder çıkarak şehirde giydikleri üniformasını giymeye giderken yaşlı kadın her zamanki gibi onu eğlendirmek için, başçavuşun arkasından yüzünü bir reverans eşliğinde komik mi komik hallere sokmuştu.

Daha sonra, torunu izin kıyafetiyle yaka bağır açık vaziyette belirince onu bu kadar yakışıklı bulduğu için

mest olmuştu. Bir berberin düzelttiği siyah sakalı o seneki denizci modasına uygun biçimde sivriltilmişti, önden açık gömleğinin bağcıkları ince ince kıvrılmıştı ve beresinden, ucunda altın çıpaların sallandığı uzun kurdeleler sarkıyordu.

Bir anlığına sanki oğlu Pierre'i görür gibi olmuştu. O da yirmi yıl önce donanmanın gabyacısı[1] olmuştu ve çoktan gerilerde kalmış olan bu geçmişin, tüm bu ölenlerin anısı, o ânın üzerine kaçıp giden hüzünlü bir gölge düşürmüştü.

Üzüntü çok çabuk silinivermişti. Birlikte olmanın verdiği mutlulukla kol kola dışarıya çıkmışlardı; işte o zaman onu sevgilisi sanıp, "Biraz eski toprak," demişlerdi.

Paimpol'lülerin işlettiği ve çok pahalı olmadığı için ona önerdikleri bir handa güzel bir akşam yemeğine davet etmişti onu. Ardından, her zamanki gibi kol kola, Brest'e gidip dükkânların vitrinlerini seyrettiler. Torununu güldürmek için –gelen geçenin hiçbir şey anlamadığı Paimpol Bretoncasıyla– bulduğu sözler kadar eğlenceli bir şey olamazdı.

* * *

Torunuyla üç gün geçirmişti. Bayram gibi geçen ve karanlık bir *sonra*'nın ağırlığını hissettirdiği, bir mühletliğine bahşedilmiş üç gün.

Neticede gitmek, Ploubazlanec'e geri dönmek gerekiyordu. Öncelikle üç kuruş parası kalmadığından... Sonra, zaten Sylvestre ertesi gün yola çıkacaktı, uzak seferler arifesinde tayfaların karargâha giriş çıkışları her zamanki gibi acımasızca yasaklanıyordu (ilk bakışta biraz barbarca

1. Ana direklerin üzerine sürülen çubuklar ve ana direklerin üstlerinde bulunan serenlerden sorumlu denizci. (Y.N.)

görünen bir uygulama, sefere çıkmadan önceki bir eğilime uyarak *çıkartma yapacaklara*[1] karşı bir önlemdir).

Ah, şu son gün!.. Ne kadar denese de, torununu bir kez daha güldürecek bir şeyler düşünmeye çalışsa da aklına hiçbir şey gelmiyordu; hayır, fakat gözyaşları yoldaydı, her geçen saniye boğazına düğümleniyordu hıçkırıklar. Çocuğun koluna girmiş, binlerce nasihat sıralıyor, Sylvestre'in de içinden ağlamak geliyordu. Sonunda birlikte dua etmek için bir kiliseye girmişlerdi.

Büyükanne akşam treniyle dönmüştü. Para harcamamak için istasyona yürüyerek gitmişlerdi; torun, ninesinin seyahat çantasını taşıyor ve güçlü koluyla ona destek olurken, ninesi bütün ağırlığını ona veriyordu. Yorulmuş, çok yorulmuştu zavallı ihtiyar kadın. Üç-dört gündür kendini aşırı yorduğundan gücü tükenmişti. Kahverengi şalının altında kambur sırtını doğrultacak takati kalmamıştı; artık duruşunda gençlikten eser yoktu, yetmiş altı yaşın ezici yükünü iyice hissediyordu. Artık bittiği ve bir kaç dakika içerisinde ondan ayrılacağı düşüncesi, kalbini korkunç bir şekilde paramparça ediyordu. Üstelik gideceği yer Çin'di, kıyım yeri! Hâlâ onunlaydı, yanı başındaydı: Zavallı iki eliyle onu hâlâ tutabiliyordu.. Gene de gidecekti; ne bütün isteği ne bütün gözyaşları ne de büyükanne umutsuzluğu onun gitmesine engel olabilirdi!..

Biletini, erzak sepetini, parmaksız eldivenlerini ne yapacağını bilemeyerek, heyecandan titreyerek, Sylvestre'e son nasihatlerini sıralıyor; o ise başını şefkatle ona doğru eğerek, tatlı bakışlarıyla, büyük sözü dinleyen o küçük çocuk ifadesiyle, kısa kısa, "evet"lerle cevap veriyordu.

"Haydi ihtiyar, gidecek misin gitmeyecek misin bir karar ver!"

1. İçmek, eğlenmek için denizcilerin bir arada dışarıya çıkması. (Y.N.)

Lokomotif ıslık çalıyordu. Treni kaçırma korkusuyla torununun elinden çantayı kapmış, sonra çocuğun boynuna son bir defa daha sarılmak için tekrar yere bırakmıştı.

İstasyonda onlara bakan çoktu ama artık kimsenin içinden gülümsemek gelmiyordu. Görevlilerce itilerek, bitkin, perişan bir halde, karşısına çıkan ve kapıları ânında üzerine kapatılan ilk kompartımana kendini atarken, Sylvestre dışarıda her an uçacak bir kuş edasıyla ve tayfalara özgü hafif adımlarla dolanıp onun geçişini görebilmek için tam zamanında bariyerlere varabilmişti.

Keskin bir düdük sesi, tekerleklerin gürültülü sarsıntıları arasında ninesi geçti. Sylvestre bariyere abanmış, kurdeleleri havada dalgalanan beresini gençlere özgü bir zarafetle sallarken büyükanne bulunduğu vagonun penceresinden kendini gösterebilmek için mendilini sallamıştı. Hâlâ torunu olan o mavi siyah şekli seçebildiği sürece, elinden geldiğince gözleriyle izlemiş, denizciler sefere çıkarken söylenen o daima kuşkulu tekrar "görüşmek üzere" sözünü tüm ruhuyla haykırmıştı.

Küçük Sylvestre'e dikkatlice bak zavallı ihtiyar; oralardan sonsuza dek silinen uçucu siluetine son âna kadar bak...

Artık onu göremez olduğunda, güzel başlığının buruşacağına aldırmadan, olduğu yerine oturmuş, bir ölüm sıkıntısıyla hıçkıra hıçkıra ağlamıştı...

Sylvestre, yanaklarından süzülen iri yaşlarla, başı önde ağır ağır geri dönmüştü. Sonbahar gecesi çökmüş, her yerde gaz lambaları yakılmış, tayfaların eğlencesi başlamıştı. Hiçbir şeye aldırış etmeden Brest'in içinden ve Recouvrance Köprüsü'nden geçip karargâha varmıştı.

Kaldırımda volta atmaya başlamış olan kadınlar, o kısık sesleriyle, "Dinle yakışıklı genç," diye laf atmaya başlamışlardı bile.

Sabaha karşı neredeyse hiç uyumadan, tek başına ağladı. Yatmak üzere yatağına çıktı.

* * *

Açık denize çıkmış, İzlanda denizinden çok daha mavi, bilinmeyen denizlerde hızlıca yol almışlardı.

Onu Uzakdoğu'ya götüren gemi, acele etmesi ve bazı uğrak limanları atlaması yolunda emir almıştı.

Kesilmeyen, değişmeyen ve neredeyse rüzgâra denize aldırmadan hep hızla ilerlemeleri yüzünden çok uzaklarda olduklarının farkındaydı. Gabyacı olarak yelkenlerin arasında bir kuş gibi tüneyerek aşağıdaki izdihamdan, güvertede üst üste yığılmış askerlerden uzakta yaşıyordu.

İki defa Tunus kıyılarına uğranmış, gemiye tekrardan yerli piyade erleri ve de katırlar bindirilmişti; çok uzaktan, kumlar üzerindeki beyaz şehirleri ve dağları görmüştü. Hatta meyve satmak için sandallarla gemiye gelen oldukça esmer, beyaz örtülere sarınmış adamlara bakmak için aşağı bile inmişti: Diğerleri ona, bunların Bedevi olduğunu söylemişti.

Mevsim sonbahar olmasına rağmen hâlâ sürmekte olan sıcak ve tepedeki güneş, ona yoğun bir uzaklık hissi veriyordu.

Bir gün Port Said adlı bir limana geldiler. Avrupa'nın tüm bayrakları, uzun direklerin tepesinde dalgalanıyor, oraya şenlikli bir Babil havası veriyordu ve etrafı deniz gibi parıldayan kumlarla çevriliydi. Limana çok yakın, neredeyse ahşap evlerin sıralandığı uzun sokakların ortasına demirlemişlerdi. Yola çıktıklarından beri dışarıdaki hayatı bu kadar yakından ve bu kadar açık bir şekilde görmemişti ve bu hareketlilik, gemilerin çokluğu dikkatini dağıtmıştı.

Bütün bu gemiler, sürekli bir düdük ve siren gürültü-

sü arasında, gümüşi bir çizgi halinde kumların sonsuzluğunda uzanan, bir hendek kadar dar, uzun bir kanalın içine dalıyordu. Gözetleme tepesinden onların adeta bir alay halinde ilerleyip düzlüklerde kayboluşlarını izliyordu.

Bu rıhtımlarda çeşit çeşit kıyafetler dolaşıyordu; rengârenk elbiseleri içerisinde, kanaldan geçişin hayhuyu arasında telaşlı, bağırıp çağıran adamlar... Akşam ise makinelerin şeytani ıslıklarına bir de oralardan geçmekte olan tüm sürgünlerin acı hatıralarına merhem olmak ister gibi gürültülü şeyler çalan çeşitli orkestraların anlaşılmaz sesleri karışıyordu.

Ertesi gün, güneş doğar doğmaz peşlerinde bütün ülkelerin gemilerinden bir kuyruk, kumlar arasındaki o dar su şeridine[1] girmişlerdi. Çölün içerisindeki bu peş peşe gezinti tam iki gün sürmüş, nihayet önlerinde yeni bir deniz belirmiş ve sonunda açılmışlardı.

Hep son hızla ilerliyorlardı. Daha sıcak olan bu denizin yüzeyinde kızıl izler vardı ve bazen dümen suyunun köpükleri kan kırmızısına dönüyordu. Neredeyse tüm zamanını çanaklığında geçiriyor ve ağabeyi Yann'ı, İzlanda'yı ve geçmiş güzel zamanları anımsamak için kısık sesle, kendi kendine *Jean-François de Nantes*'ı söylüyordu.

Bazen seraplarla yüklü uzakların derinliklerinde muhteşem renk geçişleriyle bir kaç dağ beliriyordu. Kuşkusuz gemiye yön verenler, uzaklığa ve boşluğa rağmen, dünyanın uzak yollarında ebediyen işaret noktası olacak olan kıtaların bu çıkıntılı tepelerine aşinaydılar. Fakat eğer gabyacı iseniz, bitmek bilmeyen enginler üzerinde mesafelerden ve ölçülerden bihaber, hiçbir şey bilmeden bir nesne gibi sürüklenerek yol alırsınız.

Sürekli artan, kokutucu bir uzaklaşma hissiyle dol-

1. Süveyş Kanalı. (Y.N.)

du; fakat arkalarında bıraktıkları gürültülü, dalgalara bakarken, gece gündüz bir türlü kesilmeyen bu hızın ne kadardır sürdüğünü hesaplarken daha büyük bir berraklıkla kavrıyordu bunu.

Aşağıda, güvertede, çadırların gölgesinde yığılmış adamlar zorlukla nefes alıyordu. Su, hava, ışık kasvetli ve ezici bir parlaklığa bürünmüştü; ve bu şeylerin sonsuz şenliği, yaşayan, gelip geçici olan örgütlü varlıklar için acı bir şaka gibiydi.

... Bir keresinde çanaklığında, siyah toz girdaplar gibi geminin üzerine kendilerini bırakan tanımadığı ufak kuş sürülerini görünce oldukça eğlenmişti. Kuşlar güçleri tükendiğinden, kendilerini bırakmış, ele alınıp okşanmalarına izin vermişlerdi. Her gabyanın omzuna tünemişlerdi.

Fakat kısa bir süre sonra en yorgun olanlar ölmeye başlamıştı.

... Bu minicik kuşların binlercesi, Kızıldeniz'in korkunç güneşi alnında, serenler, lombarlar üzerinde sürüler halinde ölüyorlardı.

Büyük çöllerin ötelerinden, fırtınalarla buralara sürüklenmişlerdi. Her yeri kaplayan bu sonsuz maviliğin içine düşmekten korktuklarından, bitkin son bir kaç kanat çırpışıyla kendilerini geçmekte olan bu geminin üzerine bırakıvermişlerdi. Libya'nın bazı uzak bölgelerinde türlerinin sayısı, taşkın sevdalar içerisinde fazlasıyla çoğalmıştı. Bu yüzden kör ve ruhsuz doğa ana, söz konusu bir kuşak insan da olsa aynı duyarsızlığı göstereceği bir soğukkanlılıkla, fazlalık olan bu küçük kuşları bir nefeste kovalamıştı.

Ve hepsi de geminin sıcak demir aksamı üzerinde ölüyordu. Daha dün hayatla, şarkıyla ve aşkla dolu olan küçük bedenleri güverteyi kaplamıştı... Islak tüyleriyle küçücük siyah paçavralar... Sylvestre ve diğer gabyalar onları yerden topluyor; avuçlarında narin, mavimsi ka-

natlarını merhametle açıyor; sonra da süpürge yardımıyla denizin büyük sonsuzluğuna uğurluyorlardı...

Ardından çekirge sürüleri inmiş; Musa'nın çekirgelerinin[1] kızları olan çekirgeler, geminin her tarafını kaplamışlardı.

Birkaç gün daha artık canlı hiçbir şeyin görülemediği –arada bir denizde uçan bazı balıklar dışında– değişmeyen mavilikler içerisinde yol almışlardı...

... Kasvetli, simsiyah bir gökyüzü ve bardaktan boşanırcasına yağan yağmur. Burası Hindistan'dı. Sylvestre burada karaya çıkmıştı, bir rastlantıyla balina avlayan gemilere benzeyen kurtarma teknesinin mürettebatına onu da seçmişlerdi.

Gür yapraklar arasından ılık sağanağı duyumsuyor ve etrafındaki tuhaf şeylere bakıyordu. Her yer olağanüstü yemyeşildi; ağaçların yaprakları devasa kuş tüyleri gibiydi ve dolaşmakta olan insanların, kirpiklerinin ağırlığından kapanıyormuş gibi duran iri kadife gözleri vardı. Yağmuru savuran rüzgâr, misk ve çiçek kokuyordu.

Bazı kadınlar ona gel işareti yapıyorlardı: Brest'te defalarca işittiği, "Dinle yakışıklı!" gibi bir şeyler. Fakat bu büyülü toprakların ortasında, seslenişleri insanı sarsıyor ve tenini ürpertiyordu. Muhteşem göğüsleri, onları sarıp sarmalayan şeffaf muslinler üzerinde kabarıyordu. Bronz gibi kızıl esmer tenli ve parlaktılar.

Etkilenmiş olmasına karşın hâlâ tereddüt ettiğinden, onları izlemek için yavaş adımlarla ilerliyordu...

... Fakat işte teknesinden gelen kuş ötüşü gibi bir denizci ıslığı, hemen geri dönmesi gerektiğini hatırlatmıştı.

1. Çekirge belası, Musa'nın talebi üzerine Mısır'ı kuşatan on felaketten sekizincisidir. Kutsal Kitap, Eski Ahit, "Mısır'dan Çıkış" 10:1-20. (Y.N.)

Yoluna devam etti ve Hindistan'ın güzelleriyle vedalaştı. Gece, açıklara vardıklarında hâlâ bir çocuk kadar bakirdi.

Bir hafta daha maviliklerde geçirdikten sonra, yağmurlu ve yemyeşil bir başka ülkede durdular. Sepetlerinde kömür taşıyan ve bağırıp çağıran bir alay sarı benizli adamcağız, ânında güverteyi işgal ettiler.

"Yoksa Çin'e mi geldik?" diye sordu Sylvestre, adamların maymuna benzeyen yüzlerini ve kuyruklarını görünce.

"Hayır," dediler. "Biraz daha sabır." Burası sadece Singapur'du. Rüzgârın savurduğu kurumdan korunmak için çanaklığına çıkarken binlerce sepetin içindeki kömür, süratle ambarlara istif ediliyordu.

Sonunda bir gün, açığında ablukayı denetleyen Circé adında bir geminin durduğu, Tourane[1] Limanı'na gelindi. Uzun zamandır bineceğini bildiği geminin ta kendisiydi ve onu, oraya çantasıyla öylece bırakıverdiler.

Orada memleketten pek çok insanla karşılaştı, hatta şimdilik topçu olan iki İzlandalı bile vardı.

Yapılacak hiçbir şeyin olmadığı sıcak ve huzurlu akşamlarda güvertede toplanıyor, diğerlerinden uzak bir yerde anılarla yüklü küçük bir Bretagne oluşturuyorlardı.

Savaşa gitmek üzere hareket vakti gelinceye kadar bu hazin koyda hiçbir şey yapmadan ve sürgün gibi beş ay geçirmek zorunda kaldı.

* * *

Paimpol – şubat ayının son günü, balıkçıların İzlanda'ya hareketinden bir önceki akşam.

1. Vietnam'ın güneyinde bir kent. Günümüzdeki adı Da Nang'dır. (Y.N.)

Gaud, çok solgun bir yüzle odasının kapısına yaslanmış, hiç kıpırdamadan ayakta duruyordu.

Çünkü Yann, aşağıda babasıyla konuşuyordu. Geldiğini görmüştü ve sesinin yankılanmasını belli belirsiz işitiyordu.

Bütün kış karşılaşmamışlardı, sanki kader onları birbirlerinden uzaklaştırmıştı.

Pors-Even'e gidişinden bu yana, akşamları meydanda gruplar içerisinde karşılaşıp konuşma fırsatı çıkabilecek *İzlanda haç töreni*'ne umut bağlamıştı. Fakat beyaza bürünen, yeşil çelenklerle süslenen sokaklarıyla tören sabahı, batıdan Paimpol üzerine iniltili bir rüzgârla sürüklenen pis bir sağanak bastırmış; gökyüzünü, kimse daha önce bu kadar siyah görmemişti. Oralarda sevdikleri olan genç kızlar, "Hay aksi, Ploubazlanec'tekiler gelemeyecek," demişlerdi hüzünle. Gerçekten de gelmemiş ya da gelip hemen bir yere kapanarak içmeye başlamışlardı. Tören olmayacaktı, yürüyüş olmayacaktı ve o, kalbi her zamankinden daha fazla sıkışmış bir halde, tüm akşamı pencere başında, çatılardan akan suları ve meyhanelerin derinliklerinden yükselen denizci şarkılarını dinleyerek geçirmişti.

Birkaç gündür Yann'ın geleceği içine doğmuştu, henüz kapanmamış olan bu tekne satışı işi için Paimpol'e gelmekten hoşlanmayan Gaos Baba'nın, oğlunu buraya göndereceğini tahmin etmişti. Bunun üzerine kendi kendine, normalde kızların yapmadığını yaparak neler olup bittiğini öğrenmek için yanına gidip konuşacağına dair söz vermişti. Ahlaksız erkekler gibi aklını karıştırıp sonra da terk ettiği için ona sitem edecekti. İnat, yabanilik, denizcilik mesleğine bağlılık ya da reddedilme korkusu... Eğer Sylvestre'in ileri süreceği engeller sadece bunlarsa kim bilir belki de karşılıklı açık açık bir konuşmanın ardından bu engeller kalkabilirdi! O zaman belki de her şeyi telafi edebilecek o güzelim gülümseyişi tekrardan

beliriverirdi; geçen kış bütün bir balo gecesi kolları arasında vals yaparken onu şaşırtan ve büyüleyen o gülümseme. Bu umut onu cesaretlendiriyor, içini neredeyse huzurlu bir sabırla dolduruyordu.

Uzaktan her şeyi söylemesi de yapması da kolay geliyordu.

Ve açıkçası, Yann'ın ziyaret saati de çok uygundu. O anda oturmuş sigarasını tüttüren babasının, onu geçirme zahmetine girmeyeceğinden emindi; yani kimsenin olmadığı koridorda, nihayet ondan bir açıklama alabilecekti.

Fakat o an gelip çatınca bu ataklık ona aşırı gelmeye başladı. Onu sadece görecek olmak, basamakların başında yüz yüze gelme düşüncesi bile titremesine neden oluyordu. Kalbi parçalanacak kadar hızlı çarpıyordu... Üstelik aşağıdaki kapı –çok iyi bildiği o hafif gıcırtısıyla– onun geçmesi için açılabilirdi!

Hayır, sonuçta asla cesaret edemeyecekti. Böyle bir şeye kalkışmaktansa bekleyerek tükenip gitmek ve kahrından ölmek çok daha iyiydi. Odasında bir köşede oturup çalışmak için birkaç adım bile atmıştı.

Ama tereddüt ve korku içinde, onun ertesi gün İzlanda için yola çıkılacağını ve bunun onu görmek için son şansı olduğunu hatırlayarak durdu. Onu gene kaçırırsa, tekrardan yalnızlık içerisinde, beklentiyle geçen aylar, dönüşünden sonra eziyet çekmek ve hayatından koca bir yaz daha kaybetmek anlamına gelecekti bu...

Aşağıda kapı açıldı: Yann gidiyordu! Bir anda kararını vermiş, koşarak merdivenleri inmiş ve titreyerek karşısına dikilivermişti.

"Mösyö Yann, sizinle konuşmak istiyorum, lütfen."

Yann elini şapkasına götürerek kısık bir sesle, "Benimle mi Matmazel Gaud," demişti.

Parlayan gözleriyle yabani bir bakışı vardı, başını geriye atmıştı, sert ifadeliydi; hatta kendi kendine, "Dursam

mı, gitsem mi?" der gibiydi. Bir ayağını kaçmaya her an hazır gibi öne atmış, sanki kapana kısıldığı bu daracık koridorda ondan azıcık uzaklaşmak ister gibi geniş omuzlarını duvara yapıştırmıştı.

Donup kalan Gaud'nun aklına ona söylemeye hazırladıklarından bir teki bile gelmiyordu: Onun böyle bir çıkış yapacağını, onu dinlemeden geçip gideceğini hiç düşünmemişti...

Sert ve tuhaf bir sesle, "Evimiz sizi korkutuyor mu Mösyö Yann?" diye sordu, oysa sesinin böyle çıkmasını istememişti.

Yann gözlerini çevirmiş dışarı bakıyordu. Yanakları kıpkırmızı kesilmiş, beynine hücum eden kandan yüzü alev alevdi; titreyen burun delikleri, tıpkı boğalar gibi, her nefes alışında ve göğsünün her inip çıkışında genişliyordu.

Devam etmeye çalıştı:

"Balo gecesi birlikteydik, bana herhangi bir kıza edilmeyecek şekilde veda etmiştiniz... Demek hafızanız zayıf Mösyö Yann... Ben size ne yaptım?.."

... Sokaktan gelip içeriye dolan uğursuz batı rüzgârı Yann'ın saçlarını, Gaud'nun başlığının kenarlarını uçuşturuyordu ve arkalarda bir yerde bir kapının sertçe çarpmasına neden olmuştu. Böylesine ciddi şeyler konuşmak için bu koridor uygun değildi. Boğazında düğümlenen bu ilk cümlelerin ardından Gaud sessiz kalmış, başının döndüğünü hissetmiş ve aklına başka da bir şey gelmemişti. Sokak kapısına doğru ilerlemişlerdi, Yann hâlâ kaçar gibiydi.

Dışarıda gürültülü bir rüzgâr esiyordu ve gökyüzü kararmıştı. Açık kapıdan yüzlerine kurşuni ve kasvetli bir ışık düşüyordu. Karşıdaki komşu kadın onları izlemekteydi. Bu ikisi böyle ciddi ciddi koridorda ne konuşuyor olabilirlerdi? Mével'lerde neler oluyordu?

Yann, vahşi bir hayvan çevikliğiyle sıyrılmış, sonunda, "Hayır, Matmazel Gaud" diye cevap vermişti. "Bizim

oralarda hakkımızda konuştuklarınız daha önce kulağıma geldi... Hayır, Matmazel Gaud... Siz zenginsiniz, aynı sınıftan insanlar değiliz. Ben size içgüveysi olacak bir delikanlı değilim..."

Ve çekip gitmişti.

Böylece her şey sonsuza dek sona ermişti. Dahası, onun gözünde sadece utanmaz bir kız olarak algılanmasına neden olacak bu görüşme sırasında, söylemek istediklerinden hiçbirini dile getirememişti... Nasıl bir delikanlıydı bu Yann! Kızları hor görür, parayı hor görür, her şeyi hor görür!..

Önce, bulunduğu yere çakılı kalmıştı, başı dönüyordu, etrafındaki her şey dönmeye başlamıştı...

Ve birden, diğerlerinden daha katlanılamaz bir düşünce şimşek gibi aklına çakılıverdi: Yann'ın arkadaşları, İzlandalılar, volta atarak onu bekliyorlardı! Gidip olup biteni onlara anlatacak olursa, onunla alay edecek olursa daha da iğrenç bir hakaret olurdu bu! Perdelerin arasından onları izlemek için hemen odasına çıktı...

Gerçekten de bu erkek grubunun evin önünde durduğunu gördü. Fakat sadece gittikçe daha da kararan havaya bakıyor ve bastıracak yağmur hakkında tahminler yürütüyor, şöyle diyorlardı:

"Sağanak bu. Geçinceye kadar içeriye girip içelim."

Ardından yüksek sesle, Jeannie Caroff ve daha başka güzeller hakkında şakalaştılar; fakat bir tanesi bile onun penceresine doğru bakmamıştı.

Hepsi neşeliydi; bir tek hiç yanıt vermeyen, gülümsemeyen, ciddi ve üzgün duran Yann hariç. Diğerleriyle içmek için içeri girmemiş ve onlara da, başlayan yağmura da aldırış etmeksizin, düşler âleminde birisi gibi, sağanağın altında ağır adımlarla yürümüş; meydanı geçip Ploubazlanec yönüne doğru ilerlemişti...

Gaud, o an onun yaptığı her şeyi bağışlamış ve az

önce kalbine dolan o acı öfke, yerini umutsuz bir şefkat duygusuna bırakmıştı.

Başını ellerinin arasına alıp oturdu. Şimdi ne yapılması gerekiyordu?

Ah, keşke onu bir an olsun dinleseydi. Hatta keşke buraya gelebilse, onunla bu odada baş başa kalsa, o zaman rahat rahat konuşabilirlerdi; belki o zaman her şey açığa kavuşurdu.

Onu, yüzüne itiraf edemeyecek kadar çok seviyordu.

Ona şöyle derdi: "Sizden hiçbir beklentim yokken gelip aklımı çeldiniz. Şimdiyse, eğer beni isterseniz, tüm ruhumla size aitim. Bakın bir balıkçı karısı olmaktan dolayı gocunmuyorum ve bu arada Paimpol'deki delikanlılar arasından istediğimi koca olarak seçebilirim. Fakat ben sizi seviyorum, sizi; çünkü her şeye rağmen, sizin diğer gençlerden çok daha iyi olduğunuza inanıyorum. Evet biraz zenginim, güzel olduğumu da biliyorum; şehirde yaşamış olmama karşın, size yemin ederim, namuslu bir genç kızım ve asla yanlış bir şey yapmadım; madem sizi bu kadar çok seviyorum, o zaman neden beni kabul etmiyorsunuz?"

... Fakat tüm bunlar ancak düşlerde dile getirilebilirdi. Artık çok geçti. Yann onu asla dinlemeyecekti. Onunla ikinci bir defa konuşmaya yeltenmek mi, yo, hayır! Kim bilir onu o zaman nasıl bir yaratık sanacaktı! Ölmeyi yeğlerdi.

Ve ertesi gün hepsi İzlanda'ya doğru yola çıkıyordu!

Beyaz şubat aydınlığının içeri dolduğu güzel odasında bir başına, duvarın dibine gelişigüzel dizilmiş iskemlelerden birine oturmuştu, üşüyordu; dünyanın var olan ve gelecekte var olabilecek her şeyle birlikte, çepeçevre etrafında açılan donuk, ürkütücü boşluğun içine doğru çöktüğünü hissediyordu.

Daha fazla acı çekmemek için bu hayattan kurtul-

mayı, bir mezar taşının altında huzurla yatabilmeyi diliyordu... Fakat gerçekten onu affetmişti ve ona karşı duyduğu karşılıksız aşka hiçbir koşulda nefret bulaşmamıştı.

* * *

Deniz, kurşuni deniz...

Yann, balıkçıları her yaz İzlanda'ya götüren, hatları çizilmemiş uzun yolda bir günden beri yavaş yavaş uzaklaşıyordu.

Önceki gece eski ilahileri dinlemeye gittiklerinde, güneyden bir rüzgâr esmiş ve yelkenleri fora eden tüm gemiler, martılar gibi dört bir tarafa dağılmışlardı.

Sonra rüzgâr cansızlaşmış ve gidiş yavaşlamıştı. Kalın sis tabakaları suyun yüzeyinde sürüklenmeye başlamıştı.

Yann, belki de her zamankinden daha sessizdi. Havanın çok sakin olmasından yakınıyordu; aklındaki bazı takıntıları savuşturmak için biraz hareketliliğe ihtiyaç duyar gibiydi. Halbuki durgun şeyler arasında sakin sakin yol almak dışında yapılacak başka bir şey de yoktu; sadece nefes almak ve yaşamın kollarına kendini bırakmak. Bakınca sadece tekdüze derinlikler görüyor; dinleyince sadece sessizliği duyuyordunuz.

... Birden derinden belli belirsiz işitilen fakat bir o kadar alışılmadık ve tıpkı arabayla acı bir fren yapıldığında tekerleklerin sürtünmesi gibi bir sürtünmenin eşliğinde geminin altından bir ses gelmişti! Ve Marie durduğu yerde kalakalmıştı...

Karaya oturmuşlardı! Nereye, neyin üzerine? Herhalde İngiliz kıyılarındaki kum yataklarından birine. Önceki akşamdan bu yana perde gibi inen sis yüzünden hiçbir şey seçilemiyordu.

Adamlar hareketlenmiş, koşuşuyor; bu telaşlı hareketlilik, donup kalan gemilerinin ani dinginliğiyle tezat

oluşturuyordu. İşte, Marie orada durmuş, bulunduğu yerden bir milim oynamaz olmuştu. Böylesi durgun havalarda hiç yoğunluğu yokmuşa benzeyen bu akışkan şeylerin sonsuzluğunun ortasında, suların altına gizlenmiş ne olduğu belirsiz ve sabit bir şeyin kucağına düşmüş; sımsıkı yakalanmıştı, belki de orada ölüp gidecekti.

Ökseye tutulmuş zavallı bir kuş ya da ağa takılmış zavallı bir sinek görmeyen var mıdır?

Önce hiçbir şey farketmezsiniz; görünüşleri değişmemiştir çünkü; alttan yakalandıklarını ve bir daha asla kurtulamama tehlikesiyle baş başa olduklarını bilmek gerekir.

Daha sonra çırpınmaya başladıklarında o yapışkan şey kanatlarına, kafalarına bulaşır ve yavaş yavaş birazdan ölecek olan umutsuz bir hayvanın o içler acısı görüntüsüne bürünürler.

Başlangıçta öyle görünmese de Marie için de durum aynıydı. Doğru, biraz yana yatmıştı ama sabahtı ve hava da güzel ve sakindi. Endişelenmek için ne olduğunu *bilmek* ve ciddi olup olmadığını anlamak lazımdı.

Geminin koordinatlarıyla ilgilenmediği için kabahatli olan kaptanın hali çok acıklıydı: Ellerini havaya kaldırmış, "Ah Tanrım, ah Tanrım!" diye, umutsuz bir sesle veryansın ediyordu.

Çok yakınlarında, bulutlar aralandığında pek tanımadıkları yüksek bir burun belirdi. Neredeyse aynı anda tekrar sislere gömüldü, gözden kayboldu.

Bu arada etrafta yelken ya da herhangi bir duman da yoktu. Şimdilik bu durum neredeyse hoşlarına bile gidiyordu: Sizi zorla, kendi usullerine göre çekip kurtarmaya gelen ve korsanlarla mücadele edercesine kendinizi savunmak zorunda kaldığınız İngiliz kurtarma gemilerinden çok korkuyorlardı. Hepsi birden istiflenmiş yüklerin yerini değiştiriyor, yuvarlıyorlardı, bir faaliyettir ki gidiyordu.

Denizin hareketlerinden genellikle korkmayan köpekleri Turc bile bu olay yüzünden çok huysuzlanmıştı: Alttan gelen bu gürültüler, dalga vurduğunda meydana gelen şiddetli sallanmalar ve bu hareketsizlik karşısında olup bitenin normal olmadığını gayet iyi anlıyor ve kuyruğunu kıstırıp köşe bucak saklanıyordu.

Daha sonra demir atmak ve tüm güçleriyle halatlara sarılıp gemiyi yerinden oynatmak için sandalları indirdiler –aralıksız on saat süren zorlu bir manevraydı bu– ve akşam çöktüğünde, sabah tertemiz ve güzelce yoluna koyulmuş olan zavallı gemi berbat bir hale gelmiş, sulara batmış, kirlenmiş, şaşkınlık içindeydi. Debelenmiş, her usulde silkelenmişti ama tıpkı enkaz halindeki bir gemi gibi olduğu yere çakılarak orada öylece kalakalmıştı.

* * *

Geceye yakalanacaklardı, rüzgâr çıkmış ve dalgalar daha da kabarmıştı; her şey ters gidiyordu ki, saat altıya doğru gemi, tutunmak için suya bıraktıkları palamarları kırarak kurtulmuş, birden hareket etmişlerdi... İşte o an adamlar baştan kıça doğru çılgınlar gibi koşturup, "Yüzüyoruz, yüzüyoruz!" diye bağırmaya başladılar.

Gerçekten de yüzüyorlardı. Fakat bu yüzüyor olmanın, hareket etmenin sevincini, az önceki gibi bir enkaz başlangıcı gibi değil de, yeniden hafif ve canlı bir şeyi olmanın sevincini nasıl anlatmalı?

Aynı anda Yann'ın üzüntüsü de uçup gitmişti. Gemisi gibi hafiflemiş, kol gücünün sağlıklı yorgunluğuyla iyileşmiş, hatıralardan silkinerek, o eski vurdumduymaz havasına yeniden kavuşmuştu.

Ertesi sabah, demir alma işi tamamlandığında, görünüşte kalbi ilk yıllardaki gibi serbest, soğuk İzlandası'na doğru yola devam etmişti.

* * *

Dünyanın diğer ucunda, Ha-Long limanında demirli Circé gemisinde, Fransa'dan gelen mektuplar dağıtılıyordu. Posta eri, kalabalık tayfalar arasında mektubu gelmiş olan şanslı isimleri yüksek sesle çağırıyordu. Akşam vaktiydi; dağıtım batarya güvertesindeki bir fenerin etrafında itiş kakış yapılıyordu.

"Moan, Sylvestre!" Ona da bir mektup gelmişti, Paimpol'den postalanmıştı ama elyazısı Gaud'ya ait değildi. Bu ne anlama geliyor olabilirdi? Peki kimden geliyordu?

Mektubu evirip çevirdikten sonra, korkarak açtı.

Ploubazlanec, 5 Mart 1884

Sevgili torunum,

* * *

Gerçekten de yaşlı ninesindendi; rahat bir nefes aldı. Hatta mektubun altına ezberleyip öğrendiği o titrek ve ilkokul öğrencisi tarzındaki kocaman imzasını bile atmıştı: "Dul Moan."

Dul Moan. Gayrıihtiyarı kâğıdı dudaklarına götürüp bu zavallı isme sanki bir nazarlık gibi bir öpücük kondurdu. Çünkü bu mektup hayatının en önemli dakikalarından birinde gelmişti: Ertesi sabah, gün doğar doğmaz cepheye hareket edecekti.

Nisan ortalarıydı. Bac-Ninh ve Hong-Hoa ele geçirilmişti.[1] Tonkin'de büyük bir saldırı beklenmiyordu fakat gelen takviye birlikleri yeterli gelmiyordu; bu neden-

1. Vietnam'ın kuzeyindeki bu kentler, 1884 yılının Mart ve Nisan aylarında Çinliler tarafından ele geçirilmişti. (Y.N.)

le daha önce karaya çıkan denizci birliklerini tamamlayıp destek olabilecek kim varsa gemilerden toplanıyordu. Yolcu ve abluka gemilerinde uzun zamandır vakit öldüren Sylvestre, diğer bir kaç kişiyle birlikte, bu birliklerdeki boşlukları telafi etmek için seçilenler arasındaydı.

Şimdilik gerçekten de barıştan söz ediliyordu ama gene de az da olsa savaşabilecekleri bir zamanda oraya ulaşacakları da konuşulanlar arasındaydı. Çantalarını toplamış, hazırlıklarını tamamlamış, vedalarını etmiş –gemide kalanların arasında kendilerini büyümüş ve gururlu hissederek– bütün bir akşam gezinmişlerdi. Herkes, gidecek olmanın verdiği duyguları farklı şekillerde gösteriyordu; bazıları düşünceli ve ciddiydi, bazılarının ise çenesi düşmüştü.

Sylvestre ise oldukça sessizdi ve beklemenin sabırsızlığına yoğunlaşmıştı: Yalnız, ona baktıklarında yine de o hafif gülümseyişinin altında, "Evet ben seçildim ve yarın yola çıkıyorum," ifadesi okunabiliyordu. "Savaş"mış, "ateş"miş, bunlar henüz aklında pek de net olmayan düşüncelerdi; ama yine de cesur mizaçlı olduğundan büyülenmiş gibiydi.

... O acayip elyazısı yüzünden Gaud için endişelenmişti, daha rahat okuyabilmek için bir fenere yaklaşmanın yollarını arıyordu. Batarya güvertesinin havasız ortamında, yarı çıplak ve tıpkı onun gibi, okuyabilmek için sağa sola koşuşturan bu erkek topluluğunun ortasında bunu gerçekleştirmek zordu...

Mektubunun başından itibaren, tahmin ettiği üzere, Yvonne Nine neden yaşlı bir komşu kadının pek de işlek olmayan elyazısının yardımına ihtiyaç duyduğunu anlatıyordu:

Sevgili çocuğum,

Bu defa mektubu kuzenine yazdıramıyorum, çünkü kendisi büyük sıkıntılar içinde. İki gün önce babası aniden ölüver-

di. Görünen o ki, tüm servetini bu kış Paris'te oynadığı kumarda kaybetmiş. Bu yüzden evini ve eşyalarını satışa çıkardılar. Buralarda kimse böyle bir şeyi beklemiyordu. Evladım, sanırım bu durum seni de beni üzdüğü kadar üzecektir.

Gaos'un oğlu, sana selamlarını iletiyor, Kaptan Guermeur'le sözleşmesini yeniledi, yine Marie gemisinde ve bu sene İzlanda seferleri oldukça erken başladı. Bu ayın ilk günü, zavallı Gaud'muzun başına gelen büyük felaketten bir önceki gün demir aldılar. Dolayısıyla henüz onların haberleri yok.

Fakat bilmelisin ki, sevgili çocuğum, artık bitti. Onları artık evlendiremeyiz; çünkü bu durumda ekmeğini kazanmak için çalışmak zorunda kalacak...

... Olduğu yerde kalakalmıştı. Bu kötü haberler, savaşa gidecek bütün sevincini kursağında bırakmıştı...

Üçüncü bölüm

Havada bir kurşun ıslığı!.. Sylvestre bir an durup kulağını kabartıyor...

Açık ve kadifemsi bahar yeşili sonsuz bir ova. Ağırlaşan hava, insanın omzuna çöküyor.

Silahlanmış altı denizci, taze ekilmiş çeltik tarlalarının ortasında, çamurlu bir patikada keşifteler...

Bir kez daha!.. Havanın sessizliğinde aynı ses!

Tiz ve boğuk bir ses, dosdoğru yanınızdan geçen ve isabet etmesi durumunda ölümcül olabilecek bu kötü ve sert küçük şeyin nasıl bir şey olduğunu çok iyi hissettiren, uzayıp giden *vınn* sesi gibi bir şey.

Sylvestre bu müziği hayatında ilk defa dinliyor. Size doğru gelen bu kurşunlar, sizin attıklarınızdan daha farklı çınlıyor: Uzaktan açılan ateş sesleri hafifledi, artık duyulmuyor; bu yüzden de kulaklarınıza değercesine hızla kayan bu metalik vınlama daha iyi duyuluyor...

... *Vınn*, bir *vınn* daha! Şimdi yağmur gibi kurşun yağıyor. Ânında oldukları yerde kalan denizcilerin çok yakınında, her biri hafif ve kuru bir patlama sesi çıkartarak sert ve hızlı bir düşüşle sularla kaplı çeltik tarlasına gömülüyor.

Onlar ise sanki söz konusu olan çok komik bir şakaymış gibi gülümseyerek birbirlerine bakıp şöyle diyor-

lar: "Çinliler!" (Denizciler için Annamlılar, Tonkinliler, Kara Bayrak Ordusu[1] hepsi aynıdır, hepsi Çin familyasındandır.)

"Çinliler!" deyişlerindeki o kibri, alay dolu o eski kini, o savaş coşkusunu nasıl anlatmalı?

Bu defa daha yakından seken iki-üç kurşun daha vınlıyor; otlar üzerindeki çekirgeler gibi sıçradıklarını görüyorlar. Bu kurşun yağmuru bir dakika geçmeden kesiliyor. Yemyeşil engin düzlükler o mutlak sessizliğine yeniden kavuşuyor, etrafta yaprak kımıldamıyordu.

Altısı da hâlâ ayakta; etrafı gözetliyor ve rüzgâra bakarak kurşunların nereden gelmiş olabileceğini bulmaya çalışıyorlar.

Kesin oradan, ovada tüyden bir adacıkmış gibi duran ve arkalarında yarı gizlenmiş köşeli çatıların seçildiği o bambu koruluğundan geliyor. Oraya doğru koşuyorlar; çeltik tarlasının sulak zemininde ayakları kayıyor, çamura batıyorlar. Daha uzun bacaklı ve çevik olan Sylvestre en önde koşuyor.

Artık hiçbir vınlama sesi duyulmuyor. Sanki az önce düş gördüler...

Ve dünyanın tüm ülkelerinde bazı şeyler her zaman ve sonsuza kadar aynı –kapalı havalar, kurşuni gökyüzü, baharda kırların canlı renkleri– olduğundan, insan kendisini ölüm hariç her türlü oyunu oynayarak neşeyle koşturan gençleriyle Fransa'nın kırlarında sanacaktı.

Fakat yaklaştıkça bu bambular, yaprakları arasında saklanan egzotik incelikleri çok daha iyi gösteriyor; köyün çatıları o tuhaf eğimlerini daha bir ortaya çıkarıyor ve arkalarında pusuya yatmış sarı adamlar, kötülük yapma eğilimi ve korkuyla kasılmış yassı suratlarıyla bak-

1. Fransa'ya karşı Çin ordusu için savaşan paralı askerler (Sarı Bayrak Ordusu da vardı). (Y.N.)

mak için ilerliyorlar... Sonra aniden bir nara atarak oldukları yerden fırlıyor ve titrek ama kararlı ve tehlikeli uzun bir hat halinde sıralanıyorlar.

"Çinliler!" diyor denizciler aynı cesur gülümseyişleriyle.

Fakat önemli değil, bu defa sayıca fazla, kalabalık olduklarını düşünüyorlar. Aralarından biri arkasını dönünce başkalarının da olduğunu, gerilerden başkalarının da geldiğini, otlar arasından çıktıklarını fark ediyor.

* * *

... Küçük Sylvestre o gün, o anda çok yakışıklıydı; ninesi onun bu kadar iyi savaştığını görseydi gurur duyardı! Bir kaç gündür yüzü farklılaşmış, bronzlaşmış, sesi değişmişti. Alıştığı bir yerdeymişçesine rahat hareket ediyordu. Kurşunların sıyırıp geçtiği deniz erleri, son bir kararsızlık ânında neredeyse hepsinin ölümüyle sonuçlanabilecek bir geri çekilme hamlesine kalkışmışlardı; ama Sylvestre, ilerlemesini sürdürmüştü; tüfeğini namlusundan tutarak karşısındaki grubun tamamına meydan okumuş, sağdan soldan gelmekte olanları dipçik darbeleriyle yere devirmişti. Onun sayesinde, çatışmanın seyri değişmişti: Kimsenin kumanda etmediği küçük çaplı çarpışmalarda her şeyi körü körüne belirleyecek o panik, o telaş ya da her neyse saf değiştirmiş, bu defa geri çekilmeye başlayanlar Çinliler olmuştu.

... Bitmişti, artık kaçıyorlardı. Ve süratle silahlarına kurşun süren altı denizci onları rahatça yere seriyordu. Yeşilliklerin üzerinde kan birikintileri, yığılıp kalmış cesetler, beyinleri çeltik tarlalarının suyuna karışan kafatasları vardı.

İki büklüm, leoparlar gibi yere yapışarak sürüne sürüne kaçıyorlardı. Kalçasına dipçik yiyen ve kolunda de-

rin bir yara açılan Sylvestre yaralı bir halde, arkalarından koşuyordu; fakat savaşmanın sarhoşluğu, basit insanlara o büyük cesareti veren ve antik kahramanları yaratan bu kandan gelen mantıksız sarhoşluk dışında hiçbir şey hissetmiyordu.

Takip ettiği adamlardan biri arkasını dönmüş umutsuz bir dehşet ifadesiyle onu hedef almıştı. Sylvestre adamın silahını boşaltması için soylu bir şekilde durmuş, gülümsemiş, küçümsemiş, sonra da kurşunların ne yöne gideceğini görerek için kendini azıcık sola atmıştı. Fakat tetiğe basıldığı anda tüfeğin namlusu tesadüfen onunla aynı yöne kaymıştı. O an göğsünde bir sarsıntı hissetti ve acıyı bile duymadan önce, zihninde şimşek gibi çakan bir düşünceyle bunun ne anlama geldiğini anladı. Başını arkasından gelen diğer denizcilere doğru çevirip eski bir asker gibi o malum cümleyi söylemeye çalıştı: "Galiba işim bitti!" Koşmaktan ileri gelen nefes alma isteğiyle, ağzıyla ciğerlerine dolu dolu hava çekerken sağ göğsündeki bir delikten de tıpkı patlak bir körükten çıkan bir ses gibi korkunç bir hırıltı eşliğinde hava girdiğini hissetti. Bu arada ağzı kanla dolmuştu ve yan tarafına hızla şiddetlenen hatta korkunç ve kelimelerle tarif edilmez bir hale gelen keskin bir acı saplanmıştı.

Yükseldikçe boğulma hissi uyandıran bu kırmızı sıvının ortasında soluk almaya çalışırken başının dönmesiyle kendini kaybetmiş ve iki-üç defa olduğu yerde sarsılarak ağır ağır çamura gömülmüştü.

* * *

On beş gün kadar sonra, yağmur mevsiminin yaklaşmasıyla gökyüzü gitgide daha da karardığından ve bu, sarı Tonkin üzerine daha da ağır bir sıcak bastırdığından, Hanoi'ye sevk edilen Sylvestre, Ha-Long limanına gön-

derilmiş ve Fransa'ya geri dönen bir sıhhiye gemisine bindirilmişti.

Farklı sedyelerde ve ambulanslarda bekleyerek uzun süre oradan oraya sürüklenmişti. Ellerinden geleni yapmışlardı; fakat bu kötü koşullardan dolayı ciğerleri, delindiği noktada su toplamıştı ve bir türlü kapanmayan bu delikten gurul gurul sesler çıkartarak hâlâ hava girmekteydi.

Ona askerî madalya verilmiş ve bir anlık da olsa buna sevinmişti.

Fakat artık o kararlı ifadeli, ateşli ve tok sesli savaşçı değildi. Hayır, tüm bunlar uzun süren acı ve insanı gevşeten humma karşısında sönüp gitmişti. Tekrar, memleket hasreti çeken o çocuk oluvermişti. Artık neredeyse hiç konuşmuyor; hafif, sönük denebilecek bir sesle yarım yamalak cevaplar veriyordu. Kendisini böylesine hasta hissetmek ve böylesine uzak olmak; ülkeye varıncaya kadar günler ve günler gerektiğini düşünmek... Gitgide tükenen gücüyle o güne dek hayatta kalabilecek miydi?.. Bu korkunç uzaklık duygusu onda bir saplantı haline gelmiş, içinin geçtiği saatlerin ardından, yaralarının dayanılmaz acısının, yüksek ateşinin ve delik olan göğsünden gelen hafif üfleme sesinin nüksettiği uyanık zamanlarında da onu eziyordu. Bu yüzden, her şeyi göze alıp kendisini bir an önce gemiye bindirmeleri için yalvarmıştı.

Sedyede taşınamayacak kadar ağırdı; bu yüzden el arabasında götürülürken istemeden onu acımasızca sarsıyorlardı.

Hareket edecek gemide, onu revirdeki sıra sıra dizili demir karyolalardan birine yatırdılar ve denizler boyunca ters yöndeki uzun gezintisine başladı. Yalnız bu defa, gözetleme direğinde rüzgâra karşı bir kuş kadar özgür yaşamak yerine aşağının basıklığında, ilaçlardan, yaralardan ve sefaletten yayılan kokuların arasında gidiyordu.

İlk günlerde yolda olmanın verdiği sevinçle biraz da

olsa iyileşmişti. Yastıklardan destek alarak yatağında doğrulup uzanabiliyor ve zaman zaman kutusunu istiyordu. Denizci kutusu, değerli şeylerini koyabilmek için Paimpol'den satın aldığı beyaz tahta bir sandıktı. İçinde Yvonne Nine'nin, Yann'ın ve Gaud'nun mektupları ile gemide söylenen şarkıları kaydettiği bir defter, bir yağma sırasında rastgele alıverdiği ve beyaz sayfaların arka yüzüne saf bir anlatımla, çıktıkları seferin günlüğünü tuttuğu Konfüçyüs'ün Çince bir kitabı duruyordu.

Çektiği acı buna rağmen azalmıyor ve daha ilk haftadan itibaren doktorlar ölümün kaçınılmaz olduğunu düşünüyorlardı.

... Şimdi ekvatora yakın bir yerde, fırtınaların aşırı sıcağının altındaydılar. Gemi yatakları, yaralı ve hastaları sarsa sarsa ilerliyordu. Muson yağmurları sırasında olduğu gibi fırtınalı, çalkantılı bir denizin ortasına hız kesmeden gidiyordu.

Ha-Long'dan hareket ettiklerinden bu yana, bu uzun Fransa yolu üzerinde, derin denizlere atılması gereken birden fazla kişi ölmüştü; o küçük yatakların çoğu, zavallı sakinlerinden çoktan kurtulmuştu bile.

O gün, yüzer hastanenin içi çok karanlıktı: Kabaran deniz yüzünden lombarlarını demir kapaklarını kapatmak zorunda kalmışlardı; dolayısıyla hastalarla dolu bu boğucu yeri, daha da korkunç bir hale gelmişti.

Sylvestre'in durumu kötüye gidiyordu; sonu gelmişti. Sürekli, delik olan tarafının üzerine yatarak kalan azıcık gücüyle içerdeki su, sağ ciğerinde çürüyen sıvı dursun, diye iki eliyle bastırıyor; öteki ciğeriyle nefes almaya çabalıyordu. Fakat yakınlık dolayısıyla o ciğer de yavaş yavaş kötüleşmeye başlamış, o büyük korku yeniden nüksetmişti.

Ölmekte olan beyninde, memleketinden çeşit çeşit manzaralar gelip geçiyordu; bunaltıcı karanlıkta, sevgi

dolu ya da korkunç yüzler üzerine eğiliyordu. İçinde Bretagne ve İzlanda'nın geçtiği sürekli ve sanrılı bir rüyalar âlemindeydi.

O sabah rahibi çağırtmıştı; denizcilerin ölmesini görmeye alışkın bir ihtiyar olan rahip, karşısında erkeksi kalıbının altındaki çocuk saflığını bulunca şaşırmıştı.

Hava istiyordu, hava; fakat hiçbir yerde hava yoktu; rüzgâr hortumlarından hava gelmiyor, Çin işi çiçekli bir yelpazeyle onu sürekli yelleyen hastabakıcı ise ciğerlerin artık istemediği, bin defa solunmuş o pis havayı, zararlı rutubeti üstüne sürüklemekten başka bir şey yapmıyordu.

Bazen, yaklaşmakta olan ölümü başucunda hissettiği o yataktan fırlamak, yukarı, açık rüzgâra çıkıp yeniden yaşamak istediği öfke patlamaları yaşıyordu!.. Ah!.. Germe halatları arasında koşturan ve çanaklıklarda yaşayan ötekiler!.. Fakat kalkmak için harcadığı tüm çabanın sonunda ancak başını ve mecalsiz boynunu doğrultabiliyordu – uykuda yaptığımız, sona erdirilemeyen hareketler gibi bir şey. Ah! Hayır! Yapamıyordu. Ölümle oraya yapıştırılmış gibi, her defasında dağınık yatağındaki çukurlara devriliyor; ve her defasında, böylesi bir sarsıntının verdiği yorgunlukla bir anlığına bilincini kaybediyordu.

Sonunda, onu mutlu etmek için, deniz henüz sakinleşmemiş ve tehlikeli olsa da bir lumbar kapağını açmışlardı. Akşam saat altı sularıydı. Bu demir kapak kaldırılınca içeri sadece bir ışık, göz alıcı kırmızı bir ışık doldu. Güneş ufukta, karanlık gökyüzünü yırtarak olağanüstü bir ihtişamla batıyordu. Kör edici ışığı, geminin baş-kıç vuruşuyla oradan oraya geziniyor ve elde sallanan bir meşale gibi titreşerek hastaneyi aydınlatıyordu.

Hava, hayır, hiç hava girmemişti içeri. Dışarıdaki azıcık hava da içeriye girip hummanın kokularını dağıtmaya yetmiyordu. Bu Ekvator denizinin dört bir yanında, sonsuza kadar, sıcak nem ve insana nefes aldırmayan ağır ha-

vadan başka bir şey yoktu. Hiçbir yerden hava gelmiyordu, hatta soluk soluğa ölüm döşeğindekiler için bile.

... Son bir hayal onu çok huzursuz etti: Yaşlı ninesi, yüzünde yürek paralayıcı endişeli bir ifadeyle bir yolda hızlı hızlı gidiyor; alçalan kasvetli bulutlardan üzerine yağmur yağıyordu. Paimpol'e gidiyordu, denizcilik bürosu tarafından onun, ölüm haberini vermek için çağrılmıştı.

Şimdi debeleniyordu, hırıltılar çıkarıyordu. Can çekişirken göğsünden gelen ağzının kenarındaki su ve kanı bir sünger yardımıyla siliyorlardı. Muhteşem güneş hâlâ onu aydınlatıyordu. Batarken kan dolu bulutlarla sanki bütün dünya alev alev yanıyordu. Lombar deliğinden içeri süzülen kırmızı alevden, geniş bir şerit Sylvestre'in yatağında son buluyor; etrafında bir ayla oluşturuyordu.

... Aynı anda bu güneş, öğle vakti çanlarının çalmak üzere olduğu Bretagne'dan da görünüyordu. Sonsuz zamanının aynı ânında aynı güneş; ama orada farklı bir rengi vardı: Mavimsi gökte daha yüksekte duruyor ve kapısının eşiğine oturmuş dikiş diken Yvonne Nine'yi tatlı beyaz bir ışıkla aydınlatıyordu.

Güneş, aynı ölüm ânında, sabah saatlerinin yaşandığı İzlanda'da da görünüyordu. Biraz daha solgundu, sanki bir tür eğim numarasıyla kendini göstermeyi başarıyor gibiydi. Marie'nin girdiği bir fiyortta hazin bir şekilde ışıldıyordu ve bu defa onu çevreleyen gökyüzü, insana atmosferi olmayan soğumuş gezegenleri çağrıştıran, kuzeye has bir duruluktaydı. Donuk bir berraklıkla, İzlanda denen bu kaya mahşerinin her bir ayrıntısını ortaya çıkarıyordu: Marie'den görünen bütün bu ülke, tek bir plana çakılmış ve ayakta durur gibiydi. Gemide bulunan Yann da tuhaf bir ışıkla aydınlanmıştı ve ay yüzeyini andıran bu görüntülerin arasında her zamanki gibi avlanıyordu.

... Gemi lombarından içeri giren bu kızıl ateş hüzmesi sönerken ekvator güneşi, altın sularda tamamen

gözden kaybolurken, ölmekte olan torunun gözlerinin döndüğünü, sanki orada kaybolmak istercesine alnına doğru devrildiğini gördüler. Uzun kirpikli göz kapaklarını indirdiler ve Sylvestre, yere uzanmış bir mermer gibi, yakışıklı ve huzurlu haline geri döndü...

... Sylvestre'in Singapur adasına götürdüğüm bu cenazesini anlatmaktan kendimi alıkoyamıyorum. Yolculuğun ilk günlerinde Çin Denizi'ne çok ceset atmıştık; bu defa Malezya toprakları çok yakınımızda olduğundan, onu oraya bırakmak için birkaç saat daha tutmaya karar verdik.

Korkunç güneş yüzünden sabahın çok erken saatlerinde harekete geçtik. Onu taşıyan filikada cesedi, Fransız bayrağına sarılıydı. Karaya yanaştığımızda bu kocaman, tuhaf şehir hâlâ uykudaydı. Konsolos tarafından gönderilen küçük bir furgon, limanda bekliyordu: Sylvestre'i ve gemide onun için hazırladığımız tahta haçı furgona yerleştirdik. Haçın boyası henüz tazeydi, çünkü acele etmemiz gerekiyordu ve isminin beyaz harfleri siyah zemin üzerinden akıyordu.

Güneş doğarken bu Babil'i geçtik. Orada, pis Çin uğultularından iki adım ötede, bir Fransız kilisesinin huzuruna kavuşmak bizi duygulandırmıştı. Denizcilerimle yalnız olduğum bu yüksek beyaz *nef*'in[1] altında, misyoner bir rahibin okuduğu *Dies irae*[2], sihirli tatlı sözler gibi yankılanmıştı. Açık kapılardan büyülü bahçelere benzeyen şeyler, hayranlık uyandıran yeşillikler, devasa palmiyeler görünüyordu. Çiçeklenmiş ağaçlar rüzgârla sallanı-

1. (Lat.) *Navis* (gemi) sözcüğünden. Kiliselerde, cemaate ayrılan yer. (Y.N.)
2. (Lat.) Kıyamet günü ilahisi. (Ç.N.)

yor ve kan kırmızısı taç yapraklardan bir yağmur, kilisenin içine kadar giriyordu.

Daha sonra çok uzaktaki mezarlığa gittik. Denizcilerden oluşan cenaze alayımız oldukça mütevaziydi, tabut ise hâlâ Fransız bayrağına sarılıydı. Çin mahallelerinden, kaynaşan sarı insan kalabalıklarının arasından; daha sonra Malezyalı, Hintli, şaşkın gözlerle bize bakan her çeşit Asyalı yüzün bulunduğu kenar mahallelerden geçmemiz gerekti.

Sonra, daha o saate kavrulan kırlardan, mavi kadife kanatlarıyla muhteşem kelebeklerin uçuştuğu gölgeli yollardan geçtik. Ekvator damarının tüm ihtişam, müthiş bir çiçek ve palmiye bolluğu... Sonunda mezarlık: Üzerinde Mandarin dilinde rengârenk yazıların, alacalı ejderha ve canavarların resmedildiği mezarlar, şaşırtıcı yapraklar ve tanımadığımız bitkiler... Onu yerleştirdiğimiz yer İndra'nın[1] bahçelerinden bir köşeye benziyordu.

Toprağına, evvelki gece aceleyle hazırlamış olduğumuz küçük tahta haçı diktik:

SYLVESTRE MOAN
On dokuz yaşında

Ve sürekli yükselmekte olan o güneş yüzünden bir an önce gitmek için acele ederek onu orada bıraktık, onu bu harikulade ağaçların iri çiçeklerinin altında görebilmek için arkamıza dönüp baktık.

Sevkiyat, Hint Okyanusu üzerinden rotasına devam ediyordu. Aşağıda, yüzer hastanede, hâlâ oraya tıkılmış

1. Hindistan'ın Veda tanrılarının başı. (Y.N.)

sefaletler yaşanıyordu. Güvertede ise sadece kaygısızlık, sağlık ve gençlik görülüyordu. Denizde, tertemiz bir hava ve güneş ziyafeti vardı.

Alizelerin estiği bu güzel havalarda, yelkenlerin gölgesine uzanan tayfalar, papağanlarıyla vakit geçiriyor, onları yarıştırıyordu. (Geldikleri Singapur'da, oradan geçen denizcilere her tür evcilleştirilmiş hayvan satılır.)

Hepsi de çocuksu havaları olan yavru papağanları seçmişti. Henüz kuyrukları yoktu ama yemyeşildiler. Ah! Hem de muhteşem bir yeşillik. Anneleri babaları yeşildi; ufaklıklara da bu renk miras kalmıştı. Geminin tertemiz aksamı üzerinde tropiklerdeki bir ağaçtan düşen taptaze yaprakları andırıyorlardı.

Bazen hepsini bir araya topluyorlardı; o zaman komik bir şekilde birbirlerini süzüyor, sanki birbirlerini başka açılardan da incelemek istermiş gibi boyunlarını dört bir yana çevirip duruyorlardı. Bazen aniden hızlanarak, kim bilir hangi vatana gitmek için aceleyle, gülünç salınımlarla topallar gibi yürüyorlardı; bu arada düşenler oluyordu.

Maymunlar numara yapmayı öğreniyordu; bu da başka bir eğlenceydi. Aralarında şefkatle sevilenler vardı, coşkuyla kucaklanan ve sahiplerinin gözlerine yarı gülünç yarı dokunaklı bir şekilde bir kadın gibi bakıp onların sert göğüslerine sokulan maymunlar.

Saat üçte, gemi kâtibi güverteye üzerinde Sylvestre' in adı yazan, ağızları kocaman kırmızı balmumuyla mühürlenmiş iki çuval getirdi; açıkartırmada satmaları içindi –tüm ölenler için uygulanan yönetmelik gereği– bütün giysileri, yaşarken sahip olduğu her şey bunların içlerindeydi. Denizciler telaşla gelip çuvalların etrafına toplandılar. Hastane gemilerinde daha fazla üzüntü yaratmamak için böyle çuval satışlarına çok sık rastlanır. Bir de bu gemide Sylvestre çok az tanınıyordu.

Kısa asker ceketleri, gömlekleri, mavi çizgili fanilası yoklanmış, evirilmiş çevrilmiş, ardından eğlenmek için fiyatı artıran alıcılar tarafından ele geçirilmişti.

Sıra, elli metelik istenen kutsal, küçük kutuya gelmişti. İçerisinden ailesine verilmek üzere mektuplar ve madalya çıkartılmıştı; fakat şarkı defteri, Konfüçyüs kitabı, iğne, iplik, düğmeler, Yvonne Nine'nin ince bir düşünceyle yama ve dikiş işleri için yerleştirdiği bütün o küçük şeyler duruyordu.

Ardından, satılacak eşyaları teşhir eden gemi kâtibi, Sylvestre'in Gaud'ya vermek üzere bir tapınaktan aldığı iki küçük Buddha heykelciğini gösterdi; öylesine komiktiler ki önlerine son ikramiye olarak getirilen heykelcikleri gören denizciler arasında bir kahkaha tufanı koptu. Gülmeleri kalpsiz olmalarından değil, sadece düşüncesizliktendi.

Son olarak da çuvallar satıldı ve alan kişi, üzerindeki ismi ânında çizerek kendi ismini yazdı.

Ardından, oldukça temiz olan güverte, muhtemel toz veya açma boşaltma işlemi sırasında yere düşmüş olabilecek ipliklerden temizlenmesi için özenle süpürüldü.

Ve denizciler neşe içinde papağan ve maymunlarıyla eğlenmek için yerlerine geri döndüler.

* * *

Haziranın ilk haftalarında bir gün, ihtiyar Yvonne evine döndüğü sırada komşuları ona denizcilik kayıt bürosundan bir komiserin kendisini sormaya geldiğini söylediler.

Konu elbette torunuyla ilgiliydi; fakat bu onu korkutmadı, *denizci* ailesiyseniz bu kayıt bürosuna sık sık işiniz düşer. O bir denizci kızı, eşi, annesi ve ninesi olduğundan, o da bu yere neredeyse altmış yıldır aşinaydı.

Büyük olasılıkla bir vekalet işiyle veya Circé'den gelecek ve torunun vekili olduğundan kendisine ödenecek ufak bir miktarla ilgili olmalıydı. Komisere işinin düşeceğini bilerek süslendi, en güzel elbisesini giydi, beyaz bir başlık taktı; saat iki sularında yola koyuldu.

Ufak adımlarla ama yeterince hızlı bir yürüyüşle uçurumlu patikalardan geçip Paimpol'ün yolunu tutmuştu; gene de mektupsuz geçen şu son iki ay yüzünden içinde bir sıkıntı vardı.

Geçen kışın soğuklarından bu yana bayağı çökmüş, kapı eşiğinde oturan eski sevdalılarından birine rastladı.

"Eee! Biliyorsunuz, ne zaman isterseniz artık güzelim, çekinmeyin sakın!.." (Aklında hâlâ o parçalı kıyafeti vardı.)

Haziran ayının neşeli havası, etrafındaki her şeye gülümsüyordu. Taşlık tepelerde, yerden fazla yüksek olmayan, altın sarısı çiçekleriyle katırtırnakları vardı; fakat denizden gelen rüzgârlardan korunaklı çukurluklarda hemen taptaze güzel yeşillikler, çiçeklenmiş sıra sıra hanımelleri, boy atmış güzel kokulu otlar görüyordunuz. Artık günler kadar kısa mevsimlerin ağırlığı altında ezilen yaşlı, çok yaşlı bu kadın, bunların hiçbirini görmüyordu...

Karanlık duvarlarıyla yıkılmak üzere olan küçük yerleşimlerin etrafında gül fidanları, karanfiller, şebboylar, saman ve karayosunu kaplı damlara varıncaya kadar, mevsimin ilk beyaz kelebeklerini kendine çeken binlerce küçük çiçek vardı.

Bu bahar, şu İzlanda balıkçılarının ülkesinde neredeyse aşksız geçiyordu ve kapı eşiklerinde düşlere dalmış o soylu güzel kızlar, kahverengi ya da mavi gözlerini uzaklara, görünenin çok ötesine dikmiş gibiydiler. Melankoli ve arzularının hedefi delikanlılar ise uzaklarda, kuzey denizlerinde büyük balık seferindeydiler...

Fakat her şeye rağmen, hafifçe işitilen sinek vızıltıla-

rı ve taze çiçek kokularıyla ılık, tatlı, insanı etkileyen bir bahardı.

Ve ruhsuz olan bütün bu şeyler, en küçük torununun ölüm haberini almak üzere elinden geldiğince yürümeye çalışan yaşlı nineye gülümsemeye devam ediyordu. Çok uzaklarda, Çin Denizi'nde, meydana gelen olayı kendisine söyleyecekleri o korkunç saat yaklaşıyordu; Sylvestre'in ölmeden önce hissettiği ve acılı son keder gözyaşlarını dökmesine neden olan o uğursuz yürüyüşü yapmaktaydı: Sevgili ninesi, ölüm haberini almak üzere, Paimpol Kayıt Ofisi'ne üzere çağrılmıştı! Kahverengi şalı, şemsiyesi ve geniş başlığıyla dosdoğru aynı yol üzerinden hızla geçtiğini çok net bir şekilde görmüştü. Bu görüntü onun doğrulup korkunç bir acıyla kıvranmasına sebep olurken ekvatorun devasa kızıl güneşi, muhteşem bir batışla hastanenin lombarından sanki onun ölüşünü izlemek için içeriye girmişti.

Bir tek orada, bu son hayalinde, yaşlı kadının yağmurlu bir gökyüzü altında yürüdüğünü getirmişti gözünün önüne; fakat tersine, ninesi bu yürüyüşü muzip ve neşeli bir ilkbahar gününde yapıyordu...

Paimpol'e yaklaşırken kaygısı gitgide artmış, adımlarını sıklaştırmıştı.

İşte pencerede oturan başka yaşlı kadınlara, kendi kuşağında olanlara selam vererek güneşin granit kaplı dar sokaklara vurduğu kurşuni renkli şehre varmıştı. Onu görünler şaşırarak birbirlerine soruyorlardı:

"Hafta içinde pazar kıyafetiyle bu kadar hızlı nereye gidiyor olabilir?"

Kayıt bürosu komiseri yerinde değildi. Masasında kâtibi olan on beş yaşlarında çirkince biri oturuyordu. Balıkçı olmayacak kadar kavruk kaldığından eğitimden geçmişti ve bütün gününü takma siyah kolluklarıyla hep aynı sandalyede oturarak kâğıt karalayarak geçiriyordu.

Yvonne Nine soyadını söylediğinde, kendine bir havalar vererek ayağa kalkmış, bir kutudan pullu damgalı kâğıtlar çıkartmıştı.

Ne çok kâğıt vardı... Bu ne anlama geliyordu? Sertifikalar, mühürlü kâğıtlar, denizden dolayı sararmış bir denizci kitapçığı... Sanki hepsinin üzerinde bir ölüm kokusu vardı.

İçindekilerin hepsini titremeye ve bulanık görmeye başlayan yaşlı kadının önüne yayıyordu. Torunu için Gaud'ya yazdırdığı ve hâlâ açılmamış, iade edilmiş olan iki mektubu tanıdı. Aynı şey yirmi sene kadar önce oğlu Pierre'in ölümünde de olmuştu: Mektuplar, Çin'den komisere geri postalanmış; o da ona teslim etmişti...

Kâtip şimdi tumturaklı bir tonla okumaktaydı:

> Paimpol kütüğüne, 213 numaralı ve 2091 sicil kayıtlı Moan, Jean-Marie-Sylvestre, Bien-Hoa gemisinde vefat etmiştir, tarih 14...

"Efendim?.. Ne olmuş Mösyö?.."

"Ölmüş! Yani vefat etmiş," diye devam etti kâtip.

Tanrım, kuşkusuz bu memur kötü yürekli biri değildi; haberi bu kadar paldır küldür vermesinin nedeni sadece düşüncesiz, gelişimini tamamlayamamış zavallı bir aklı kıt olmasındandı. Ve o kelimeyi anlamadığını görünce Bretonca açıklamıştı:

"*Marw éo!..*"

"*Marw éo!* " (Ölmüş...)

Yaşlılara özgü titrek sesiyle sanki sıradan bir cümlenin çatlak yankısı gibi onun arkasından tekrar etti.

Az çok tahmin ettiği bir şeydi fakat sadece titriyordu: Artık kesin olduğundan onu etkilemiyormuş gibiydi. Öncelikle yaşlılıktan dolayı, özellikle de geçen kıştan beri acı duyma yeteneği gerçekten de biraz körelmişti. Acı-

yı hemen hissedemiyordu. O an beyninde bir şeyler tersyüz olmaktaydı ve işte bu ölümü, başka ölümlerle karıştırıyordu: O kadar çok oğul yitirmişti ki!.. Bu defa ölenin, o çok sevdiği en küçük torunu, bütün dualarının, bütün hayatının, bütün beklentisinin, kasvetle yaklaşan "çocuklaşma"nın etkisiyle çoktan kararmaya başlamış bütün düşüncelerinin yöneldiği torunu olduğunu tam olarak kavrayabilmek için biraz zaman gerekmişti.

Bu arada, tiksindiği bu küçük adamın karşısında umutsuzluğunu belli etmekten utanç da duyuyordu: Bir babaanneye torununun öldüğü böyle mi haber verilir?.. Bu masanın karşısında, çamaşır yıkamaktan çatlamış zavallı yaşlı elleriyle kahverengi şalının kenarlarını çekiştirerek kaskatı kesilmiş ayakta duruyordu.

Kendisini evinden ne kadar da uzakta hissediyordu!.. Tanrım, ölmek için inlerine saklanan yaralı hayvanlar gibi, bir an önce kapanmak istediği samandan sığınağına varıncaya kadar kat etmesi gereken, hem de vakarını bozmadan kat etmesi gereken o uzun yol... Bu nedenle, en çok da bu uzun yol yüzünden dehşete kapıldığı için, kendini fazla düşünmemeye, tam olarak anlamamaya zorluyordu.

Mirasçısı olarak, Sylvestre'in çantasının satışından gelen otuz frankı gidip alması için kendisine bir de havale kâğıdı verdiler. Ardından mektupları, sertifikaları ve içinde askerî madalyanın bulunduğu kutuyu... İğreti bir hareketle, parmakları açık kalan elleriyle bunları aldı; ceplerini bulamıyordu bir türlü, verilenleri bir elinden diğerine geçirip duruyordu.

Kimselere bakmadan, sanki düşecekmiş gibi hafif kamburlaşmış sırtıyla ve kulaklarında uğuldayan kanının sesini duyarak ve aksamı kırılacak mı, diye dert etmeden son bir kez daha son sürat çalıştırılan iyice köhnemiş bir makine gibi acele ederek, kendini fazlaca zorlayarak Paimpol'ün içinden bir hışımla geçti.

Üçüncü kilometrede bitkin düşmüş, iyice kamburlaşmıştı; arada bir saboları taşlara çarpıyor, beyninde şimşekler çakıyor, canı yanıyordu. Yere düşer de kendisini eve taşıyarak götürürler korkusuyla bir an evvel evine sığınmak için telaşlanıyordu...

"İhtiyar Yvonne sarhoş olmuş!"

Yere düşmüştü, veletler arkasına takılmıştı. Tam da Ploubazlanec'in girişinde, yol boyunca bir sürü evin dizili olduğu yerde olmuştu. Yine de kendisinde doğrulacak gücü bulmuş ve bastonuyla düşe kalka kaçmaya çalışıyordu.

"İhtiyar Yvonne sarhoş olmuş!"

Küçük utanmazlar gülerek burnunun dibine girmişlerdi. Başlığı yana kaymıştı.

Aslında içleri kötü olmayan ufaklıklar da vardı; ona daha yakından bakınca, yaşlılığın verdiği bu çaresiz yüz ifadesi karşısında, başka hiçbir şey söylemeye cesaret edemeden üzgün ve etkilenmiş bir halde oradan uzaklaşıyorlardı.

Eve gelip kapısını kapatınca kendisini boğan o kederle feryat etti, başını duvara dayayıp bir köşeye yığıldı. Başlığı gözlerine dek inmişti, çekip yere fırlattı; bir zamanlar kalıp gibi duran zavallı başlığı. Pazar günlerine ait son elbisesi de baştan aşağı pislenmişti ve saç bandından çıkan sarımsı beyaz cılız bir saç kuyruğu zavallı kadının perişanlığını tamamlıyordu...

* * *

Haber almaya gelen Gaud, akşam onu öylece, saçı başı dağılmış, kolları iki yana düşmüş, başını duvara yaslamış, yüzü ağlamaklı ve küçük bir çocuk gibi "Ühü,

ühü, ühü!" diye inlerken bulmuştu. Artık neredeyse ağlamaz olmuştu. Çok ihtiyar büyükannelerin kuruyan gözlerinde yaş kalmamıştı.

"Torunum ölmüş!"

Mektupları, kâğıtları ve madalyayı Gaud'un dizlerine fırlattı.

Gaud hızla göz gezdirdi, durumun gerçek olduğunu anladı ve dizlerinin üzerine çökerek dua etmeye başladı.

İki kadın, gün batımına kadar haziran ayının –Bretagne'da uzun süren, İzlanda'da ise bitmek bilmeyen– alacakaranlığına kadar neredeyse hiç konuşmadan birlikte kaldılar. Bacanın içindeki uğur getiren cırcır böceği yine de onlara o incecik şarkısını söylemekteydi. Gecenin sarı ışığı, çatı penceresinden, bütün bireylerini denizin yuttuğu ve şimdi ocağı sönmüş bir aileye dönüşen Moan'ların evinin içerisine vuruyordu...

Sonunda Gaud şöyle dedi:

"Güzel nineciğim, gelip sizinle kalacağım. Bana bıraktıkları yatağımı getireceğim, sizi koruyacak ve size bakacağım, yalnız başınıza kalmayacaksınız..."

Küçük dostu Sylvestre için ağlıyordu ama hüznü içerisinde elinde olmadan aklının başka birine gittiğini hissediyordu: uzaklara balık seferine çıkan kişiye...

Yann'a, Sylvestre'in ölüm haberi verilecekti; tam da *aktarma gemileri*'nin[1] yola çıkacağı zamandı. Onun için ağlar mıydı?.. Belki de ağlardı, çünkü onu severdi. Ve bu zavallı gözyaşları arasında bu düşünce kafasına takılmıştı; kâh bu duyarsız adama öfkelenerek kâh ikisi arasında bir nevi yakınlaşma olan bu üzüntüyü onun da duyacak olması nedeniyle duygulanıp yumuşayarak; neticede kalbi tamamıyla onunla doluydu...

1. Avlanma yapmayan ama av bölgelerine gidip limana getirmek üzere balıkçı teknelerinden yükleri alan gemiler. (Y.N.)

... Solgun bir ağustos akşamı, Yann'a, kardeşinin ölüm haberini veren mektup nihayet İzlanda denizinde seyreden Marie'nin güvertesine ulaşmıştı. Tam da zorlu manevralarla, oldukça yorucu geçen bir günün sonunda yemek yemek ve uyumak için aşağı inmeye hazırlandığı bir sırada. Aşağıdaki loş sığınağında, gözleri uykudan ağırlaşmış bir halde, küçük lambanın sarı ışığı altında haberi okudu. İlk anda, o da etkilendi, şaşkındı, anlaması kıt biri gibi öylece kalakalmıştı. Yüreği söz konusu oldu mu gururu yüzünden içine kapanan Yann, mektubu denizcilerin yaptığı gibi mavi kazağının içinde, hiçbir şey söylemeden göğsünün üzerinde saklamıştı.

Ancak çorbasını içmek için diğerleriyle yan yana gelme cesaretini kendinde bulamıyordu. Bunun üzerine, onlara hiçbir açıklama yapmayı da umursamayarak kendini yatağına attı ve ânında uykuya daldı.

Biraz sonra rüyasında Sylvestre'in öldüğünü ve cenazesini gördü...

Gece yarısına yaklaşırken –nöbet için uyandıracakları zamanın geldiğini uykularında hissedebilen denizcilere, o özel ruh haliyle– bile hâlâ cenazeyi görüyor ve şöyle diyordu:

"Rüya görüyorum; neyse ki beni uyandıracaklar ve hepsi geçecek."

Fakat sert bir el üzerine konup da bir ses, "Gaos! Haydi bakalım, nöbete!" diye seslenince göğsünün üzerinde hafif bir kâğıt hışırtısı duydu. Ölümün gerçekliğini doğrulayan o uğursuz küçük müzik.

"Ah! Evet, mektup!.." gerçekti demek! Ve şimdi, daha kahredici, daha acımasız bir duyguydu bu; aniden uyandırılmanın telaşıyla doğrulurken geniş alnını kalaslara çarptı.

Ardından giyinerek, ambar kapağını açıp yukarıya avlanma yerine çıktı...

Yann, yukarı çıktığında uykusunu alamamış gözlerle etrafına, denizin o bildik büyük ufuk çemberine baktı.

O gece, sadece derinlik izlenimi veren etkisiz renk tonlarıyla, şaşırtıcı derecede yalın manzaralarla göz önünde uzanan bir sonsuzluktu deniz...

Dünyanın belirli hiçbir bölgesini, hatta hiçbir jeolojik çağı işaret etmeyen bu ufuk, tarih öncesinden bu yana defalarca aynı şekilde kalmış olmalıydı. Öyle ki, baktığınızda sanki hiçbir şey görmüyor gibiydiniz. Tek gördüğünüz, *olan* ve *muaf olmayan* şeylerin sonsuzluğuydu.

Tam anlamıyla bir gece bile olamıyordu. Hiçbir yerden gelmeyen bir ışık artığıyla etraf hafifçe aydınlanıyordu. Sanki âdet olsun, diye hiç nedensiz inilti şeklinde bir ses çıkarıyordu. Hava griydi, bakışlardan kaçan bulanık bir gri. Deniz, gizemli durgunluğu ve uyku sırasında adı konmamış gizli renkleri altında saklanıyordu.

Yukarıda her yana dağılmış bulutlar vardı. Hiçbir nesne şekilsiz olmayacağı için onlar da herhangi bir şekle bürünmüşlerdi. Karanlıkta büyük bir yelkenle bile karıştırılabilirdi.

Fakat bu bulutlar aynı gökyüzünün bir noktasında, sulara yakın çok alçak bir yerde, çok uzakta olmasına karşın daha net seçilen bir ebrulanma halindeydi. Dalgın bir elin yarattığı, her an dağılmaya hazır bir resim gibiydi. Tesadüflerle ortaya çıkan, görülmek için değil, her an ölmeye hazır bir kombinasyon gibiydi. Ve bu bütünlüğün içerisinde bir tek bunun bir anlamı var gibiydi. Sanki bütün bu hiçliğin melankolik, anlaşılmaz düşüncesi orada yazılıydı. Ve insanın gözleri, sonunda ister istemez oraya dikiliyordu.

Yann ise gözleri dışarıdaki karanlığa alıştıkça, gökyüzündeki bu eşsiz ebruya iyice dalıp gitmişti. Yere yığılmış ve kollarını uzatmış birinin şeklini almıştı. Şimdi yukardaki bu oluşumu görmeye başladığından beri, bunun

büyütülmüş, uzaktan geldiği için devasa boyutlara ulaşmış gerçek bir insan gölgesi olduğu fikrine kapılmıştı.

Ardından, anlatılamaz rüyalar ile ilkel inanışların beraberce süzüldüğü hayal dünyasına, karanlık gökyüzünün bir ucuna gömülen bu hazin gölge, sanki son bir defa kendisini göstermek istermiş gibi karışıyordu.

Özellikle hayatın başlangıcında, çocukların kafalarında oluşan tuhaf hayalî çağrışımlara alışkındı... Fakat kelimeler ne kadar belirsiz olsalar da bu tür şeyleri ifade etmek için yine de fazla kesin kalıyorlardı; bazen rüyalarda konuşulan, uyanıldığında insanın aklında artık anlamı olmayan gizemli parçaları kalan o belirsiz dil gibi bir dil lâzımdı.

Bu bulutu izlerken içinde derinden, sıkıntılı, bilinmezlerle ve gizemle yüklü, ruhu donduran bir hüznün yükseldiğini hissediyordu. Zavallı küçük kardeşinin bir daha asla, asla göremeyeceğini şimdi az öncesinden çok daha şiddetle idrak etmişti. Kalbinin güçlü ve sert kılıfını delmekte zorlanan hüzün, bu defa onu taşıracak kadar dolmuştu. Sylvestre'in tatlı yüzü, tatlı çocuk bakışları gözünün önüne gelmişti. Ona sarıldığını düşününce birden göz kapaklarının arasına perde gibi bir şey inmişti. Ömründe hiç ağlamamış bir erkek olarak bunun ne olduğunu başta anlayamamıştı. Fakat iri gözyaşları yanaklarından aşağı hızla akmaya başlamıştı; o geniş göğsü hıçkırıklarla sarsılıyordu.

Zaman kaybetmeden, ağzından tek bir söz çıkmadan büyük bir hızla avlanmaya devam etti ve bu sessizlik içinde onu dinleyen diğer ikisi, ne kadar gururlu ve içine kapanık biri olduğunu bildiklerinden, onu kızdırmaktan korkarak duymuyormuş gibi yaptılar.

... Onun düşüncesine göre ölüm her şeyin sonuydu.

Saygısından, ölenlerin arkasından okunan dualara aile arasında eşlik ettiği olurdu; fakat ruhların bir şekilde

yaşamaya devam ettiğine hiç inanmıyordu.

Denizciler arasında yaptıkları sohbetlerde, hepsi de kısa ve emin bir ifadeyle, sanki herkesin bildiği, gördüğü bir şeymiş gibi aynı şeyi söylerdi. Ama bu, hayaletlerden belli belirsiz korkmalarına, mezarlıklardan belli belirsiz ürkmelerine; azizlere ve koruyucu imgelere inanılmaz bir güven, en çok da kiliselerin etrafındaki kutsal toprağa karşı yaradılıştan gelen büyük bir saygı duymalarına engel değildi.

Yani Yann, sanki böylesi çok daha kesin bir yok oluşmuş gibi bir gün denizin onu almasını bekliyordu ve Sylvestre'in o uzak toprakların altında kaldığını düşündükçe üzüntüsü daha da umutsuz hale geliyor, daha derinleşiyordu.

Sanki tek başınaymış gibi, yanındakilere aldırmadan, çekinmeden, utanmadan ağladı.

... Dışarıdaki boşluk, saat henüz iki bile olmamışken yavaş yavaş beyazlaşıyor, bir yandan da sanki gitgide ölçüsüzce yayılıyor, uzanıyor, genişliyor ve daha da korkutucu bir şekilde derinleşiyor gibiydi. Seher vaktiyle birlikte, gözler olduğundan daha fazla açılıyor; gittikçe berraklaşan zihinler, uzakların uçsuz bucaksızlığını daha iyi kavrıyordu. İşte o zaman görüş alanının sınırları daha da geriye gidiyor, gitgide uzaklaşıyordu.

Oldukça solgun ama çoğalan bir aydınlıktı. Sanki küçük fışkırmalarla, hafif sarsılmalarla geliyordu. Sonsuz şeyler, saydamlıklarıyla aydınlanır gibiydiler; sanki şekilsiz gri bulut kümelerinin arkasında usul usul beyaz alevli lambalar, denizin kasvetli huzurunu bozmaktan korkarak gizemli bir ihtiyatla, gizlice yerleşmiş gibiydi.

Ufkun altındaki büyük beyaz lamba, sabahın ilk saatlerinde başladığı yavaş ve soğuk gezintisine çıkmadan önce suyun üstünde çelimsizce sürünen güneş...

O gün, hiçbir yerde şafak vaktindeki pembe tonlar

yoktu, her şey renksiz ve kasvetliydi. Ve Marie'nin güvertesinde, bir adam ağlamaktaydı, o Koca Yann...

Yabani kardeşinin bu gözyaşları ve dışarıdaki bu ağır melankoli, zavallı küçük meçhul kahraman için, ömrünün yarısını geçirdiği bu İzlanda denizlerindeki bir yas işaretiydi...

Hava aydınlandığında, Yann birden yün kazağının koluyla gözlerini sildi ve bir daha ağlamadı. Bitmişti. Gerçek ve mevcut şeylerin tekdüze akışına kapılmış, sanki hiçbir şey düşünmüyormuş gibi, kendini tamamen avlanma işine kaptırmıştı.

Üstelik sürüler bereketliydi ve kolları yetişmekte zorlanıyordu.

Balıkçıların etrafındaki sonsuz derinliklerde yeni bir değişimin başladığı fark ediliyordu. O büyük sonsuzluğa açılış, sabahki büyük gösteri sona ermişti; şimdi sanki tersine uzaklar kısalıyor, üzerlerine kapanıyor gibiydi. Peki az önce denizi nasıl öyle sınırsızmış gibi görmüşlerdi? Ufuk şimdi çok yakınlarındaydı, hatta neredeyse aradaki mesafe daralmış gibiydi. Boşluk, bazısı ince bulutlardan çok daha belirsiz, bazısı ise kenar çizgileri neredeyse çok net bir şekilde belirgin ve sanki saçak saçak dalgalanan incecik bulutlarla doluyordu. Ağırlıkları yokmuşçasına, tıpkı beyaz muslinler gibi büyük bir sessizlik içerisinde aşağı düşüyorlardı: Fakat aynı anda her bir taraftan yenileri iniyor, onları altında hapsediyordu ve bu durum karşısında, solunabilecek havanın böyle kapandığını görmek insanın içini daraltıyordu.

Yükselen bu sis, ağustos ayının ilk sisiydi. Birkaç dakika içerisinde bu örtü boşluk bırakmamacasına yoğunlaşıp, nüfuz edilemez hale gelmişti; Marie'nin etrafında fark edilen tek şey, ışığın yayıldığı hatta gemi direklerinin bile içinde kaybolduğu nemli bir solukluktu.

"İşte gene geldi şu lanet sis," dedi adamlar.

Avlanmanın ıkinci devresinin bu kaçınılmaz yol arkadaşını uzun zamandır tanıyorlardı; fakat bu aynı zamanda Bretagne'ya geri dönüş zamanının, İzlanda mevsiminin sonunun geldiğinin de habercisiydi.

Sis, ince damlacıklar halinde sakallarının üzerinde toplanıyordu; esmerleşmiş ciltleri nemden parlıyordu. Geminin bir ucundan diğer ucuna birbirlerine bakarken hayalet gibi bulanık görüyorlardı; buna karşılık, yakında duran nesneler bu çiğ ve beyazımsı ışık altında bütün netliğiyle görülüyordu. Ağızlarını açarak nefes almamaya dikkat ediyorlardı; bir soğukluk ve ıslaklık hissi ciğerlere nüfuz ediyordu.

Bu arada avlanma daha da hızlanmıştı, balık o kadar bereketliydi ki, artık kimse sohbet etmiyordu; her saniye güvertenin ahşap zeminine bir kamçı şaklamasıyla fırlatılan iri balıkların düşme sesi duyuluyordu. Balıklar, kuyruklarını tahtalara vurarak inatla debeleniyorlardı; her yere deniz suyu ve balıklar çırpınırken etrafa yayılan gümüş rengi ince pullar sıçramıştı. Büyük bıçağıyla balıkların karınlarını yaran denizci, acelesinden kendi parmaklarını da doğruyor, koyu kırmızı kanı salamuraya karışıyordu.

Bu defa on gün peş peşe, göz gözü görmeden sisin içinde kaldılar. Balık hâlâ bereketliydi, bu kadar koşuşturmanın arasında sıkılmaya fırsat kalmıyordu. İçlerinden biri, düzenli aralıklarla, bir boruyu üflüyor; borudan vahşi bir hayvan böğürmesine benzer bir ses çıkıyordu.

Bazen onların çağrısına dışarıdan, beyaz sislerin derinliğinden başka bir böğürme karşılık veriyordu. O zaman daha dikkatli davranmak gerekiyordu. Eğer boru sesi yaklaşıyorsa bütün kulaklar, kuşkusuz asla görülemeyecek ama varlığı tehlike yaratan bu meçhul komşuya dikkat kesiliyordu. Hakkında tahminler yürütülüyor;

bir meşgale, bir yoldaş haline geliyor, gözler onu görme arzusuyla havada duran dokunulmaz beyaz muslinleri delip geçmeye çalışıyordu.

Sonrasında o gemi uzaklaşıyor, sis borusundan çıkan böğürtüler, saklı uzaklıklarda kayboluyordu; o an sessizliğin içinde, bu hareketsiz sisin sonsuzluğunda yapayalnız kalıyorlardı. Her şey su içindeydi, her şeyin üzerinden tuz ve salamura süzülüyordu. Soğuk, insanın içine daha çok işliyordu; güneş, ufkun altındaki gezisini daha da geciktiyordu; gri rengiyle çöktüğünde korkunç ve dondurucu olan bir-iki saatlik gerçek geceler yaşanmaya başlanmıştı.

Marie'nin İzlanda adasına çok fazla yaklaşmış olabileceği korkusuyla, bir kurşun yardımıyla her sabah suların derinliği ölçülüyordu. Fakat geminin birbirine eklenmiş bütün oltaları bile denizin dibine değmeye yeterli gelmiyordu: Demek ki gerçekten açıktaydılar; güzel, derin sularda seyrediyorlardı.

Hayat sağlıklı ve çetin geçiyordu; gitgide daha fazla ısırmaya başlayan ayaz, akşam yemeği ya da uyumak için masif meşeden kamaraya indiklerinde, hissettikleri sıcacık yuva duygusunun ve akşamki rahatlama halinin daha yoğun yaşanmasına vesile oluyordu.

Gün içinde papazlardan daha fazla inzivaya çekilmiş olan bu adamlar, aralarında neredeyse hiç sohbet etmiyorlardı. Her biri kendi oltasının başında ve aralıksız devam eden avlanma işinde sadece kolları hareket eden bu adamlar saatlerce ve saatlerce oturdukları yerden kıpırdamıyorlardı. Aralarında sadece iki-üç metrelik bir mesafe vardı, en sonunda birbirlerini görmez hale geliyorlardı.

Sisin bu sakinliği, bu beyaz karanlık zihinleri uyuşturuyordu. Bir yandan avlanırken bir yandan da balıkları kaçırma korkusuyla, kısık sesle kendi kendilerine memleket şarkıları söylüyorlardı. Düşünceler gitgide ağırla-

şıp, seyrekleşiyordu. Sanki hiçbir boşluk, hiçbir aralık bırakmadan zamanı doldurabilmek için genleşiyor, esniyor, süreye yayılıyor gibiydiler. Çok soğuk olduğundan, artık hiçbir şekilde kadınları düşünemez olmuşlardı. Fakat tıpkı uykudaki gibi iler tutar tarafı olmayan ya da olağanüstü şeyler düşlüyorlardı ve bu düşlerin dokusu da bir sis kadar gevşekti...

Bu sisli ağustos ayı, her sene olduğu üzere, İzlanda av mevsimine böyle hüzünlü ve sakin bir şekilde kapatıyordu. Yoksa, bunun dışında denizcilere kuvvetli kaslar kazandıran, ciğerlerini havayla dolduran aynı fiziksel yaşam bütünlüğü devam ederdi.

Yann, sanki büyük acısı uzun sürmemiş gibi her zamanki özelliklerine çok çabuk geri dönmüştü: uyanık ve dikkatli, manevrada da avda da eline çabuk, sanki hiçbir kaygısı yokmuş gibi vurdumduymaz tavırlar; bunun dışında, ancak eşref saatinde –yani çok ender anlarda– konuşkan, hem umursamaz hem baskın edasıyla başı daima yukarda.

Akşam yemeğine oturulduğunda Meryem tasvirinin koruduğu derme çatma barınakta elinde büyük bir bıçak, karşısında sıcacık bir yemek, diğerlerinin söyledikleri komik şeylere eskisi gibi güldüğü de oluyordu.

Belki de, az da olsa, Sylvestre'in küçücük son düşüncelerinde kuşkusuz ona eş olarak uygun gördüğü ve şimdilerde dünyada kimsesi kalmamış zavallı bir kızcağız oluvermiş Gaud'yu da aklına getirdiği oluyordu... Hatta belki de kalbinin derinliklerinde kardeşinin matemi hâlâ sürmekteydi...

Fakat Yann'ın kalbi bakir, el değmemiş, idaresi zor, az bilinen, dışarı yansımayan şeylerin cereyan ettiği bir bölgeydi.

Bir sabah, saat üçe doğru, sisten örtülerinin altında huzur içinde rüya görürlerken tınıları kulaklarına tuhaf gelen ve tanımadıkları bir takım sesler işittiler. Güvertedekiler birbirlerine bakıp sordular:

"Hanginiz konuştu?"

Hayır, kimse ağzını bile açmamıştı.

Gerçekten de bu ses, dışarıdaki boşluktan gelmiş gibiydi.

Bunun üzerine, sis borusunu öttürmekle görevli ve evvelki geceden bu yana görevini ihmal etmiş olan kişi apar topar üst kata çıktı ve nefesinin var gücüyle üfleyip uzun bir tehlike işareti verdi.

Bu sessizlikte sadece bu bile insanın tüylerini diken diken etmeye yetiyordu. Arkasından sanki bu dokunaklı ses, hayalet çağırmıştı da, grilikler arasında hiç beklenmedik kocaman bir şey belirmiş, yanıbaşlarında tehditkâr bir şekilde tepelerine dikilmişti. Direkler, serenler, halatlar, havaya çizilen bir gemi resmi, tıpkı gerilen bir perde üzerinde tek bir ışık huzmesiyle yaratılan korkutucu görüntü oyunları gibi aynı anda ve orada, onlara dokunabilecek kadar yakın, küpeşteden sarkmış, dehşet içinde uykularından uyanıp fal taşı gibi gözleriyle onlara yukarıdan bakan başka adamlar...

Kürekler, yedek direkler, kancalar, sopalar baş tarafa yığılı yedek tahta parçalarında sağlam ve uzun ne bulurlarsa kapıp onlara doğru gelen şeyi ve bu ziyaretçileri uzaklaştırmak için dışarı doğrulttular. Karşıdakiler de korkmuş, onları püskürtmek için upuzun sopalar uzatıyorlardı.

Fakat başlarının üzerindeki direklerde sadece çok hafif bir çatırdama sesi gelmişti ve kısa bir an için, birbirine dolaşan yelkenler hiç hasar görmeden kurtulmuştu. Bu sakinlik içinde darbenin etkisi tamamen azalmıştı; hatta bu o kadar zayıf bir çarpma olmuştu ki, sanki öte-

ki geminin hiçbir kütlesi yokmuş, sanki neredeyse ağırlığı olmayan, yumuşak, şekilsiz bir şeymiş gibiydi...

İlk şaşkınlık ve heyecan geçer geçmez, adamlar gülmeye başladılar. Birbirlerini tanıyorlardı:

"Hoop hoop!.. Marie'dekiler! Hey! Gaos, Laumec, Guermeur!"

Gördükleri hayalet, Paimpol'lü Kaptan Larvoër'in Reine-Berthe gemisiydi. Tayfalar çevre köylerdendi. Şu gülerken dişleri görünen, silme siyah sakallı, uzun boylusu, Ploudaniel'den Kerjégou'ydu; diğerleri de Plounès veya Plounérin'dendiler.

"Neden boruyu öttürmediniz, sizi yamyam sürüsü?" diye sordu Reine-Berthe'in kaptanı Larvoër.

"Peki ya siz, sizi gidi korsan ve soyguncu alayı, denizin *kokuşmuş balıkları*?.."

"Aha! Biz mi? Bizim durumumuz farklı. *Bizim gürültü yapmamız yasak.*" (Bunu sanki karanlık bir gizemi ima eder bir havayla; sonradan Marie'dekilerin aklına sık sık gelip onları çok düşündürecek, tuhaf bir gülümseyişle söylemişti.)

Sonra da sanki fazla konuşmuş gibi şu espriyi yapmıştı:

"Bizim boruyu şuradaki üflerken patlattı."

Gösterdiği, sırf boyun ve göğüsten ibaret, enine gelişmiş, bastıbacak, biçimsiz gücünde tanımlanamaz grotesk ve insanı tedirgin eden şeyler olan bir denizciydi.

Karşılıklı bakışmalar eşliğinde bir esinti ya da alttan gelecek bir akıntının ikisinden birini daha hızlı sürüklemesini, gemileri ayırmasını beklerken sohbet açılmıştı. Hepsi iskele tarafına yaslanmış, saygılarından tıpkı kuşatma altındakilerin mızraklarıyla yaptıkları gibi uzun sopalarını diklemesine yanlarında tutarak, memleketin haberlerinden, "takip gemisi"ndekilerin yaşlı anne babalardan ve eşlerden getirdikleri mektuplardan bahsettiler.

"Benim mektubumda," diyordu Kerjégou, "benimki beklediğimiz yavrumuzun doğduğunu yazmış, böylece az önce bir düzineyi tamamlamış olduk."

Bir diğerinin ikizleri olmuştu ve bir üçüncüsü, güzel Jannie Caroff'un –İzlanda balıkçılarının çok iyi bildikleri bir kız– Plourivo bucağından para babası, sakat bir ihtiyarla evlendiğini söyledi.

Birbirlerini adeta beyaz tüllerin arkasından görür gibiydiler, bu yüzden sanki seslerinin rengi de değişmiş, uzaktan gelir gibi boğuklaşmıştı.

Bu arada Yann, gözlerini bir balıkçıdan alamıyordu, daha önce hiçbir yerde görmediğinden emin olduğu ama onu görür görmez çok samimi bir tavırla, "Merhaba aslanım Yann," diyen yaşlıca, cin gibi gözlerini hinlikle kırpıştıran maymunlar kadar çirkin bir adamdı.

Reine-Berthe'ten Larvoër devam etti: "Bana Ploubazlanec'ten ihtiyar Yvonne Moan'ın torununun, Çin'e giden donanmada askerlik yapan Moan'ın öldüğünü yazmışlar. Çok yazık olmuş!"

Marie'dekiler bunu duyunca bu felâketten haberi var mıydı diye dönüp Yann'a baktılar.

"Evet," dedi alçak bir sesle, umursamaz ve mağrur bir tavırla, "babamın yolladığı son mektupta yazıyordu."

Hepsi üzülüp üzülmediğini anlamak için merakla ona bakıyordu, bu da onu sinirlendiriyordu.

Tuhaf görüşmelerinin dakikaları süratle geçe dursun, solgun sisin arasından alelacele birbiriyle çakışıyordu.

Larvoër devam ediyordu: "Karım, Mösyö Mével'in kızının şehirden ayrılıp Ploubazlanec'e, büyük halası ihtiyar Moan'a bakmak için yerleştiğini de yazmış. Şimdilerde para kazanmak için gündelikçi olarak varlıklı insanların evlerinde çalışmaya başlamış. Zaten ben her zaman onun tüm o küçükhanım görüntüsüne ve süsüne püsüne rağmen, aklı başında bir kız olduğunu düşünmüşümdür."

Bu sözler üzerine tekrar Yann'a baktılar, büsbütün canı sıkıldı ve yanık teninin altından yanaklarına kan hücum etti.

Reine-Berthe gemisindekilerle başlayan sohbet, Gaud hakkındaki bu olumlu yorumla kapandı, bu insanlar, bir daha hiçbir canlı göremeyecekti. Gemileri önceki kadar yakında olmadığından birkaç dakikadan beri yüzleri çok silikleşmişti ve Marie'dekiler uzun sopalarıyla itecek hiçbir şey bulamadılar, sopaların ucu boşlukta kalıyordu. Tüm tahta parçaları, kürekler, gemi direkleri ya da serenler boşlukta arayışlarını sürdürdüler ve birbiri ardınca tıpkı cansız kollar gibi ağır ağır denize düştüler. Artık işe yaramayan bu savunma silahları, yerlerine kaldırıldı. Yeniden yoğun sisin arasına gömülen Reine-Berthe, bir saydamın üzerinde duran ve arkasındaki lambanın üflenmesiyle bir anda yok oluveren resim gibi, tamamen gözden kaybolmuştu. Ona seslenmeyi denediler ama bağırışları karşılıksız kaldı; tek duydukları, birbirlerine şaşkınlıkla bakmalarına vesile olan bir iniltiyle son bulan çok sesli, alaycı uğultu gibi bir şeydi...

Reine-Berthe diğer İzlandalılarla beraber geri dönmedi ve Samuel-Azénide gemisindekiler bir fiyortta ona ait olduğundan kuşku duymadıkları bir enkaz (pupanın üst tarafi ve omurgasının bir parçası) gördüklerinden beri, ümitler de kesildi. Ekim ayından itibaren bütün bu denizcilerin isimleri kilisede siyah plakalar üzerine yazıldı.

Oysa, Marie'dekilerin tarihini gayet iyi akıllarında tuttukları bu son karşılaşmalarından geri dönüşlerine kadar geçen zamanda, İzlanda denizinde hava hiç bozmamış, tehlike yaşanmamıştı. Oysa tersine, bundan üç hafta öncesinde, batıdan gelen bir fırtınayla pek çok denizci ve iki gemi felakete sürüklenmişti. O zaman akıllara Loarvoër'in gülümseyişi gelmiş ve diğer şeyleri de birleştirince sayısız tahmin yürütülmüştü. Yann, geceleri rü-

yasında birkaç kez, maymun gibi gözlerini kırpıştıran denizciyi görmüş, Marie'den bazı denizcilerse kendi kendilerine korkuyla, o sabah sohbet ettikleri kişilerin gerçekte ölü olup olmadığını sormaya başlamışlardı.

Yaz ilerledi ve ağustos sonunda, sabahları çöken sislerle aynı zamanlarda İzlandalıların geri döndükleri görüldü.

Artık üç aydır, iki terkedilmiş kadın, Ploubazlanec'te, Moan'ların kulübesinde birlikte yaşıyorlardı. Gaud, bu ölmüş denizciler fakirhanesinin kızı yerine geçmişti. Babasının evinin satışından sonra ona kalan ne varsa buraya göndertmişti: şehir modasına uygun yatağı ve değişik renklerdeki güzel elbiseleri. Yeni siyah elbisesini daha sade bir tarzda kendisi dikmişti ve tıpkı ihtiyar Yvonne gibi süs niyetine bir tek kırmaları bulunan kalın muslinden bir yas başlığı takıyordu.

Bütün gün şehirdeki zengin ailelerin evlerine dikişe gidiyor, gece de yoluna çıkan âşığı filan olmadığından oyalanmadan eve dönüyordu; çünkü hâlâ biraz mağrurdu ve bir küçük hanımefendiye yakışır şekilde saygı görmekteydi; delikanlılar ona, iyi akşamlar derken ellerini eskisi gibi şapkalarına götürüyorlardı.

Yazın güzel gün batımlarında, Paimpol'den dönerken havadaki deniz kokusunu içine çekerek bu falezli yoldan yürüyordu. Dikiş işleri –bir yanlarıyla sürekli işlemenin üzerine eğilmekten belleri bükülmüş olanların tersine– henüz onun duruşunu bozmamıştı ve denizi seyrederken doğuştan güzel, kıvrak endamı dimdik olurdu. Denize bakarken çok uzak köşelerinde Yann'ın bulunduğu açıklara bakarken...

Aynı yol, onun evine de gidiyordu. Daha taşlık ve daha rüzgârlı bölgelere doğru biraz daha devam edildiğin-

de, taşlar arasında gri karayosunlarıyla kaplı ve batıdan gelen fırtınalarla o yönde eğilen bodur ağaçların olduğu, Pors-Even'deki o küçük köye ulaşılıyordu. Aradaki mesafe bir fersahtan kısa olmasına karşın, herhalde Pors-Even denilen bu yere bir daha hiç yolu düşmeyecekti; fakat ömründe bir kerecik oraya gitmiş, bu da onun yol boyunca çekici yanlar bulması için yetmişti. Ayrıca Yann da buralardan sık sık geçiyor olmalıydı; Gaud kapısının eşiğinden onun fundalıklardan, bodur katırtırnaklarının arasından gelip geçişini izleyebilirdi. Bu yüzden Ploubazlanec yöresini çok seviyordu; hatta kader onu buraya sürükledi, diye kendini çok mutlu hissediyordu. Ülkenin başka hiçbir yerinde yaşamını sürdürebilmesi mümkün olamazdı.

Ağustos sonuna doğru sıcak ülkelere özgü güneyden kuzeye bir rehavet yükselir, aydınlık geceler yaşanırdı. Başka diyarların büyük güneşinin yansımaları, Breton denizinin üzerine kadar sürüklenir. Çoğu zaman hava berrak ve sakindir, hiçbir bulut görülmez.

Gaud'nun döndüğü saatlerde, her şey geceye hazırlanarak birbirinin içinde çoktan erimiş oluyor, birleşip siluetler oluşturmaya başlıyordu. Şurada burada, iki taşın arasındaki bir yükseltide, tıpkı dağınık bir sorguç gibi katırtırnağı öbeği yükseliyordu. Çukurun bir yerinde eğri büğrü ağaçlardan bir küme, karanlık bir yığın oluşturuyor ya da başka bir yerde saman kaplı damlarıyla birkaç kulübe, fundalıklar üzerinde kambur siluetler çiziyordu. Dört yol ağızlarında, kırları koruyan eskimiş İsalar, sanki gerçekten ölüm cezasına çarptırılmış insanlar gibi siyah kollarını çarmıhların üzerinde uzatıyorlardı; uzaklarda, Manş Denizi, alt tarafı çoktan kararmış, ufuk çizgisine doğru, şimdi kapkaranlık olmuş gökyüzünün altında, kocaman sarı bir ayna gibi ışıldıyordu. Ve bu bölgede, bu sakinlik bile, bu güzel havalar bile hüzünlüydü. Ne olursa olsun, bir tedirginlik kol geziyordu. Onca hayatın

emanet edildiği ve ezelî tehdidinin şimdilik sadece uykuda olduğu denizden gelen bir korku ve endişe hissi...

Yolda hayallere dalan Gaud, açık havadaki bu geri dönüş yolunu hiçbir zaman yeterince uzun bulmuyordu. Kumsalların tuzlu kokusu ve falezler üzerinde, cılız dikenler arasında boy atan bazı çiçeklerin baygın kokusu geliyordu. Eğer onu evde bekleyen Yvonne Nine olmasaydı, seve seve bu katırtırnaklarıyla kaplı fundalıklarda tıpkı yaz geceleri parklarda hayal kurmayı seven güzel genç kızlar gibi oyalanabilirdi.

Bu topraklardan geçerken çocukluğuna dair bazı anıların da aklına geldiği oluyordu; fakat bugünlerde aşkı karşısında ne kadar da uzaklarda kalmış, ne kadar da silinmişlerdi! Her şeye rağmen Yann'a bir nişanlı gözüyle bakmak istiyordu. Hiçbir zaman elde edemeyeceği; fakat artık kimseye açılmadan, kalben daima sadık kalmakta direneceği kaçak, kibirli, yabani bir nişanlı olarak... Şimdilik, onun İzlanda'da olduğunu bilmek hoşuna gidiyordu. En azından orada, deniz, onu derin dehlizlerinde kapalı tuttuğundan başkasının olamazdı...

Günlerden bir gün geri dönecekti, fakat bu dönüşü eskisini göre çok daha sakin bir halde bekliyordu. İçgüdüsel olarak, fakirliğinin küçümsenmek için bir neden oluşturmayacağını biliyordu. Çünkü o, başka gençler gibi değildi. Hem sonra küçük Sylvestre'in ölümü kesinlikle onları birbirlerine yaklaştıran bir şeydi. Döner dönmez, arkadaşının ninesini görmek için, bu eve gelmemezlik edemezdi; Gaud bu ziyaret sırasında evde olmaya karar vermişti, bu ona yakışıksız bir şeymiş gibi gelmiyordu. Sanki olan biteni hatırlamıyormuş gibi yapıp onunla uzun zamandır tanıdığı biriymiş gibi konuşacaktı. Hatta doğal görünmeye çalışarak Sylvestre'in bir ağabeyiymiş gibi onunla sevecenlikle konuşacaktı. Hem kim bilir? Şu dünyada bir başına kalmışken belki de

onun yanında bir kız kardeş gibi yer alması; dostluğuna güvenmesi, yeterince içini açarak aklının bir köşesinde evlenmek gibi bir niyetinin olmadığına inanmasını sağlayıp ondan dostluğunu istemesi olmayacak şey miydi? Onu sadece bağımsızlığına düşkün olma saplantısı yüzünden yabani buluyor; fakat aynı zamanda yumuşak başlı, dobra ve yürekten gelen güzel şeyleri anlayabilecek yeterlilikte görüyordu.

Neredeyse harabeye dönmüş bu kulübede, onu böyle yoksul görünce neler hissedecekti?.. Çok yoksul, ah! Evet, çünkü Moan Nine artık çamaşıra, gündeliğe gidemeyecek kadar mecalsiz olduğundan, sadece dul maaşına kalmıştı; doğru, artık pek az yemek yiyordu; henüz kimseden bir şey istemeden geçinip gidiyorlardı...

Eve yaklaştığında akşam çökmüştü. Eve gitmek için aşınmış kayalar üzerinden aşağı inmek gerekiyordu. Çünkü ev, Ploubazlanec yolunun altında, sahile doğru eğimli bir şekilde uzanan arazinin üzerindeydi. Sanki yere yığılıp ölmüş devasa bir canavarın sert kılları olan sırtı gibi kabarık; kararmış samandan, ağır damının altında saklanmış gibiydi. Duvarları kayaların koyu rengini ve sertliğini almış, üzerinde karayosunları ve küçük yeşil öbekler halinde iskorbütotları bitmişti. Eşiğin önündeki aşınmış üç basamaktan çıkılıyor ve kapının iç sürgüsü delikten sarkan bir parça gemi halatının çekilmesiyle açılabiliyordu. İçeri girince ilk göze çarpan şey, tam karşıda sanki kalın bir sur duvarına açılmışa benzeyen ve solgun sarı, son bir aydınlığın geldiği denize bakan çatı penceresiydi. Büyük ocaklıkta ihtiyar Yvonne dolaşmaya çıktığında yol üzerinden topladığı, kokulu çam ve kayın çıraları alev alev yanıyordu. Kendisi de ocak başına oturmuş, akşam çorbasıyla ilgilenmekteydi. Evin içinde, başlıkları eskimesin, diye bir saç bandı kullanıyordu. Hâlâ güzel olan profili, yaktığı ateşin kızıl aydınlığında ortaya

çıkıyordu. Eskiden kahverengi olan, şimdiyse mavi-gri bir renge dönen, yaşlılıktan bulanıklaşmış, kuşkulu ve şaşkın gözlerini Gaud'ya çevirdi. Her defasında aynı şeyi tekrarlardı:

"Ah, şükürler olsun! Canım kızım, bu akşam ne kadar da geç kaldın..."

Gaud tatlı bir dille, "Yok nineciğim artık buna alışın," derdi, "ben her gün aynı saatte geliyorum."

"Ah, sevgili kızım! Bana sanki her zamankinden geçmiş gibi geldi de."

Kullanılmaktan neredeyse şekli bozulmuş, fakat hâlâ bir çınar ağacının gövdesi kadar kalın bir masanın üzerinde yemeklerini yiyorlar, cırcırböceği de tiz sesli küçük müziğini onlardan hiç esirgemiyordu.

Kulübenin bir duvarını kabaca yontulmuş ve bugün artık tamamı kurt yeniği içindeki ahşap dolaplar kaplıyordu. Açıldıklarında, nesiller boyu denizcilerin rahme düştükleri, uyudukları ve yaşlı annelerin öldükleri yüklükler görülüyordu.

Çatının kararmış kirişlerine çok eskiden kalma mutfak edevatı, demet demet otlar, tahta kaşıklar, kurutulmuş domuz eti, Moan'ların son oğullarının kaybolduğu gemi kazasından bu yana orada duran ve geceleri sıçanların gelip ilmiklerini kemirdiği yıpranmış balık ağları asılıydı.

Bir köşeye yerleştirilmiş beyaz muslin perdeleriyle Gaud'nun yatağı, derme çatma Kelt kulübesine şık ve taptaze bir hava katıyordu.

Taş duvara Sylvestre'in denizci kıyafetleri içinde, çerçevelenmiş bir fotoğrafı asılıydı. Ninesi, üzerine, yine ondan hatıra kalan ve denizcilerin sağ kollarına taktıkları kırmızı çuhadan bir çift çıpa ile askerî madalyasını asmıştı. Gaud da onun için Paimpol'den, Bretagne'da ölenlerin portrelerinin etrafında dolanan siyah beyaz boncuklardan yapılma bir cenaze çelengi satın almıştı. Bre-

ton memleketinde ondan geriye kalan ve hatırasını yaşatacak küçük anıtmezarı işte bu kadarcıktı...

Yaz akşamlarında, ışıktan tasarruf etmek için geç yatmıyorlardı; güzel havalarda bir süre evin önündeki taş sıraya oturuyor ve yukarıdaki yolda tepelerinin üstünden gelen geçenlere bakıyorlardı.

Daha sonra ihtiyar Yvonne, yüklüğün içindeki yatağına, Gaud ise küçük hanımefendi yatağına yatmaya gidiyordu. Çok çalıştığı, çok yürüdüğü için, orada edepli, kararlı bir genç kız gibi İzlandalıların geri dönecekleri günü, fazla bir heyecan duymaksızın düşünerek hemencecik uykuya dalıyordu...

Fakat bir gün Paimpol'de Marie'nin geri döndüğünü duyunca alev alev yandığı hissine kapıldı. Beklerkenki bütün o sakinlik uçup gitmişti. Elindeki işi alelacele tamamlayarak hiç sebepsiz, her zamankinden daha erken yola koyulmuştu; telaşla yürürken, uzaktan ona doğru gelmekte olan kişiyi hemen tanıdı.

Bacakları titriyor, dizlerinin bağının çözüldüğünü hissediyordu. Muhteşem boyu posu ve balıkçı beresinin altından görünen bukleli saçlarıyla, çok yakınında, en fazla yirmi adım ötesindeydi. Gaud bu karşılaşmaya o kadar hazırlıksız yakalanmıştı ki, sendeleyeceğinden ve onun bunu fark etmesinden korktu; herhalde utancından ölüp giderdi... Üstelik saçlarının, üstünün başının dağınık olduğunu sanıyor, elindeki işi hızlı tamamladığından yorgun göründüğünü düşünüyordu: Şu katırtırnağı yığınlarının arkasına saklanmak, bir sansar deliğinde kaybolmak için neler vermezdi! Üstelik, o da sanki yolunu değiştirmek ister gibi bir an geri dönmeye davranmıştı. Fakat artık çok geçti: Daracık yolda karşı karşıya geldiler.

Yann, ona değmemek için, kaçmaya davranan huy-

suz bir at gibi bir sıçrayışta yana çekilip yokuşun kenarında durmuş, kaçamak vahşi bakışlarla da kıza bakmıştı.

Gaud da yarım saniye kadar gözlerini kaldırmış, elinde olmadan yalvaran ve sıkıntılı gözlerle ona bir bakış fırlatmıştı. Ve bakışlarının ateş açmaktan çok daha kısa süren bu istemsiz karşılaşması sırasında, keten grisi göz bebekleri büyümüş, birtakım alevli düşüncelerle parlamış, gerçek bir mavi ışık fırlatmış gibiyken yüzü şakaklarına kadar, sarı örgülerinin altına kadar kıpkırmızı kesilmişti.

Yann, beresine elini götürerek, "Merhaba Matmazel Gaud!" demişti.

"Merhaba Mösyö Yann," diye karşılık vermişti o da.

Bu kadardı. Geçip gitmişti. Gaud ise hâlâ titreyerek yoluna devam etti; fakat Yann ondan uzaklaştıkça yavaş yavaş kan dolaşımının normale döndüğünü ve gücüne kavuştuğunu hissediyordu.

Evde, ihtiyar Moan'ı bir köşeye oturmuş, başı ellerinin arasında ağlar ve saç baş darmadağın, at kuyruğu gri kenevirden cılız bir yapağı gibi saç bandından sıyrılmış bir halde, o çocuksu "ühü! ühü! ühü!" seslerini çıkartırken bulmuştu:

"Ah! Sevgili kızım! Plouherzel dolaylarında çalı çırpı toplamaktan dönerken Gaos'un oğluna rastladım; tahmin edersin torunumdan söz açıldı. İzlanda'dan bu sabah gelmişler ve hemen öğleden sonra dışarıda olduğum sırada beni ziyarete gelmiş. Zavallı çocuk, onun da gözleri dolu doluydu... Yükümü taşımaya yardım etmek için kapıma kadar benimle gelmek istedi, sevgili Gaud' cuğum..."

Ayakta durmuş anlatılanları dinliyor ve kalbi giderek sıkışıyordu: O kadar bel bağladığı ve bir sürü şey söylemeyi düşündüğü o ziyaret çoktan olup bitmiş ve büyük olasılıkla da bir daha tekrarlanmayacaktı.

O an kulübe ona olduğundan daha da fukara gözüktü; sefalet daha da acımasız, dünya daha da boş geldi ve içinde ölme arzusuyla başını öne eğdi.

Kış yavaş yavaş gelmiş, hafifçe düşmesi beklenen bir örtü gibi etrafı sarmıştı. Kapalı havalar günlerce sürmüş; fakat Yann bir daha ortalıklarda görünmemişti, iki kadın unutulmuş gibi yaşıyorlardı.

Soğukla birlikte yaşamları daha masraflı oluyor, daha zorlaşıyordu.

Üstelik ihtiyar Yvonne'un bakımı gitgide daha meşakkatli bir hal alıyordu. Aklı gidip geliyordu: artık öfkeleniyor, kötü şeyler söylüyor, küfürler ediyordu. Haftada bir-iki kez, çocuk gibi sebepsizce böyle hallere giriyordu.

Zavallı ihtiyar kadın!.. İyi olduğu günlerde öylesine tatlıydı ki, Gaud ona saygı duymaya ve el üstünde tutmaya devam ediyordu. Her zaman iyi yürekli biriyken sonunda kötü birine dönüşmek; son çanlar çalarken bütün bir ömür boyunca uyuyan kötülük dolu bir özü, saklanan tüm bir küfür dağarcığını ortaya dökmek, nasıl bir ruh sapkınlığı, nasıl alaycı bir gizemdir!

Bir de şarkı söylemeye başlamıştı ve bu durum insanı öfke patlamalarından daha kötü ediyordu; bunlar aklına öylesine tesadüfen geliveren şeylerdi; ilahiler veya zamanında limanda duymuş olduğu ve tayfaların söylediği şarkılardan parçalar... Arada bir *Fillettes de Paimpol*'ü[1] de tutturduğu oluyor veya başını sallayıp bir ayağıyla tempo tutarak şu şarkıyı döktürüyordu:

1. Paimpol'ün kızları. (Ç.N.)

Kocam henüz gitti
İzlanda'ya balık avlamaya,
Kocam henüz gitti
Beni meteliksiz bıraktı,
Fakat ben... tra lalla la
Paramı kazanıyorum!
Paramı kazanıyorum!..

Her defasında şarkıyı kesip duruyor, aynı anda da – tıpkı sönmeden önce aniden harlanan alevler gibi– hayatiyetini kaybeden gözleri boşluğa bakarak fal taşı gibi açılıyordu. Sonra başını önüne eğiyor ve ölüler gibi alt çenesini sarkıtarak uzun süre, düşecekmiş gibi öylece duruyordu.

Eskisi gibi temiz de değildi ve bu, Gaud'nun hiç aklına gelmeyen başka bir çileydi.

Bir gün torununu hatırlayamadı.

Ne anlama geldiğini bulmaya çalışır gibi yaparak, "Sylvestre? Sylvestre?.." diyordu Gaud'ya, "Ah! Hanım kızım! Anlıyor musun, gençliğimde o kadar çok çocuğum oldu ki, oğlanlar, kızlar, kızlar ve oğlanlar! Bu saatte hatırlamam ne mümkün!.."

Bunları söylerken de buruşuk ellerini, neredeyse çapkın biri gibi vurdumduymaz bir edayla havaya kaldırıyordu...

Ertesi gün örneğin, onun kim olduğunu pekâlâ hatırlıyor ve yaptığı en ufak bir şeyi veya söylediği en küçük şeyleri anımsayarak bütün gün boyunca ağlıyordu.

Ah! Yakacak çalı çırpı yokken uykusuz geçen şu kış geceleri! Üşüye üşüye çalışmak, hayatını kazanmak için çalışmak, ince dikiş işi yapmak, her akşam uyumadan önce, Paimpol'den getirilen işleri tamamlamak.

Ocaklığın karşısına oturan Yvonne Nine, ayaklarını

son korlara uzatmış, elleri önlüğünün altında, sakin sakin duruyordu. Fakat gecenin başlangıcında onunla sürekli sohbet etmek gerekiyordu.

"Hiçbir şey demiyorsun güzel kızım, neden böyle? Oysa benim zamanımda, senin yaşlarındayken sohbet etmeyi sevenleri çok görmüşümdür ben. Biraz konuşmak istesen sanırım ikimiz de bu kadar üzgün olmazdık."

O zaman Gaud, şehirde işittiği öylesine haberlerden bahsediyor veya yolda karşılaştığı kişilerin isimlerini sayıyor, kendisinin de başkalarının da umursamadığı şeylerden söz ediyor, yaşlı kadının uyuyakaldığını görünce de hikâyeleri kaldığı yerde bırakıyordu.

Taze gençliğinin gençlik arzuladığı Gaud'nun etrafında, gençliğe dair hiçbir şey yoktu. Güzelliği tek başına, dokunulmamış olarak solup gidecekti...

Her yerden esen deniz rüzgârı lambasını sallıyor ve dalgaların sesi sanki gemidelermiş gibi işitiliyordu. Yann' ın dünyası olan bu sesleri dinlerken hâlâ içinde yaşattığı acı hatırasını da bunlarla karıştırıyordu. Dışarıdaki karanlıkta, her şeyin zincirden boşanıp uğuldadığı uzun dehşet gecelerinde, her zamankinden daha büyük bir sıkıntıyla onu düşünüyordu.

Uykuya dalan bu nineyle her zamanki gibi yapayalnız, zaman zaman korkuya kapılıyor ve bu yataklarda yaşamış, buna benzer gecelerde açıklarda ölüp gitmiş, ruhları, her an geri dönebilecek denizci atalarını düşünerek karanlık köşelere bakıyor, neredeyse onların arasında karışmış olan bu kadar ihtiyar bir kadının varlığına rağmen, bu ölülerin ziyaretlerine karşı kendini güvende hissetmiyordu.

Bazen ocağın köşesinden yükselen, sanki yerin altından geliyormuş gibi çıkan, çatallı, ince, uzun sesi duydukça tepeden tırnağa ürperiyordu. İnsanın kanını donduran şen şakrak bir tonda şu şarkıyı söylüyordu:

İzlanda'ya balık avlamaya,
Kocam henüz gitti
Beni meteliksiz bıraktı,
Fakat ben... tra lalla la

O zaman da içi delilerle birlikte olmanın verdiği o farklı korkuyla doluyordu.

Yağmur yağıyordu, oluk gibi hiç kesilmeyen hafif bir sesle gökten boşanıyordu. Duvarların üzerinde neredeyse aralıksız süzülüşü duyuluyordu. Yosun tutmuş eski damdaki yağmur oluklarından o durmak bilmeyen hep aynı tekdüze çınlama sesi geliyordu; evin kaya, çakıllı kum ve deniz kabuğuyla sıkıştırılmış toprak zemini buralardan akan sularla ıslanıyordu.

Su her yerde hissediliyor, ardı arkası kesilmeyen soğuk su kütlelerle etrafı kuşatıyordu: fırtınayla birlikte savrulan kamçı gibi vuran, havada zerreleşen, karanlığı yoğunlaştıran ve Ploubazlanec bölgesinin oraya buraya dağılmış kulübelerini birbirlerinden daha da uzaklaştıran bir su.

Başka yerlere getirdiği belli bir neşe yüzünden pazar geceleri Gaud'ya hepsinden kasvetli geliyordu. Yamaçlarla kaybolmuş o küçük kulübelere bile o geceler, eğlenceli geçerdi. Şurada burada daima, karanlık yağmurun dövdüğü, kapısı bacası kapalı, ağır şarkıların yükseldiği kulübeler olurdu. İçeride içkiciler için yan yana sıralanmış masalar, tüten alevlerin önünde üstlerini başlarını kurutan denizciler, sert alkolle yetinen yaşlılar, kızlara kur yapan delikanlılar, hepsi de sarhoş oluncaya kadar içer; kendilerinden geçinceye kadar şarkılar söylerlerdi. Yanı başlarında bir gün mezarları olacak deniz de geceyi dolduran gür sesiyle kendi şarkısını seslendirirdi.

Bazı pazarlar, gruplar halinde bu meyhanelerden çıkan ve Paimpol'den dönen gençler Moan'ların kapısının yakınındaki yoldan geçerlerdi; bunlar Pors-Even'e doğ-

ru, bölgenin en uç noktalarında oturan gençlerdi. Kızların kollarından sıyrılıp fırtınalara, sağanaklara alışık olduklarından ıslanıyor olmayı umursamaz bir halde çok geç saatlerde geçerlerdi. Gaud, onların –fırtına veya dalgaların sesinde hemencecik kaybolan– şarkılarına ve bağırış çağırışlarına kulak kabartır, bu sesler arasından Yann'ın sesini ayırt etmeye çalışır, sonra da o sesi duyduğunu hayal edince titrediğini hissederdi.

Yann'ın bir daha gelip onları ziyaret etmemiş olması, hiç de hoş bir davranış değildi, üstelik Sylvestre'in ölümünün üzerinden fazla bir zaman geçmemişken böylesi şen şakrak bir hayat sürüyor olması da hiç onun yapacağı iş değildi! Hayır, artık kesinlikle onu anlayamıyordu ve her şeye rağmen yine de ondan kopamıyor; onun kalpsiz biri olabileceğini inanamıyordu.

İşin aslı, döndüğünden beri Yann'ın hayatı bayağı hareketli geçmişti.

Önce, her zamanki gibi ekim ayında Gaskonya Körfezi seferine çıkılmıştı. İzlanda balıkçıları için bu dönem bir eğlence dönemidir, ceplerinde dert etmeden harcayabilecekleri birkaç kuruş olduğu bir zamandır (kaptanların avın karşılığı olarak ancak kışın ödenecek büyük paya mahsuben eğlenmeleri için verdiği küçük avanslar).

Her sene olduğu gibi, adalara tuz almaya gitmişler, Yann da Saint-Marin-de-Ré'de, geçen sonbaharda birlikte olduğu esmer bir kızla bıraktığı yerden aşka devam etmişti. Birlikte, son neşeli güneşin altında, tarlakuşlarının sesleriyle dolu, olgunlaşmış üzümlerin, pembe kum karanfillerinin ve kumsallardaki deniz kokularının yayıldığı kırmızı üzüm bağları arasında dolaşmışlardı. Bağ bozumu gecelerinde şarkılar söyleyip hep birlikte halka olup dans etmiş, taze şarap içerek aşk dolu, hafif bir sarhoşlukla çakırkeyif olmuşlardı.

Daha sonra Marie, Bordeaux'ya kadar uzanınca

Yann, altın yaldızlı süslemeleri olan büyük bir kabarede gösteriye çıkan o güzel şarkıcıyı tekrar bulmuş ve sekiz gün boyunca başka hiçbir şey düşünmeden kendisini aşkın kollarına bırakmıştı.

Kasım ayında Bretagne'ya döndüğünde, sağdıç olarak pek çok arkadaşının düğününe katılmış, sürekli çakı gibi bayramlık kıyafetler içinde gezmiş, gece yarısını geçip de baloların sonuna gelindiğinde çoğu zaman sarhoş olmuştu. Her hafta yeni yeni maceralar yaşıyor, kızlar da bunları biraz da abartarak Gaud'ya anlatmak için sabırsızlanıyorlardı.

Ploubazlanec yolu üzerinde üç-dört defa uzaktan onun geldiğini görmüş, ama tam zamanında fark edip yakalanmaktan kurtulmuştu. Zaten o da böyle durumlarda fundalıklara sapıp yolunu değiştiriyordu. Sanki aralarında sessiz bir anlaşma varmış gibi şimdi birbirlerinden kaçıyorlardı.

Paimpol'de, Madam Tressoleur adında şişman bir kadın vardır. Limana giden ara sokaklardan birinde İzlanda balıkçıları arasında revaçta olan ve kaptanlarla tekne sahiplerinin gelip gemi adamlarını işe aldığı, onlarla beraber içki içerek aralarından en güçlü kuvvetli olanları seçtiği meşhur bir meyhane işletir.

Bir zamanlar güzel olan, denizcilerle hâlâ cilveleşen ve cesurca taşı gediğine koyan bu kadının şimdi artık bıyıkları ve erkek gibi bir kalıbı var. Büyük bir rahibe başlığı altında lokantacı kadın edalarındadır. Sonuçta bir Breton kadını olduğundan üzerine tanımlanması zor, dindar bir hava sinmiştir. Kafasında, adeta kütüğe kaydedilmiş gibi ülkenin bütün denizcilerinin isimleri kazınmıştır. İyileri, kötüleri tanır, ne kadar kazandıklarını ve değerlerinin ne olduğunu kuruşu kuruşuna bilir.

Ocak ayında bir gün, ona bir elbise dikmek için çağrılan Gaud, içkicilerin bulunduğu salonun hemen arka tarafındaki bir odada çalışmaya gelmişti...

Madam Tressoleur'ün yerine, birinci katın altında, demode, içerlek bir kapıdan girilir. Masif granit sütunları olan kapı açıldığında sokaktan gelen sert bir esintiyle neredeyse her zaman şiddetle itilir ve gelenler bir dalga tarafından fırlatılmışçasına içeri atılırlar. Salon basık tavanlıdır ve arkaya doğru uzanır. Duvarlara beyaz kireç vurulmuş, gemilerin, çarpışmaların ve deniz kazalarının tasvir edildiği altın yaldızlı çerçevelerle süslenmiştir. Bir köşede konsolun üzerine, yapma çiçek buketlerinin arasına fayansa işli bir Meryem Ana tasviri yerleştirilmiştir.

Bu eski duvarlar, Paimpol'ün en eski zamanlarından korsanların korku saldığı döneme, oradan atalarından pek de farklı olmayan günümüz İzlandalılarına kadar, tayfaların gür sesleriyle söylediği nice şarkıların yankılandığını duymuş; nice yabani ve kaba saba neşenin açılıp saçılmasına tanıklık etmiş, meşe masalarda, iki sarhoşluk arasında, nice adamın hayatıyla oynanmıştır.

Gaud bir yandan elbiseyi dikerken bir yandan da içki içmekte olan Madam Tressoleur ve iki emekli denizci arasında İzlanda'yla ilgili sohbete kulak misafiri olmuştu.

İhtiyarlar, limanda donatılmakta[1] olan yepyeni bir gemiden bahsediyorlardı: Léopoldine, bir sonraki sefer için asla hazır olamayacaktı.

Ev sahibesi cevabı yapıştırdı:

"Yok canım, elbette hazır olacak! Çünkü ben öyle diyorum, dün burada mürettebatı toparladılar: Hepsi de Guermeur'ün köhne Marie'sinden. Marie de sökülmek üzere satılacak. Beş genç gelip benim önümde kaydoldu-

1. Yola çıkması için bir geminin eksiklerinin tamamlanması (yelkenler, halatlar, direkler vs.). (Y.N.)

lar –bu masada, benim kalemimle imzalarını attılar– öyle işte! Ve yemin ederim hepsi de ne yakışıklı adamlardı: Laumec, Tugdual Caroff, Yvon Duff, Tréguier'den Keraez'in oğlu ve Pors-Even'den üç adama bedel Koca Yann Gaos!"

Léopoldine!.. Duyar duymaz, Yann'ı alıp götürecek bu geminin adı, Gaud'nun aklına, sanki bir daha silinmemesi için çakılmış gibi, ânında kazınıvermişti.

Akşam, Ploubazlanec'e geri dönüp de elindeki işi tamamlamak için küçük lambasının önüne oturduğunda, aklında tınısı bile hüzünlü bir şeymiş gibi yankılanan o isim dönüp durmaktaydı. İnsan ve de gemi isimlerinin kendilerine has bir yapıları, neredeyse bir anlamları vardır. Bu yeni, hiç kullanılmamış "Léopoldine" kelimesi tuhaf bir ısrarla peşini bırakmıyor, uğursuz bir takıntı haline geliyordu. Hayır, o, Yann'ın zamanında kendisinin de ziyaret ettiği, bildiği ve yıllar boyu Meryem Ana'nın tehlikeli yolculuklardan koruduğu Marie'yle yola çıkmasını beklemişti; gel gör ki, bu değişiklik, bu Léopoldine, korku ve tedirginliğini artırıyordu.

Fakat çok geçmeden, artık bütün bunların üstüne vazife olmadığını, Yann'la alakalı hiçbir şeyin onu ilgilendirmediğini ve hiç etkilememesi gerektiğini düşünme noktasına gelmişti. Hem zaten, onun burada ya da başka bir yerde bulunması, şu gemide değil de bu gemide olması, gitmesi ya da dönmüş olması onu ne ilgilendirirdi?.. Ilık yaz boşalmış kulübelerin, endişeli ve yalnız kadınların üzerine çöktüğünde veya yeni bir sonbahar, balıkçıları bir kez daha geri getirdiğinde, onun İzlanda'da olduğunu bilince kendini daha mı çok ya da daha mı az sefil hissedecekti?.. Artık bunların hiçbiri umurunda değildi, fark etmiyordu, hepsi de aynı derecede neşesiz ve umutsuz şeylerdi. Alakaları kalmamıştı artık, zavallı küçük Sylvestre'i de unuttuğuna göre hiçbir yakınlıkları da bulunmuyordu zaten; bu nedenle hayatında bir kereye

mahsus kurmuş olduğu bu hayalin, bu tutkunun artık son bulduğunu kabul etmesi gerekiyordu; Yann'dan tamamıyla kopmalı, ona dair her şeyden, hatta onun yüzünden artık acı veren bir güzellikle içinde yankılanan bu İzlanda isminden bile kopup uzaklaşmalıydı; bu düşünceleri aklından tamamen çıkarmalı, her şeyi silmeliydi; kendi kendine bu işin artık bittiğini, sonsuza kadar bittiğini tekrarlaması gerekiyordu...

Uyuyakalmış ve hâlâ ona ihtiyaç duyan fakat yakında ölüp gidecek olan yaşlı kadıncağıza baktı. Peki ya sonra, yaşamanın, çalışmanın ne anlamı vardı, ne için yapacaktı bunu?

Dışarıda batıdan gelen bir rüzgâr yükselmişti. Uzaklardan gelen bu büyük uğultunun üzerine, damdaki yağmur olukları bebek çıngırağı gibi huzurlu ve hafif gürültülerine yeniden başlamışlardı. Aynı anda gözyaşları da akmaya başlamıştı; tıpkı hiçbir esintinin sürüklemediği, dopdolu bulutlardan hızla ve bardaktan boşanırcasına yağan yaz yağmurları gibi, dudaklarından hafif bir tatla süzülerek sessizce elişine dökülen yetim ve terk edilmiş bir kızın gözyaşları gibi... Artık hiçbir şey görmediğinden, yaşamının boşluğu karşısında kendini korkuya kapılmış ve kırgın hissederek Madam Tressoleur'ün elbisesinin geniş korsajını bir kenara katlayıp uyumaya çalıştı.

Zavallı güzelim genç kız yatağına uzanırken içi ürperdi: Yatağı her geçen gün daha nemli ve soğuk oluyordu – tıpkı bu kulübedeki diğer her şey gibi. Bu arada daha çok genç olduğundan, bir yandan ağlamasına devam ederek sonunda ısındı ve uykuya daldı.

Yine karanlık haftalar geçmiş ve şimdiden şubat ayının ilk günleri, ılık havalar eşliğinde gelip çatmıştı.

Yann, geçen yaza ait payını almış, gemi sahibinin ya-

nından çıkıyordu; aile geleneğine uyarak annesine teslim edeceği bin beş yüz frank... O yıl iyi geçmişti, bu durumdan hoşnut evine dönmekteydi.

Ploubazlanec yakınlarında yolun kenarında bir kalabalık gördü: Elinde bastonuyla el kol hareketleri yapan ihtiyar bir kadın ve etrafını sarmış, gülen bir sürü çocuk... Moan Nine!.. Sylvestre'in taptığı dünya tatlısı nine, artık hırpani, üstü başı yırtık, yollarda herkesi başına toplayan, aklını yitirmiş zavallı yaşlı kadınlardan birine dönüşmüştü!.. Bu durum Yann'ın içini korkunç derecede acıtmıştı.

Ploubazlanec'li bu çocuklar, kedisini öldürmüş; o da onlara öfke ve çaresizlik içinde bastonuyla tehditler savuruyordu:

"Ah! Benim zavallı oğlum, burada olacaktı da görürdünüz siz! Cesaret bile edemezdiniz, sizi sefil maskaralar!.."

Onları dövmek için peşlerinden koşarken galiba yere düşmüştü; başlığı yana kaymış, elbisesi çamur içinde kalmıştı, üstelik onun (felaketler yaşamış bazı ihtiyarların Bretagne'da başına geldiği gibi) sarhoş olduğunu söylüyorlardı.

Yann, bunun doğru olmadığını; onun, ağzına sudan başka bir içecek koymayan saygıdeğer yaşlı bir hanım olduğunu pekâlâ biliyordu.

Çok öfkelenmişti, "Utanmanız yok mu sizin?" dedi çocuklara, ses tonuyla onları susturdu.

Ve göz açıp kapayıncaya kadar bütün ufaklıklar kabahatlerinden utanıp korkarak Gaos'un önünden kaçışmışlardı.

O sırada, akşam yapacağı işlerle Paimpol'den dönen Gaud, uzaktan olup biteni görmüş ve kalabalık arasındaki ninesini tanımıştı. Dehşete kapılmış bir şekilde neler olduğunu, ninesinin başına nelerin geldiğini, ona neler yapıldığını öğrenmek için koşarak yetişmiş, kedilerinin

öldürüldüğünü görünce de anlamıştı.

Samimi bakışlarını Yann'a doğrultmuş, o da gözlerini kaçırmamıştı; bu defa birbirlerinden kaçmayı akıllarına getirmemiş, sadece ikisi de yanaklarına aynı anda hücum eden kanla –Yann da Gaud kadar çabuk– kıpkırmızı kesilmişti; birbirlerine bu kadar yakın durmaktan dolayı ikisi de biraz şaşkın ve ürkek, birbirlerine bakmışlardı; fakat aralarında nefret yoktu, hatta neredeyse ortak bir koruma ve acıma duygusuyla karışık bir sevecenlikle bir araya gelmişlerdi.

Okuldaki çocuklar, uzun zamandır bu zavallı erkek kedicikle uğraşıyorlardı. Çünkü yüzü siyahtı ve şeytani bir havası vardı; ama aslında çok iyi bir kediydi ve yakından bakıldığında tersine sevimli yüzünde uysal ve sokulgan bir ifade vardı. Onu taşlayarak öldürmüşlerdi ve bir gözü akmıştı. Zavallı ihtiyarcık sarsılmış, tir tir titriyor; tehditler savurmaya devam ederek ölmüş kediyi tavşan gibi kuyruğundan tutmuş götürüyordu.

"Ah! Zavallı oğlum, zavallı yavrum... Hayatta olsaydı, bana bunu yapmaya cesaret edemezlerdi. Elbette edemezlerdi!"

Yüzündeki çizgilerin arasından gözyaşına benzer bir şeyler akıyordu, kalın mavi damarlı elleri titriyordu.

Gaud, ninesinin başlığını düzeltmiş ve küçük bir kızmış gibi tatlı sözlerle onu teselli etmeye çalışmıştı. Yann ise öfkeliydi: Çocukların bu kadar kötü olması mümkün müydü? Zavallı yaşlı bir kadına bu kadar korkunç bir şeyi nasıl yapabilirlerdi! Neredeyse o da ağlayacaktı.

Hayır, söylemeye gerek yok, kedicik için ağlamayacaktı elbette: Onun gibi sert delikanlılar, hayvanlarla oynamayı sevseler bile, içlerinde onlara karşı hiçbir duyarlık taşımazlardı; zavallı kedisini kuyruğundan tutmuş götüren, çocuklaşmış bu ninenin arkasında yürümek yüreğini parçalamıştı. Ninesini o kadar çok seven Sylvestre'e, nine-

sinin sonunun böyle maskaralık ve sefalet olacağı önceden söylenecek olsa yaşayacağı derin üzüntüyü düşündü.

Gaud, ninenin kılık kıyafetinden kendini sorumlu tutarak özür diliyordu, "Düşmüş olacak ki böylesine kire batmış," dedi alçak bir sesle, "doğru, elbisesi yeni sayılmaz; çünkü biz zengin değiliz Mösyö Yann; fakat daha dün yamamıştım ve bu sabah gitmeden önce, üstünün başının temiz ve derli toplu olduğundan eminim."

Yann, bunun üzerine ona uzun uzun baktı, bu küçücük basit açıklama ona belki de tüm sitemlerin ve gözyaşlarının, yapacağından çok daha fazla dokunmuştu. Moan'ların kulübesine yaklaşırken yan yana yürümeye devam ediyorlardı. Güzel olmasına, kimseyle kıyaslanamayacak kadar güzeldi Gaud. Yann bunu gayet iyi biliyordu; fakat sanki yoksul düştüğünden ve yas tuttuğundan beri gözüne çok daha güzel geliyordu. Daha ciddi bir havaya bürünmüştü; keten grisi bakışları daha çekingen olmasına karşın, sanki insanın içine, ruhunun derinliklerine daha çok işliyor gibiydi. Endamı da oturmuştu. Yakında yirmi üç yaşında olacaktı. Güzelliğinin doruğundaydı.

Bir de sıradan bir balıkçı kızı gibi giyiniyordu, siyah elbisesi süssüz, başlığı çok sadeydi; nereden geldiği meçhul küçük hanımefendi edası içten gelen bir şeydi ve elinde olmadan, bunun için suçlanamazdı. Belki de eski günlerin alışkanlığıyla vücuduna diğer kızlarınkinden daha oturan ve yuvarlak göğüsleriyle omuz başlarını daha çok ortaya çıkaran dar korsajı yüzünden... Fakat hayır, hanımefendiliği daha çok dingin sesi ve bakışlarından yatıyordu.

Bir şekilde onlara eşlik ediyordu, elbette evlerine kadar.

Üçü birlikte sanki kedinin cenazesi için yan yana yürüyorlardı ve onların böyle alay halinde yürüdüğünü

görmek, biraz tuhaf kaçıyordu: İyi yürekli insanlar kapı eşiklerinde gülümsüyorlardı. Ortada, hayvanı taşıyan ihtiyar Yvonne, sağında eli ayağı dolaşan ve hâlâ pespembe Gaud, solunda başı havada ve düşünceli Koca Yann.

Bu arada zavallı yaşlı kadın aniden yolda sakinleşmişti; kendi kendine başlığını düzeltmiş ve başka hiçbir şey demeden yeniden berraklaşan gözucuyla bir Yann'a bir Gaud'ya bakıp incelemeye başlamıştı.

Gaud da, Yann'ın gitmesine fırsat verecek bir şey söylemekten korktuğu için susuyordu; her şeyin uçup gideceği boş ve kasvetli evlerine çabucak varmaktansa onun o tatlı bakışlarının üstünden eksilmemesini, başka hiçbir şey görmemek için gözleri kapalı yürümeyi, onun yanı başında kurduğu bu hayal âleminde ilerlemeyi tercih ederdi.

Kapının önünde, kalbin duracakmış gibi olduğu o kararsız anlardan biri yaşandı. Nine, arkasına dönüp bakmadan içeriye girmiş ardından tereddütte kalan Gaud ve onun peşinden de Yann...

Hayatında ilk defa onların evindeydi, büyük olasılıkla da hiçbir amacı yoktu, ne isteyebilirdi ki?.. Eşikten geçerken eli şapkasına gitmiş, ardından ilk gördüğü şey Sylvestre'in siyah boncuklu cenaze çelengiyle çerçevelenmiş portresi olmuş, tıpkı bir mezara yaklaşır gibi ağır ağır portreye yaklaşmıştı.

Gaud ellerini masaya yaslanmış ayakta duruyordu. Yann şimdi etrafını inceliyor, o da yoksulluklarını gözden geçiren bu sessiz teftiş sırasında ona bakıyordu. Bir araya gelen bu iki terkedilmiş kadının evi, derli toplu ve mütevazi görüntüsüne rağmen, oldukça yoksuldu gerçekten de. Belki de onu böyle bir sefaletin içine, bu taş duvarlar arasına ve bu kulübeye düşmüş görünce en azından ona acırdı; eski zenginliğinden, o güzel genç kız yatağının, bembeyaz yatağın dışında eser kalmamıştı ve

Yann'ın bakışları da ister istemez oraya takılıyordu.

Yann'ın ağzını bıçak açmıyordu. Neden gitmiyordu ki? Zihni bulanık olmadığı zamanlarda halden çok iyi anlayan yaşlı nine, ona dikkat etmiyormuş gibi yapıyordu. Bu yüzden, ikisi de sessiz ve heyecanlı, karşılıklı ayakta duruyorlardı, sonunda önemli son bir soru soracakmış gibi birbirlerine baktılar.

Fakat zaman geçiyordu ve akıp giden her saniye, aralarındaki sessizlik gitgide donuyor gibiydi. Sanki bir türlü gelmek bilmeyen olağanüstü bir şeyin törensel bekleyişi içinde anbean derinleşen bakışlarla birbirlerine bakıyorlardı.

* * *

"Gaud," dedi Yann usulca, ciddi bir sesle, "eğer hâlâ istiyorsanız..."

Acaba ne diyecekti?.. Büyük bir karar verdiği seziliyordu; bütün kararları gibi ani, hemen oracıkta ayaküstü verilmiş, dile getirmeye zorlukla cesaret ettiği bir karar...

"Eğer hâlâ istiyorsanız... Bu sene balıklar iyi satıldı ve elimde biraz param var..."

Hâlâ istiyorsa mı! Ne soruyordu? Doğru mu işitmişti? Anladığını sandığı şeyin büyüklüğü karşısında ezilip yok olmuştu Gaud.

İhtiyar Yvonne, kendi köşesinden kulak kabartmış, mutluluğun kapıda olduğunu hissetmişti...

"Eğer hâlâ siz de istiyorsanız, evlenebiliriz Matmazel Gaud..."

Sonra Gaud'nun bir türlü gelmeyen yanıtını bekledi... Kim evet demesine engel olabilirdi ki?.. Yann şaşırmıştı, korkuyordu ve Gaud da bunun gayet iyi farkındaydı. Elleri masaya dayalı, yüzü bembeyaz kesilmiş, gözleri dolmuş, sesi soluğu kesilmişti; bu haliyle ölüm

döşeğindeki çok güzel bir kızı andırıyordu.

Büyükanne yanlarına gelmek için ayağa kalkmıştı:

"Ee, hadi ama Gaud, yanıt versene!" dedi. "Görüyorsunuz Mösyö Yann, şaşırdı biraz; onu affedin, düşünecek ve birazdan size yanıt verecektir... Oturun Mösyö Yann ve bizimle bir kadeh elma şarabı için lütfen..."

Fakat hayır, Gaud bir türlü karşılık veremiyordu. Büyülenmiş gibi, sarf edecek tek bir kelime bulamıyordu... Demek ki gerçekten iyi, iyi yürekli biri olduğu doğruydu. Sert havasına karşın, yabanice reddetmiş olmasına karşın, her şeye karşın, onu kendi gönlünde görmekten hiç vazgeçmediği haliyle gerçek Yann olarak yeniden karşısında bulmuştu. Yann, uzun bir süre onu hor görmüştü, bugün ise kabul ediyordu – bugün yoksul bir kızdı. Herhalde bir düşündüğü, Gaud'nun ileride öğreneceği kendine göre sebepleri vardı; ona hesap sormak, iki senelik kahrını yüzüne vurmak şimdi aklından bile geçmiyordu. Ayrıca tüm bunlar hayatının üzerinden geçmekte olan harikulade girdap sayesinde bir saniyede unutulmuş, o kadar gerilerde kalmıştı ki... Hâlâ sessizdi, ona olan derin sevgisini ancak dolu dolu olan gözleriyle ifade edebiliyor, ona derin derin bakarken yanaklarından aşağıya yağmur gibi iri gözyaşları boşanıyordu...

"Haydi bakalım, Tanrı sizi kutsasın evlatlarım!" dedi Moan Nine, "Ölmeden önce bu günleri görebilecek kadar yaşlanmamı sağladığı için ben de ona şükretmeliyim."

Hâlâ karşı karşıya durmuş, elleri ellerinde, konuşacak tek bir kelime bulamadan ayakta dikiliyorlardı. Bu tatlı sessizliği bölmeye değecek kadar hoş bir söz, anlamlı tek bir cümle bulamadan susuyorlardı.

"Bari öpüşün çocuklar... Ah, ağızlarını bıçak açmıyor şunların!.. Tanrım! Ne tuhaf torunlarım varmış benim!.. Haydi Gaud, bir şey söyle bari kızım. Benim zamanımda sözlendikten sonra öpüşürdük diye anımsıyorum..."

Yann, Gaud'yu öpmek için eğilmeden önce, sanki aniden büyük ve meçhul bir saygı seline tutulmuş gibi şapkasını çıkarttı ve sanki ömründe ilk defa gerçek bir öpücük verdiği hissine kapıldı.

Sevgi gösterilerinin inceliği konusunda deneyimsiz olan Gaud da, nişanlısının denizlerde bronzlaştırdığı yanağına tüm kalbiyle taze dudaklarını bastırarak öptü. Duvarın taşları arasında cırcırböceği neşeyle şarkısını söylüyordu. Bu defa tesadüfen tam zamanında ötmüştü. Sylvestre'in zavallı küçük portresi de siyah çelengin ortasından onlara gülümser gibiydi. Sanki bu ölü toprağı serili kulübede her şey canlanmış, gençleşmişti. Sessizlik hiç duyulmamış ezgilerle dolmuş; hatta çatı penceresinden içeri giren, gurup vaktinin solgun kızıllığı bile sanki büyülü güzel bir ışığa dönüşüvermişti...

"Peki, düğünü İzlanda dönüşü mü yapacaksınız güzel çocuklarım?"

Gaud başını eğdi. İzlanda, Léopoldine – doğrusu, yollarına çıkan bu büyük korkuları çoktan unutmuştu. İzlanda dönüşü... Ne kadar uzun bir süreydi bu! Yine tedirginlikle geçecek koca bir yaz. Aynı şekilde telaşa kapılan Yann ise içinden, acele etmeleri durumunda sefere çıkmadan önce evlenebilecek zamanlarının olup olmadığını hesaplamak için kısa kısa darbelerle ayağının ucuyla yere vuruyor, günleri sayıyordu: Evrakları bir araya getirmek için şu kadar gün, kiliside evlenme ilanının askıda kalması için bu kadar gün; evet evet, ayın 20 veya 25'ine kadar uzamazdı ve eğer bir engel çıkmazsa daha sonra koca bir haftayı beraber bile geçirebilirlerdi.

Sanki o andan itibaren yaşamlarının her dakikası kısıtlı ve çok değerliymiş gibi, telaşla, "Öncelikle gidip babamıza haber vereyim," dedi...

Dördüncü bölüm

Gece oldu mu âşıklar kapı önlerindeki sıralara oturmayı daima çok sevmişlerdir.

Yann ve Gaud da onlardandı. Her akşam Moan'ların kulübesinin kapısının hemen önündeki eski taş sıranın üzerinde birbirlerine kur yapıyorlardı.

Başkalarının ilkbaharı, ağaç gölgeleri, ılık akşamları ve çiçek açmış gül fidanları vardır. Onların ise her yanı katırtırnakları ve taşlarla kaplı bir deniz ülkesinin üzerine inen şubat günbatımlarından başka bir şeyleri yoktu. Ne başlarının üzerinde ne de çevrelerinde tek bir yeşil dal vardı, sadece gezgin sis bulutlarının ağır ağır geçtiği engin bir gökyüzü. Çiçek yerineyse balıkçıların sahilden yukarı tırmanırken ağlarıyla araziye sürükledikleri kahverengi yosunlar...

Deniz akıntılarıyla ılımanlaşan bu bölgede kışlar çok sert geçmez; ama gene de değişen bir şey yoktur, güneşin batışıyla birlikte dondurucu bir rutubet çöker, gözle görülemeyen incecik bir çisenti, omuzlarına inerdi.

Yine de orada bulunmaktan memnun, oturmaya devam ediyorlardı. Ve yüzyıldan fazladır orada duran bu sıra, daha önce nicelerini görmüş olduğundan, onların aşkına şaşırmıyordu; kuşaktan kuşağa gençlerin ağzından dökülen ve daima birbirinin aynı o tatlı sözleri defalarca

işitmişti; yine yıllar sonra aynı sevgililerin, aksak yaşlı erkeklere ve titrek yaşlı kadınlara dönüşmüş olarak gelip aynı yere oturmalarına da alışıktı; ama onlar temiz hava almak ve mevsimin son güneşlerinde azıcık ısınmak için gündüz gelirlerdi.

Zaman zaman Yvonne Nine onlara bir göz atmak için başını kapıdan uzatıyordu. Yapacakları şeyden endişe duyduğundan değil; sadece sevgisinden, onları görme zevki için ve bir de onları içeriye çağırmaya çalışmak için. Şöyle diyordu:

"Üşüteceksiniz evlatlarım, sonra hasta olursunuz. Ah Tanrım, tanrım, bu kadar geç saatlere kadar dışarıda durmanın ne âlemi var sorarım size?"

Soğuk!.. Onlar hiç üşüyor muydu acaba? Birbirlerinin yanı başında olmanın verdiği mutluluk dışında başka şeylerin bilincinde miydiler?

Akşamları yoldan geçmekte olanlar aşağıda, falezlerin eteklerinden gelen denizin hışırtısına karışan iki sesli hafif bir mırıltı işitiyorlardı. Çok ahenkli bir müzikti bu, Gaud'nun cıvıl cıvıl sesi ile Yann'ın pes notalarda tatlı ve okşayıcı tınılarla çıkan sesi birbirini izliyordu. Sırtlarını yasladıkları siyah taş duvarın üzerindeki keskin hatlı siluetleri de fark ediliyordu. Önce Gaud'nun başlığının beyazı, sonrasında siyah elbisesi içindeki narin vücudu ve onun yanında sevgilisinin geniş omuzları. Tepelerinde, saman kaplı damlarının kamburlaşmış kubbesi ve bütün bunların arkasında sonsuz alacakaranlıklar, suların ve gökyüzünün renksiz boşluğu...

Sonunda gene de içeri girip ocaklığın karşısına oturuyorlar; başı öne devrilmiş, hemencecik uykuya dalmış olan ihtiyar Yvonne, birbirlerini seven bu iki genci pek rahatsız etmiyordu. İki yıllık suskunluğun acısını çıkartmak zorunda olduklarından çok kısa süreceğine göre, cilveleşmek için çok acele etmeleri gerektiğinden, tek-

rar alçak sesle konuşmaya başlamışlardı. Yvonne Nine' nin onlara miras bıraktığı bu kulübede yaşama konusunda anlaşmışlardı; şimdilik zaman darlığından, hiçbir tadilat işine girişmeyecek, bu zavallı hüzünlü yuvayı biraz olsun güzelleştirme planlarını İzlanda dönüşüne bırakacaklardı.

Bir akşam Yann, ilk karşılaşmalarından bu yana Gaud'nun yapmış oldı.ğu, ya da başına gelen bir sürü küçük şeyden söz ederek eğleniyordu; hatta ona giydiği elbiseleri, katıldığı eğlenceleri bir bir sayıyordu.

Gaud, onu büyük bir şaşkınlıkla dinliyordu. Bütün bunları nasıl biliyordu? Bunlara dikkat ettiğini, üstelik aklında tuttuğunu kim tahmin edebilirdi ki?..

Yann ise gizemli bir edayla gülümseyerek onun bile neredeyse unuttuğu ufak ayrıntılara giriyordu.

Gaud artık Yann'ın lafını kesmeden, her yanını saran beklenmedik bir mutlulukla onun anlattıklarını dinliyordu; tahmin etmeye ve anlamaya başlamıştı: Tüm bu zaman içerisinde Yann da onu sevmişti!.. Onu aklından hiç çıkarmamıştı, şimdi de bütün saflığıyla itiraf ediyordu!..

Peki o zaman, Tanrı aşkına ne olmuştu da onu defalarca reddetmiş, ona böylesine acı çektirmişti?

Ona açıklayacağına söz verdiği fakat mahcup bir ifade ve anlaşılmaz bir gülümsemeyle izah etmekten sürekli kaçındığı o sır hâlâ sürüyordu.

* * *

Güzel bir gün, Yvonne Nine'yi de alıp gelinlik bakmaya Paimpol'e gittiler.

Eskiden kalma şık küçük hanımefendi kıyafetleri arasında, bu özel gün için ayarlanabilecek ve herhangi

başka bir şey alınmasına gerek bırakmayacak elbiseleri vardı. Ama gelinliği Yann ona hediye etmek istemiş, o da hiç itiraz etmemişti. Onun armağan ettiği, yaptığı iş ve tuttuğu balıklardan kazandığı parayla satın alınacak bir elbiseye sahip olmak, şimdiden onu Yann'ın eşi yapıyormuş gibi geliyordu ona.

Gaud, hâlâ babasının yasını tuttuğundan, siyah rengi seçtiler. Ama Yann önlerine serdikleri kumaşlar arasından yeterince güzel bir şey bulamıyordu. Satıcılara karşı biraz hor davranırdı ve eskiden Paimpol'deki bu dükkânlara hayatta adım atmayacak olan Yann, o gün her şeyle, hatta gelinliğin biçimiyle bile ilgilenmiş; daha güzel olması için geniş kadife şeritler dikilmesini istemişti.

Bir akşam, karanlığın indiği falezlerin yalnızlığında taş sıralarında otururken, gözleri tesadüfen yol kenarındaki kayalar arasında büyüyen dikenli bir çalıya takıldı – çevredeki tek çalı– yarı karanlıkta çalının üzerinde tüy gibi küçük beyaz püsküller görür gibi oldular:

"Sanki çiçek açmış gibi," dedi Yann.

Emin olmak için yaklaştılar.

Çalı çiçek içindeydi. İyi göremediklerinden, dokunup sisten ıslanmış olan bu küçük çiçeklerin varlığından emin olmak için parmaklarıyla yokladılar. O an baharın vaktinden önce geldiği izlenimine kapıldılar; birden günlerin de uzadığını, havanın eskisine oranla daha ılık, gecenin daha aydınlık olduğunu fark ettiler.

Fakat bu çalılık çok erkenciydi! Bölgenin başka hiçbir yerinde, hiçbir yol kenarında bir benzerine daha rastlamak mümkün değildi. Kuşkusuz sırf onlar için, aşklarını kutlamak için orada çiçeklenmişti...

"Eh, o zaman bir kaç tane toplayalım!" dedi Yann.

Neredeyse el yordamıyla, kaba saba elleriyle bir bu-

ket hazırladı. Kemerinde taşıdığı büyük balıkçı bıçağıyla dikenleri özenle çıkardı ve Gaud'nun göğsüne taktı.

"İşte tam buraya, tıpkı bir gelin gibi," dedi geri geri giderek; geceye rağmen daha iyi görebilmek ve buketin ona yakışıp yakışmadığını anlamak istiyordu. Altlarında durgun deniz, uykuda alınan bir nefes kadar düzenli, kıyıdaki çakıllar üzerine usul usul vuruyordu. Hemen yanı başındaki aşk gösterilerine aldırış etmiyor, hatta göz yumuyor gibiydi.

Geceleri beklerken gündüzler onlara uzun geliyordu ve ardından saat onu vurduğunda birbirlerinden ayrılırken geçirdikleri güzel dakikalar şimdiden sona erdi diye hafif bir hayal kırıklığı yaşıyorlardı...

Acele etmeleri gerekiyordu; evrakları hazırlamak için, her şey için. Aksi halde hazır olamayacak, mutluluk bir sonraki sonbahara, belirsiz bir tarihe dek ellerinden kaçıp gidecekti...

Bu kasvetli yerde, denizin dinmeyen sesi eşliğinde ve zamanın akıyor olmasının yarattığı o hummalı takıntıyla, yaşadıkları yakınlaşma bütün bunlar yüzünden bambaşka ve neredeyse karanlık bir hal alıyordu. Başkalarından farklı sevgililerdi onlar, aşklarını yaşarken daha ciddi, daha kaygılıydılar.

Yann, iki sene boyunca ona karşı ne garezi olduğundan hâlâ söz etmemişti; akşam o gittikten sonra bu sır Gaud'nun aklını kurcalamaya devam ediyordu. Halbuki Yann onu seviyordu, bundan emindi.

Doğru, Yann, onu her zaman sevmişti ama bugünkü gibi değil: Sevgisi kalbinde ve zihninde kabaran bir deniz gibi yükseliyor, her yeri dolduruyordu. Böyle bir sevgiyi hiç tatmamıştı.

Zaman zaman, taş sıranın üstüne yayılırcasına uzanıyor, başını Gaud'nun dizlerine koyuyor, çocuksu bir sokulganlıkla kendini okşatmak istiyordu ama uygunsuz

kaçmaması için hemen doğruluyordu. Aslında yerde, onun ayaklarının dibinde yatmak, alnını elbisesinin eteğine, etekliklerinin arasına dayayarak öylece kalmak isterdi. Gidişgelişlerinde kardeşçe yanağına kondurduğu öpücük dışında, onunla öpüşmeye cesaret edemiyordu. Onda, ne olduğu tam da belli olmayan o gözle görünmez şeye, yani ruhu olan sesinin duru ve sakin tonundan, gülümserkenki ifadesinden, güzel berrak bakışlarından okunan şeye tapıyordu.

Üstelik etiyle, teniyle bir kadındı, başka kadınlardan daha güzel ve daha arzu uyandıran bir kadındı; yakında eskiden takıldığı kadınlar gibi tam anlamıyla ona ait olacak, ama buna rağmen kişiliğinden hiçbir şey kaybetmeyecekti!.. Bunları düşündükçe iliklerine kadar ürperiyor, böyle bir sarhoşluğun nasıl bir şey olacağını tasavvur dahi edemiyordu; fakat düşünceleri bu kadarla kalmıyor, bir yandan da kendine duyduğu saygı yüzünden zamanı geldiğinde bu tatlı günahı işlemeye cesaret edip edemeyeceğini soruyordu.

Yağmurlu bir akşam, evde yan yana oturmuşlardı. Nineleri karşılarında uyumaktaydı. Ocakta yanan dalların alevi uzun gölgelerini tavanda gezdiriyordu.

Bütün sevgililerin yaptığı üzere oldukça kısık sesle konuşuyorlardı. Ama o gece sohbetlerinin aralarına uzun utangaç sessizlikler giriyordu. Özellikle Yann, neredeyse hiçbir şey söylemiyor ve Gaud'nun bakışlarından kaçmaya çalışırcasına bıyık altından gülümseyerek başını öne eğiyordu.

Bunun sebebi, Gaud'nun bütün gece boyunca Yann'ın bir türlü ifşa etmediği o sırla ilgili olarak onu ısrarlı sorularla sıkıştırmış olmasıydı ve bu defa Yann'ın kaçacak yeri yoktu. Gaud çok kurnazdı ve işin aslını öğrenmek

için kesin kararlıydı. Onu bu durumdan hiçbir bahane kurtaramazdı.

"Hakkımda söylenen kötü sözler yüzünden mi?" diye sormuştu Gaud.

Yann, "Evet," diye cevap vermeye çalıştı. Evet, kötü sözler, hem de nasıl!.. Paimpol ve Ploubazlanec'te arkasından çok konuşmuştu...

Gaud ne olduğunu sordu. Yann tereddüt etti, ne diyeceğini bilemedi. Gaud o zaman başka bir şey olduğunu anladı.

"Kıyafetlerim miydi Yann?"

Kılık kıyafetinin de bunda etkisi olduğuna emindi: Bir zamanlar bir balıkçının karısı olamayacak kadar fazla süsleniyordu. Ama Yann, meselenin sadece bu olmadığını kabul etmek zorunda kalmıştı.

"O zamanlar zengin olarak görüldüğümüz için mi? Reddedileceğiniz korkusundan mı?"

"Hayır hayır kesinlikle değil."

Yann o kadar saf ve kendinden emin cevap vermişti ki Gaud'nun hoşuna gitti. Sonra yeniden sessizliğe büründüler, dışarıdan rüzgârın ve denizin inleyen sesi geliyordu.

Gaud onu dikkatlice incelerken bir yandan da aklına bir fikir gelmiş ve yüz ifadesi değişmeye başlamıştı:

"Bunların hiçbiri değilse, nedir o zaman Yann?" dedi ve her şeyi tahmin eden birinin dayanılmaz sorgulayıcı gülümsemesiyle aniden gözlerinin tam içine bakmıştı.

Yann gülerek başını çevirmişti.

Böylece anlamıştı Gaud, tamamdı, bulmuştu. Bir sebep gösteremezdi; çünkü ortada bir sebep falan yoktu, hiçbir zaman da olmamıştı. İşte böyle, evet, gayet basitti. İnadı tutmuştu (eskiden Sylvestre'in de dediği gibi), bu kadar. Bir de tabi şu Gaud meselesiyle kafasını ütülemeleri vardı! Ailesi, Sylvestre, İzlandalı arkadaşları, hatta Gaud'nun kendisi, herkes ama herkes seferber olmuştu.

O zaman o da hayır demeye başlamıştı, içten içe günün birinde bu mesele herkes tarafından unutulup gittiğinde evet diyeceğini bilerek inatla hayır diye diretmişti.

İşte Gaud, Yann'ın bu çocukça tepkisi yüzünden tam iki sene eziyet ve yalnızlık çekmiş, ölmek istemişti...

Yann, yakalanmış olmanın verdiği huzursuzlukla gülme şeklinde gösterdiği ilk tepkinin ardından, Gaud'ya derin derin, sorgulayan, iyilik dolu, ciddi gözlerle bakmıştı: En azından onu affeder miydi? Ona bu kadar acı çektirmiş olmaktan dolayı bugün vicdanı sızlıyordu. Affeder miydi?..

"Mizacım böyle benim Gaud," demişti, "evde annem babamla da böyleyim ben. Bazen inadım tuttuğunda tam sekiz gün, sanki onlara kızmışım gibi, neredeyse hiç kimseyle konuşmadan öylece dururum. Halbuki onları gerçekten çok severim, biliyorsunuz. Üstelik, on yaşındaki bir çocuk gibi sonunda istedikleri her şeyi yerine getiririm... Hem evlenmemek benim işime gelmiyordu ki, eninde sonunda olacaktı bu Gaud, inan bana!"

Ah, hiç affetmez miydi! Gözlerinin iyice dolduğunu hissediyordu. Bunlar, Yann'ın itirafı karşısında geçip giden, eski acısının son damlalarıydı. Ayrıca önceden çektiği o çile olmasa bugün bu kadar harika olamazdı. Artık bitmiş olduğuna göre, böyle zorlu bir deneyim yaşamış olmaktan hoşnut bile sayılırdı.

Şimdi aralarında her şey açıklığa kavuşmuştu; doğru, beklenmedik bir şekilde, ama eksiksiz. İki ruhun arasında hiçbir perde kalmamıştı. Yann kollarıyla onu kendine çekmiş, başları birbirine yaklaşınca yanak yanağa hiçbir şey açıklama ihtiyacı duymadan ve konuşmaksızın uzunca bir süre öyle kalmışlardı. O anda kucaklaşmaları o kadar temizdi ki, Yvonne Nine uyanmış olmasına rağmen, onun karşısında istiflerini bozmadan, oldukları gibi kalmaya devam etmişlerdi.

* * *

İzlanda için yola çıkmalarından altı gün önceydi. Ağır ve kapkara bir göğün altında şiddetli bir rüzgârla kovalanan düğün alayı, Ploubazlanec'teki kiliseden dönüyordu. Kol kola, ikisi de çok güzeldi, sanki rüyada gibi yürüyorlardı. Uzun düğün alayının en başında krallar gibi yürüyorlardı. Sakin, düşüncelere dalmış, ciddi havalarıyla hiçbir şey görmüyormuş, hayata hâkim, her şeyin üstündeymiş gibi bir halleri vardı. Hatta rüzgâr bile onlara saygı duyar gibiydi, oysa arkalarındaki alay, batıdan gelen şiddetli rüzgârın itip kaktığı gülen çiftlerden oluşan eğlenceli bir kalabalıktı. Hayat coşkusuyla dolup taşan pek çok genç ve şimdiden saçlarına ak düşmüş fakat kendi düğünlerini ve ilk yıllarını anımsayarak gülen diğerleri... Yvonne Nine de oradaydı, o da rüzgârla savruluyordu; fakat Yann'ın, ona eski usul iltifatlar eden yaşlı bir amcasının koluna girmiş neredeyse bu durumdan mutlu bir halde yürüyordu. Bu özel gün için kendisine alınan yeni başlığını ve üçüncü defa boyanmış –bu defa Slyvestre nedeniyle siyaha– şalını takmıştı.

Rüzgâr ayırt etmeksizin bütün davetlileri savuruyor; havalanmış etekler ve ters dönmüş elbiseler; uçuşan şapkalar, başlıklar görülüyordu.

Gelin ile damat, kilisenin kapısında, gelenek gereği tören kıyafetlerini tamamlaması için yapma çiçeklerden buketler satın almışlardı. Yann kendininkileri gelişigüzel geniş göğsünün üzerine takmıştı, fakat o ne yaparsa yapsın yakışanlardandı. Gaud'ya gelince, bu kaba saba zavallı çiçekleri korsajına iliştirmesinde bile bir küçük hanımefendi havası vardı. Korsajı da eskisi gibi o nefis vücuduna sımsıkı oturuyordu.

Bütün bu insanları yönlendiren ve rüzgâr yüzünden paniğe kapılmış olan kemancı baştan savma çalıyordu;

Çaldığı havalar kulağa kesik kesik geliyor ve şiddetli fırtınanın gürültüsü arasında bir martı çığlığından çok daha tiz, tuhaf bir müzik parçasına benziyordu.

Bütün Ploubazlanec ahalisi onları görebilmek için dışarıya çıkmıştı. Bu evlilikte insanları etkileyen bir şey vardı ve herkes halka halinde edilen yerel danslara katılmak için gelmişti. Dört yol ağızlarında onlar için bekleyen gruplar vardı. Paimpol'ün neredeyse bütün İzlandalıları, Yann'ın arkadaşları da orada mevzilenmiş bekliyorlardı. Geçtikleri sırada yeni evlileri selamlıyorlardı. Gaud bir küçük hanımefendi gibi hafifçe eğilerek, ağırbaşlı zarafetiyle karşılık veriyordu, yol boyunca herkesin hayranlığını kazanmıştı.

Yakın çevredeki evlerin tamamı, en uzaktakiler, en karanlıktakiler, hatta orman içinde olanlar bile dilencisinden, sakatından, delisinden, koltuk değneklisinden boşalmıştı. Bu güruh mızıkaları, akordeonları, viyolalarıyla yol kenarına dizilmiş; ellerini, çanaklarını, şapkalarını uzatıyor; Yann'ın asil edasıyla, Gaud'nun ise kraliçeler gibi tatlı gülüşüyle fırlattığı sadakaları kapmaya çalışıyorlardı. Bu dilenciler arasında çok yaşlı, içleri daima bomboş kalmış kafalarının üstünde kır saçları olanlar vardı; yol üzerlerindeki çukurlara saklandıklarından tam olarak çıkmışa benzemedikleri ve hiç dert etmeden yakında dönecekleri toprakla aynı renkteydiler. Gelişimini tamamlamamış ve lüzumsuz varlıklarındaki sır gibi, deli bakışları da insanı tedirgin ediyordu. Hiçbir şey anlamadan, yaşamla dolu bu muhteşem şenlik alayının geçip gitmesini seyrediyorlardı.

Yürüyüş, Pors-Even köyünü ve Gaos'ların evini geçerek devam etmişti. Ploubazlanec bölgesindeki geleneksel âdet gereği yeni evliler, Breton dünyasının en uç noktası sayılan Trinite Şapeli'ni ziyarete gidiyorlardı.

Bu şapel, sonuncu ve en uçtaki falezin eteğinde, de-

nize çok yakın, alçak kayalardan bir eşik üzerine kurulmuştu ve çoktan, denizin bir parçasıymış gibi duruyordu. Oraya inmek için siyah kaya blokları arasından geçen bir patikayı kullanmak gerekiyordu. Düğün alayı bu ıssız burnun yamacında taşların arasına dağıldı; o neşeli veya çapkınca sözler, rüzgârın ve dalgaların uğultusu arasında tamamen kayboluyordu.

Şapele ulaşmanın imkânı yoktu; böyle fırtınalı bir havada geçiş güvenli değildi. Deniz yakınlarına kadar geliyor, sert dalgalarla yamaca vuruyordu. Bembeyaz köpük demetlerinin çok yükseklere kadar sıçrayıp aşağı düşerken yayılıp her yeri kapladığı görülüyordu.

En önden giden Yann, koluna yaslanmış Gaud'yla denizin serpintileri karşısında ilk geri adımı atandı. Arkada davetliler, amfitiyatrodaymışlar gibi kayaların üzerine dizilmişlerdi; Yann ise sanki oraya, karısını denizle tanıştırmaya gelmiş gibiydi; fakat deniz yeni geline fena surat asıyordu.

Arkasına dönünce gri bir kayanın üzerine tünemiş, iki rüzgâr arasında yarım kalan kadril havasını bıraktığı yerden yakalamaya çalışan kemancıyı fark etti.

Yann, "Müziğini topla bakalım, dostum," dedi. "Deniz bize bambaşka bir hava çalıyor, seninkinden çok daha iyi giden bir hava..."

Aynı anda, sabahtan beri yağacağı belli olan, kamçı gibi inen şiddetli bir yağmur başladı. İşte o zaman çığlık çığlığa ve kahkahalar arasında çılgınca bir koşuşturmayla falezin tepesine tırmanıldı ve Gaos'ların evine sığınıldı.

Düğün yemeği Gaud'nun kulübesinin çok yoksul olması nedeniyle Yann'ların evinde düzenlenmişti.

Üst kattaki geniş yeni odada, yeni evlilerin etrafında yirmi beş kişilik bir masa hazırlanmıştı: kız ve erkek kar-

deşler, sağdıç olan kuzen Gaos, Guermeur, Keraez, Yvon Duff, Marie'nin artık Léopoldine'e geçen mürettebatının tamamı, eskiden Bizans imparatoriçelerinin yaptığı gibi örgülerini kulaklarının üzerinde simit şeklinde toplamış, başlarında genç modasına uygun, deniz kabuğu şeklinde beyaz başlıklarıyla çok güzel dört nedime; hepsi de İzlandalı, çakı gibi, güzel gözleri gururla bakan dört sağdıç.

Elbette alt katta da yemek yeniliyor, yemek pişiriliyordu; düğün alayının tamamı üst üste oraya yığılmıştı: Paimpol'den tutulan gündelikçi kadınlar tıkış tıkış tencere kazan dolu ocağın önünde telaşla koşuşturuyorlardı.

Yann'ın anne ve babası elbette onun daha zengin bir kızla evlenmesini arzu ederlerdi fakat Gaud aklı başında ve yürekli bir kız olarak tanınıyordu; hem sonra, eski zenginliği yoktu ama, bölgenin en güzel kızıydı ve çiftin birbirine bu kadar yakışıyor olması gururlarını okşuyordu.

Yemekten sonra iyice keyiflenen yaşlı baba, bu evlilik hakkında şöyle diyordu:

"Yine birkaç tane Gaos daha gelecek, oysa bizden Ploubazlanec'te sürüyle var!"

Parmaklarıyla sayarak, gelinin bir dayısına, bu isimden nasıl bu kadar çok olduğunu anlatıyordu; dokuz erkek kardeşin en küçüğü olan babasının on iki çocuğu olmuş, bunların hepsi ve kuzenleriyle evlenmişlerdi; İzlanda'da kaybolanlara rağmen Gaos'ların bu kadar çok olmasının sebebi, işte buydu!..

"Bana gelince," demişti, "ben de akraba kızı bir Gaos' la evlendim ve ikimizin de yine on dört çocuğu oldu."

Öyle ya! Ve bütün bu kalabalığı düşündükçe neşeleniyor, ak saçlı başını sallıyordu. Dört küçük Gaos'u yetiştirmek için ne zorluklar çekmişti; fakat artık iyi kötü işin üstesinden geliyorlardı, hem şu on bin franka satılan gemi enkazı onları gerçekler çok rahatlatmıştı.

Komşu Guermeur de yine neşe içinde askerlik anı-

larını anlatıyordu; oralara gidecek olan gençlerin gözlerini fal taşı gibi açmalarına neden olan Çin, Antil Adaları, Brezilya hikâyeleri...

En güzel anılarından birini Iphigénie adlı gemide yaşamıştı. Akşam alacakaranlıkta ambara şarap ikmali yapıyorlardı ve şarabın aşağı akmasını sağlayan deri hortum patlamıştı. Bunun üzerine, gidip haber vermek yerine, çatlayıncaya kadar içmişler ve bu eğlence tam iki saat sürmüştü. Sonunda batarya güvertesinin her yanı şarapla yıkanmış, millet sarhoş olmuştu!

Masadaki yaşlı denizciler, birazcık da muzırca, çocuksu kahkahalarla gülüyorlardı.

"Bir de askerliğe karşı çıkarlar," diyorlardı, "halbuki böyle eğlenceleri başka nerede yaşayabilirsiniz?"

Dışarıda ise hava düzelmemişti, yoğun gecenin içinde rüzgâr ve yağmur iyice azıtmıştı. Tedbir alınmış olmasına rağmen, bazılarının aklı gemilerinde, bazılarının ise limana bağlanmış kayıklarındaydı ve gidip bir bakmak için kalkmaktan söz ediyorlardı.

Bu arada gençlerin üst üste yemek yedikleri alt kattan kulağa hoş gelen başka gürültüler yükseliyordu; bunlar elma şarabının etkisiyle gittikçe keyiflendiklerini hisseden küçük kuzenlerin neşeli çığlıkları, patlayan kahkahalarıydı.

Haşlama etler, kızartma etler, tavuklar, çeşit çeşit balıklar, omletler ve krepler ikram edilmişti.

Balıkçılıktan, kaçakçılıktan konuşulmuş, deniz adamlarının baş düşmanı oldukları herkesçe malum gümrükçüleri atlatma numaralarının her türlüsü tartışılmıştı.

Üst kattaki onur masasında, edepsiz maceralardan konuşulmaya başlanmıştı bile.

Vaktinde dünyayı dolaşmış bu adamlar arasında Bretonca anlatılan hikâyeler birbiriyle yarışıyordu.

"Hong Kong'da *evler* var ya, hani dar sokakların dik yokuşlarındaki *evler*... "

O evleri ziyaret etmiş biri, masanın öbür ucundan cevap veriyordu:

"Ah evet ya! Yokuşu çıkınca sağ taraftaki değil mi?"

"Doğru. Neyse canım, Çinli kadınların evleri işte! Üç kişiydik, orada amma da çok şey *tüketmiştik*. Ne yaramaz kadınlardı onlar yahu, Tanrım, ne yaramaz!.."

Ah! Kendisi de, bir hata ânında, uzun bir seferden sonra o Çinli kadınlarla tanışan Koca Yann önem vermiyormuşçasına konuşmaya katıldı:

"Sonra sıra para ödemeye gelince kimsede tek kuruş yok!.. Ara babam ara, cepleri karıştır, yok! Ne bende var, ne sende, ne onda! Kimsede kuruş yok! Geri geleceğimizi söyleyerek binbir özür diledik. (Bunu söylerken, yanık sert yüzünü şekilden şekle sokuyor; Çinli bir kadın gibi şaşırmış taklidi yapıyordu.) Fakat moruk mama inanmıyor, miyavlamaya başlıyor, olay çıkartıyor ve neticede sarı pençeleriyle bizi tırmalamaya başlıyor. (Şimdi de o ülkenin ince sesini taklit ediyor; o öfkeli yaşlı kadın gibi yüzünü buruşturup bir yandan da parmaklarıyla uçlarından yukarı kaldırdığı gözlerini döndürüp duruyordu. Bir de baktık iki Çinli adam... Yani anlayacağınız mekânın patronları. Kepenkleri indiriyorlar, kaldık mı içerde! Ânında kuyruklarından tutup kafalarını duvara geçiriyoruz. Fakat şrak! Her delikten yenileri çıkıveriyor, en az bir düzine, yine de temkinliler, kollarını sıyırarak üzerimize çullanıyorlar. Benim yanımda yolda yemek üzere satın aldığım bir torba dolusu şekerkamışı var; sert mi sert. Yeşilken kırılmıyor bunlar; bu maymunları pataklamak için ne çok işimize yaradıklarını anlayın artık..."

Gerçekten de rüzgâr çok şiddetliydi. O anda camlar korkunç bir fırtına etkisiyle sarsılmaya başlamış, anlatıcı hikâyesinin sonunu getiremeden, kayığına bakmak için kalkmıştı.

Bir başkası anlatıyordu:

"Uzman topçu onbaşısı olduğum sırada, Zénobie adlı gemide silahlardan sorumlu onbaşıyken Aden'de, bir gün gemiye devekuşu tüyü satan tüccarların bindiğini gördüm. Oranın aksanını taklit ederek, 'İyi günler silahçı onbaşı, biz yok hırsız olmak, biz var dürüst satıcılar,' dediler. Bir hamlede hepsini kovalayarak aşağı püskürttüm. 'Sen dürüst satıcı,' dedim, 'önce bana bir demet tüy getirip hediye et de, döküntü mallarınla yukarı çıkmana izin verir miyiz bakarız.' Eğer o kadar aptalca davranmamış olsaydım dönüşte epey para yapmış olurdum –üzgün bir ifadeyle– fakat o zamanlar delikanlıydım... O sırada Toulon'da moda işinde olan tanıdığım bir kız vardı..."

Haydi bakalım, tamam, neyse ki, Yann'ın erkek kardeşlerinden biri, geleceğin İzlandalısı, pembe yanakları ve parıldayan gözleriyle elma şarabını fazla kaçırdığından aniden rahatsızlandı. Küçük Laumec'i derhal götürmek gerekiyordu, böylece terzi kızın devekuşu tüylerine sahip olmak için yaptığı kalleşliklerin hikâyesi de yarım kalmıştı...

Ocağın içine dolan rüzgâr lanetlenmiş biri gibi uluyor, zaman zaman kayalık temellere oturan bu evi korkutucu bir şiddetle sarsıyordu.

"Eğlendiğimiz için sanki kızıyor," demişti sağdıç olan kuzen.

"Hayır, asıl memnun olmayan deniz," diye yanıtlamıştı Yann, Gaud'ya gülümseyerek, "çünkü onunla evleneceğime söz vermiştim."

Bu arada ikisinin üzerine de tuhaf bir gevşeme hali gelmişti; ötekilerin neşesinin ortasında bir başlarına, el ele, birbirleriyle daha alçak sesle konuşuyorlardı. Yann, şarabın duyular üzerindeki etkisini bildiğinden, o gece ağzına bir damla bile sürmemişti. İzlandalı denizci arkadaşlarından biri az sonra yaşanacak gece hakkında ona takıldığında, koca adam utancından kızarmıştı.

Bazı anlarda ise Sylvestre'i düşünüp hüzünleniyor-

du... Ayrıca, hem ona hem de Gaud'nun babasına saygıdan, o gün dans edilmemesi konusunda anlaşılmıştı.

Sıra tatlıya gelmişti, sonra şarkılar başlayacaktı. Ama daha önce ailenin ölmüşleri için dua okunacaktı; evlilik kutlamalarında bu dinî gereklilik, mutlaka yerine getirilirdi. Gaos Baba'nın şapkasını çıkartarak bembeyaz başıyla ayağa kalktığını görünce herkes sustu.

"Bu, babam Guillaume Gaos için," dedi.

İstavroz çıkararak ölmüş babası için Latince duaya başladı:

Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum...[1]

Aşağıdaki küçüklerin şen sofralarına kadar her yeri, bir kilise sessizliği sarmıştı. O evde bulunan herkes ruhuyla bu kutsal sözleri tekrarlıyordu.

"Bu, İzlanda denizinde yitirdiğimiz kardeşlerim Yves ve Jean Gaos için... Bu, Zélie gemisinde boğulan oğlum Pierre Gaos için..."

Bütün Gaos'lar için dua okuduktan sonra, Yvonne Nine'ye döndü:

"Bu, Sylvestre Moan için."

Ve duayı tamamladı, Yann ağladı.

... Sed libera nos a malo. Amen.[2]

Arkasından şarkılar başladı. Bilindiği üzere bir sürü güzel sesli yakışıklının bulunduğu askerlikte öğrenilmiş ve az önceki şenlikli havayla söylenen şarkılar:

1. (Lat.) Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın. (Ç.N.)
2. (Lat.) Kötü olandan bizi kurtar. Amin. (Ç.N.)

Piyadelerinden aşağı kalmayan asil vücutları var,
Ama bizim yiğitler kadere meydan okur,
Yaşasın yaşasın gerçek denizciler!

Şarkının nakaratlarını sağdıçlardan biri insanın ruhuna işleyen dokunaklı bir tarzda söylüyordu. Ardından koroya başka güzel ve gür sesler katılıyordu.

Fakat yeni evliler, bunları sanki uzaktan geliyormuş gibi işitiyorlardı; birbirlerine baktıklarında, gözleri perdelenmiş bir lamba gibi bulanık bir pırıltıyla parıldıyordu; elleri hâlâ birbirlerinin elinde, gitgide daha alçak sesle konuşuyorlar ve Gaud, kocasının karşısında yavaş yavaş, daha büyük ve daha tatlı bir korkuya kapılmış bir halde, çoğu zaman başını öne eğiyordu.

Şimdi sağdıç olan kuzen, yanında getirdiği bir şarabı ikram etmek için masayı dolaşıyordu; dediğine göre sallanmaması gereken ve yatık durumda muhafaza edilen şişeyi okşayarak, bir sürü önlem alarak getirmişti.

Hikâyesini de anlatmıştı: Bir gün avdayken açıkta tek başına yüzen bir büyük fıçı görmüşler. Tek başına taşınması mümkün değilmiş, çünkü çok büyükmüş; bu yüzden, fıçıyı suyun içerisinde delip güvertede kap kacak, maşrapa ne varsa doldurmuşlar. Hepsini götürmek imkânsızmış. Başka kılavuzlara, başka balıkçılara işaret verilmiş. Ne kadar yelkenli varsa buluntunun etrafına toplanmış.

"Akşam Pors-Even'e geri döndüğümüzde bir tanesi bile ayık değildi."

Rüzgâr hâlâ korkunç bir gürültüyle esmeye devam ediyordu. Alt katta çocuklar ele ele halka olmuş dans ediyorlardı. Aralarında yatanlar da vardı – en küçük Gaos' lar. Ama diğerleri, küçük Fantec ve küçük Laumec'in elebaşılığında hınzırlık peşindeydi. Dışarıda hoplayıp zıplamak için tutturduklarından, dakika başı kapıyı açıyor,

içeri dolan şiddetli rüzgâr, şamdanları söndürüyordu.

Sağdıç kuzen, şarap öyküsünün sonuna gelmişti; kendi payına kırk şişe düşmüş; denizcilik ofisindeki komiserin, beyan edilmemiş buluntu yüzünden başına iş açmasından korktuğu için, bu konunun gizli kalmasını rica etmişti.

"Ama," diyordu, "şişelere özenle bakılması gerekirdi. Eğer dinlendirip süzebilmiş olsaydık kesinlikle üstün kalitede bir şarap olurdu; çünkü şurası kesin, içinde Paimpol'deki perakendecilerde satılan şarapların içindekilerden çok daha fazla miktarda üzüm suyu vardı."

Denizde ele geçen bu şarabı oralara kim bilir ne sürüklemişti? Sertti, rengi koyuydu, fazlasıyla deniz suyuyla karışmıştı ve tuzun yakıcı tadını korumuştu. Buna rağmen çok beğenilmiş ve çok miktarda şişe boşalmıştı.

Başlar hafif hafif dönmeye başlamıştı; sesler gitgide birbirine karışıyor, erkekler kızları öpüyordu.

Şarkılar neşe içerisinde devam ediyordu; fakat yemek boyunca, kimsenin içi rahat değildi; gitgide daha da kötüleşen hava yüzünden erkekler endişeyle işaretleşiyorlardı.

Dışarıdaki uğursuz gümbürtü, görülmemiş derecede feci bir şekilde aralıksız devam ediyordu. Sanki binlerce kudurmuş hayvanın, boyunlarını uzatarak, gırtlak dolusu, hep bir ağızdan çıkardığı, gittikçe büyüyen, sürekli, tehditkâr, tek bir çığlığa dönüşmüştü.

Uzaktan deniz kuvvetlerinin büyük toplarının o müthiş boğuk sesini duyduklarını sandılar; ama bu, Ploubazlanec bölgesinin dört bir yanını döven denizin sesiydi – hayır, kesinlikle memnun değildi deniz ve Gaud, düğün günlerinde kimsenin beklemediği bu dehşet ezgisi yüzünden kalbinin sıkıştığını hissediyordu.

Gece yarısına doğru denizin sakinleştiği bir anda yerinden usulca doğrulan Yann, karısına bir el işareti yapmış, konuşmak için yanına çağırmıştı.

Artık evlerine gitmeleri içindi... Gaud kızardı, utandı, kalkmaktan sıkılıyordu, sonra başkalarını bırakıp gitmenin ayıp olacağını söyledi.

"Hayır," diye yanıt verdi Yann, "babam izin verdi. Gidebiliriz."

Ve onu götürdü.

Gizlice kaçtılar.

Dışarıda kendilerini soğukta, uğursuz rüzgârın içinde, derin ve huzursuz gecenin ortasında buldular. El ele tutuşarak koşmaya başladılar. Faleze giden yolun tepesinden, görülmese de, bu gürültünün yükseldiği azgın denizin açıkları sezilebiliyordu. Rüzgârı yüzlerine yiye yiye, şiddetli fırtınaya karşı iki büklüm bir halde ve rüzgâr yüzünden soluksuz kaldıkları için, arada bir arkalarına dönüp elleri ağızlarında tekrar nefes alarak koşuyorlardı.

Yann, başlangıçta eteği yerlere sürünmesin, güzelim ayakkabıları yerde dere gibi akan sulara girmesin diye onu neredeyse belinden tutup kaldırıyordu; daha sonra sırtına alarak çok daha hızlı koşmaya başladı...

Hayır, onu bu kadar çok seveceği aklına bile gelmezdi! Onun yirmi üç, kendisinin de yirmi sekiz yaşında olduğunu; belki de iki yıldır evli ve bu geceki kadar mutlu olabileceklerini düşündükçe...

Nihayet evlerine vardılar, yosun tutmuş çatıları altındaki zemini rutubetli fakirhanelerine; yaktıkları mum, rüzgâr yüzünden iki defa söndü.

Şarkı faslı başlamadan evine getirilen Moan Nine iki saattir kanatlarını kapattığı yüklüğün içindeki yatağında uyuyordu; saygıyla yaklaşıp eğer hâlâ uyumadıysa kapının üstündeki oymalardan içeri bakıp iyi akşamlar dilemek istediler. Ama o saygıdeğer yüzünün hareketsiz, gözlerinin kapalı olduğunu gördüler. Ya uyuyakalmıştı ya da onları rahatsız etmemek için öyle yapıyordu.

O zaman baş başa kaldıklarını hissettiler.

Birbirlerinin ellerini tutarken ikisi de titriyordu. Önce Yann eğilip onu dudaklarından öpmek istedi; fakat Gaud böyle bir öpüşmenin cahili olduğundan, nişanlandıkları günkü iffetiyle dudaklarını kaçırıp Yann'ın dondurucu rüzgârla neredeyse buz kesmiş yanağına dayadı.

Kulübeleri çok yoksul, çok basık ve çok soğuktu. Ah, Gaud eskisi gibi zengin olsaydı, bunun gibi zemini toprak olmayan, çok güzel bir oda hazırlamaktan ne büyük bir zevk alırdı! Hâlâ bu işlenmemiş kaya duvarlara ve her şeye hâkim olan bu kaba saba havaya alışamamıştı; ama Yann'la baş başaydı; onun varlığıyla her şeyin çehresi değişmiş, farklılaşmıştı ve artık ondan başkasını gözü görmüyordu...

Şimdi dudakları birleşmişti ve Gaud artık dudaklarını kaçırmıyordu. Hâlâ ayakta, birbirlerinin boynuna dolanmış kollarıyla, bitmek bilmeyen bir öpüşmenin dayanılmaz hazzı içerisinde sessizce duruyorlardı. Soluk soluğa nefesleri birbirine karışıyor ve yüksek ateşte olduğu gibi titremeleri gittikçe artıyordu. Bu kucaklaşmaya ara verecek güçleri yokmuş, bu uzun öpüşme dışında hiçbir şey bilmiyormuş, hiçbir şey arzulamıyor gibiydiler.

Birden huzursuzlanan Gaud, sonunda sıyrıldı:

"Yann, hayır! Yvonne Nine bizi görebilir!"

Fakat o, gülümseyerek tekrardan karısının dudaklarını aradı ve susuzluktan kavrulup taze su dolu kabı önünden çekip alınmış bir adam gibi dudaklarının arasına aldı.

Yaptıkları hareket, o tatlı tereddüt ânının sihrini bozmuştu. Başlangıçta sanki Meryem Ana'nın önündeymiş gibi diz çökecek olan Yann, o vahşi haline geri döndüğünü hissetti; ninenin bu kadar yakınlarında olmasından canı sıkılarak eski dolaplı yataklara doğru kaçamak bir bakış atmış, görülmemeleri için emin bir çare aramaya koyulmuştu. Tadına doyum olmaz dudakları bırak-

madan, kolunu arkaya doğru uzatmış ve elinin tersiyle rüzgârın yaptığı gibi ışığı söndürüvermişti.

O zaman ansızın Gaud'yu kollarına alıp kaldırdı. Dudakları hâlâ dudaklarında, onu tutuş şekliyle avına dişlerini geçirmiş vahşi bir hayvanı andırıyordu. Gaud ise bedenini bu zorlayıcı, karşı konulmaz, fakat bir yandan da insanı sarıp sarmalayan upuzun bir okşayış gibi yumuşacık kaçırılmaya teslim etmişti: Yann, onu karanlıkta, gerdek gecesi yatakları olacak olan *şehir modasına uygun* o güzelim yatağa götürüyordu...

Etraflarında birlikte yatacakları ilk gece için, aynı görünmez orkestra çalmaya devam ediyordu.

Hu!..Hu!.. Rüzgâr kâh kudurmuş gibi boğuk sesiyle kükrüyor; kâh içten içe şeytani bir incelikle, bir baykuşun tiz sesine bürünen küçük ses dizileriyle sanki kulaklarına eğilip alçak sesle tehdit ediyordu.

Büyük deniz mezarlığı hemen yanı başlarındaysa yerinde duramayan, doymak bilmez; aynı sağır edici gürültüyle falezleri dövüyordu. Gecelerden bir gece içine düşülecek, karanlık ve dondurucu şeylerin delice öfkesi arasında çırpınmak gerekecekti – bunu biliyorlardı...

Ne önemi vardı? Şimdilik karadaydılar, o gereksiz ve kendi kendine kuduran dehşetten uzakta güvendeydiler. O zaman rüzgârın üfürdüğü bu fakir ve karanlık evde, ölümü ya da başka bir şeyi dert etmeden, aşkın sonsuz sihriyle tatlı tatlı baştan çıkarılmış, zevkten sarhoş olmuş bir halde birbirlerinin oldular...

Altı gün süreyle karıkoca oldular.

Yola çıkmadan önceki zamanlarda, İzlanda'yla ilgili meseleler herkesi meşgul ederdi. Bu iş için tutulmuş kadınlar gemilerin ambarına salamura için kullanılacak tuzu yüklüyor; erkekler donanımları tamamlıyor ve Yann'ın

evinde, annesi ve kız kardeşleri sabahtan akşama kadar lodos şapkaları, muşambalar gibi sefer için lazım olan gerekli tüm şeyleri hazırlıyorlardı. Hava kapalıydı ve yaklaşmakta olan ekinoksu hisseden deniz, hareketli ve çalkantılıydı.

Gaud, bu vazgeçilmez hazırlıklara, su gibi akan saatleri sayarak ve işler biter bitmez Yann'ın bir tek kendisine ait olacağı geceleri bekleyerek sıkıntıyla katlanıyordu.

İlerideki yıllarda da gidecek miydi? Onu yanında alıkoyabileceğini umut ediyordu fakat şimdilik ona bu konuyu açmaktan çekiniyordu... Halbuki Yann da onu çok seviyordu. Önceki sevgilileriyle hiç böylesine bir duygu yaşamamıştı. Yok, hayır, bu çok farklıydı. Öylesine güven uyandıran, öylesine körpe bir sevgiydi ki, aynı öpücükler, aynı kucaklaşmalar onunla *başka bir şey* oluyordu: Her gece, aşk sarhoşlukları karşılıklı birbirini çoğaltıyor, sabah olduğunda birbirlerine asla doymamış oluyorlardı.

Gaud'yu asıl şaşırtan, Paimpol'de bir kaç defa şahit olduğu, kendisine âşık kızlara olan kibirli tavrına rağmen, Yann'ın özünde yumuşacık, çocuksu biri oluşuydu. Tersine, kendisiyle birlikteyken son derece içten gelen bir kibarlığı vardı ve Gaud, bakışları karşılaştığında ona tatlı tatlı gülümsemesine bayılıyordu. Bunun nedeni, bu basit insanlarda, yaradılıştan gelen ve bir *eşe*, kraliçe gibi saygı gösterme duygusunun olmasıdır. Akşam verilen öpücüklerin daha sonra küçümser bir gülümsemeyle geri çevrildiği zevk unsuru sevgililer ile eşleri birbirinden ayıran derin bir uçurum vardır. Gaud onun karısıydı ve ikisi bütün bir hayat boyunca tek beden oldukları için sanki sevişmelerinin önemi yokmuş gibi, gündüzleri o sevişmeleri hiç hatırlamıyordu.

... Gaud mutluluğunu yaşarken çok tedirgindi, bu mutluluk ona sanki rüyalardaki gibi dayanıksız, fazlasıyla beklenmedik bir şey gibi geliyordu...

Öncelikle, Yann'ın bu aşkı kalıcı olacak mıydı?.. Bazen eski sevgilileri, taşkınlıkları, maceraları aklına geliyor ve içini bir korku kaplıyordu. Ona olan bu derin sevgisini, böylesi tatlı bir saygıyla daima koruyacak mıydı?..

Gerçekten de, altı günlük bir evlilik, onlarınki gibi bir aşk için çok azdı. Aslında önlerindeki uzun uzun sürebilecek yaşamlarından alınmış, dakikalara sığdırılan ateşli küçük bir avanstı sadece! Birbirlerine ait olduklarını anlamaları, birbirleriyle konuşmaları, birbirlerini görmeleri, anlamaları için henüz çok az vakit geçmişti. Ve ortak bir hayat yaşama, huzurlu bir mutluluk, evle ilgili tadilat planları mecburen geri dönüşe bırakılmıştı...

Of, sonraki seneler de ne pahasına olursa olsun onun İzlanda'ya gitmesine engel olacaktı!.. Fakat bunu nasıl yapacaktı? İkisi de zengin değilken nasıl geçinirlerdi?.. Üstelik Yann denizciliği çok seviyordu...

Her şeye rağmen daha sonraki seferlere gitmemesi için elinden geleni yapacaktı; bunun için tüm gücünü, tüm aklını ve tüm kalbini ortaya koyacaktı. İzlandalı balıkçı eşi olmak, her defasında baharın yaklaştığını hüzünle izlemek, bütün yazları acı ve endişe içerisinde geçirmek; hayır, artık ona hayal ettiğinden de çok taptığından, onu bekleyen bu yılları düşündükçe çok büyük bir dehşete kapıldığını hissediyordu...

Bahardan bir gün yakalamışlardı. Tek bir gün sadece. Demir almadan önceki gündü ve gemide bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Yann bütün gün onunla baş başa kaldı. Kol kola, sevgililerin yaptığı gibi birbirlerine sokulup bin türlü şey anlatarak kırlarda dolaştılar. İnsanlar yanlarından geçerken onlara bakıyorlardı:

"Pors-Even'den Koca Yann ile Gaud... Yeni evliler!"

Bu son gün gerçek bir bahar havası yaşanıyordu, aniden her şeyin bu kadar dinginleştiğini görmek, genellikle fırtınalı olan gökyüzünde tek bir bulutun bulunma-

ması şaşırtıcıydı. Hiçbir yerden rüzgâr esmiyordu. Deniz çarşaf gibiydi. Her tarafı aynı soluk mavilikteydi ve çok sakindi. Güneş kocaman bembeyaz bir ışıltıyla ve çorak Breton toprakları sanki narin ve ender görülen bir şeymiş gibi bu ışıkla yıkanıyordu; sanki en ücra köşelerine kadar neşeyle doluyor ve yeniden canlanıyordu. Havada yaz aylarının ılık kokusu vardı ve sonsuza dek böyle kalacak; fırtınalı, kasvetli günler bir daha asla geri gelmeyecek gibiydi. Artık üzerlerinden değişken bulut gölgelerinin geçmediği burunlar ve koylar gökyüzünde hiç değişmeyen geniş çizgileriyle beliriyorlardı. Adeta onlar da asla sonu gelmeyecek olan bu huzurun içerisinde dinleniyor gibiydiler... Bütün bunlar onların aşk şölenini daha da tatlılaştırmak, daha da sonsuz kılmak için seferber olmuş gibiydi –şimdiden hendekler boyunca erkenci çiçekler, çuhaçiçekleri ya da cılız ve kokusuz menekşeler görülüyordu.

Gaud, "Beni ne kadar süre seveceksin Yann?" diye sorduğunda, Yann şaşırıyor, dürüst güzel gözleriyle yüzüne bakarak:

"Gaud... Tabii ki daima," diye yanıt veriyordu.

Ve azıcık yabani dudaklarından basitçe dökülen bu sözler, sanki gerçek sonsuzluk anlamını taşıyordu.

Gaud onun koluna yaslanıyordu. Gerçekleşen bir rüyanın büyüsü altında ona sokuluyor ve endişeyle onun bir deniz kuşu gibi her an kaçıp gitmeye hazır olduğunu hissediyordu...

Yarın açıklara kanat açacaktı!.. Ve bu ilk defa olduğu için çok geçti, gitmesini engellemek için yapabileceği hiçbir şey yoktu...

Gezindikleri falez yolları bu ağaçsız gibi görünen, katırtırnaklarıyla kaplı taşlık deniz ülkesine hâkim bir konumdaydı. Şurada burada balıkçı evleri eskimiş siyah taş duvarları, yeni yeni tutan yosunlarla yeşillenmiş, yük-

sek ve kamburlaşmış saman damlarıyla kayaların üzerine oturtulmuştu; ve en uzak ufuklarda, yarısaydam bir görüntüyü andıran deniz, her şeyi kucaklayan muazzam ve sonsuz bir çember çiziyordu.

Gaud, bir süre yaşadığı Paris'le ilgili şaşırtıcı ve harika şeyler anlatmaktan keyif alıyordu; fakat bunları küçümseyen Yann hiç ilgilenmiyordu.

"Denizden çok uzak," diyordu, "karadan çok içerde, hep kara... sağlıksızdır kesin. O kadar ev, o kadar insan... Bu şehirlerde çok kötü hastalıklar vardır, yok yok, ben oralarda yaşamak istemezdim herhalde."

Gaud ise bu koca çocuğun ne kadar saf olduğunu görüp gülümsüyordu.

Arada bir açıklardan esen rüzgâra karşı birbirine sokulmuş gibi duran gerçek ağaçların boy attığı çukurlara giriyorlardı. O noktalarda manzara görünmüyordu; yerde üst üste yığılmış kuru yapraklar ve soğuk bir nem, kenarlarında filizlenmiş katırtırnaklarının sıralandığı çukur yol, dalların altında loşlaşıyor; sonra eskilikten çökmek üzere olan ve bu alçak kesimde uyur gibi duran ıssız ve kapkara kulübe duvarlarının arasından geçerken daralıyordu; yine tepe bir noktada, kuru dallar arasından, ebedi çilesi, yüzünden akan ve bir ceset gibi kemirilmiş büyük tahta İsasıyla birkaç haç karşılarında yükseliyordu.

Daha sonra patika yokuş yukarı tırmanıyor ve uçsuz bucaksız ufuklara yeniden hâkim oluyor, yükseklerde denizin cana can katan havasına kavuşuyorlardı.

Yann ise ona İzlanda'yı anlatıyordu, solgun ve gecesiz geçen yaz aylarını, hiçbir zaman batmayan eğik güneşleri. Gaud pek anlamıyor, açıklama istiyordu.

Yann, kolunu uzatıp uzaklardaki mavi suların çemberinde dolaştırarak, "Güneş bütün bunların etrafını, bütün etrafını dolaşıyor," diyordu, "daima biraz aşağıda kalıyor, çünkü yukarıya çıkacak takati kalmıyor anlıyor

musun? Gece yarısı, ucunu azıcık denize dokunduruyor fakat hemen tekrar yükseliyor ve daire çizerek dolaşmaya devam ediyor. Bazen göğün diğer ucunda ay da görünüyor; böyle zamanlarda her ikisi de kendi köşesine çekiliyor. Onları pek ayırt edemiyoruz, çünkü oralarda ikisi de fazlasıyla birbirine benziyor."

Gece yarısı güneşi görebilmek!.. Çok uzak olmalıydı şu İzlanda adası. Peki ya fiyortlar? Gaud, denizde kaybolanların şapelinde, ölenlerin isimlerinin yanında bu kelimeye defalarca rastlamış; sanki uğursuz bir şeyi işaret ediyormuş hissine kapılmıştı.

Yann cevap veriyordu:

"Fiyortlar, buradakiler, mesela Paimpol'dekiler gibi geniş koylardır; sadece etrafları öylesine dik, öylesine yüksek dağlarla çevrilidir ki, üzerlerini kaplayan bulutlardan hiçbir zaman nerede sona erdiklerini göremeyiz. Kasvetli bir ülke Gaud, inan öyle. Kayalar, kayalar, varsa yoksa taşlar... Adada yaşayan insanlara gelince onlar, ağacın ne olduğunu bile bilmiyorlar. Ağustosun ortasında, avlanmamız sona erdiğinde, gitme vakti gelmiş demektir; çünkü o zaman geceler başlar ve süratle uzar, güneş yerin altında kalır ve bir daha yükselemez, oralarda bütün kış, gecedir."

Yann devam etti:

"Bir de kıyıda küçük bir mezarlık vardır, bir fiyordun içinde, aynen bizim Paimpol'deki gibi, avlanma mevsimde ölen veya denizde kaybolanlar için yapılmıştır; orası da Pors-Even'daki gibi kutsal bir topraktır ve ölenlerin mezarlarına, aynen burada olduğu gibi, üzerlerinde isimlerinin yazılı olduğu tahta haçlar dikilmiştir. Ploubazlanec'li iki Goazdiou orada yatıyor, Sylvestre'in büyük babası Guillaume Moan da öyle."

Gaud sanki ıssız, sarp kayalardaki bu küçük mezarlığı, eteğinde, o hiç bitmeyen günlerin pembe solgun ışı-

ğı altında görür gibi olmuştu. Ardından, buzullar altında, kışlar gibi uzun gecelerin karanlık kefeni altında yatan o ölüleri düşündü.

"Aralıksız balık mı avlarsınız, hiç dinlenmez misiniz?" diye sordu Gaud.

"Sürekli. Bir de, Tanrım, geminin idaresi için uğraşmamız gereken manevralar var, çünkü oralarda deniz her zaman sütliman değil! Akşamları yorgun oluruz, bu yüzden akşam yemeğini çok iştahla yeriz ve bazı günler her şeyi siler süpürürüz. "

"Peki hiç sıkılmıyor mu insan?"

"Asla!" diye karşılık verdi Yann, Gaud'nun canını yakan bir kesinlikle. "Gemide, açıkta, bana zaman yetmez. Asla!"

Gaud kendini daha üzgün, denizin karşısında daha yenik düşmüş hissederek başını öne eğdi.

Beşinci bölüm

... Birlikte geçirdikleri bu bahar gününün sonunda, çöken geceyle birlikte etraf yeniden kış havasına bürünmüştü ve dalların meşale gibi yandığı ateşin karşısında yemek yemek üzere evlerine döndüler.

Birlikte son yemekleri!.. Fakat yine de birbirlerinin kolları arasında uyumak için önlerinde koskoca bir gece daha vardı ve bu bekleyiş, şimdiden üzülmeye başlamalarına mani oluyordu.

Yemeğin ardından, Pors-Even yoluna çıktıklarında, gene o tatlı bahar hissine kapıldılar: Hava sakindi, neredeyse ılık sayılırdı ve batan güneşin arkasında bıraktığı izler, kırların üzerinde asılı kalmış gibiydi.

Yann'ın vedalaşabilmesi için ailelerini ziyarete gittiler ve akıllarında sabahın ilk saatlerinde kalkabilmek düşüncesiyle, geçe kalmadan evlerine dönüp, yattılar.

* * *

Ertesi sabah Paimpol limanı çok kalabalıktı. İzlanda balıkçılarının hareketi bir önceki geceden itibaren başlamıştı ve denizin her yükselişinde bir başka gemi denize açılıyordu. O sabah Léopoldine'le birlikte on beş gemi daha yola çıkacaktı, bu denizcilerin eşleri veya anneleri

hareket ânında orada hazır bulunuyordu.

Gaud, kendisini bu kadınların arasına karışmış, kendisi de bir İzlandalı karısı olmuş ve aynı kaderle buraya sürüklenmiş olarak görmekten dolayı şaşkındı. Kaderinin akışı son birkaç gündür öylesine hızlanmıştı ki, olanların gerçekliğini idrak edecek zaman bulamamıştı; dimdik bir yokuştan aşağı karşı koyamadan kayarken –alışık olan diğer kadınların yaptığı gibi– kaçınılmaz olan ve artık katlanması gereken sonuca ulaşmıştı.

Bu sahneleri, bu vedalaşmaları daha önce hiç bu kadar yakından görmemişti. Tüm bunlar onun için yeni ve yabancıydı. Oradaki kadınlar arasında, kendisine benzeyen tek bir kadın bile yoktu, bu yüzden kendini yalnız ve farklı hissediyordu; *hanımefendi* geçmişi, her şeye rağmen onu diğerlerinden ayırıyordu.

Bu ayrılık günü, hava bozmamış, güzelliğini korumuştu; açıklarda, batıdan gelen ağır bir dalga, yaklaşan rüzgârı haber veriyordu ve uzakta bu insanları bekleyen denizin kayalara vurup patladığı görülüyordu.

... Gaud'nun çevresinde, onun kadar güzel ve gözlerinde yaşlarla, onun kadar dokunaklı başka kadınlar da vardı; ilgisiz, gülüp duran, kalpsiz veya henüz kimseyi sevmemiş olan kadınlar da... Ölümün tehdidini hisseden yaşlı kadınlar, oğullarından ayrılırken ağlıyor; sevgililer uzun uzun dudak dudağa öpüşüyordu. Çakırkeyif bazı denizciler neşelenmek için şarkılar söylerken, bazıları çile çekmeye gidiyormuş gibi asık bir yüzle gemiye biniyorlardı.

Vahşice şeyler de oluyordu: birkaç gün önce bir meyhanede kendini bilmeden sözleşme imzalayan ve şimdi gemiye zorla bindirilen bahtsızlar... Bizzat eşleri ve jandarmalar, adamları itip kakıyordu. Bir de, güçlü kuvvetli olduklarından karşı koymalarından korkulanlar vardı, önlem olarak önceden sarhoş edilmişler ve sedyeler üzerinde taşınıp birer ceset gibi gemi ambarlarına indiriliyorlardı.

Gaud bunların geçişini izlerken dehşete kapılıyordu. Yann, adamların hangisiyle birlikte yaşayacaktı? Ayrıca, ne korkunç meslekti bu *İzlandacılık*! Bu ne kötü bir başlangıçtı ve neden insanlara bu kadar çok korku telkin ediyordu?..

Buna rağmen mutlu olan denizciler de vardı; kuşkusuz Yann gibi açıklardaki hayatı ve büyük balık avcılığını sevenlerdi bunlar. Bunlar iyi olanlardı; asil ve yakışıklıydılar; eğer henüz bekârlarsa kızlara son bir kez göz atıp umursamaz havalarda gemilerine biniyorlardı; evliyseler eşlerini veya çocuklarını tatlı bir hüzünle ve zenginleşerek dönebilmenin umuduyla öpüyorlardı. Gaud, Léopoldine'in gerçekten seçme mürettebatının hepsinin böyle olduğunu görünce içi biraz rahatladı.

Gemiler ikişer ikişer, dörder dörder römorklarla çekilerek açıklara götürülüyordu. Gemi sarsılmaya başladığı anda şapkalarını çıkartan tayfalar hep bir ağızdan Meryem Ana ilahisini söylüyorlardı: "Denizin yıldızı, sana selam olsun!" Limanda kadınlar son vedalar için el sallıyor ve gözyaşları muslin başlıklarına süzülüyordu.

Léopoldine yola çıkar çıkmaz Gaud, hızlı adımlarla Gaos'ların evine doğru yola koyuldu. Kıyı boyunca Ploubazlanec'in tanıdık patikalarından bir buçuk saatlik bir yürüyüşle, bölgenin öteki ucundaki, yeni ailesinin yanına vardı.

Léopoldine, Pors-Even'in önünde açıkta demirleyecek ve akşamleyin kesin olarak yola çıkacaktı. Bu nedenle birbirlerine orada son bir randevu vermişlerdi. Sonuçta Yann, onunla vedalaşmak için üç saatliğine geminin sandalıyla oraya geldi.

Kabaran dalgaların hissedilmediği karada hâlâ baharın o güzelim havası yaşanıyor, gökyüzü aynı dinginliğini koruyordu. Bir ara kol kola çıktılar; dünkü gezintilerini hatırladılar ama bu defa onları birleştiren bir gece olma-

yacaktı. Amaçsızca Paimpol'e doğru yürüyorlardı ve bir süre sonra kendilerini, farkına bile varmadan, akıllarından geçmediği halde evlerinin orada buldular. Son bir kez, onları yeniden bir arada gördüğü için çok şaşıran Yvonne Nine'nin bulunduğu yuvalarına girdiler.

Yann, Gaud'ya dolaplarında bıraktığı ufak tefek şeylerle ilgili tembihlerde bulunuyordu; özellikle de güzel düğün kıyafetleriyle ilgili: Arada bir onları açıp, güneşte havalandırmalıydı – savaş gemilerinde tayfalar böyle titizlikleri öğrenirler. Gaud onun bilgiçlik taslamasına gülümsüyordu. Halbuki ona ait olan her şeyin sevgiyle saklanıp özenle korunacağından kesinlikle emin olabilirdi.

Ayrıca, bu tasalar ikisi için de ikinci plandaydı. Aralarında karşılıklı bir sohbet, laf olsun diye yapılan konuşmalardı...

Yann, Léopoldine'de avlanma yerleri için kura çekildiğini ve en iyi mevkilerden biri ona düştüğü için mutlu olduğunu anlattı. Gaud, İzlanda'yla ilgili neredeyse bir şey bilmediğinden bunu da açıklamasını istedi:

"Bak şimdi Gaud," dedi, "gemilerimizin yan kenarlıklarının bazı yerlerine açılmış delikler vardır. Buralara çıkrıklı küçük destek parçaları takar, oltalarımızı içinden geçiririz. Yola çıkmadan önce bu delikler için zar atarız veya miçonun şapkasının içinden rastgele bir numara çekeriz. Böylece herkes kendi yerini kazanmış olur, daha sonra sefer boyunca oltalarımızı başka bir yere oturtma hakkımız yoktur, bir daha değiştiremeyiz. Benim yerim bildiğin gibi, balığın en çok yakalandığı geminin kıç tarafında. Sonra çarmıklara[1] çok yakın olduğundan, oraların karına, dolusuna karşı yüzümüzü korumak için bunlara bir parça yelken bezi, muşamba ya da kuytuluk sağlaya-

1. Yelken direklerinin çevresinde bulunan ipler. (Y.N.)

cak herhangi küçük bir şey bağlanabiliyor. Anladın ya işte işe yarayan bir şey; böylece kara bela yağdığında cildimiz o kadar yanmaz ve gözlerimiz daha uzun süre etrafı net görür."

... Sanki geriye kalan dakikalarını kaçırmaktan, zamanın daha çabuk geçmesine sebep olmaktan korkarak alçacık bir sesle konuşuyorlardı. Sohbetlerinin eninde sonunda bitecek olan şeylere has bir niteliği vardı; birbirlerine anlattıkları en anlamsız küçük şeyler bile onlara gizemli ve çok önemli şeylermiş gibi geliyordu...

Hareket etmeden önceki son dakikada Yann, karısını kollarına aldı ve artık hiçbir şey diyemeden, upuzun, sessiz bir kucaklaşmayla birbirlerine sarıldılar.

Yann gemiye bindi ve batıdan yükselen hafif bir esintiyle gri yelkenler açıldı. Gaud'nun hâlâ seçebildiği Yann, şapkasını anlaştıkları şekilde salladı. Gaud, uzunca bir süre Yann'ının bir gölge halinde denizde uzaklaşmasını izledi. Suların küllü maviliği üzerinde, ayaktaki insan şeklinde küçük siyah karaltı hâlâ oydu ve inatla o noktaya dikilip görmeye çalışan gözlerinin bulanıklaştığı ve göremez olduğu o enginlerde çoktan silinip, kaybolmuştu...

Léopoldine uzaklaştıkça Gaud bir mıknatısla çekiliyormuşçasına, falezler boyunca yürüyerek onu takip ediyordu.

Uçurumun sonuna geldiğinden artık durması gerekiyordu; bunun üzerine katırtırnakları ve taşlar arasına çakılmış büyük bir haçın dibine oturdu. Yüksek bir noktada bulunduğundan sanki oradan bakıldığında denizin enginlikleri kabarıyor ve sanki uzaklaştıkça bu devasa çemberin eğimleri üzerinde küçücük kalan Léopoldine yavaş yavaş yükseliyor gibiydi. Başka bir yerde, ufkun ötesinde meydana gelmiş olabilecek müthiş bir kasırganın son uzantılarıymış gibi suda ağır ağır ilerleyen büyük dalgalanmaları vardı; ama Yann'ın hâlâ ortasında bulun-

duğu uçsuz bucaksız manzara, sakinliğini koruyordu.

Gaud hâlâ bakıyor, bu geminin şeklini, yelken ve karinadan oluşan siluetini zihnine iyice kazımaya çalışarak beklemek için tekrar buraya geldiğinde onu ta uzaktan tanımak istiyordu.

Batı yönünden devasa dalgalar birbiri ardınca durmaksızın, aralıksız, nafile hamlelerini yineleyerek, aynı kayalıklarda kırılarak, aynı yerlerde patlayıp aynı sahilleri sular altında bırakarak düzenli olarak gelmeye devam ediyordu. Bir süre sonra, hava ve gökyüzündeki bu dinginlikle, suların bu sağır hareketliliği tuhaf gelmeye başlıyordu. Sanki denizin yatakları, ağzına kadar dolmuş da kıyıları istila etmek istiyor gibiydi.

Bu arada Léopoldine gitgide küçülüyor, uzaklaşıyor ve gözden kayboluyordu. Kuşkusuz akıntıların yardımıyla sürükleniyordu; çünkü bu akşamki esintiler zayıf olmasına rağmen o hızla uzaklaşıyordu. Neredeyse bir noktaya, gri bir lekeye dönüşen gemi çok geçmeden görünen şeyler çemberinin en uç kıyısına ulaşacak ve karanlığın çökmeye başladığı sonsuzluğun ötesinde gözden kaybolacaktı.

Saat akşamın yedisi olduğunda ve gece çöktüğünde, gemi artık görünmez olmuş, Gaud hâlâ gözleri dolu dolu ama oldukça metin bir halde evine dönmüştü. Geçen o iki yıldaki gibi kendisine veda bile etmeden gitmiş olsaydı, ne kadar farklı olur, içinde ne derin bir boşluk oluşurdu! Halbuki şimdi her şey değişmiş, yumuşamıştı; Yann ona aitti, Gaud bu ayrılığa rağmen sevildiğini o kadar çok hissediyordu ki, tek başına eve döndüğünde, en azından içinde sonbaharda tekrar görüşecek olmanın tesellisi ve keyifli beklentisi vardı.

Yaz hüzün dolu, sıcak ve sakin geçti. Gaud, sararan ilk yaprakları, kırlangıçların sürüler halinde toplanması-

nı, kasımpatıların boy atmasını dört gözle bekliyordu.

Reykjavik yolcu gemileri ve takip gemileri vasıtasıyla ona defalarca mektup yollamıştı, fakat bunların yerine ulaştırılıp ulaştırılmadıkları meçhuldü.

Temmuz sonunda ondan bir mektup aldı. İçinde bulundukları ayın 10'u itibariyle sağlığının yerinde olduğundan, balık mevsiminin çok umut vaat ettiğinden ve şimdiden kendi payına bin beş yüz balık düştüğünden söz ediyordu. Başından sonuna kadar İzlandalı balıkçıların ailelerine yazdıkları mektuplar tarzında ve benzer saflıktaydı. Yann gibi yetiştirilmiş adamlar, akıllarından geçirdikleri, hissettikleri ya da düşledikleri binbir türlü şeyi nasıl yazacaklarını kesinlikle bilemezler. Gaud ondan daha eğitimli olduğu için bunun farkına varabilmiş ve dile getirilemeyen derin sevgiyi satır aralarından okumasını bilmişti. Dört sayfa boyunca defalarca ona "eşim" diye hitap ediyor ve sanki bunu tekrarlamaktan zevk alıyordu. Zaten sadece şu adres, Madam Marguerite Gaos'a, Ploubazlanec'te Moanların evi, bile Gaud'nun mutlulukla defalarca okuduğu bir şeydi. "Madam Marguerite Gaos" olarak çağrılabilmek için bile yeterince zamanı olmamıştı!..

O yaz ayları boyunca çok çalıştı.

Önceleri onun doğaçlama terzilik yeteneğine güvensiz yaklaşan ve ellerinin fazlasıyla güzel, hanımefendi elleri olduğunu düşünen Paimpol'lü kadınlar, onun tersine endamlarını ortaya çıkartan elbiseler dikmekteki ustalığını görmüşlerdi; böylelikle neredeyse tanınmış bir terzi oluvermişti.

Kazandıklarını, Yann'ın geri döneceği zaman için, evin güzelleştirilmesine harcıyordu. Elbise dolabı, eski yataklı yüklüklerin hepsi tamir edilmiş, cilalanmış ve demir kısımları pırıl pırıl olmuştu. Denize bakan çatı pen-

ceresine cam ve perde taktırmıştı; kış için yeni bir yorgan, bir masa ve sandalyeler satın almıştı.

Tüm bunları Yann'ın giderken kendisine bıraktığı ve Çin işi bir kutunun içinde olduğu gibi duran ve gelişinde ona göstereceği paraya dokunmadan yapmıştı.

Yaz akşamlarında, günün son demlerinde, sıcak aylarda aklı ve düşünceleri daha çok yerinde olan Yvonne Nine'yle kapının önünde oturduklarında, Yann için mavi yünden güzel bir balıkçı kazağı örüyordu. Yaka ve kol ağızlarında çok güzel ve örmesi çok zor ajurlu motifler vardı. Vakti zamanında usta bir örgücü olan Yvonne Nine, gençliğindeki örgü usullerini yavaş yavaş hatırlamış, sonra da Gaud'ya öğretmişti. Çok yün isteyen bir işti, çünkü Yann'a bayağı geniş bir kazak gerekiyordu.

Bu arada, özellikle akşamları, günlerin kısaldığı fark ediliyordu. Temmuz ayında serpilip açan bazı bitkiler şimdiden sararıp kurumaya başlamıştı ve yol kenarınlarındaki uyuzotları uzun saplarının üzerinde daha cılız çiçeklerle yeniden çiçek açmışlardı. Sonunda ağustosun son günleri gelip çatmış ve bir akşam Pors-Even Burnu'nda ilk İzlanda gemisi belirmişti. Dönüş kutlamaları başlamıştı.

Kalabalıklar halinde, gemiyi karşılamak için falezin tepesine koşulmuştu; hangisiydi acaba?

Her zaman erkenci olan Samuel-Azénide'di.

Yann'ın yaşlı babası, "Léopoldine, kesin gecikmeyecektir; bilirim, oralarda biri yola koyuldu mu diğerleri de yerlerinde duramazlar," diyordu.

Geri dönüyordu İzlandalılar. Ertesi gün iki, bir sonraki gün dört ve sonraki hafta on iki... Ve onlarla birlikte bölgeye neşe de geri geliyordu. Eşler, anneler bayram ediyordu; güzel Paimpol'lü kızların balıkçılara içki sundukları meyhanelerde de bayram yaşanıyordu.

Léopoldine geç kalanlardandı; hâlâ on gemi eksikti. Artık çok gecikmezlerdi. Gaud, hayal kırıklığı yaşamamak için kendine en fazla sekiz gün veriyor, o süre içinde Yann'ın döneceğini düşünüyordu; tatlı bir bekleyiş sarhoşluğu içinde evi tertemiz, derli toplu, onu karşılamaya hazırlanıyordu.

Her şey yerli yerindeydi, artık yapacak bir işi kalmamıştı, ayrıca o sabırsız haliyle aklını başka bir şeye de veremiyordu.

Geç kalanlardan üçü, ardından beşi de geldi. Sadece iki gemi eksikti.

"Haydi, diyorlardı gülerek, bu sene parsayı ya Léopoldine ya Marie-Jeanne toplayacaktır."

Gaud da onlar gibi gülmeye başlıyordu, beklemenin sevinciyle daha bir canlanmış, daha güzelleşmişti.

* * *

Bu arada günler akıp geçmekteydi.

Süslenmeye, neşeli bir hava takınmaya ve başkalarıyla sohbet etmek için limana gitmeye devam ediyordu. Kendi kendine bu gecikmenin son derece doğal olduğunu söylüyordu. Her sene aynı şeyler olmuyor muydu? Ha, ayrıca böyle iyi denizciler ve böylesine mükemmel iki gemiyle!..

Daha sonra eve döndüğünde, akşamları sıkıntı ve kaygıyla hafif hafif ürpermeye başlıyordu.

Gerçekten bu kadar çabuk korkması mümkün müydü?.. Endişe duyacak bir durum var mıydı?..

Korkmaya başlaması onu ürkütüyordu...

Eylül'ün 10'u!.. Günler ne kadar çabuk geçiyordu!

Karaya şimdiden soğuk bir sisin hâkim olduğu bir

sabah, gerçek bir sonbahar sabahı... Doğmakta olan güneş, Gaud'yu sabahın çok erken saatlerinde, kaybolan denizcilere adanmış, dul eşlerin dua etmeye gittikleri şapelin girişinde oturmuş, gözlerini sabit bir noktaya dikmiş, şakakları sanki demir bir halkayla gerilmiş bir halde bulmuştu.

Seher vaktinin bu kasvetli sisi, iki günden beri tekrar başlamış, Gaud da o sabah, bu kış havasından dolayı içini daha çok parçalayan endişeyle uyanmıştı... Bu günün, bu saatin, bu dakikanın daha öncekilerden ne gibi bir farkı vardı?.. Pekâlâ on beş gün hatta bir ay geciken gemilere de rastlanıyordu.

Kuşkusuz o sabah farklı bir sabah olmalıydı; çünkü Gaud, ilk defa bu şapele gelip oturmuş ve genç yaşta ölenlerin isimlerini okumaya başlamıştı.

Norden Fiord civarında denizde kaybolan
Yvon Gaos anısına...

* * *

Büyük bir ürperti gibi denizden yükselen şiddetli rüzgârı ve aynı zamanda kubbenin üzerine yağmur gibi çöken bir sesi duydu: kurumuş yapraklar!.. Uçuşarak içeri doldular. Şapelin avlusundaki yaşlı ağaçlar açıklardan gelen rüzgârla sarsılıp yapraklarını döküyordu. Kış kapıdaydı!..

4-5 Ağustos 1880 tarihlerinde,
Norden-Fiord yakınlarında patlayan
büyük kasırgada denizde kaybolan...

* * *

Farkında olmadan okuyordu ve gözleri, şapelin kemerli penceresinden uzaktaki denizi arıyordu. O sabah deniz, gri sislerin altında hayal meyal seçiliyordu ve havada asılı duran uzun şeritler tıpkı bir matem perdesi gibi ufka doğru sürükleniyordu.

Yine sert bir rüzgâr ve dans eder gibi içeri dolan kuru yapraklar... Sanki bir zamanlar bu ölüleri denize döken batı rüzgârı, onların adını yaşayanlara hatırlatacak kitabelere varıncaya kadar her şeye eziyet etmek istiyormuş gibi daha da sert esen bir rüzgâr...

Gaud, elinde omadan inatla duvardaki boş bir yere gözlerini dikmişti, sanki o yer sahibini bekler gibiydi. Korkunç bir takıntıyla, belki de yakında, böyle bir mekânda adını geçirmeye bile cesaret edemediği bir ismin yazılı olacağı yepyeni bir levhanın çakılması gerekeceği düşüncesi bir türlü aklından çıkmıyordu.

Taş sıraya oturmuş, başını taşa doğru devirmişti, üşüyordu.

> 4-5 Ağustos 1880 tarihlerinde
> Norden-Fiord yakınlarında meydana gelen
> kasırgada 23 yaşında kaybolan...
> Huzur içinde yatsın!

Küçük mezarlığıyla İzlanda, gözlerinde canlanıyordu. Uzaktaki, ötelerdeki İzlanda, gece yarısı güneşiyle alttan aydınlanan... Ve birden hep bekler gibi duran o boş yerde, aklından geçirdiği o yepyeni levhayı korkunç bir netlik içerisinde görür gibi oldu: Yepyeni bir plaka, bir kuru kafa, çaprazlanmış kemikler ve ortasında, alevler içerisinde bir isim, çok sevdiği o isim, "Yann Gaos!" İşte o zaman boğazından deli gibi boğuk bir feryat kopararak dimdik ayağa fırladı...

Dışarıda sabahın gri sisleri hâlâ yerden kalkmamıştı;

kuru yapraklar döne döne içeriye dolmaya devam ediyordu.

Patikadan gelen ayak sesleri! Biri mi geliyordu? O zaman dimdik ayağa kalktı, bir çırpıda eliyle başlığını düzeltti ve yüzünü topladı. Adımlar yaklaşıyordu, içeriye girilmek üzereydi. Henüz, hiçbir şekilde denizde kaybolmuş bir adamın karısına benzemeyi istemediğinden, çabucak sanki tesadüfen oradaymış gibi bir havaya büründü.

Gelen Léopoldine'den ikinci kaptanın karısı Fante Floury'ydi. Gaud'nun orada ne aradığını ânında anlamıştı; ona numara yapmasına gerek yoktu. İki kadın karşılıklı sessiz kaldılar, aynı dehşet duygusu içinde karşılaştıkları için büsbütün korkuyor, neredeyse birbirlerine kinlenip öfkeleniyorlardı.

Sonunda Fante boğuk ve sinirli bir sesle, acımasızca, "Tréguier ve Saint-Brieuc'ün mürettebatının tamamı döneli sekiz gün oldu," dedi.

Yanında adak için bir mum getirmişti.

"Ah! Evet ya... Adak..." Gaud henüz umutsuzların başvurduğu bu çareyi aklına getirmek istememişti. Ama Fante'nin arkasından hiçbir şey söylemeden şapelin iç kısmına girdi ve iki kadın, iki kız kardeş gibi yan yana diz çöktüler.

Tüm ruhlarıyla Deniz Yıldızı Meryem Ana'ya inançla dua ettiler. Az sonra, hıçkırık seslerinden başka bir şey duyulmaz oldu; ardı kesilmeyen gözyaşları yerlere akıyordu...

Rahatlamış ve daha sakinleşmiş olarak ayağa kalktılar. Fante, sendeleyen Gaud'ya yardım etti ve onu kollarının arasına alarak sarıldı.

Gözyaşlarını silerek, saçlarını düzelterek, döşeme taşlarından eteklerinin diz kısmına bulaşan güherçile ve

tozları silkeleyerek birbirlerine başkaca hiçbir şey söylemeden, farklı yollardan çıkıp gittiler.

Bu eylül sonu yazdan farksızdı, sadece biraz hüzün vardı. O sene hava öylesine güzeldi ki hüzünlü bir yağmur gibi yollara dökülen kuru yapraklar olmasa neşeli haziran ayı yaşanıyor sanılabilirdi. Kocalar, nişanlılar, sevgililer geri dönmüştü ve her yerde ikinci bahar aşklarının neşesi okunuyordu...

Sonunda bir gün, geciken iki İzlanda gemisinden birinin açıklarda görüldüğü haberi duyuldu. Hangisiydi?..

Bir grup kadın, sessiz, gergin, süratle falezin tepesinde toplanmıştı.

Gaud solgun ve titreyerek, Yann'ın babasının yanında duruyordu.

"İnanıyorum, kuvvetle inanıyorum, gelenler onlar!" diyordu yaşlı balıkçı, "kırmızı yan şerit, rulo halinde toplanan bir gabya yelkeni, evet onlara pekâlâ da benziyor. Sen ne dersin kızım?"

Sonra ani bir yılgınlık hissiyle, "Ama hayır," dedi, "hayır, gene yanıldık, serenleri aynı değil, ayrıca onların kıç direklerinde bir flokları var. Bu defa da bizimkiler değil. Bu Marie-Jeanne. Ah! Elbette kızım, göreceksin gelecekler."

Ve günler günleri kovalıyor, her akşam acımasız sakinliğiyle saatinde çöküveriyordu.

Biraz sağduyusunu yitirmiş biri gibi, kocası denizde kaybolmuş bir kadına benzemekten hâlâ korktuğundan süslenmeye devam ediyor, insanlar ona acıyarak ve gizemli bir edayla yaklaştıklarında çileden çıkıyor, yolda giderken kanını donduran bu bakışlarla karşılaşmamak için gözlerini kaçırıyordu.

Artık her sabah, karanın en uç noktasına, yüksek Pors-Even falezinin tepesine gitmeyi alışkanlık edinmiş-

ti, annesi ve küçük kız kardeşlerine görünmemek için Yann'ın ailesinin evinin arkasından dolanıyordu. Karanlık Manş Denizi'nin üzerine ren geyiği boynuzu gibi uzanan Ploubazlanec'in en uç noktasına yalnız gidiyordu ve orada engin suların sonsuzluğuna kucak açmış yalnız bir haçın altında bütün gün oturuyordu...

Bu taş haçlara, bu denizci ülkesinin ileri doğru uzanan falezlerinin üzerinde her yerde rastlanır. Sanki şefaat diler gibidirler. Sanki erkekleri kendisine çekip bir daha geri vermeyen, genellikle en güçlülerini ve yakışıklılarını kendine saklayan bu uçsuz bucaksız, gizemli şeyi yatıştırmak ister gibidirler.

Pors-Even'deki bu haçın etrafında, daima yeşil kalan bodur katırtırnaklarıyla kaplı fundalıklar uzanıyordu. Ve bu yükseklikte, içerisinde neredeyse tuzlu yosun kokusu bulunmayan ama eylül ayının tüm rayihalarını barındıran tertemiz bir deniz havası vardı.

Çok uzaklarda, kıyının üst üste binmiş silueti beliriyor, Bretagne toprakları girintili çıkıntılı burunlarla suların durgun boşluğuna doğru uzanıyordu.

Ön planda, kayalar denizi dövüyor; fakat bunların ötesinde suların ayna gibi parlak yüzünü hiçbir şey bozamıyordu. Bu koyların derinliklerinden hafif ama yoğun okşayıcı küçük bir ses yükseliyordu. Öylesine sakin uzaklıklar, öylesine tatlı derinliklerdi ki bunlar! Büyük mavi boşluk, Gaos'ların mezarı, nüfuz edilemez gizemlerini korurken bir soluk kadar hafif esintiler, sonbaharın son güneşi altında yeniden çiçeklenen bodur katırtırnaklarının kokularını dolaştırıyordu.

Belli saatlerde deniz alçalıyor ve sanki Manş Denizi yavaş yavaş boşalıyormuşçasına her yerde genişleyen lekeler beliriyordu; daha sonra sular aynı yavaşlıkla yükseliyor ve ölüleri hiç umursamadan, düşünmeksizin aynı sonsuz gelgiti tekrarlıyordu.

Ve haçının dibinde oturan Gaud, bu huzurun ortasında orada kalıyor, gece çökünceye ve hiçbir şey göremeyinceye kadar bakmaya devam ediyordu.

Eylül sona ermişti. Artık hiçbir şey yiyemiyor, uyuyamıyordu.

Artık evinden çıkmıyor, yere çöküyor, elleri dizlerinde, başı arkasındaki duvara yaslanmış öylece duruyordu. Kalkmak, yatmak neye yarardı? Çok bitkin olduğunda elbisesini çıkarmadan kendisini yatağa atıyordu. Diğer zamanlarda orada öylece duruyor, soğuk içine işlemiş bir halde sürekli oturuyordu; bu hareketsizlikte dişleri birbirine vuruyor, şakaklarını sıkan demirden bir cendere hissinden kurtulamıyordu. Yanaklarının çekildiğini, ağzının bir ateş tadıyla kuruduğunu hissediyordu ve bazı saatlerde başını taş duvara vururken gırtlağından uzun, çok uzun süre sarsıla sarsıla tekrarlayan boğuk bir inleme sesi çıkıyordu.

Veya sanki yanı başındaymış da ona sevgi sözcükleri fısıldıyormuş gibi büyük bir sevecenlikle Yann'nın ismini çağırıyordu.

Onun dışında anlamsız ufak tefek başka şeyler düşündüğü zamanlar da oluyordu. Örneğin ışık azaldıkça, Meryem Ana tasvirinin veya okunmuş su kabının yavaş yavaş uzayan ve yatağının ahşap doğramasına vuran gölgelerine bakarak eğleniyordu. Sonra o kederli seslenişler daha da korkunç bir hal alarak geri geliyor, Gaud başını duvarlara vurarak tekrar feryat etmeye başlıyordu.

Ve her gün, her akşam, her gece ve her sabah, saatler birbiri ardınca geçiyordu. Yann'ın bu kadar zamandır dönmüş olması gerektiğini hesapladıkça, dehşeti daha da büyüyor, artık ne tarihleri ne de günlerin isimlerini hatırlamak istiyordu.

Genelde, İzlanda'da meydana gelen deniz kazalarıyla ilgili işaretler olurdu; geri dönenler yaşanan dramı uzaktan görmüş ya da tahmin etmelerine yarayan bir iz, bir enkaz, bir ceset bulmuş olurlardı. Fakat hayır, kimse Léopoldine'le ilgili bir şey görmemişti, kimse bir şey bilmiyordu. Onu en son 2 Ağustos'ta görmüş olan Marie-Jeanne'dakiler, belki de onların daha uzağa, kuzeye doğru avlanmaya gitmiş olabileceklerini söylüyorlardı, sonrası ise açıklanamaz bir gizemdi.

Beklemek, hiçbir şey bilmeden sürekli beklemek! Artık gerçekten beklemeyeceği o zaman, ne zaman gelecekti? Bunu bile bilmiyordu ve artık o ânın bir an önce gelmesini istiyordu.

Ah! Öldüyse eğer, en azından ona acıyıp bunu söyleselerdi!..

Ah! Onu şu andaki o haliyle ya da ondan geriye ne kaldıysa görebilseydi!.. O kadar dua ettiği Meryem Ana veya onun gibi başka bir güç, merhamet edip ona ikinci bir göz bahşedip sevgili Yann'ının hayalini gösterseydi! Hayatta ve eve dönmek için manevra yaparken ya da denizin sürüklediği bedenini! Hiç olmazsa bir fikri olur, bilirdi!

Bazı zamanlarda aniden ufkun ucundan bir yelken görünüyormuş gibi bir hisse kapılıyordu: Yaklaşmakta olan, varmak için acele eden Léopoldine! O zaman düşünmeden ayağa kalkıp koşmak ve açıklara bakıp gerçek mi değil mi anlamak için doğrulacak oluyordu...

Olduğu yere çökerek yığılıyordu. Heyhat! Neredeydi şu an Léopoldine? Nerede olabilirdi? Kuşkusuz orada, İzlanda'nın o ürkütücü uzaklıklarında, terkedilmiş, parçalara ayrılmış, kaybolmuş...

Ve tüm bunlar peşini hiç bırakmayan aynı görüntüyle sona eriyordu: Pembemsi gri sessiz bir denizin üstünde beşik gibi sallanan, gövdesi ikiye ayrılmış ve içi boş bir gemi enkazı; alay edercesine durgun suların bü-

yük sessizliğinde, gürültü çıkarmadan, büyük bir tatlılıkla usulca, usulca beşik gibi sallanıyor.

Sabahın ikisi...

Özellikle geceleri yaklaşan her ayak sesine kulak kabartıyordu; şakakları en ufak fısıltıda, alışık olmadığı en ufak seste atmaya başlıyoruz; gergin bir şekilde dışarıda olup bitenlere dikkat kesildiğinden, korkunç ağrıyordu.

Sabahın ikisi... O gecede tıpkı öncekiler gibi, ellerini birleştirip karanlıkta gözleri açık, rüzgârın çıplak fundalıklarda estirdiği ezelî uğultuyu dinliyordu.

Ansızın ayak sesleri, yolda telaşlı adımlar! Bu saatte kim olabilirdi? Doğruldu, ruhunun derinliklerine dek sarsılmış, kalbi duracak gibi olmuştu...

Kapıda biri durmuştu. Küçük taştan basamakları tırmanıyorlardı...

O!.. Ah! Tanrıya şükür! Kapı çalınmıştı, başka biri olabilir miydi?.. Yalınayak dikiliyordu; kaç günden beri takati kalmayan o, yerinden bir dişi kedi çevikliğiyle fırlamış, sevdiğini kucaklamak için kollarını açmıştı. Léopoldine herhalde gece gelmiş ve Pors-Even koyunun karşısında demirlemiş olmalıydı; Yann koşup gelmişti. Bütün bunları şimşek hızıyla kafasında kuruyordu. Ve şimdi de, işlekliğini kaybedip sertleşmiş sürgüyü çekebilmek için, kapıdaki çivilerle ellerini yırtıyordu...

* * *

Ah!.. Sonra yavaşça geriledi; yıkılmış, başı göğsüne düşmüştü. O güzel, çılgın rüyası sona ermişti. Gelen komşuları Fantec'ti. Ondan başkasının gelmediği, Yann'ına dair en küçük bir şeyin içeri girmediği kafasına dank eder etmez, yeniden aynı girdaba, o korkunç umutsuzlu-

ğunun derinlerine adım adım yeniden gömüldüğünü hissetti.

Zavallı Fantec özür diliyordu: Karısı, bilindiği üzere çok kötü durumdaydı, şimdi de çocuklarının boğazı şişmiş, beşiğinde öksürükten boğuluyordu. Bu yüzden, kendisi Paimpol'e doktor getirmeye giderken o süre için yardım istemeye gelmişti.

Ona neydi bundan? Kendi acısı içerisinde yabanileşen Gaud'nun başkalarının acılarını paylaşacak hali kalmamıştı. Bir sıranın üstüne yığılmış, Fantec'in karşısında ölü gibi gözlerini bir noktaya dikmiş, yanıt vermeden, dinlemeden, hatta ona bakmadan öylece duruyordu. Bu adamın anlattıklarından ona neydi ki?

Fantec durumu hemen kavramıştı; kapının neden bu kadar çabuk açıldığını anladı ve böyle kötü bir şey yaşattığı için ona acıdı.

Kem küm ederek özür diledi: Doğruydu, onu rahatsız etmemesi gerekirdi. Hele de onu!..

"Beni mi?" diye cevap vermişti Gaud canlılıkla. "Neden *beni* rahatsız etmeyecekmişsiniz Fantec?"

Başkalarının gözünde umudu kalmamış biri olarak görünmeyi kesinlikle istemediğinden aniden hayata dönüvermişti. O da Fantec'e acımıştı. Onunla çıkmak için üstüne bir şeyler geçirmiş ve gidip küçük çocuğa bakacak gücü kendinde bulabilmişti.

Saat dörtte, geri dönüp kendisini yatağına attığında, çok yorgun olduğundan bir anlığına uykuya dalıvermişti.

Fakat o kısacık mutluluk ânı zihninde öyle bir iz bırakmıştı ki her şeye rağmen canlılığını koruyordu. Bir süre sonra sarsıntıyla bir şey hatırlayarak yatağında uyanmıştı. Gene Yann'ı ile ilgili bir şey olmuştu... Geri gelen düşüncelerinin karışıklığı arasında hemen kafasında bir şey ara-

dı, bunun ne olduğunu bir an önce bulmaya çalıştı...

Ah! Maalesef hiçbir şey! Hayır, gelen sadece Fantec'ti.

Ve ikinci bir kez daha aynı derin uçurumuna gömülüverdi. Hayır, aslında üzüntülü ve ümitsiz bekleyişinde değişen hiçbir şey yoktu.

Gene de onu bu kadar yakınında duyumsamış olmak, sanki ondan yayılan bir şeyin geri dönüp oralarda dolaşması gibi bir şeydi. Breton ülkesinde *önsezi* dedikleri şeydi, bu yüzden Gaud dışarıdaki ayak seslerine daha da dikkat kesiliyor, her an birisinin gelip onunla ilgili bir şeyler söyleyeceği içine doğuyordu.

Gerçekten de gün ağarırken, Yann'ın babası içeriye girdi. Şapkasını çıkartmış, oğlu gibi dalgalı, güzel, beyaz saçlarını arkaya yatırmıştı, Gaud'nun yatağının yanına oturdu.

O da kaygılıydı, kalbi sıkışıyordu. Çünkü Yann, yakışıklı Yann'ı onun en büyük oğlu, ilk göz ağrısı, gurur kaynağıydı. Fakat umutsuzluğa kapılmıyordu, hayır gerçekten henüz umutsuz değildi. Çok yumuşak bir şekilde Gaud'yu sakinleştirmeye çalıştı; önce en son gelenler geminin gecikmesine neden olabilecek çok yoğun sis bulutlarından söz etmişlerdi. Daha da önemlisi aklına bir düşünce gelmişti: Yollarının üzerinde bulunan ve mektupların gelmesi çok uzun süren, uzaklardaki Faroe Adaları'na uğramış olabilirlerdi; kırk yıl önce aynı şey kendisinin başına da gelmiş, zavallı ölmüş anneciği onun için dua bile okutmuştu... Léopoldine gibi güzel, neredeyse yepyeni bir gemi ve üzerindeki yaman denizcilerle...

İhtiyar Moan Nine kafasını sallayarak etraflarında dolanıp duruyordu; torununun kederi neredeyse gücünü ve aklını geri getirmişti; eve çeki düzen veriyor, Sylvestre'in siyah taş duvarda asılı, siyah boncuklu çelengi ve denizci çıpalarıyla çevrili sararmış portresine bakıp duruyordu; hayır, denizcilik mesleği ondan torununu kopardı-

ğından bu yana artık denizcilerin geri döneceğine olan inancını kaybetmişti. Meryem Ana'ya ise sadece korkusundan, o zavallı buruşuk dudaklarının ucuyla isteksizce dua ediyor, içinde ona karşı büyük bir hınç duyuyordu.

Fakat Gaud bu avutucu sözleri hararetle dinliyor ve etrafına mor halkalar oturmuş iri gözleriyle, sevdiği adama benzeyen bu ihtiyara derin bir şefkatle bakıyordu. Onu yanı başında hissetmek bile ölüme karşı başlı başına bir korunmaydı ve kendisini daha rahatlamış ve Yann'ına daha yakınlaşmış hissediyordu. Gözyaşları daha sessizce ve daha yavaş akıyordu ve içinden Deniz Yıldızı Meryem'e duaları okuyordu.

Belki de avaryalar yüzünden bu adalarda kalmışlardı. Gerçekten de mümkün olabilecek bir şeydi bu. Gaud sanki geri gelebilirmiş gibi ayağa kalktı, saçlarını taradı, üstüne başına az da olsa çeki düzen verdi. Babası umudunu kesmediğine göre, kuşkusuz her şey sona ermiş olamazdı. Sonraki bir kaç gün boyunca yeniden beklemeye başladı.

Artık gerçekten sonbahardı, sonbaharın son demleri, eski kulübede ve eski Breton ülkesinde her yerin erkenden karanlığa gömüldüğü iç karartıcı geceler...

Gündüzleri bile sanki alacakaranlık hüküm sürüyor gibiydi. Ağır ağır geçen dev bulutlar daha öğlen vakti aniden ortalığı karanlığa çeviriyorlardı. Rüzgâr aralıksız uğulduyor, acımasız ve umutsuz ezgiler çalan büyük kilise orglarının uzaklardan gelen esini andırıyordu; bazen de bu sesler kapıya kadar yaklaşıp hayvanlar gibi kükremeye başlıyordu.

Gaud'nun beti benzi atmıştı, solgundu ve sanki yaşlılık onu tüyleri dökülmüş kanadıyla yoklamış gibi çöktükçe çökmüştü. İkide bir de Yann'ına eşyalarına, o güzel düğün kıyafetine dokunuyor, onları aklını kaçırmış biri gibi açıp tekrar tekrar katlıyordu, en çok da vücudunun

şeklini almış mavi yün kazak; masaya usulca bırakıldığında, sanki alışkanlıktan, kendiliğinden omuzlarının ve göğsünün kabarıklığı beliriyordu; sonunda bu izler daha uzun süre dayansın diye bir daha yerinden oynatmak istemeyerek kazağı tek olarak elbise dolabındaki rafa kaldırmıştı.

Her akşam, topraktan soğuk sisler yükseliyordu; o zaman penceresinden, başkalarının kulübelerinden yer yer beyaz ufak sorguçlar gibi dumanların çıktığı hüzünlü topraklara bakıyordu: O evlerdeki erkekler, göçmen kuşlar, soğuktan yuvalarına dönmüştü. Ve bu ocakların çoğunun karşısında geçirilen akşamlar keyifli olmalıydı; çünkü kışla birlikte İzlanda balıkçılarının ülkesinin her yerinde aşklar yeniden tazelenmeye başlamıştı.

Yann'ın bu adalara demirlemiş olabileceği düşüncesine tutunarak yeniden umuda kapılmış ve onu beklemeye koyulmuştu...

* * *

Yann bir daha asla geri dönmedi.

Bir ağustos gecesi, karanlık İzlanda'nın açıklarında, şiddetli, muazzam bir gümbürtünün arasında denizle evliliği kutlanmıştı.

Bir zamanlar onu besleyen, ona bakan, onu boylu poslu bir delikanlı haline getiren deniz, daha sonra erkekliğinin doruğundayken onu sadece kendisi için geri almıştı. Bu korkunç birleşmenin üstü, derin bir gizemle sarılmıştı. Karanlık tüller sürekli üzerlerinde dalgalanıp durmuş, kutlamayı gizlemek için yer değiştirip duran fırtınalı perdeler çekilmişti; gelin ise çığlıkları bastırmak için haykırdıkça haykırmış; o, tüyler ürpertici muazzam gümbürtüsüne ara vermeden devam etmişti. Yann ise Gaud'yu, kanlı canlı karısını hatırlayarak devlere yaraşır bir mücadeleyle mezardaki bu gelinle mücadele etmişti. Ta

ki, hırıltıyla kükreyen bir boğa gibi derin, büyük bir çığlık atarak, ağzına çoktan sular dolmuşken, onu kucaklamak için kollarını açıp kendini bırakıncaya kadar; kollarını sonsuza kadar açılmış, uzanmış ve katılaşmış olarak...

Ve bu düğüne bir zamanlar davet ettiği herkes katılmıştı. Çok uzaklara, dünyanın öteki ucuna, büyülü bahçelerde uyumaya giden Sylvestre hariç hepsi oradaydı.

KLASİKLER DİZİSİ

POETİKA / Aristoteles / Çev. Samih Rifat
AŞK VE GURUR / Jane Austen / Çev. Nihal Yeğinobalı
EMMA / Jane Austen / Çev. Nihal Yeğinobalı
MANSFIELD PARK / Jane Austen / Çev. Nihal Yeğinobalı
EUGÉNIE GRANDET / Honoré de Balzac / Çev. Tahsin Yücel
GORIOT BABA / Honoré de Balzac / Çev. Tahsin Yücel
İKİ YENİ GELİNİN ANILARI / Honoré de Balzac / Çev. Ataç
VADİDEKİ ZAMBAK / Honoré de Balzac / Çev. Tahsin Yücel
JANE EYRE / Charlotte Brontë / Çev. Nihal Yeğinobalı
UĞULTULU TEPELER / Emily Brontë / Çev. Naciye Akseki Öncül
BEYAZLI KADIN / Wilkie Collins / Çev. Serim As Özdemir
KARANLIĞIN YÜREĞİ/ Joseph Conrad / Çev. Erhun Yücesoy
ÜÇ DENİZ ÖYKÜSÜ / Joseph Conrad / Çev. Ayça Sabuncuoğlu
DOKTOR ÇEHOV'DAN ÖYKÜLER / Anton Çehov / Çev. Mehmet Özgül
ÖYLE BİR HİKÂYE / Anton Çehov / Çev. Nihal Yalaza Taluy
SAYFİYEDE / Anton Çehov / Çev. Zeki Baştımar
DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR / Alphonse Daudet / Çev. Volkan Yalçıntoklu
TARASCONLU TARTARIN / Alphonse Daudet / Çev. Tahsin Yücel
ŞEYTANÎ ÖYKÜLER / Barbey d'Aurevilly / Çev. Aysel Bora
MOLL FLANDERS / Daniel Defoe / Çev. Nihal Yeğinobalı
BÜYÜK UMUTLAR / Charles Dickens / Çev. Nihal Yeğinobalı
İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ / Charles Dickens / Çev. Meram Arvas
OLIVER TWIST / Charles Dickens / Çev. Nihal Yeğinobalı
AMCANIN DÜŞÜ / Fyodor Dostoyevski / Çev. Nihal Yalaza Taluy
BEYAZ GECELER / Fyodor Dostoyevski / Çev. Sabri Gürses
BUDALA / Fyodor Dostoyevski / Çev. Nihal Yalaza Taluy
İKİZ / Fyodor Dostoyevski / Çev. Sabri Gürses
KARAMAZOV KARDEŞLER / Fyodor Dostoyevski / Çev. Ayşe Hacıhasanoğlu
TATSIZ BİR OLAY / Fyodor Dostoyevski / Çev. Nihal Yalaza Taluy
YERALTINDAN NOTLAR / Fyodor Dostoyevski / Çev. Ergin Altay
YUFKA YÜREK / Fyodor Dostoyevski / Çev. Sabri Gürses
SILAS MARNER / George Eliot / Çev. Cem Alphan

Pierre Loti

1850'de Fransa'nın Rochefort şehrinde doğan Pierre Loti 17 yaşında Fransız Deniz Kuvvetleri'ne girdi. Albaylığa kadar yükseldi. Ortadoğu ve Uzakdoğu'da bulundu. Olağanüstü gözlem yeteneğiyle görev gereği yaptığı yolculuklardan edindiği zengin görsel imgeleri yalın ve müzikal bir dille daha sonra kitaplarına yansıtacaktı. 1876'da İstanbul'a geldi. Aralıklı olarak yaşadığı İstanbul'da Eyüp'te oturdu. 1879'da o dönemin Osmanlı hayatından kesitler veren ilk romanı *Aziyade*'nin yayımlanması ona ün ve geniş bir okur kitlesi kazandırdı. Bu başarıyı 1886'da yayımlanan *İzlanda Balıkçısı* izledi. 1891 yılında Fransız Akademisi'ne seçilen yazar, 1920'de "İstanbul şehri fahri hemşerisi" oldu. 1923'te Fransa'nın Atlantik sahillerinde, Hendaye şehrinde öldü.

KLASİKLER

Bretagne bölgesindeki Paimpol kasabasında her avlanma mevsimi öncesinde hummalı bir çalışma vardır. Denizcilerin muşamba giysileri, lodos şapkaları dikilir; ağları, oltaları onarılır, yanlarına alacakları erzak hazırlanır... Yıl ikiye ayrılır: balıkçıların kasabada olduğu aylar ve denize gittikleri zamanlar... Onlar yokken ne kadar kaygılı bir bekleyiş egemense döndüklerinde de o kadar mutluluk vardır (ya da dönemeyenlerin kasabanın üzerine çöken matemi)...

Romanın fonunda bir balıkçı kasabası olsa da *İzlanda Balıkçısı* üç aileye odaklanır: kuşaklar boyu denizci olmuş Gaos'lar, Moan'lar ve zengin bir aile olan Mevel'ler... Gaos'ların yakışıklı ve mağrur oğlu Yann, Mevel ailesinin güzeller güzeli kızı Gaud, yaşlı büyükannesiyle yaşayan Yann'ın yakın arkadaşı Sylvestre. Maud ile Yann arasında uzaktan uzağa süren aşkın tek engeli, aralarındaki sınıf farkıdır. "Paris görmüş" Gaud, aşkı için her şeyden vazgeçmeye hazırdır ama Yann'dan umduğu karşılığı göremez. Yann ise kendisinde katbekat zengin bir kıza olan aşkını bir türlü açığa vuramaz.

Denize dair bütün kitaplarda olduğu gibi başkahraman denizdir... Deniz hem hayatın hem de ölümün sebebidir. Her zaman son sözü söyleyendir... Pierre Loti *İzlanda Balıkçısı*'nda öyle yalın, öyle insanın kendini dalgalarına kapıp koyuverdiği bir dil kullanmıştır ki, aynı acıları, aynı mutlulukları derinden hissedersiniz. Hiç eskimeyen bir dil, isimler değişse dünyanın her yerinde yaşanabilecek bir öykü. Kuşkusuz gerçekliği su götürmez tanımlarla, ifadelerle, bir yumruk gibi boğazınıza tıkanan acılarla...

Kapak resmi: GERHARD MUNTHE

ISBN 978-975-07-1405-4

14 TL
KDV DAHİL